

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXII -

3/2021

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-maior Gheorghiță VLAD

Membri

academician dr. Dan BERINDEI
general-maior Corneliu POSTU
general-maior ing.dr. Teodor INCICAȘ
general de brigadă Claudiu-Mihail SAVA
general de brigadă Ciprian MARIN
general de brigadă dr. Mircea GOLOGAN
general de brigadă ing. Nicolae MARIA-ZAMFIRESCU
general de flotilă aeriană dr. Eugen MAVRIȘ
general de brigadă dr. Gheorghe DIMA
general de brigadă Constantin SPÎNU
colonel Nelu-Gabriel BOȚOG

Referenți științifici

prof.univ.dr. Iulian CHIFU
lect.univ.dr. Antonia COLIBĂȘANU
colonel dr. Dan COLESNIUC
comandor conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI
comandor conf.univ.dr.ing. Toma ALECU
conf.univ.dr. Silviu NATE
colonel (r.) prof.univ.dr. Daniel GHIBA
colonel (r.) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof.univ.dr. Petre OTU
colonel (r.) prof.univ.dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof.univ.dr. Toma PLEȘANU
comandor (r.) dr. Gheorghe-Cristian BOGDAN
colonel (r.) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ
colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ
colonel conf.univ.dr. Cosmin OLĂRIU
conf.univ.dr. Ciprian PRIPOAE-ȘERBĂNESCU
colonel dr. Dan-Lucian PETRESCU
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel dr. Florin ȘPERLEA
colonel prof.univ.dr. Adrian LESENCIUC
colonel conf.univ.dr. Cătălin POPA
colonel dr. Florin BĂBĂU
conf.univ.dr. Ruxandra BULUC
colonel prof.univ.dr. Mihail ANTON
conf.univ.dr. Anca DINICU
dr. Alexandra SARCINSCHI
dr. Cristina BOGZEANU
dr. Șerban CIOCULESCU
dr. Manuel STĂNESCU
dr. Alexandru MADGEARU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela DANDEȘ

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ___/2021 B ___

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

**ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR**

*„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major,
cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială
sub denumirea de „România Militară”, în care
toți ofițerii din armată vor găsi studii militare,
care să intereseze instrucțiunea lor.*

*Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate
armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea
publica lucrările lor personale și cari interesează
armata”.*

*Carol - Regele României
Dat în Bucuresci la 8 decembre 1897*

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005320; 1005484; 1005134
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „România Militară”
– serie nouă, anul XXXII –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„Științe militare, informații și ordine publică”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, CEEOL, EBSCO,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center,
și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

**COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.**

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Angheliescu** (căpitan de stat major), **A. Angheliescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este merit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Angheliescu
(căpitan de stat major)

G. Slăniceanu
(căpitan,
șeful Batalionului
de Geniu)

E. Arion
(căpitan
de artilerie)

A. Angheliescu
(căpitan
de artilerie)

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent**

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”*

*Premiul
„Mareșal
„Alexandru Averescu”*

CUPRINS

EDITORIAL	Daniel PETRESCU	6	STRATEGIA MILITARĂ A ROMÂNIEI – 2021. CAPACITATE DEFENSIVĂ CREDIBILĂ, PENTRU O ROMÂNIE SIGURĂ, ÎNTR-O LUME MARCATĂ DE NOI PROVOCĂRI
TEORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ	Cristian ȚECU Sorin PÎNZARIU	10	CĂI DE REALIZARE A DISPOZITIVULUI DE LUPTĂ AL BRIGĂZII MECANIZATE ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ, UTILIZÂND EFICIENT COMANDA PRIN MISIUNE
	Matthew PRESCOTT	26	CONSOLIDAREA AVANTAJELOR ȘI ZONA DE CONSOLIDARE ÎN DOCTRINA NATO
	Ionel HALIP	38	CARACTERISTICILE DEFENSIVEI INFANTERIEI ROMÂNE CONFORM ULTIMELOR INSTRUCȚIUNI FOLOSITE PE TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Elena NOVĂCESCU	48	CONSTRUCȚIA VIZUALĂ A RESPONSABILĂȚII DE A PROTEJA PE PAGINILE DE SOCIAL MEDIA ALE ARMATEI ROMÂNE
	Teodor BADIU	72	ABORDĂRI CONCEPTUALE ASUPRA RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL ȘI ASUPRA UNOR COMPONENTE ALE SALE
	Dragoș ILINCA	90	ASPECTE FINANCIARE ASOCIATE DEZVOLTĂRII POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNE – <i>MECANISMUL ATHENA</i> –
SECURITATE REGIONALĂ	Alba Iulia Catrinel POPESCU	110	TREI SCENARII PRIVIND DINAMICA GEOPOLITICĂ REGIONALĂ DUPĂ REVENIREA LA PUTERE A TALIBANILOR ÎN AFGANISTAN
	Olga R. CHIRIAC	144	AMENINȚĂRI POLITICE LA ADRESA SECURITĂȚII ENERGETICE ÎN MAREA NEAGRĂ
	Ana MEREACRE	160	STATELE BALTICE – ÎNTRE PROTECȚIA NATO ȘI AMENINȚAREA RUSIEI –
	Nicolae Tudor NIMARA	184	IMPACTUL CRIZEI IMIGRANȚILOR DIN 2015-2016 ASUPRA RELAȚIILOR STATELOR BALCANICE PRIVIND COOPERAREA REGIONALĂ
OPINII	Livio ROSSETTI	204	MANAGEMENTUL CÂMPULUI DE LUPTĂ AL VIITORULUI. LUPTA ȘI VICTORIA ÎN SPAȚIUL DE OPERAȚII AERIAN DE O COMPLEXITATE SPORITĂ AL VIITORULUI
	Constantin BĂLAN	214	ROLUL SOLUȚIILOR DE TIP <i>SENTIMENT ANALYSIS</i> ȘI <i>DATA MINING</i> ÎN STUDIUL PROPAGĂRII <i>FAKE NEWS</i> ȘI AL CONTRACĂRĂRII ACESTORA
	Alba Iulia Catrinel POPESCU	228	REGIUNEA MĂRII NEGRE – IDENTITATE GEOGRAFICĂ, GEOPOLITICĂ, GEOSTRATEGICĂ ȘI GEO-ECONOMICĂ
	Romică CERNAT	248	ARMELE NUCLEARE RĂMÂN PRINCIPALA DESCURAJARE ÎMPOTRIVA UNEI EVENTUALE AGRESIUNI

STRATEGIA MILITARĂ A ROMÂNIEI – 2021*

CAPACITATE DEFENSIVĂ CREDIBILĂ, PENTRU O ROMÂNIE SIGURĂ, ÎNTR-O LUME MARCATĂ DE NOI PROVOCĂRI

General-locotenent Daniel PETRESCU

ȘEFUL STATULUI MAJOR AL APĂRĂRII

Strategia militară a României operaționalizează dimensiunea de apărare stabilită în Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024 și particularizează implementarea obiectivelor politicii de apărare și a direcțiilor de dezvoltare a capacităților derivate din prevederile Cartei albe a apărării, ediția 2021.

În același timp, Strategia militară reprezintă o modalitate de a prezenta publicului larg principalele riscuri și amenințări de natură militară la adresa României, obiectivele militare naționale, capacitățile de apărare necesare și prioritățile realizării acestora, precum și de a detalia, pentru audiența internă și externă, direcționările privind configurarea, dimensionarea, pregătirea, înzestrarea Armatei României și conceptele operaționale stabilite pentru îndeplinirea obiectivelor și a misiunilor.

În cadrul Strategiei, securitatea României este privită prin prisma abordării cuprinzătoare și integrate, pentru o apărare națională consolidată, context în care toate structurile și instituțiile statului, precum și populația participă în mod coordonat la efortul general de asigurare a securității naționale.

Această abordare ține cont și de contextul actual, în care NATO desfășoară propriul proces de reflecție strategică, își adaptează postura și definește o nouă strategie, UE își configurează Busola Strategică, iar pe plan național, tocmai am finalizat, în premieră, un proces de analiză strategică a apărării. Rezultatul acestor procese simultane va determina postura militară națională în deceniul în care am intrat. De acțiunile pe care le desfășurăm și de resursele pe care le investim acum poate depinde securitatea noastră pe o perioadă îndelungată.

Actuala strategie este parte a unui efort de planificare mai larg, desfășurat într-o perioadă în care provocările la adresa securității

* <https://www.mapn.ro/legislatie/documente/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI.pdf>

și apărării capătă dimensiuni noi, în timp ce pandemia de COVID 19 continuă să-și manifeste influențele nu numai în planul medical, dar și social, economic, diplomatic și securitar. Ea asigură direcționările necesare până în 2024, dar așază, în același timp, bazele transformării durabile a Armatei până în anul 2040.

Prezenta strategie militară preia din strategiile anterioare o serie de elemente de continuitate, în special în ceea ce privește garanțiile de securitate oferite de apartenența la NATO, UE și parteneriatele strategice, de abordarea riscurilor și amenințărilor în context aliat, de continuarea programelor de înzestrare esențiale și a planurilor de transformare a structurii de forțe. Concomitent, noua strategie subliniază necesitatea inovării, adaptării și implementării unor obiective pe liniile de efort ce țin de capacitatea de reacție a unităților, organizarea de pace și de război, digitalizare și utilizarea noilor tehnologii.

Documentul vizează determinarea unor obiective realizabile și asumarea responsabilității pentru îndeplinirea acestor obiective. De aceea, ne concentrăm pe ceea ce putem finaliza până în anul 2024, și anume consolidarea capacității de reacție a unităților stabilite prin ordin, modernizarea sistemului de învățământ, a sistemului de pregătire a rezervei, a sistemului medical și adaptarea cadrului juridic necesar îndeplinirii misiunilor la pace, criză și la război.

Complementar, liniile de efort importante se referă și la construirea capabilităților cu dublă utilizare (dual-use), la sprijinul acordat dezvoltării industriei naționale de apărare, care să susțină aceste capabilități, precum și la dezvoltarea culturii de securitate și a unei noi mentalități, în care Armata, ca principal liant al capacității și unității statului în situații de criză, prin acțiunile sale, este responsabilă pentru reziliența națională.

Prin urmare, avem în vedere continuarea implicării armatei în combaterea pandemiei generate de noul coronavirus. Această pandemie a evidențiat nu numai necesitatea dezvoltării și menținerii unei reziliențe robuste, a existenței stocurilor

de materiale, dar și nevoia de leadership profesionist, de un cadru legal adecvat, care să permită îndeplinirea așteptărilor îndreptățite pe care populația le are de la forțele sale armate, în situații dificile, care pot fi nu numai crize de securitate.

În ansamblul său, strategia oferă, astfel, direcționările necesare unei noi generații de lideri militari, îndemnând la flexibilitate conceptuală și eficiență acțională în parcurgerea etapelor procesului de transformare a Armatei României până în anul 2040, pentru implementarea unei structuri de forțe flexibile, multidomeniu, cu un spectru larg de capabilități avansate tehnologic, bazată pe cunoaștere, camuflaj multispectral, inducere în eroare, centrată pe luptătorul multispecializat, dotat cu mijloace care să îi asigure supraviețuirea în câmpul tactic, o cunoaștere situațională extinsă și o putere de foc mărită.

CĂI DE REALIZARE A DISPOZITIVULUI DE LUPĂ AL BRIGĂZII MECANIZATE ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ, UTILIZÂND EFICIENT COMANDA PRIN MISIUNE

Maior drd. Cristian ȚECU

Centrul Național de Instruire Întrunită „Getica”, Cincu,
Statul Major al Forțelor Terestre

Colonel (r.) prof.univ.dr. Sorin PÎNZARIU

Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu

În condițiile războiului modern, guvernat de tehnologiile avangardiste, acțiunile militare ale tuturor categoriilor de forțe capătă noi valențe și dimensiuni cu implicații deosebite pentru forțele participante.

Desfășurarea unei campanii presupune acțiuni de tip combat, pe care doar o forță militară le poate îndeplini, iar obiectivele acesteia se ating atât printr-o gamă largă de operații ofensive sau defensive, cât și prin interacțiunea cu alte entități militare și non-militare. La nivel tactic, comandantul trebuie să asigure realizarea unui echilibru între diferitele elemente ale cadrului funcțional pentru atingerea obiectivelor stabilite, în concordanță cu tema de campanie.

În acord cu tendințele actuale care se manifestă în domeniul luptei armate moderne, problematica referitoare la dispozitivul de luptă al forțelor în vederea ducerii operațiilor trebuie abordată, în mod obligatoriu, în contextul dezvoltării tehnologiei militare, al creșterii mobilității forțelor, a capacității de manevră și puterii de foc, reconsiderându-se, în același timp, rolul și locul categoriilor de forțe ale armatei, în sensul asigurării interoperabilității cu forțele partenere din NATO, extinderea spațială a confruntării directe a adversarului, abandonarea ideii constituirii unor elemente de dispozitiv masive și greoaie în favoarea altora, mai suple și mobile. În prezent, în literatura militară română se consideră că dispozitivul marilor unități tactice de arme întrunite este compus din: sistemul de comandă, gruparea de angajare, rezerva și sistemul logistic.

Cuvinte-cheie: dispozitiv de luptă, comanda prin misiune, ofensivă, comandă și control, comanda detaliată.

INTRODUCERE

În literatura militară de specialitate, este analizat și prezentat faptul că amploarea unei acțiuni sau operații militare este condiționată de indicatorii de timp, de spațiu și de dinamică, fapt care diferențiază o acțiune în raport cu factorii de situație. În practica și doctrina militară, se consideră că aceștia sunt: fâșia de ofensivă, adâncimea misiunilor și ritmul acțiunii.

În opinia noastră, în câmpul de luptă modern nu mai întâlnim liniaritatea clasică sau uniformitatea, cu fâșii de ofensivă, aliniamente sau raioane adânci. În ultimul timp, frecvența discuțiilor se axează pe spațiul de luptă fluid și continuu, în care dispozitivele forțelor nu mai pot fi rigide sau circulare, ci discontinue sau neuniforme (neliniare). Bătălia liniară, statică, pe poziții, este apreciată ca fiind depășită și va fi cât se poate de mult evitată.

Considerăm că luptele și confruntările viitoare vor avea loc într-un spațiu complex, în care se vor desfășura acțiuni hibride și asimetrice, caracterizate prin mobilitate, inducere în eroare, manevrabilitate ridicată, flexibilitate, precum și prin folosirea unor acțiuni care se desfășoară continuu și într-un ritm alert, în scopul lovirii decisive a centrelor de greutate și a punctelor critice ale adversarului.

În cadrul demersului nostru științific, dorim să prezentăm o serie de aspecte specifice operațiilor ofensive desfășurate de o structură militară de tip brigadă din cadrul forțelor terestre, motiv pentru care se impune să facem, încă de la început, unele precizări referitoare la acest tip de structură. Brigada mecanizată (infanterie) se caracterizează, în principal, prin modularitate și printr-o structură de forțe și mijloace de valoare variabilă, capabile să acționeze împreună, integrat sau întrunit, pentru o perioadă de timp stabilită, sub comanda comandantului de brigadă, în scopul îndeplinirii unei misiuni. Compunerea structurii de forțe este influențată de o serie de factori, dintre care, în opinia noastră, cei mai importanți sunt: specificul misiunii, forțele și mijloacele

Luptele și confruntările viitoare vor avea loc într-un spațiu complex, în care se vor desfășura acțiuni hibride și asimetrice, caracterizate prin mobilitate, inducere în eroare, manevrabilitate ridicată, flexibilitate, precum și prin folosirea unor acțiuni care se desfășoară continuu și într-un ritm alert, în scopul lovirii decisive a centrelor de greutate și a punctelor critice ale adversarului.

În vederea stabilirii modului de acțiune al brigăzii mecanizate, în mediul operațional complex este necesar să se țină cont de următoarele aspecte: scopul operației, structura de forțe și dispozitivul de luptă adoptat de către adversar, compunerea forțelor proprii, importanța obiectivelor, caracteristicile de infrastructură, sociale și economice ale zonei, precum și de posibilitățile de susținere logistică a operației, ceea ce reprezintă un factor determinant în obținerea succesului.

avute la dispoziție, precum și caracteristicile geoclimatice ale zonei de operații în care se vor desfășura acțiunile militare. Apreciem că brigada ar putea avea următoarea compunere: 3 batalioane de infanterie, 1 batalion de tancuri, forțele de sprijin luptă (batalionul de artilerie mixt; batalionul de rachete și artilerie antiaeriană; compania de cercetare; compania de comunicații și informatică; compania de apărare CBRN, compania de geniu; plutonul de poliție militară), precum și forțele de sprijin logistic.

În vederea stabilirii modului de acțiune al brigăzii mecanizate, în mediul operațional complex este necesar să se țină cont de următoarele aspecte: scopul operației, structura de forțe și dispozitivul de luptă adoptat de către adversar, compunerea forțelor proprii, importanța obiectivelor, caracteristicile de infrastructură, sociale și economice ale zonei, precum și de posibilitățile de susținere logistică a operației, ceea ce reprezintă un factor determinant în obținerea succesului.

În cadrul operațiilor ofensive, elementele de structură sunt identice, și anume: *dispozitivul de luptă, sistemul de lovire și amenajarea genistică. Comanda prin misiune*, conceptul care generează modul de acțiune al marilor unități tactice de arme întrunite, a fost adoptat de către structurile militare românești și implementat până la nivelul subunităților, iar necesitatea identificării căilor de realizare a dispozitivelor de luptă eficiente este actuală și provocatoare pentru specialiștii militari.

EFICIENȚA UTILIZĂRII CONCEPTULUI COMANDA PRIN MISIUNE ÎN CONDUCEREA MARILOR UNITĂȚI TACTICE DE ARME ÎNTRUNITE

Comanda prin misiune a devenit, ca urmare a transformării Armatei României, principalul concept de comandă și control. Comanda misiunii, așa cum bine știm, este filozofia de a comanda forțele americane, începând cu anii '80, și a fost adoptată și de alte state membre ale NATO, precum Germania sau Regatul Unit. Aderarea României la Alianța Nord-Atlantică a presupus alinierea procedurilor de operare, dar și sincronizarea principiilor de către forțele armate proprii ca necesitate pentru executarea operațiilor într-un cadru multinațional, în diverse teatre de operații. Implementarea acestui

concept a evoluat destul de dificil, având în vedere modificările de ordin procedural, reorganizarea forțelor, regândirea dispozitivelor de luptă și ajustarea normelor tactice, creșterea puterii de foc, dar și identificarea amenințărilor de securitate. Insuficiența explicitării acestui concept în doctrinele și manualele militare, la acea vreme, a dus la o înțelegere dificilă a esenței sale, dar și la particularități în constituirea neuniformă a dispozitivelor de luptă ale marilor unități tactice de arme întrunite.

Introducerea conceptului în doctrina și manualele de luptă a fost oarecum reținută, pentru prima dată găsimu-l sub denumirea de *comanda operației*, ulterior mult mai bine conturată, sub titlul: *transmiterea comenzii misiunii, comanda misiunii* (Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie, 2012, p. 26), *comanda prin misiuni, comandă unică* – execuția descentralizată sau *comanda prin misiune/misiuni* (Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, 2006, p. III-3).

Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, elaborată în 2006, menționa termenul de *comanda operației*, prin care se înțelegea „*autoritatea și responsabilitatea comandantului asupra unei forțe de nivel operativ având două componente fundamentale: decizia și conducerea*”. (p. 61). Astfel, termenul este o sumă a două componente fundamentale, prima – decizia, prin care comandantul își pune în practică intenția și anticipează dezvoltarea operației în atingerea stării finale dorite. Decizia este atributul exclusiv al comandantului și implică înțelegerea, vizualizarea operației în timp și în spațiu, dar și direcționarea funcțiilor de luptă care converg pentru îndeplinirea misiunii și atingerea obiectivelor. În ceea ce privește conducerea, aceasta se referă la capacitatea comandantului de a exercita influență asupra subordonaților, întărind relația care se stabilește între ei. Când discutăm despre conducere, din punctul nostru de vedere, trebuie să înțelegem că aceasta implică și asumarea deciziilor care produc efecte, comandantul manifestă loialitate față de subordonați, precum și aplicarea tuturor măsurilor necesare îndeplinirii misiunii. În aceeași măsură, considerăm că termenul de conducere poate fi asociat cu termenul de leadership (Army Leadership and the Profession, 2019, pp. 1-3), care, în sens militar, reprezintă activitatea de a influența și motiva subordonații, oferind un scop și o direcție pentru îndeplinirea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Doctrina
Operațiilor
Forțelor Terestre,
elaborată
în 2006,
menționa
termenul de
„comanda
operației”, prin
care se înțelegea
„autoritatea
și responsabi-
litatea
comandantului
asupra unei forțe
de nivel operativ
având două
componente
fundamentale:
decizia și
conducerea”.

Participarea forțelor terestre la misiunile externe a oferit șansa de a îmbunătăți și a dobândi expertiză militară atât pentru comandanți, cât și pentru planificatorii militari, în alinierea instruirii și evaluării cu standardele specificate. Acest aspect se regăsește în Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, dezvoltată în 2017, unde este detaliat conceptul „comanda prin misiune/misiuni”.

misiunii și îmbunătățirea organizației și care, ca element al puterii de luptă, împreună cu informațiile, consolidează funcțiile de luptă.

La nivelul forțelor terestre, găsim conceptul de *comanda misiunii* la cea mai mică structură de nivel tactic, și anume – batalionul. Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie prezintă *comanda misiunii* ca fiind „atributul comandantului de a exercita autoritatea și orientarea, folosind ordinele de operații, pentru a permite inițiativa liderilor subordonați, potrivit intenției comandantului, prin delegarea de autoritate în conducerea întregului spectru de acțiuni militare”. (Ib., p. 42).

O definiție a conceptului *comanda prin misiune*, foarte asemănătoare cu cea prezentată anterior, o regăsim în Manualul de tactică generală a forțelor terestre, ediția 2013, sub sintagma de *conducerea prin misiuni* și reprezintă „atributul comandantului de a exercita autoritatea și orientarea, folosind ordinele de operații, pentru a permite inițiativa liderilor subordonați, potrivit intenției comandantului, prin delegarea de autoritate în conducerea întregii game de operații”. (p. 1-15). Diferența de nuanță a conceptului constă doar în faptul că batalionul poate executa acțiuni punctuale, iar de la eșalonul brigăzii în sus, unde găsim structuri interarme, pot fi executate operații ample. De asemenea, în acest context, rolul comandantului în gestionarea misiunii rămâne același, pentru a direcționa și a coordona, de la etapa de planificare până la sfârșitul fazei de execuție, evaluând continuu acțiunile. În opinia noastră, elementul central este reprezentat de inițiativa comandanților, exprimată pe timpul desfășurării operațiilor militare, care are ca scop integrarea funcțiilor de luptă pentru realizarea anumitor obiective sau îndeplinirea misiunii.

Participarea forțelor terestre la misiunile externe a oferit șansa de a îmbunătăți și a dobândi expertiză militară atât pentru comandanți, cât și pentru planificatorii militari, în alinierea instruirii și evaluării cu standardele specificate. Acest aspect se regăsește în Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, dezvoltată în 2017, unde este detaliat conceptul *comanda prin misiune/misiuni*, care „presupune planificarea centralizată și execuția descentralizată și promovează libertatea de acțiune și inițiativa comandanților subordonați cu privire la modul de executare a misiunilor.” (p. III-10).

Comanda prin misiune asigură o intenție centralizată clară și o execuție descentralizată, de fapt, este un stil de comandă care precizează „ce trebuie făcut” și nu „cum trebuie făcut”. La nivelul forțelor americane, subliniem două definiții ale conceptului *comanda prin misiune*, după cum urmează:

- desfășurarea operațiilor, în conformitate cu ordinele de operații, printr-o execuție descentralizată, pentru a îndeplini misiunea în mod eficient (FM 6-0 Mission Command: Command and Control of Army Forces, 2003, pp. 1-17);
- împuternicirea subordonaților în procesul decizional și execuția descentralizată a misiunii (ADP 6-0 Mission Command: Command and Control of Army Forces, 2019, pp. 1-3).

În opinia noastră, succesul comenzii misiunii este rezultatul exercitării inițiativei de către comandanții din eșaloanele subordonate, în limitele intenției comandantului operației.

Pentru a utiliza acest concept, trebuie creat un mediu de lucru în care comandanții și subordonații au încredere reciprocă și se înțeleg. Comanda misiunii este conceptul preferat de comandă și control pentru planificarea operațiilor, subliniind oportunitatea deciziilor și înțelegerea de către subordonați a intenției comandantului. *Comanda prin misiune* acceptă incertitudinea caracteristică acțiunilor de luptă, reducând gradul de siguranță necesar pentru a acționa. Apreciem că, într-o astfel de filozofie, comandanții folosesc relații de comandă mai puțin formale, asigurând libertatea de acțiune a subordonaților și așteptând ca aceștia să dea dovadă de inițiativă. În această situație, ordinele și planurile sunt cât mai simple și mai scurte posibil, comandanții mizând pe abilitățile de coordonare ale subordonaților și pe capacitatea lor de a înțelege, folosind un schimb minim de informații.

Așadar, ultima clarificare a termenului este cea care se apropie cel mai mult de semnificația originală a conceptului de *comanda prin misiune*, dar, dincolo de explicațiile prezentate, trebuie să ne amintim originea, evoluția și semnificația conceptului *comanda prin misiune*.

Celebrul profesor de istorie militară Martin van Creveld, în studiul sistemelor de comandă și control, a afirmat că este o luptă continuă între dorința umană de certitudine și nevoia de a funcționa, în ciuda incertitudinii situației. (1985, p. 6). Această luptă are ca rezultat

Succesul comenzii misiunii este rezultatul exercitării inițiativei de către comandanții din eșaloanele subordonate, în limitele intenției comandantului operației.

„Comanda misiunii” este conceptul preferat de comandă și control pentru planificarea operațiilor, subliniind oportunitatea deciziilor și înțelegerea de către subordonați a intenției comandantului.

În manualele de luptă ale armatei SUA găsim conceptul de comandă-control (C2) la toate nivelurile, unde se analizează comanda ca fiind procesul prin care voința și intenția comandantului sunt transmise subordonaților (Corps and division command and control, 1985, p. 3). Acest proces are rolul de a dirija și are ca premisă un comportament al subordonaților în conformitate cu intenția comandantului. Controlul reprezintă procesul prin care comportamentul subordonaților care nu respectă voința și intenția comandantului este identificat și corectat. Acest comportament poate rezulta dintr-o neînțelegere a doctrinelor, procedurilor sau terminologiei utilizate și, de ce nu, a lipsei de încredere.

dezvoltarea celor două filosofii fundamentale ale comenzii și controlului: centralizată și descentralizată. După cum am analizat anterior, din punctul nostru de vedere, diferențele dintre aceste filozofii sunt strict legate de esența comenzii și controlului.

Pe de altă parte, un stil centralizat pune mai mult accent pe control decât pe comandă și nu permite eșaloanelor subordonate să își exprime libertatea de mișcare și nici responsabilitatea de a lua decizii, compensând cu un grad ridicat de certitudine. Avantajul unui astfel de sistem detaliat îl reprezintă formarea subordonaților într-o perioadă mai scurtă, deoarece pregătirea lor nu trebuie să includă aptitudini și abilități de luare a deciziilor. Măsura în care planificatorii militari încorporează tehnici de planificare detaliate în planuri și ordine depinde mai întâi de natura sarcinii sau acțiunii, apoi de calitățile personalului din comandamente, dar și de capabilitățile adversarului. În acest caz, eșalonul superior evaluează situația pe baza rapoartelor de la entitățile inferioare, stabilește setul de măsuri și acțiuni care trebuie întreprinse și direcționează subordonații către implementarea deciziilor.

În manualele de luptă ale armatei SUA găsim conceptul de comandă-control (C2) la toate nivelurile, unde se analizează comanda ca fiind procesul prin care voința și intenția comandantului sunt transmise subordonaților. Acest proces are rolul de a dirija și are ca premisă un comportament al subordonaților în conformitate cu intenția comandantului.

Comanda detaliată, așa cum este descrisă în Field Manual 6-0 al Armatei SUA, centralizează toate informațiile, iar autoritatea de luare a deciziilor aparține nivelurilor superioare. Ordinele și planurile sunt detaliate și explicite, iar pentru o acțiune de succes, trebuie respectat cu strictețe planul, cu limitarea maximă a inițiativei și deciziei subordonaților (p. 1-16). Credem că această comandă încurajează fluxul de informații pe verticală, în sensul că informațiile și raportarea

transmit eșaloanelor superioare, iar comenzile și sarcinile se transmit de sus în jos, astfel încât comandanții conduc prin ordine detaliate sau instrucțiuni furnizate personal subordonaților.

Folosind comanda detaliată, comandanții impun disciplină și coordonare, de la superior la subordonat, pentru a se asigura de executarea, la timp, a sarcinilor prevăzute în plan. Comenzile detaliate pot crea un nivel foarte ridicat de coordonare în etapa de planificare, dar, după începerea operației, acesta permite subordonaților puțină „libertate de manevră” și vor trebui să ceară în mod constant instrucțiuni sau aprobări de la eșalonul care a emis ordinul.

În opinia noastră, comanda detaliată nu este eficientă pentru conducerea marilor unități tactice de arme întrunite pentru exploatarea oportunităților ivite în timpul luptei. De asemenea, nu este funcțional atunci când fluxul de informații din lanțul de comandă este întrerupt, deoarece produce lacune în luarea deciziilor la niveluri inferioare. Ca rezultat, comanda detaliată este mai puțin eficientă în operații dinamice, care presupun schimbări rapide de situație sau care necesită analiză, creativitate și inițiativă din partea comandanților.

Având în vedere aceste dezavantaje, comanda prin misiune a fost adoptată, ca principiu de bază, în conducerea structurilor militare aparținând forțelor terestre.

Urmând propria noastră analiză, putem concluziona că principiul comanda prin misiune/misiuni este un proces prin care actul de comandă este exercitat, adaptat la incertitudinea și complexitatea mediului operațional și trebuie aplicat și practicat pentru a produce efecte.

Libertatea de mișcare și manevră pe câmpul de luptă, precum și construirea unui cadru decizional coerent sunt aspecte care demonstrează eficiența aplicării conceptului comanda prin misiuni și permit comandanților să își exercite virtutea de a comanda, respectând concepția aprobată de eșalonul superior, și de a obține succesul scontat. Conducerea marilor unități tactice de arme întrunite, de nivel brigadă, presupune integrarea într-un plan unic a tuturor elementelor structurale, iar manevra batalioanelor subordonate se încadrează în intenția comandantului de brigadă.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Principiul „comanda prin misiune/misiuni” este un proces prin care actul de comandă este exercitat, adaptat la incertitudinea și complexitatea mediului operațional și trebuie aplicat și practicat pentru a produce efecte.

CĂI DE REALIZARE A DISPOZITIVULUI DE LUPĂ AL MARILOR UNITĂȚI TACTICE DE ARME ÎNTRUNITE ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ

Dispozitivul de luptă al marilor unități tactice de arme întrunite adoptat în operațiile ofensive reprezintă elementul de structură vital pentru obținerea succesului acțiunilor militare, fiind proiectat și dimensionat în corelație directă cu sistemul de lovire (foc) și amenajarea genistică a terenului. Pentru ducerea cu succes a acțiunilor militare nu este suficient să se destine o anumită cantitate de forțe și mijloace, la fel de importantă fiind realizarea, pe baza acestora, a unui sistem funcțional.

Constituirea dispozitivului de luptă este influențată, de regulă, de următorii factori: misiunea încredințată și concepția operației; procedeele de luptă adoptate în funcție de tipul operației; valoarea și capacitățile inamicului; numărul direcțiilor de ofensivă; conținutul și obiectivele misiunilor de luptă; compunerea de luptă a marilor unități și unităților subordonate; cantitatea mijloacelor de sprijin luptă și sprijin logistic, dar și de caracteristicile terenului (Mureșan, 2004, p. 19).

Sistemul de comandă trebuie realizat astfel încât să asigure continuitatea exercitării actului de comandă și realizarea sistemului de comunicații și informatică (CIS) sigur și funcțional cu eșalonul superior, structurile subordonate, forțele cu care se cooperează în aria de operații, precum și cu cele atașate. Comanda forțelor se realizează, de regulă, „prin centralizarea întregii activități de către comandant, îmbinată cu manifestarea largă a inițiativei de către subordonați pe timpul îndeplinirii misiunilor primite”. (Ib.).

Conducerea nemijlocită a forțelor este asigurată de comandantul acesteia, care, la rândul lui, se subordonează, de regulă, comandantului unei grupări de forțe, care poate fi națională sau parte a unei coaliții. În situația în care structura militară execută operații multinaționale de tip joint, comandantul acesteia se va subordona OPCOM sau TACOM (Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, 2006, p. 140) comandatului misiunii respective. Participarea forțelor românești la operații desfășurate în afara teritoriului național, alături de aliați NATO

sau parteneri, necesită alinierea sistemului de comandă la cerințele operaționale ale misiunii, precum și crearea rețelelor informatice și de comunicații radio, astfel încât binomul C2/comandă-control să fie funcțional și interoperabil.

Apreciem că sistemul de conducere a forțelor se bazează nu doar pe creativitatea, judecata, intuiția și experiența individuală a comandanților, ci și pe un ansamblu de metode sau căi de realizare aprofundate științific. Astăzi însă, situațiile în care trebuie luate decizii se schimbă foarte repede, apar multe situații noi și foarte complexe, determinate de mișcările inamicului sau negocierile politice.

În opinia noastră, sistemul de comandă actual presupune alinierea la standarde unanim acceptate în Alianță, cu respectarea procedurilor de operare sau de sistem, în vederea utilizării unui limbaj comun pe timpul executării operațiilor.

Specificitatea sistemului de comandă a forțelor în operațiile ofensive trebuie analizată dintr-o dublă perspectivă, din punct de vedere structural, evidențiind părțile sale componente, iar pe de altă parte, sub aspectul funcțional, privind organizarea și funcționarea subsistemelor informaționale.

Structural, sistemul de comandă în operațiile ofensive cuprinde structurile de decizie, elementele operaționale, de securitate și de logistică, organizate și constituite astfel încât să asigure o comandă unică și un control continuu.

În ceea ce privește perspectiva funcțională a sistemului de comandă, putem admite că acesta cuprinde relațiile și responsabilitățile funcționale ale subsistemelor informaționale, precum și legăturile cu toate forțele participante la operația desfășurată în aria încredințată.

În acest sens, realizarea subsistemului informațional presupune, având la bază principii și norme raționale, procesul de analiză critică și reproiectare a sistemului, ca întreg, precum și a elementelor acestuia, în vederea creșterii funcționalității sale și a amplificării eficienței actului de decizie (Dumitru, Stoian, Baltă, Toma, 2000, p. 100). Raționalizarea subsistemului informațional duce la creșterea eficienței întregii activități, dar nu întotdeauna prin reducerea costurilor de funcționare a subsistemului informațional.

Perfecționarea sistemului de comandă al marilor unități tactice de arme întrunite se poate realiza prin implementarea unor fluxuri și circuite informaționale securizate și prin asigurarea datelor și informațiilor brute necesare statelor majore pentru fundamentarea deciziilor.

Considerăm că perfecționarea sistemului de comandă a marilor unități tactice de arme întrunite se poate realiza prin următoarele căi:

- construirea unui subsistem informațional unitar, care să permită integrarea și interconectare eficientă a datelor obținute;
- implementarea unor fluxuri și circuite informaționale securizate;
- asigurarea datelor și informațiilor brute necesare statelor majore pentru fundamentarea deciziilor;
- simplificarea, reducerea numărului și a volumului documentelor, prin formalizarea și tipizarea acestora în proceduri standardizate și, mai mult decât atât, utilizarea sistemelor informatice, în scopul diminuării timpului necesar personalului din centrele de decizie sau resurse pentru activitățile administrative și de rutină și al creșterii ponderii activităților de planificare, conducere, coordonare și control în punctele de comandă;
- utilizarea de sisteme informatice performante, care să asigure protejarea informațiilor clasificate, precum și dezvoltarea aplicațiilor pentru generalizarea prelucrării automate a datelor, în principalele domenii de activitate, cum ar fi intelligence, astfel încât decizia comandanților să fie asistată de calculator și să se încadreze în intenția comandantului eșalonului superior.

Din punctul nostru de vedere, scopul activității de perfecționare a sistemului de comandă a forțelor constă în asigurarea cu maximă operativitate și precizie a informațiilor și datelor necesare comandanților, statelor majore și tuturor structurilor cu atribuții de decizie, pentru cunoașterea stadiului și eficienței operațiilor ofensive, precum și dezvoltarea capacității de a creiona cursuri de acțiune multiple, adaptate la evoluția situației din spațiul de confruntare.

La nivelul forțelor terestre, pe timpul desfășurării operațiilor, marile unități tactice de arme întrunite organizează, în principal, puncte de comandă, de bază și de rezervă. Asigurarea funcționării acestora, în condiții de siguranță și eficiență, presupune respectarea unor cerințe operaționale privind dispunerea lor în cadrul dispozitivului de luptă, fiind recomandat a se întreprinde localități care să permită o bună mascare și o protecție ridicată.

În funcție de situația tactică sau operativă, lupta armată a brigăzii se poate manifesta în operații ofensive (din contact, din mișcare, combinată, urmărire) și de apărare (mobilă, în zonă, pe aliniamente intermediare, în încercuire).

Integrarea și sincronizarea operațiilor în adâncime, la contact și în spate, ne determină să regândim modul de conducere a acestora și, implicit, a dispunerii punctelor de comandă. Așadar, specificul luptei moderne, noua configurație a câmpului de luptă actual, dar și existența multor tipuri de armament care au posibilitatea de a executa lovituri precise la distanțe mari, mai mult ca sigur, vor impune identificarea de noi modalități de dispunere a punctelor de comandă.

În general, locul și rolul brigăzii mecanizate (infanterie) depind de gruparea de forțe din care face parte (națională sau multinațională), structura căreia i se subordonează și misiunile primite. Destinația mării unități tactice de arme întrunite corespunde forțelor și mijloacelor din organică, precum și capacităților avute la dispoziție și structurilor (grupărilor de forțe) în cadrul cărora acționează.

În funcție de situația tactică sau operativă, lupta armată a brigăzii se poate manifesta în operații ofensive (din contact, din mișcare, combinată, urmărire) și de apărare (mobilă, în zonă, pe aliniamente intermediare, în încercuire). În cadrul grupării de angajare, forțele brigăzii sunt împărțite și dispuse în funcție de modul de întrebuințare în luptă, astfel: forțele de pe direcția principală de efort, forțele de pe o altă direcție de efort și forțele de sprijin nemijlocit al efortului principal [Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară), 2004, p. 42].

Analizând toate aceste posibilități și ipostaze, putem afirma că modalitățile de întrebuințare a forțelor componente ale unei mari unități tactice de arme întrunite în operația ofensivă sunt multiple. În opinia noastră, constituirea eșaloanelor de luptă trebuie adaptate nevoilor actuale ale mediului operațional. În acest sens, propunem integrarea de subunități specializate în lupta contra dronelor, care să aibă capacități de angajare și neutralizare de la distanțe apreciabile, astfel încât punctele de comandă să nu fie afectate și, în aceeași măsură, atașarea de structuri care pot executa sarcini de război electronic EW (Electronic Warfare), care este tot mai des uzitat în conflictele contemporane (începând cu anul 2014, în Donbass, Ucraina sau, în perioada 27 septembrie-10 noiembrie 2020, în Nagorno-Karabakh, în conflictul dintre armeni și azeri).

Actualmente, Armata României are în derulare programe de înzestrare majore, iar intrarea în dotarea forțelor armate a sistemelor HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System) reprezintă o bună oportunitate de regândire a dispozitivelor de luptă, precum și a normelor tactice, iar din punctul nostru de vedere, integrarea în organica brigăzilor a unui astfel de batalion ar optimiza considerabil puterea de luptă și sistemul de lovire al marilor unități tactice de arme întrunite.

Așadar, putem admite că elementele dispozitivului de luptă pentru operația ofensivă, precum și normele tactice actuale, pe care le regăsim în manualele de specialitate (pentru luptă) influențează hotărâtor organizarea și structura sistemului de comandă-control destinat pentru conducerea marilor unități tactice de arme întrunite, aspecte pe care le considerăm importante și propunem ca acestea să fie luate în considerare pe timpul analizei și proiectării dispozitivului.

În funcție de situația tactică, mediul operațional, procedeul de luptă adoptat, terenul, actorii implicați, precum și de alți factori care influențează ducerea luptei, normele tactice sunt pur orientative.

Efectuarea chiar a unei schimbări minore la un sistem, în cazul nostru dispozitivul de luptă al unei mari unități tactice de arme întrunite, fără a lua în considerare ceea ce a fost stabilit anterior, prin norme și tipare (pattern), poate cauza efecte neanticipate și de nedorit în evoluția luptei. Aceste efecte pot produce daune care sunt contabilizate în pierderi de personal, tehnică militară sau echipamente costisitoare. Prin urmare, toate etapele ciclului de dezvoltare și evoluție a sistemelor militare, în ansamblu, permit întoarcerea la punctul inițial, în orice moment al procesului de planificare.

Demersul nostru științific a presupus activitatea de identificare a căilor de realizare și perfecționare a dispozitivului de luptă, care a constat în asigurarea cu maximă obiectivitate a informațiilor și datelor necesare comandanților și statelor majore pentru cunoașterea stadiului și eficienței operațiilor ofensive și de apărare.

Astfel, considerăm că perfecționarea dispozitivului de luptă al marilor unități tactice de arme întrunite, în operația ofensivă,

se realizează, în principal, pe calea optimizării acestuia, și anume, raționalizarea elementelor constitutive, prin:

- precizarea clară a sarcinilor și concepției operației eșalonului superior;
- cunoașterea cu acuratețe a valorii, capacităților și posibilităților inamicului;
- identificarea obiectivelor de cucerit și vulnerabilitate redusă;
- crearea condițiilor pentru interoperabilitatea cu forțele aliate;
- dezvoltarea capacităților sprijinului logistic real;
- eliminarea paralelismelor în culegerea, sintetizarea, transmiterea și prelucrarea datelor și informațiilor;
- asigurarea capacităților proprii de lovire a centrului de greutate advers;
- realizarea IPB (Intelligence Preparation of the Battlefield) – pregătirea informativă a câmpului de luptă – în timp oportun, pentru dezvoltarea cursurilor de acțiune proprii;
- asigurarea compatibilității informațiilor pentru facilitarea centralizării acestora și luarea deciziilor;
- funcționalitatea sistemului de comandă-control (C2) și realizarea managementului informațiilor.

Este cunoscut că, în general, în operația ofensivă, sprijinul și asigurarea multilaterală sunt indispensabile creării condițiilor de succes și că, prin sprijin și manevră, se realizează conținutul principal al categoriei complexe numită *lupta armelor întrunite*.

CONCLUZII

De-a lungul timpului, comandanții au aplicat cele două variante ale conceptului de comandă-control, și anume, comanda prin misiune și comanda detaliată. Unele armate au preferat comanda detaliată, dar înțelegerea naturii războiului, dinamica mediului operațional sau incertitudinile acestuia au evidențiat avantajele comenzii prin misiune. Deși principiul acesteia are un rol predominant în desfășurarea operațiilor curente, comandanții, indiferent de eșalon, nu se pot baza doar pe planificare detaliată sau tehnici de control al misiunii.

Putem afirma că o cale extrem de eficientă pentru perfecționarea dispozitivului de luptă al marilor unități tactice de arme întrunite

Perfecționarea dispozitivului de luptă al marilor unități tactice de arme întrunite, în operația ofensivă, se realizează, în principal, pe calea optimizării acestuia, și anume, raționalizarea elementelor constitutive, prin: precizarea clară a sarcinilor și concepției operației eșalonului superior; cunoașterea cu acuratețe a valorii, capacităților și posibilităților inamicului și asigurarea capacităților proprii de lovire a centrului de greutate advers.

o constituie introducerea, cel puțin de la nivel comandament de brigadă în sus, a sistemelor informatice cu posibilități de simulare a luptei, care au softuri și aplicații necesare în exersarea jocurilor de război, dar, mai mult, implementarea acelor care au capacități de inteligență artificială folosită în conducerea acțiunilor de luptă. Astfel, se realizează automatizarea operațiunilor mecanice și a funcțiilor de rutină ale prelucrării datelor, pe care mașinile le fac mai eficient decât oamenii.

Din punctul nostru de vedere, această capacitate dă libertate militarilor să se concentreze pe sarcinile de concepție (analiză și evaluare) care cer cunoaștere (managementul cunoașterii) și judecată proprie. Automatizarea a făcut progrese mari în prelucrarea informațiilor, dar oamenii rămân cel mai eficient mijloc de determinare a relevanței și îmbinării informației. Tehnologia poate ajuta aceste activități exclusiv umane, dar nu poate să înlocuiască oamenii, fiind omniprezentă în luarea deciziilor pe tot parcursul desfășurării operațiilor.

În opinia noastră, în războiul actual, manevra forțelor aflate în ofensivă și sprijinul multilateral al acțiunilor au devenit componente intrinseci ale operațiilor, o dimensiune indispensabilă a câmpului de luptă.

În concluzie, dispozitivul de luptă al marilor unități tactice de arme întrunite trebuie să asigure vulnerabilitate redusă, manevra rapidă, flexibilitate și sprijin real, iar organizarea misiunilor după norme și principii raționale are consecințe directe asupra creșterii eficienței întregii operații prin reducerea timpului de planificare și pregătire, dar mai ales prin crearea tuturor condițiilor pentru decizii rapide și juste.

BIBLIOGRAFIE:

1. Crevel, M. (1985). *Command in war*. Massachusetts: Harvard University Press.
2. Dumitru, V., Stoian, I., Baltă, C., Toma, G. (2000). *Sisteme informaționale militare*. București: Editura Ceres.
3. Mureșan, M. (2004). *Operația ofensivă a grupării de forțe de tip divizie*. București: Editura Universității Naționale de Apărare.
4. *ADP 6-0 Mission Command: Command and Control of Army Forces* (2019). Washington D.C.: Department of the Army.

5. *Army Leadership and the Profession* (2019). Washington D.C.: Department of the Army.
6. *Corps and division command and control* (1985). Washington D.C.: Department of the Army.
7. *Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre* (2006). București: Ministerul Apărării Naționale.
8. *FM 6-0 Mission Command: Command and Control of Army Forces* (2003). Washington D.C.: Department of the Army.
9. *Manualul pentru luptă al brigăzii mecanizate (infanterie, infanterie ușoară)* (2004). București: Ministerul Apărării Naționale.
10. *Manualul pentru luptă al batalionului de infanterie* (2012). București: Ministerul Apărării Naționale.
11. *Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre* (2013). București: Ministerul Apărării Naționale.

* Comanda operațională – Operational Command/OPCOM – autoritatea încredințată unui comandant pentru a stabili *misiuni* sau *sarcini* comandanților subordonați de a disloca unități, a resubordona forțe și de a menține sau delega *controlul operațional* sau *tactic*, în funcție de necesități. Nu include responsabilități administrative sau privind logistica.

** Comanda tactică – Tactical Command/TACOM – autoritate delegată unui comandant de a da *sarcini* forțelor primite sub comandă/repartizate pentru îndeplinirea misiunii stabilite de către eșalonul superior.

CONSOLIDAREA AVANTAJELOR ȘI ZONA DE CONSOLIDARE ÎN DOCTRINA NATO

Locotenent-colonel Matthew PRESCOTT

*Echipa de consultanță pe probleme de formare, Forțele Terestre ale SUA,
NATO Joint Warfare Centre*

Consolidarea câștigurilor este o parte integrantă a operațiunilor de luptă care valorifică avantajele la nivelurile tactic, operativ și strategic, pentru a păstra inițiativa și a crea un impuls ireversibil, spre obținerea stării finale dorite. Modul în care forțele armate își consolidează victoriile dă, adesea, indicații despre felul în care este astăzi privit conflictul.

Consolidarea cu succes a câștigurilor în operațiile NATO are un impact clar asupra nivelurilor tactic, operativ și strategic ale războiului. Prin creșterea importanței consolidării câștigurilor și încorporării zonei de consolidare ca un nou raion în doctrina Alianței, NATO va fi mai bine pregătit să mențină inițiativa, creând, în același timp, impulsul necesar pentru realizarea stării finale dorite din punct de vedere militar și politic.

Cuvinte-cheie: operații NATO, managementul spațiului de luptă, Doctrina NATO, punct de comandă, punct de comandă în zona de sprijin.

Articolul, având titlul *Consolidating Gains and the Consolidation Area in NATO Doctrine*, este preluat din *The Three Swords Magazine*, nr. 36/2020, https://jwc.nato.int/application/files/4416/0523/5328/issue36_12lr.pdf, accesat la 27 iulie 2021.

Traducere: Diana-Cristiana LUPU

Motto:

„Armatele care câștigă bătălii, fără să urmărească să-și consolideze câștigurile, riscă să piardă războaiele, iar Forțele Terestre ale SUA au avut, de-a lungul istoriei, experiențe aparținând ambelor categorii”.

General-locotenent Mike Lundy,
fost comandant Centrului Inter-arme,
Forțele Terestre ale SUA

INTRODUCERE

De-a lungul istoriei militare moderne, există câteva exemple notabile în care armatele au consolidat, cu succes, victorii, după operații ofensive majore care au dus, în cele din urmă, la înfrângerea adversarului. Exemplele includ ofensiva armatelor franceze și americane de la Meuse-Argonne, în 1918, operațiunea aliată din Normandia, în 1944, și contraatacul israelian asupra forțelor egiptene în timpul războiului de Yom Kippur, în 1973.

Alianța NATO este o organizație politică și militară strategică, drept pentru care consolidarea câștigurilor, prin misiuni de stabilitate și securitate, este esențială pentru îndeplinirea scopurilor politice. Ignorarea deliberată a importanței planificării modului în care o unitate își va consolida victoriile va avea impact asupra capacității comandantului de a menține avantajul intern și ritmul operativ, reducând, totodată, predictibilitatea etapizării și a tranzițiilor. Examinarea *Doctrinei NATO pentru operații întrunite (Allied Joint Doctrine of NATO)* relevă faptul că există un decalaj important între consolidarea câștigurilor și tranziția între raioanele de contact și de spate ale operațiilor, aspect ce trebuie luat în considerare.

Succesul într-o campanie militară necesită o abordare cuprinzătoare, coordonată cu activități sincronizate de consolidare a câștigurilor, înainte, în timpul și după conflict. Capacitatea unui comandant de a planifica etapele următoare și tranzițiile definește un comandant de succes, ceea ce nu este o idee nouă. Doctrina Armatei SUA în timpul celui de-al Doilea Război Mondial specifica următoarele: „În planificarea pe care o face, comandantul armatei trebuie să se proiecteze corect

Succesul într-o campanie militară necesită o abordare cuprinzătoare, coordonată cu activități sincronizate de consolidare a câștigurilor, înainte, în timpul și după conflict.

Capacitatea unui comandant de a planifica etapele următoare și tranzițiile definește un comandant de succes.

Consolidarea cu succes a câștigurilor permite unei grupări de forțe întrunite să păstreze inițiativa, împiedică adversarul să recâștige terenul pierdut și creează noi oportunități. Activitățile de consolidare a câștigurilor conduc, în cele din urmă, la un risc operațional redus și oferă un avantaj important față de adversar, în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor militare și politice.

În viitor; planurile sale trebuie să acopere perioade considerabile ale operațiilor; mai mult, în timp ce o operație, care se poate extinde pentru multe zile sau săptămâni, progresa, el trebuie să planifice următoarea operație”. (Field Manual 100-15, 1942, p. 52).

Consolidarea cu succes a câștigurilor permite unei grupări de forțe întrunite (Joint Task Force) să păstreze inițiativa, împiedică adversarul să recâștige terenul pierdut și creează noi oportunități. Activitățile de consolidare a câștigurilor conduc, în cele din urmă, la un risc operațional redus și oferă un avantaj important față de adversar, în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor militare și politice. Fără planificarea obiectivelor, a modalităților și mijloacelor necesare pentru consolidarea câștigurilor, la toate eșaloanele, există posibilitatea unui risc major pentru respectiva operație militară. Experiența din Afganistan, Irak și Siria indică faptul că o planificare deliberată și capacitatea de luptă suficiente sunt elemente necesare pentru consolidarea victoriei, după fiecare succes tactic împotriva forțelor inamice. În momentul desemnării sale drept locțiitor al comandantului Comandamentului Instrucției și doctrinei din Forțele Terestre ale SUA, generalul-locotenent H.R. McMaster a declarat: „*Haosul din Afganistan și din anumite părți ale Irakului și Siriei, unde ISIS era dominantă la acel moment, s-a datorat mai multor aspecte, dar cauza a fost comună, anume eșecul în consolidarea câștigurilor*”. (Tucker, 2017).

Prezentul articol intenționează să explicitizeze și să sugereze trei aspecte: 1) importanța consolidării câștigurilor pe timpul operațiilor de luptă, 2) după securizarea câștigurilor, forțele terestre ar trebui să stabilească imediat o zonă de consolidare, pentru a menține inițiativa, și 3) să recomande cine ar trebui să fie responsabil de comanda zonei de tranziție dintre raioanele de contact și cele de spate. Prezentul articol sugerează, în cele din urmă, ca *Doctrina NATO pentru operații întrunite* să includă zona de consolidare ca un nou raion și să aprofundeze importanța consolidării câștigurilor.

MANAGEMENTUL SPAȚIULUI DE LUPTĂ ȘI RAOANELE (GEOGRAPHIC FRAMEWORKS)

O funcție importantă pentru un comandant al unei zone de operații (area of operations – AO) este aceea de a coordona și sincroniza toate acțiunile, militare și nemilitare, care se desfășoară în zona sa de responsabilitate (AJP-3, 2019, pp. 3-4). Când, într-un spațiu de luptă,

există și elemente care nu sunt în subordinea comandantului, cum ar fi organizațiile logistice și cele neguvernamentale, comandantul trebuie să depună eforturi pentru ca activitățile din zona de responsabilitate să nu se suprapună, înscriindu-se într-un efort unitar. Există riscul ca acțiuni necoordonate în cadrul unei zone de operații să ducă la necunoașterea situației, respectiv la potențiale acțiuni fratricide.

Coordonarea și sincronizarea necesită exercitarea eficienței a comenzii și controlului, prin intermediul sistemelor informatice și de comunicații, pentru a cunoaște în permanență situația comună din întreaga zonă de operații desemnată. Managementul spațiului de luptă, la nivelul unei unități, asigură mijloacele pentru a face posibilă sincronizarea eficientă și a reduce riscurile cu privire la forța întrunită și actorii ce nu fac parte din NATO.

Pentru a ajuta la gestionarea spațiului de luptă în cadrul unei zone de operații, doctrina NATO conceptualizează trei raioane (cadre geografice – geographic frameworks) pentru operațiile terestre: operații în adâncime, operații la contact și operații în spate (ATP-3.2.1, 2018). Respectivul raion permite comandantilor să vizualizeze aplicarea puterii de luptă în ceea ce privește timpul, spațiul și scopul, pentru îndeplinirea obiectivelor alocate. În respectivul raion, sarcinile ofensive, defensive și de stabilitate, împreună cu activitățile nemilitare, sunt organizate, în cadrul unei operații, într-o manieră unitară, astfel încât să se realizeze starea finală din punct de vedere militar (end state). În acest scop, operațiile decisive și cele de sprijin sunt coordonate și sincronizate în cadrul celor trei raioane. Pentru continuarea organizării managementului spațiului de luptă și ale raioanelor, comandanții stabilesc limite, cu scopul de a distinge și organiza zonele de responsabilitate între unitățile subordonate (AAP-6, 2019, p. 21).

❖ *Operațiile la contact* sunt acele operații care implică forțe amice în contact direct cu inamicul sau operații în care comandanții anticipează un contact direct (ATP-3.2.1, 2018). Zona de contact este porțiune a unei zone de operații sub comanda unui comandant din forțele terestre destinată unităților de manevră subordonate. Operațiile la contact se desfășoară în cadrul liniei înaintate a trupelor proprii (Forward Line of Own Troops – FLOT), incluzând atât activități militare, cât și nemilitare. Tipic, operațiile decisive au loc în interiorul zonei de contact, comandanții militari căutând să înfrângă oponentul

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Managementul spațiului de luptă asigură mijloacele pentru a face posibilă sincronizarea eficientă și a reduce riscurile cu privire la forța întrunită și actorii ce nu fac parte din NATO.

Pentru a ajuta la gestionarea spațiului de luptă în cadrul unei zone de operații, doctrina NATO conceptualizează trei raioane pentru operațiile terestre: operații în adâncime, operații la contact și operații în spate.

și să asigure condițiile pentru îndeplinirea stării finale din punct de vedere militar. Dotarea de manevră din interiorul zonei de contact necesită mobilitate, protecție și putere de foc, pentru a concentra rapid o putere de luptă covârșitoare, la timpul și în locul potrivit, și a exploata succesul (FM 3-0, 2017).

❖ *Operațiile în adâncime* sunt, în general, operații care asigură condițiile pentru ca forțele amice să-și îndeplinească obiectivele, în cadrul luptei la contact sau în operațiile viitoare. Pentru a asigura condițiile acțiunii viitoare, operațiile în adâncime se pot desfășura anterior, ulterior sau simultan cu operațiile la contact. Focul cu rază lungă, aviația și forțele pentru operații speciale sunt, în mod obișnuit, utilizate pentru a crea condițiile luptei în adâncime. În cazul abordării multi-domeniu, operațiile în adâncime pot implica și mijloace necinetice, cum ar fi activitățile informaționale, domeniul cibernetic și efectele spațiale. Cartierele generale la nivel de divizie și corp reprezintă, în mod normal, primul eșalon ce are capacități pentru executarea operațiilor în adâncime. Activitățile nemilitare, la nivel strategic și operațional, sunt prezente, de asemenea, în lupta în adâncime, pentru a permite forțelor amice să mențină inițiativa, în timp ce FLOT continuă să înainteze în interiorul spațiului de luptă.

❖ *Operațiile de spate* sunt, de regulă, administrative, logistice și legate de securitate, dincolo de contactul cu forțele unui adversar convențional, în spatele luptei la contact. În cazul amenințărilor asimetrice, operațiile de securitate din zona de spate se concentrează asupra securizării liniilor de comunicații, posturilor de comandă și bazelor logistice. Operațiile din cadrul zonei de spate contribuie la susținerea operațiilor în adâncime și la contact, implicând activități militare și nemilitare. În mod tradițional, organizațiile internaționale și neguvernamentale operează în cadrul zonei de spate, iar când sunt coordonate, respectivele organizații ajută la sprijinirea unei abordări cuprinzătoare organizate, pentru îndeplinirea obiectivelor militare și politice.

CONSOLIDAREA AVANTAJELOR ȘI ZONA DE CONSOLIDARE

Pe timpul operațiunilor ofensive de succes, forțele amice câștigă teren prin mărirea dimensiunii zonei de contact, până când condițiile schimbă limitele zonei de spate, prin etapizare și tranziții. Consolidarea începe imediat după ce inamicul este învins și/sau un obiectiv este

securizat, pentru a împiedica adversarul să câștige timp pentru refacerea forțelor sau pentru a anula avantajele obținute pe câmpul de luptă, prin contraatac (ATP-3.2.1, 2018, pp. 4-23).

Pentru a sublinia importanța consolidării victoriilor în operațiuni de mare intensitate, în *U.S. Army Field Manual 3-0 Operations* din 2017, zona de consolidare a fost adăugată ca un nou raion. Zona de consolidare este considerată a fi o porțiune a zonei de operații a comandantului, destinată facilitării sarcinilor legate de operațiile de securitate și stabilitate, care sunt necesare pentru libertatea de acțiune în zona de contact, precum și sprijinirii consolidării continue a avantajelor (FM 3-0, 2017, pp. 1-35). Zona de consolidare permite, de asemenea, forțelor amice să se reorganizeze și să se pregătească pentru următoarea operație, prin intermediul operațiilor de modelare și de sprijin (shaping and sustaining operations) (vezi *Figura 1*). Doctrina NATO nu utilizează și nici nu definește avantajele consolidate sau o zonă de consolidare, dar definește „consolidarea poziției” ca organizarea și întărirea unei poziții nou capturate, astfel încât să poată fi folosită împotriva adversarului (AAP-6, p. 31).

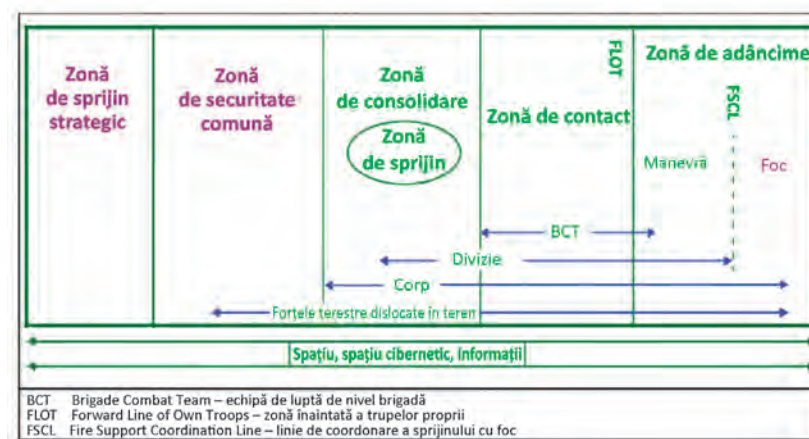

Figura 1: Zona de operații nivel corp în cadrul unui teatru de operații
(U.S. Army Field Manual 3-0, Operations, Washington, D.C.: Government Printing Office, 2017), pp. 1-30.

Este esențial ca, înainte de desfășurarea unei operații, să se planifice și alocă o forță destinată executării operațiilor de securitate, cu scopul protejării forțelor amice și menținerii inițiativei. Operațiile de securitate sunt operații întreprinse de un comandant pentru asigurarea avertizării timpurii și precise cu privire la intențiile adversarului, lăsând, astfel,

Zona de consolidare este considerată a fi o porțiune a zonei de operații a comandantului, destinată facilitării sarcinilor legate de operațiile de securitate și stabilitate, care sunt necesare pentru libertatea de acțiune în zona de contact, precum și sprijinirii consolidării continue a avantajelor.

forțelor amice spațiu de manevră și de reacție la acțiunile adversarului (Ib., p. 115).

Concepția operației, instrucțiunile de coordonare și măsurile de control prevăd sarcinile unităților subordonate în zona de consolidare. Acestea includ etapizarea, selecția terenului, trecerea operațiilor de linie și considerente de sprijinire a focului. Operațiile eficiente de securitate în zona de consolidare previn decalajele și intercalările din zona de contact, care ar putea fi exploatate de adversar. Operațiile de ecranare, protecție sau acoperire (screen, guard, cover) sunt sarcini tipice de securitate, care pot reprezenta misiuni suplimentare ale forțelor amice. Operațiile de securitate ar trebui să fie încredințate unităților cu un nivel ridicat de mobilitate, deoarece acestea sunt în măsură să execute cu succes comanda și controlul, colectarea de informații, susținerea, protecția forței și activitățile de cooperare civil-militară, toate acestea fiind funcțiuni întrunite de importanță majoră, care necesită coordonare și sincronizare pentru a obține efecte specifice în interiorul unei zone de consolidare. Dotările poliției militare și ale trupelor de geniu sunt, de asemenea, necesare în cadrul zonei de consolidare. Pe timpul operațiilor ofensive de mare intensitate, poliția militară și geniștii pot desfășura activități de importanță majoră pentru menținerea ritmului operațional. Acestea includ, printre altele, reparațiile și menținerea infrastructurilor critice distruse de adversar, în cazul geniștilor, sau securizarea prizonierilor de război, a punctelor de control trafic, precum și protecția nodurilor de comandă, în cazul poliției militare.

Activitățile din zona de consolidare sunt importante pentru menținerea ritmului operației, dar și pentru legitimizarea acțiunii și liniștirea populației locale, prin operații de stabilitate susținute. Înainte de a face tranziția zonei de consolidare în zona de spate, operațiile de stabilitate ar trebui să se concentreze pe identificarea, selecționarea și atenuarea principalelor cauze ale instabilității, cu scopul de a crea condițiile pentru reconstrucția infrastructurii locale și naționale. Îndeplinirea acestor sarcini va permite dezvoltarea pe termen lung și consolidarea câștigurilor la nivel strategic. Printr-o abordare cuprinzătoare, activitățile de stabilitate, militare și nemilitare, ar trebui să fie coordonate și sincronizate prin integrare civil-militară și incluse în ansamblul obiectivelor campaniei NATO.

Imediat după operații de mare intensitate, o zonă de operații se poate găsi într-o asemenea stare de epuizare, încât forțele terestre ar putea fi constrânse de activitățile de stabilizare pe care trebuie să realizeze. Citatul de mai jos, aparținând unui militar al SUA din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, vine să întărească importanța dezvoltării unei abordări cuprinzătoare care să încorporeze consolidarea câștigurilor și misiunile de stabilitate și securitate necesare pentru dobândirea păcii: „În multe orașe fuseseră atât de multe distrugerii datorate bombardamentelor și focurilor, iar oamenii erau atât de înspăimântați și paralizați, încât nu exista o administrație locală. De fapt, în multe cazuri, toate mecanismele vieții moderne încetaseră să mai existe: nu exista guvern, poliție, nu erau alimentare, apă, electricitate, mijloace de transport și niciun serviciu medical organizat. Toate acestea trebuiau să fie reorganizate de la zero, morții trebuiau îngropați, străzile curățate de deșeuri, trebuia adusă apă, mâncare etc.” (Coles, Weinberg, 1986).

Nivelul de intensitate al situației operative va determina echilibrul cerințelor în interiorul unei zone de consolidare; astfel, un comandant care se confruntă cu o populație ostilă sau cu o amenințare asimetrică semnificativă va avea nevoie de mai multe capacități în cadrul zonei de consolidare, pentru a preveni orice diminuare a spațiului cucerit și a ritmului operației, precum și perturbarea etapizării și a tranzițiilor. Aplicarea modelului de gândire al „forței minime” pe timpul operațiilor militare poate afecta negativ abilitatea de a consolida câștigurile la nivelurile tactic, operațional și strategic (Lundy, Creed, 2019). Îndeplinirea misiunilor în zona de consolidare are un impact pozitiv asupra zonei de spate și a celei de contact. Când respectivele activități sunt îndeplinite cu succes, rareori sunt apreciate ca atare, dar, în cazul în care nu sunt bine planificate și executate, pot duce la eșecul unui comandant, chiar dacă acesta este foarte competent.

STABILIREA UNUI PUNCT DE COMANDĂ* ÎN ZONA DE SPRIJIN

În condițiile în care forțele amice mențin inițiativa, prin operații ofensive, distanța dintre zona de contact și cea de spate se mărește. Stabilirea unei zone de consolidare (între cea de contact și de spate) contribuie la organizarea unei acțiuni întrunite, necesare pentru

* Command Post (CP) – punct de comandă

Nivelul de intensitate al situației operative va determina echilibrul cerințelor în interiorul unei zone de consolidare; astfel, un comandant care se confruntă cu o populație ostilă sau cu o amenințare asimetrică semnificativă va avea nevoie de mai multe capacități în cadrul zonei de consolidare, pentru a preveni orice diminuare a spațiului cucerit și a ritmului operației, precum și perturbarea etapizării și a tranzițiilor.

stabilizarea și securizarea terenului nou-câștigat. Pentru coordonarea și sincronizarea acțiunii întrunită, este desemnat un comandant al zonei de consolidare, având misiune, sarcini și autoritate clare. Misiunile relative la mobilitate, colectare de informații, logistică, securitate și sprijin cu foc sunt activități specifice unei zone de consolidare. Fără un comandant subordonat, care să coordoneze și gestioneze operațiile de modelare și de sprijin (shaping and sustaining) în spatele FLOT, comandantul forțelor din teren ar putea fi distras de la efortul principal. Mai mult, stabilirea unui punct de comandă în zona de sprijin (support area command post – SACP) este un nou imperativ în război, având în vedere că amenințările din zona de consolidare pot fi substanțial diferite de cele din zonele de contact și spate (Fenzel, Torgersen, 2018, p. 49).

În funcție de situația din mediul operațional, cum ar fi numărul operațiilor în desfășurare, gradul și locația unei amenințări a adversarului, complexitatea spațiului de luptă, cartierele generale de nivel corp și divizie pot stabili puncte de comandă multiple.

În funcție de situația din mediul operațional, cum ar fi numărul operațiilor în desfășurare, gradul și locația unei amenințări a adversarului, complexitatea spațiului de luptă, cartierele generale de nivel corp și divizie pot stabili puncte de comandă (CP) multiple. Pentru a menține flexibilitatea și comanda eficientă a misiunii la nivelul acestor eșaloane, armata SUA recomandă un CP principal, un CP tactic și un SACP (FM 3-0, 2017, pp. 2-35). Când comandantul nu e prezent, unui locțiitor al acestuia îi sunt încredințate puncte de comandă alternative. Punctul de comandă principal include grupul de comandă și majoritatea personalului care se ocupă de controlul operațiilor curente, întocmește analize detaliate și planifică operațiile viitoare. Un post de comandă tactic este un post alternativ, care pune la dispoziția comandantului o locație, pentru ca acesta să-și exercite misiunea, atunci când punctul de comandă principal este dislocat sau repositionat. Într-o situație de amenințare majoră, CP tactic poate fi detașat de CP principal, asigurând rezerva, în cazul unui atac asupra CP principal. În cazul operațiilor de modelare, cum ar fi trecerea liniilor sau a cursurilor de apă, cartierul general poate implica un CP tactic în facilitarea comenzii și controlului pentru o operație distinctă. Un SACP permite comandanților să exercite comanda misiunii asupra unor unități funcționale distincte, care operează în cadrul unei zone de consolidare ce poate depăși aria de control a CP principal al diviziei sau corpului (Center for Army Lessons Learned Handbook, 2017, p. 5). Zonele de sprijin sunt stabilite în cadrul zonei de consolidare pentru a facilita poziționarea, angajarea și protecția dotărilor de bază necesare pentru susținerea, facilitarea și controlul operațiilor (a se vedea figura nr. 2) (FM 3-0, 2017, pp. 1-34).

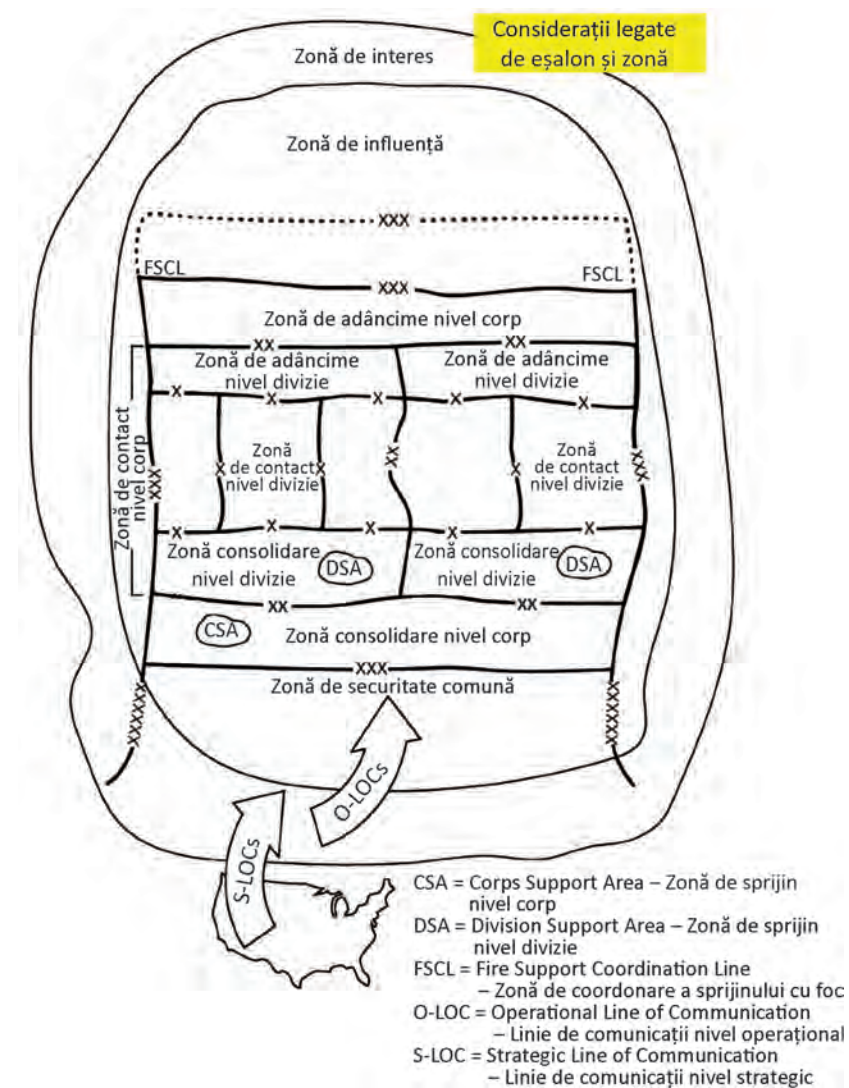

Figura 2: Considerații legate de eșalon și zonă
 Schema este interpretarea autorului potrivit U.S. Army Field Manual 3-0, Operations, op. cit., pp. 1-32.

Împreună, obiectivele de sprijin și zonele de consolidare asigură libertatea de acțiune și continuitatea operațiilor. Pe timpul operațiilor de mare intensitate, integrarea fizică și doctrinară a funcțiilor de protecție, susținere și luptă din interiorul zonei de consolidare este cel mai bine controlată de un punct de comandă în zona de sprijin (Fenzel, Torgersen, p. 49). SACP trebuie să aibă o autoritate de comandă corespunzătoare

Împreună, obiectivele de sprijin și zonele de consolidare asigură libertatea de acțiune și continuarea operațiilor. Pe timpul operațiilor de mare intensitate, integrarea fizică și doctrinară a funcțiilor de protecție, susținere și luptă din interiorul zonei de consolidare este cel mai bine controlată de un punct de comandă în zona de sprijin.

și forțe alocate, care să controleze și să conducă operațiile ce se pot desfășura în spatele FLOT. Numirea unui comandant care să aibă un rang superior față de toți comandanții subordonați din cadrul zonei de consolidare este considerată o bună practică în armata SUA (US Army Combined Arms Center, p. 2).

În procesul de alocare a resurselor pentru a îndeplini cerințele unui post de comandă în zona de sprijin, corpurile și diviziile trebuie să includă toate funcțiile întrunite. Astfel, se asigură faptul că punctul de comandă în zona de sprijin este capabil să planifice și să execute întregul spectru de operații militare, rămânând, în același timp, sincronizat cu operațiile la contact și în adâncime (Ib.).

CONCLUZII

Consolidarea cu succes a câștigurilor în operațiile NATO are un impact semnificativ la nivelurile tactic, operativ și strategic ale războiului. Modul în care o forță întrunită își consolidează câștigurile influențează gradul de succes al campaniei și, în final, percepția populației asupra conflictului.

Având competitori de același nivel, care caută, în mod activ, să câștige avantaje strategice prin utilizarea tehnologiei avansate în toate domeniile, NATO trebuie să se adapteze și să se pregătească să desfășoare operații de mare intensitate împotriva potențialilor adversari.

Prin sporirea importanței acordate câștigurilor și încorporarea zonei de consolidare ca un nou raion geografic în doctrina Alianței, NATO va fi mai bine pregătit pentru a menține inițiativa, creând, totodată, impulsul necesar pentru îndeplinirea stării finale militare și politice. Deținerea unor forțe și capacități adecvate pentru consolidarea câștigurilor va avea un efect exponențial asupra spațiului de luptă al viitorului (Pough, 2019, p. 45).

În cazul în care forțele nu sunt planificate și alocate în mod corespunzător, adversarul ar putea să desfășoare, cu ușurință, acțiuni cu efect dezorganizator în zona de consolidare, afectând atât forțele militare, cât și pe cele civile care depun efort pentru stabilizarea și securizarea avantajelor militare. Coordonarea și sincronizarea întrunită în cadrul zonei de consolidare ar trebui conduse, prin intermediul SACP, de către un comandant investit cu un nivel adecvat al autorității de comandă și control. Mai mult, stabilirea unui SACP eficient va permite comandantului forțelor terestre să se concentreze asupra efortului principal.

Lungile războaie din Afganistan, Balcani și Irak i-au învățat pe militari că niciun politician nu-și dorește un conflict prelungit. Sprijinul public susținut și voința politică din cele 30 de state care formează Alianța Nord-Atlantică vor decide pentru cât timp statele vor aloca, individual, resurse, în special, personal și fonduri, pentru o anumită operație. Când acestea sunt alocate, militarii trebuie să decidă cât de bine și de repede pot îndeplini scopurile militare și politice. Încorporarea importanței consolidării câștigurilor și a zonei de consolidare ca nou raion geografic în doctrina NATO va ajuta militarii în îndeplinirea respectivelor scopuri.

BIBLIOGRAFIE:

1. Coles, H.L., Weinberg, A.K. (1986). *United States Army in World War II Special Studies*. Civil Affairs: Soldiers Become Governors. Washington, DC: Center of Military History United States Army.
2. Brig. Gen. Fenzel, M.R., capt. Torgersen, B.H. (2018). „*The Pagonis Effect: A Doctrinal Future for the Support Area Command Post*”. În *Military Review*, 98, nr. 1.
3. Lt. Gen. Lundy, M., col. Creed, R. (2019). „*Three Perspectives on Consolidating Gains*”. În *Military Review*, 99, nr. 5.
4. Maj. Pough, R.A. (2019). „*Consolidating Gains in Large Scale Combat Operations: Operation Husky*” (Master’s Thesis). U.S. Army Command and General Staff College.
5. Tucker, P. (2017). „*How McMaster Could Change the Way the U.S. Goes to War*”. Defense One, <https://www.defenseone.com/politics/2017/02/how-mcmaster-could-change-way-us-goes-war/135571/>, accesat la 3 martie 2020.
6. North Atlantic Treaty Organization (2018). Allied Tactical Publication 3.2.1 (ATP-3.2.1) *Allied Land Tactics*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office, 2-2.
7. North Atlantic Treaty Organization, ATP-3.2.1 (2018), 2-9.
8. North Atlantic Treaty Organization (2019). Allied Joint Publication 3 (AJP-3). *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
9. North Atlantic Treaty Organization (2019). Allied Approved Publication 6 (AAP-6). *NATO Glossary of Terms and Definitions*. Belgia: Bruxelles. NATO Standardization Office.
10. U.S. Department of the Army (2017). TRADOC Pamphlet 525-3-6. *The U.S. Army Functional Concept for Movement and Maneuver 2020-2040*. Fort Eustis, VA: Training and Doctrine Command.
11. U.S., War Department (1942). Field Manual 100-15. Field Service Regulations, Larger Units. Washington, D.C.: Government Printing Office.
12. U.S. Department of the Army (2017). Field Manual (FM) 3-0, Operations. Washington, D.C.: Government Printing Office.
13. U.S. Army Combined Arms Center (2017). Center for Army Lessons Learned Handbook, nr. 18-04. *Mission Command in Division and Corps Support Area*. Fort Leavenworth, KS: Government Printing Office.

Sprijinul public susținut și voința politică din cele 30 de state care formează Alianța Nord-Atlantică vor decide pentru cât timp statele vor aloca, individual, resurse, în special, personal și fonduri, pentru o anumită operație. Când acestea sunt alocate, militarii trebuie să decidă cât de bine și de repede pot îndeplini scopurile militare și politice.

În cazul în care forțele nu sunt planificate și alocate în mod corespunzător, adversarul ar putea să desfășoare, cu ușurință, acțiuni cu efect dezorganizator în zona de consolidare, afectând atât forțele militare, cât și pe cele civile care depun efort pentru stabilizarea și securizarea victoriilor militare.

CARACTERISTICILE DEFENSIVEI INFANTERIEI ROMÂNE CONFORM ULTIMELOR INSTRUCȚIUNI FOLOSITE PE TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Locotenent drd. Ionel HALIP

Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava

Acest articol analizează caracteristicile defensivei infanteriei române în ultima parte a celui de-al Doilea Război Mondial, pe baza instrucțiunilor primite de la Marele Stat Major sau de la alte comandamente superioare. Sunt prezentate aspecte referitoare la rolul apărării, care și-a recăpătat misiunea clasică de a menține o poziție până la ultimul om sau glonț. Articolul prezintă normele tactice ale unei divizii de infanterie situate pe poziție de rezistență, modul de dispunere a batalioanelor, rolul divizioanelor de artilerie grea, dar și modalitatea de acțiune atunci când inamicul pornea la atac.

Totodată, sunt enumerate diferențele între instrucțiunile și directivele referitoare la defensivă date sub influența germană, din anii 1941-1943, și ultimele emise pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial. De asemenea, este definit conceptul de „plan al focurilor”, cu toate tragerile care necesitau aplicarea lor împotriva unui inamic, fiind evaluat și rolul conlucrării aviației cu artileria odată cu începerea tragerilor de pregătire sau la întrebuintarea împotriva tancurilor.

Cuvinte-cheie: defensivă, infanterie, divizie, artilerie, planul focurilor.

INTRODUCERE

În preajma izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, pregătirea militară, regulamentele infanteriei, precum și înzestrarea cu tehnica modernă erau necorespunzătoare cu noile necesități de pe câmpul de luptă.

Începând cu anul 1941, în procesul instruirii infanteriei române au fost introduse principiile de luptă ale armatei germane (Șuța, 1982, p. 210), fiind traduse, în acest sens, diferite regulamente pentru a fi adaptate la specificul și cerințele infanteriei române. Cu toate acestea, eșecurile militare ce au urmat au dovedit faptul că doctrina și strategia germană aveau totuși unele lacune și că nu puteau fi adaptate complet la specificul românesc. Este vorba despre tactica pătrunderilor adânci în dispozitivul inamic fără ca flancurile și spatele să fie asigurate, neconsolidarea aliniamentelor cucerite și neglijarea apărării (Romanescu, Tudor, Cucu, Popescu, 1985, p. 257).

Învățămintele celui de-al Doilea Război Mondial au făcut să apară, în anul 1945, *Directivele pentru instrucția comandamentelor și trupei, partea I-a (ofensiva) și partea a II-a (defensiva)*, care reprezentau o colecție de instrucțiuni date de Marele Stat Major sau de diferite comandamente superioare aliate în cursul războiului.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Acest articol are ca obiectiv principal analiza principiilor defensivei în ultima parte a celei de-a doua conflagrații mondiale, pornind de la ipoteza că există diferențe între instrucțiunile și directivele referitoare la defensivă date sub influența germană din anii 1941-1943 și ultimele de pe timpul războiului din anii 1944-1945. Cercetarea a fost realizată prin studierea documentelor din Depozitul Militar Central de la Pitești, a directivelor asupra instrucției comandamentelor și trupelor – 1945, a Regulamentului artileriei – 1941, dar și din literatura de specialitate apărută în perioada 1944-1985.

Începând cu anul 1941, în procesul instruirii infanteriei române au fost introduse principiile de luptă ale armatei germane, fiind traduse, în acest sens, diferite regulamente pentru a fi adaptate la specificul și cerințele infanteriei române. Cu toate acestea, eșecurile militare ce au urmat au dovedit faptul că doctrina și strategia germană aveau totuși unele lacune și că nu puteau fi adaptate complet la specificul românesc.

PRINCIPIILE DEFENSIVEI

Aceste directive au reprezentat ultimele instrucțiuni folosite de infanteria română pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Defensiva executată de infanterie în ultima parte a războiului s-a caracterizat prin realizarea apărării statice, fără retragere, aproape pe toate fronturile, sporirea adâncimii apărării, executată, pe de-o parte, prin mărirea adâncimii poziției de rezistență, iar pe de altă parte, prin organizarea altor poziții succesive și întărirea acestor poziții

Defensiva executată de infanterie în ultima parte a războiului s-a caracterizat prin realizarea apărării statice, fără retragere, aproape pe toate fronturile, sporirea adâncimii apărării, executată, pe de-o parte, prin mărirea adâncimii poziției de rezistență, iar pe de altă parte, prin organizarea altor poziții succesive și întărirea acestor poziții cu lucrări foarte puternice.

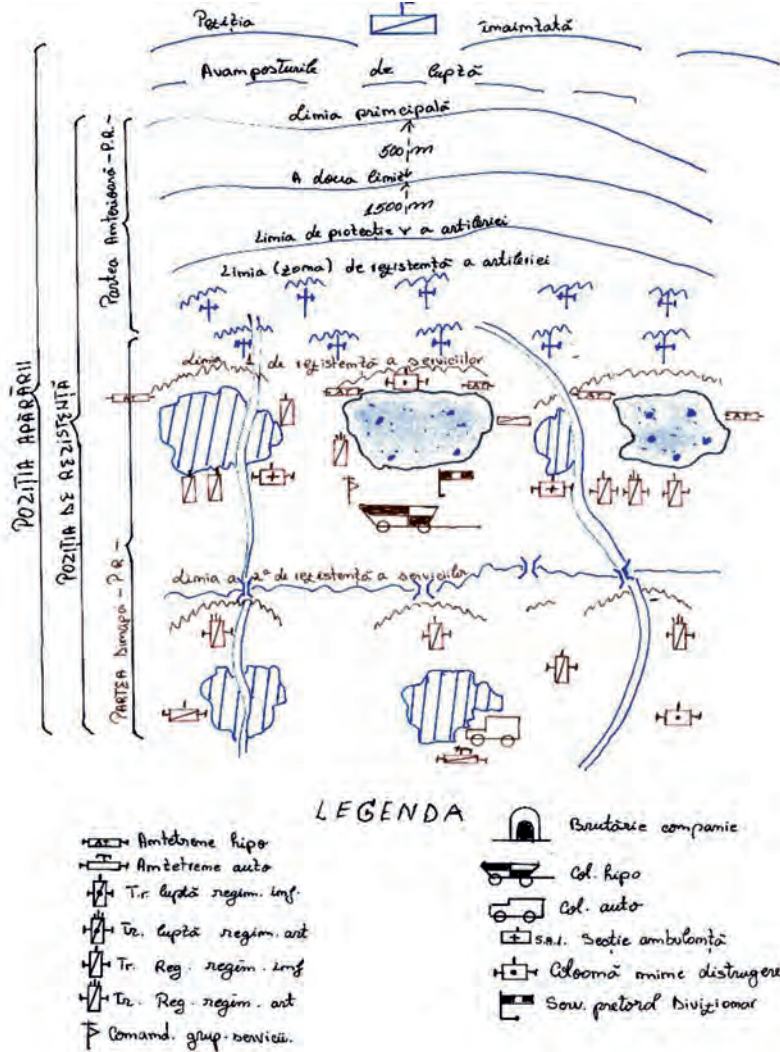

Figura nr. 1: Dispozitivul de apărare din anul 1945

Sursa: Depozitul Central de Arhivă, Pitești, fond Marele Stat Major, Secția 5, f. 149.

cu lucrări foarte puternice (Șuța, p. 284). Astfel, s-a restabilit conceptul clasic al apărării, conform căruia „defensiva înseamnă a ține poziția de rezistență până la ultimul om și ultimul glonț”, fără gând de retragere în fața luptei (Ib., p. 192), punând piedică ofensivei să-și atingă scopul ei – impunerea voinței –, deoarece numai defensiva putea să împiedice net ofensiva de a dobândi decizia (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor/1945. Partea a II-a. Defensiva, art. 149). În ceea ce privește poziția unei unități în apărare, terenul pe care se apăra cuprindea trei elemente: poziția înaintată, avamposturile de luptă (dispuse față de linia principală la 500-1.000 m) și poziția de rezistență (Ib., art. 153).

Poziția înaintată era confirmată de operațiunile din anul 1944, deoarece tehnica modernă (tancuri, tunuri de asalt, tunuri antitanc) făcea posibilă trimiterea de unități de infanterie înaintea poziției de rezistență, fără riscul de a fi distruse separat (Depozitul Central de Arhivă, Ib., f. 3). Dacă nu se putea adopta o poziție înaintată, se căuta mascarea poziției de rezistență contra cercetării inamice terestre.

Poziția înaintată era confirmată de operațiunile din anul 1944, deoarece tehnica modernă (tancuri, tunuri de asalt, tunuri antitanc) făcea posibilă trimiterea de unități de infanterie înaintea poziției de rezistență, fără riscul de a fi distruse separat. Dacă nu se putea adopta o poziție înaintată, se căuta mascarea poziției de rezistență contra cercetării inamice terestre.

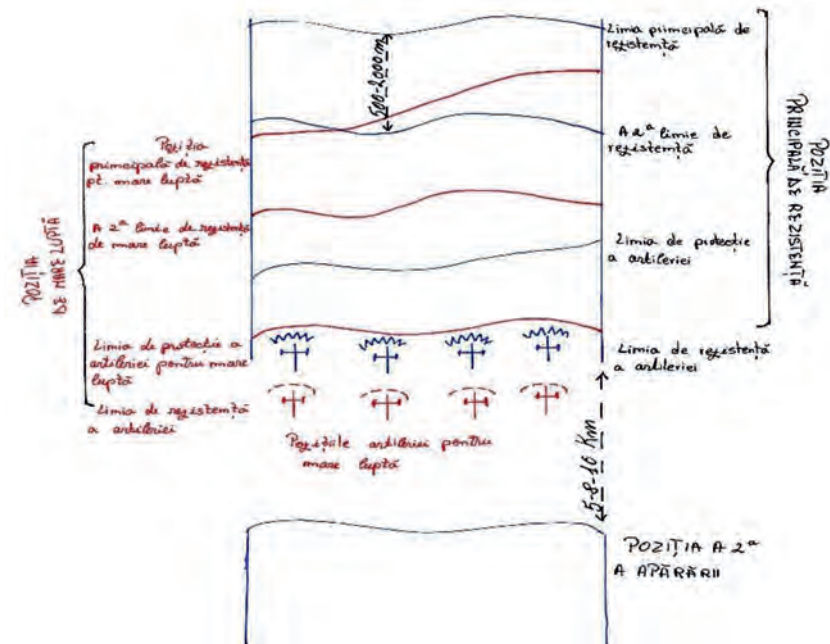

Figura nr. 2: Pozițiile defensivei (Ib., f. 154)

Poziția de rezistență căpătase, din cauza eșalonării, o adâncime și o structură foarte mari, pentru că înglobase întreaga zonă pe care se găsea dislocată unitatea, până la ultima sa formațiune de servicii. Poziția de rezistență cuprindea două zone succesive: zona interioară a poziției de rezistență, apărată de trupele divizei, inclusiv artileria, și zona dinapoia acestei poziții, apărată de oamenii trenurilor și formațiunilor de servicii (Ib., f. 6).

Zona anterioară poziției cuprindea următoarele linii: linia principală de rezistență, a doua linie de rezistență, linia de protecție a artileriei și linia (zona) de rezistență a artileriei. Linia principală de rezistență era însăși marginea dinainte a poziției de rezistență. A doua linie de rezistență era situată la o distanță variabilă de linia principală și putea atinge aproximativ 500 m. Era condiționată de nevoia ca armele de pe această linie și cele din imediata ei apropiere să poată bate în fața liniei principale de rezistență. Linia de protecție a artileriei era trasată la aproximativ 1.500 m înapoia liniei principale, vechea linie de oprire din *Regulamentul marilor unități* din 1938. Rolul acestei linii era să protejeze artileria proprie contra pătrunderii infanteriei sau a tancurilor (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor, Ib., art. 158).

Poziția de rezistență pentru marea luptă se suprapunea cu poziția de rezistență, cu excepția liniilor repliate, care se aflau la o distanță ce varia de la câteva sute de metri până la doi kilometri. Mutarea centrului de greutate al forțelor de pe poziția de rezistență pe poziția de mare luptă reprezenta doar o mutare a efortului în adâncimea aceleiași poziții (Ib., art. 194). Transmisiunile au avut un rol important, experiența demonstrând că diferitele transversale telefonice nu ar fi trebuit instalate nici pe creste, nici în vale, fiind atacate de artileria și aruncătoarele inamice. Era de preferat ca tranșeele să se instaleze la jumătatea pantei, deoarece firele se rupeau des, iar personalul de la transmisiuni era insuficient pentru repararea lor. A fost constatată și nevoia de agenți de legătură a unităților, instruiți să repare firele distruse (Romanescu et al., p. 409).

TACTICA DIVIZIEI DE INFANTERIE

Dispozitivul unei divizii aflate pe poziția de rezistență cuprindea: elementele angajate în fața poziției, poziția înaintată (Șuța, p. 283), unitățile din linie cu avanposturile de luptă, artileria și rezerva (Depozitul Central de Arhivă, Ib., f. 66). În fața poziției diviziei era asigurată

cercetarea de către grupul de cercetare divizionar (Cupșa et al., p. 38). Batalioanele de infanterie reprezentau unitățile din poziția înaintată, fiind dispuse câte unul la 4-5 km. De obicei, o divizie de infanterie lupta doar cu artileria organică, dar, atunci când era dispusă pe direcțiile cele mai favorabile pătrunderii inamice sau când se confirma că inamicul grupa forțe importante în sectorul său, aceasta putea primi artilerie de întărire. Grupările de sprijin direct erau proporționale cu numărul regimentelor de infanterie din linie, iar soliditatea fiecărei grupări de sprijin ținea cont și de cantitatea de artilerie disponibilă (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor, Ib., art. 285).

Conform experienței din anul 1944, pentru a crește eficacitatea luptei, în grupările de sprijin erau introduse și divizioane de artilerie grea (*Regulamentul Artileriei/1941*, art. 86-87). Misiunea grupărilor de sprijin direct era de: contrapreparare, oprire, lupta antitanc sau, în anumite cazuri, de a participa la contrabaterie și luptă îndepărtată. Gruparea de ansamblu se constituia din restul divizioanelor organice și de întărire, având misiunea de contrabaterie, luptă îndepărtată, luptă antitanc și de a sprijini contraatacul de ansamblu (Depozitul Central de Arhivă, f. 68).

Fracționând artileria divizionară în grupări de sprijin direct și de ansamblu, nu se realiza o specializare definitivă a diferitelor grupări, deoarece divizioanele și bateriile destinate sprijinului direct erau întrebuințate pentru contrabaterie și hărțuială în spatele inamicului, iar cele de contrabaterie erau utilizate și în sprijinul direct al infanteriei (*Regulamentul Artileriei*, art. 144). Conducerea focului în interiorul diviziei trebuia să fie în raport cu situația tactică, ușurând focul mai multor unități de artilerie simultan. Cu toate acestea, în general, conducerea focului în apărare era mai centralizată decât în atac (Ib., art. 169).

În momentul în care inamicul se apropia de poziția înaintată, artileria acelei poziții și artileria grea începeau un atac de hărțuială (Depozitul Central de Arhivă, f. 122). Odată ce infanteria inamică pornea la atac, tragerile de oprire ale infanteriei, artileriei și armelor antitanc deschideau focul pentru a distruge infanteria și tancurile inamice (Ib., f. 123). Divizia de infanterie putea executa un contraatac doar atunci când inamicul era „*cramponat puternic la teren*” (Ib., f. 124), iar dacă nu se dispunea de rezerve pentru contraatac, se căuta oprirea inamicului prin trageri concentrate cu tot armamentul asupra locului pătrunderii (Ib., f. 128).

Conform experienței din anul 1944, pentru a crește eficacitatea luptei, în grupările de sprijin erau introduse și divizioane de artilerie grea. Misiunea grupărilor de sprijin direct era de: contrapreparare, oprire, lupta antitanc sau, în anumite cazuri, de a participa la contrabaterie și luptă îndepărtată.

POZIȚIILE ARTILERIEI

Din experiențele anului 1944 și în conformitate cu Regulamentul Artileriei, se considera ca, inițial, toată artileria poziției de rezistență să fie împinsă înainte, astfel încât să se poată executa concentrări de focuri de pregătire sau focuri la vedere, pe bazele de plecare ale inamicului din fața poziției înaintate; ulterior, pe timpul luptei, pentru a susține unitățile care trec în poziția înaintată, artileria de rezistență să fie cu bateriile din fața liniei principale retrase înapoia acesteia, dispozitivul având o eșalonare în adâncime pentru a trage mai adânc și cu observatoarele înaintate pe linia avanposturilor de luptă. Pe măsură ce atacul se apropia de poziția principală, întreaga artilerie ocupa amplasamente mult mai eșalonate în adâncimea corespunzătoare apărării poziției de rezistență, observatorii rămânând pe linia principală de rezistență (Regulamentul Artileriei, art. 167).

În această privință, existau mari diferențe între instrucțiunile și directivele date în anul 1943 și cele din perioada 1944-1945. Conform ultimelor directive, artileria trebuia eșalonată în adâncime, pentru a putea opri inamicul, în special carele de luptă ce pătrundeau în poziția de rezistență. Toate bateriile trebuiau să fie în stare să execute trageri de distrugere asupra bazelor de plecare inamice. Pentru executarea tragerilor de hărțuială în spatele frontului inamic, era necesar ca bateriile să fie împinse pe durata tragerilor în poziții înaintate, dar nu la mai mult de patru kilometri de linia principală. De asemenea, pozițiile artileriei nu puteau fi așezate în localități, în păduri (Romanescu et al., p. 414) sau în apropierea lor, aceste locuri fiind, de obicei, vizate de atacurile aviației inamice. Ele erau așezate, pe cât posibil, în teren deschis, dar camuflat (Depozitul Central de Arhivă, f. 72).

PLANUL FOCURILOR

Planul de foc cuprindea ansamblul tragerilor de pregătire, prevăzute să se aplice împotriva unui inamic pe timpul luptei defensive. Acesta se dorea a fi adaptat la manevra inamicului, cuprinzând tragerile executate pe timpul apropierii, împotriva pregătirii, precum și tragerile de oprire și întărirea focului în zona de efort (Romanescu et al., p. 417).

Pe timpul apropierii inamicului, se executau, de către artilerie, trageri de: hărțuială, interdicție și concentrări puternice la vedere, pe diferite elemente inamice aflate în mișcare sau adăpostite. Se mai executau focuri și de către infanterie, prin armamentul greu

din dotare, din poziții mascate sau camuflate (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor, art. 304).

Tragerile împotriva pregătirii aveau ca scop anihilarea atacului pe baza de plecare, reprezentând un ansamblu de trageri masive către infanteria inamică, executate de artilerie, armamentul greu al infanteriei și de aviație. Dacă începeau înaintea pregătirii artileriei, tragerile se executau prin concentrări masive de focuri „la vedere”. După începerea pregătirii atacului, tragerile împotriva pregătirii se executau după un plan fix, dinainte stabilit, numit „plan sistematic de contrapregătire” (Depozitul Central de Arhivă, f. 85), care cuprindea atât variante, cât și ipoteze referitoare la inamic, fiind executat de către armamentul greu al infanteriei (aruncătoare mai mari de calibrul 80 mm și tunuri de 75 mm) (Ib., f. 87).

De asemenea, conform acestor directive, aviația juca un rol important, deoarece decola odată cu începerea tragerilor de pregătire a atacului, având misiunea de a combate artileria inamică (Cupșa et al., p. 38). Combaterea inamicului prin folosirea aviației trebuia să se facă într-un timp foarte scurt. În acest sens, era indispensabil ca aviația să afle cel mai rapid momentul începerii tragerilor de pregătire ale artileriei (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor, art. 311). Totodată, era folosită și împotriva tancurilor prin avioane antitanc, de bombardament în picaj și bombardament greu. Avionul antitanc avea montat tunul de 75 mm cu țevă lungă, care executa tragerea de la înălțimea de 200-300 m, cu o șansă de lovire de 1 din 6 (Depozitul Central de Arhivă, f. 95). Pentru apărarea antiaeriană era utilizat focul individual al armamentului de infanterie asupra avioanelor ce zburau sub 1.000 m, deși se observase că rezultatele erau medii. Conform unui studiu despre focul individual tras de fiecare trăgător rus sau armă automată rusă asupra avioanelor germane, acestea au provocat un procent de doar 20% din totalul pierderilor de avioane germane de pe Frontul de Est (Ib., f. 110).

Barajul principal al infanteriei era gândit să distrugă inamicul, fiind dezlănțuit prin surprindere de la o distanță de 100-300 m (Ib., f. 88), astfel încât toate categoriile de armament să execute foc eficace. Astfel, se realiza și o camuflare mai eficientă a grosului forțelor, nepermițând a fi lovite de artileria inamică, din lipsa spațiului de siguranță. Tragerile de oprire ale artileriei se executau cât mai aproape de prima linie a infanteriei (Directiva asupra instrucției comandamentelor și trupelor,

Pentru apărarea antiaeriană era utilizat focul individual al armamentului de infanterie asupra avioanelor ce zburau sub 1.000 m, deși se observase că rezultatele erau medii. Conform unui studiu despre focul individual tras de fiecare trăgător rus sau armă automată rusă asupra avioanelor germane, acestea au provocat un procent de doar 20% din totalul pierderilor de avioane germane de pe Frontul de Est.

Planul de foc cuprindea ansamblul tragerilor de pregătire, prevăzute să se aplice împotriva unui inamic pe timpul luptei defensive. Acesta se dorea a fi adaptat la manevra inamicului, cuprinzând tragerile executate pe timpul apropierii, împotriva pregătirii, precum și tragerile de oprire și întărirea focului în zona de efort.

lb., art. 313), pentru a asigura întărirea focului, dacă era prea slab, sau în cazul suprapunerii de focuri de către infanterie și artilerie. Tragerile încetau la semnalele date de infanterie sau la cererea observatoarelor de artilerie. În timpul tragerilor de oprire, focul artileriei grele întărea și prelungea tragerile artileriei ușoare, plasate cât mai aproape de infanterie. Acestea fiind rigide, se pregăteau mai multe variante și ipoteze asupra atacului inamic. Tragerile de oprire erau executate când inamicul ataca noaptea, pe ceață, pe teren acoperit sau când praful și fumul exploziilor rezultate din tragerile de pregătire ale artileriei proprii împiedicau execuția concentrărilor observate, dar nu pe fronturi mai mari de 150 m (Regulamentul Artileriei, art. 173).

Operațiunile din anul 1944 au confirmat nevoia unei poziții mai înaintate datorită întrebuirii tehnicii moderne. De asemenea, și poziția de rezistență a căpătat o adâncime mai mare, înglobând toată unitatea dislocată, până la ultima formațiune de servicii.

CONCLUZII

În urma cercetării arhivelor de specialitate și a analizei asupra principalelor trăsături ale defensivei infanteriei române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, putem conchide că există diferențe între instrucțiunile și directivele referitoare la defensivă din anii 1941-1943 și ultimele de pe timpul războiului din anii 1944-1945, în sensul că ultimele instrucțiuni erau definite prin realizarea unei apărări statice și fără retragere, până la ultima picătură de sânge. Operațiunile din anul 1944 au confirmat nevoia unei poziții mai înaintate datorită întrebuirii tehnicii moderne. De asemenea, și poziția de rezistență a căpătat o adâncime mai mare, înglobând toată unitatea dislocată, până la ultima formațiune de servicii. Dacă, inițial, se considera ca artileria poziției de rezistență să fie cât mai înaintate, pentru a executa concentrări de focuri de pregătire, ulterior, experiențele anului 1944 au impus ca artileria de rezistență să fie cu bateriile din fața liniei principale retrase în spatele acesteia, cu o eșalonare în adâncime, pentru a executa trageri în profunzime. Totodată, ultimele directive accentuau rolul aviației, care trebuia să decoleze odată cu începerea tragerilor de pregătire a atacului, pentru a putea combate artileria inamică.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cupșa, I., Tudor, Gh., Cucu, M., Romanescu Gh., Popa C. (1966). *Curs de istoria artei militare. Participarea armatei române la războiul antihitlerist*. București: Editura Academiei Militare.
2. Romanescu, G., Tudor, G., Cucu, M., Popescu, I. (1985). *Istoria infanteriei române*. Vol. II. București: Editura Militară.

3. Șuța, I. (1982). *Infanteria română De la Primul Război Mondial până în zilele noastre*. Vol II. București: Editura Militară.
4. Depozitul Central de Arhivă, Pitești, fond Marele Stat Major. *Inventar nr. S 96, nr. crt. 879. Secția 5. Directiva pentru instrucția comandamentelor și trupelor. Partea a II-a Defensivă*. (1945); *Regulamentul Artileriei* (1941).

CONSTRUCȚIA VIZUALĂ A RESPONSABILITĂȚII DE A PROTEJA PE PAGINILE DE SOCIAL MEDIA ALE ARMATEI ROMÂNE

Drd. Elena NOVĂCESCU

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Istorie și Filozofie, Cluj-Napoca

Evoluția rețelelor sociale din ultima perioadă a adus în atenția cercetătorilor din domeniul studiilor de securitate noi resurse și metode de înțelegere a dinamicilor internaționale, precum metodele vizuale, dar și noi actori media, precum forțele militare. Astăzi, Armata Română are propriile pagini oficiale de Facebook, prin intermediul cărora produce și promovează conținut media, preponderent vizual, care ajunge la un număr însemnat de indivizi. Astfel, reprezentările vizuale care sunt diseminate în mediul online și, mai ales, pe rețelele sociale ale Armatei devin surse importante de cunoaștere și interpretare a realității, adevărate spații în care iau naștere politicile.

Obiectivul acestei lucrări este acela de a explora modul în care „responsabilitatea de a proteja” este construită din punct de vedere vizual în fotografiile publicate de Armata Română pe paginile sale de Facebook. Pentru îndeplinirea acestuia, au fost colectate fotografii care ilustrează interacțiuni ale militarilor români cu copii afgani din timpul misiunii „Resolute Support”. Metoda utilizată în analiza acestor fotografii este semiotica socială vizuală, o abordare recentă în studiul problemelor de securitate, dar care evidențiază semnificațiile ascunse în diferitele moduri de reprezentare.

Cuvinte-cheie: construcție vizuală, responsabilitatea de a proteja, (de)legitimarea războiului, securizare vizuală, Resolute Support Mission.

* În această lucrare, conceptul de „responsabilitate de a proteja” se referă la sentimentele de responsabilitate civică și morală ale indivizilor și ale statelor de a proteja pe cei aflați în suferință. A nu se confunda cu principiul „responsabilității de a proteja”, cunoscut și ca R2P, adoptat de ONU în anul 2005. Conform acestui principiu, statele își afirmă obligația de a proteja populația de crime împotriva umanității, epurare etnică, crime de război sau genocid și acceptă o responsabilitate colectivă de a se ajuta reciproc pentru îndeplinirea acestui angajament (N.A.).

Articolul a fost trimis redacției în luna aprilie a.c.

INTRODUCERE

Pentru o lungă perioadă de timp, o parte însemnată a teoreticienilor din domeniul studiilor de securitate a considerat că acțiunile statelor pot fi explicate numai prin mijloace raționale, adică prin înțelegerea distribuției de putere în sistemul internațional și a factorilor care influențează deciziile politice. Cealaltă parte a cercetătorilor susținea că acțiunile statelor pot fi explicate prin analiza motivelor și viziunilor care prevalează în interiorul acestora. Această dezbateră, alături de evoluția mass-mediei și emergența platformelor sociale, a amplificat nevoia de a înțelege modul în care indivizii percep realitatea. Astfel, au apărut noi metode de analizare a evenimentelor internaționale, prin care resursele ignorate până atunci, precum imaginile sau filmele, sunt tratate ca surse empirice valide.

În prezent, toate evenimentele relatate în mass-media sunt însoțite de imagini, ceea ce înseamnă că toate persoanele cu acces la media primesc informația prin intermediul limbajului vizual (Weber, 2008, pp. 137-153,), care poate influența modul în care indivizii percep realitatea: „Fotografiile trebuie studiate atât din punct de vedere etic, cât și socio-politic, deoarece imaginile sunt implicate în crearea și comunicarea istoriei și pot funcționa ca supresori ai condițiilor în care sunt produse. Adesea, imaginile sunt încadrate în formele dominante de circulație și sens, astfel că imaginile ajung să legitimizeze anumite forme de recunoaștere și semnificație, fiind marcate de deviere și evaziune”. (Giroux, 2004, pp. 790-791). A apărut, astfel, o nouă abordare în studiul politicului – și anume, abordarea estetică, prin care se presupune că „există mereu un gol între o formă de reprezentare și ceea ce este reprezentat în aceasta. Spre deosebire de abordarea mimetică, în care se ignoră sau se restrânge acest gol, cunoașterea estetică recunoaște diferența dintre obiectul reprezentat și reprezentarea sa ca fiind exact locul în care iau naștere politicile” (Bleiker, 2001, p. 510). Așadar, cele mai importante forme de cunoaștere a lumii politice provin din surse care examinează modul în care reprezentările vizuale contribuie la procesele politice, deoarece relevanța acestora decurge din modul în care oamenii percep și construiesc realitatea în care trăiesc.

În prezent, toate evenimentele relatate în mass-media sunt însoțite de imagini, ceea ce înseamnă că toate persoanele cu acces la media primesc informația prin intermediul limbajului vizual, care poate influența modul în care indivizii percep realitatea.

Odată cu emergența rețelelor sociale din ultimele două decenii, granițele dintre propagandă și transparența informațională s-au disipat. Astăzi, social media ocupă rolul central în diseminarea relatărilor referitoare la conflicte sau intervenții militare, cu atât mai mult, cu cât aceasta este utilizată de lideri politici, oameni obișnuiți, grupuri rebele, activiști sau reprezentanți ai forțelor militare.

Odată cu analiza reprezentărilor vizuale care circulă în mass-media, s-a observat că aceasta construiește în jurul narațiunilor pe care le comunică diferite tipuri de cadre, care au puterea de a influența opinia publică. Spre exemplu, (de)legitimarea vizuală a războiului se realizează printr-un „vocabular bogat de toposuri vizuale – imagini care reapar constant în relație cu războaie diferite și în forme diferite: soldați obosiți și murdari, bandajați, dar care zâmbesc curajoși; soldați care protejează femeile și copiii; imagini ale cruzimii inamicilor – prizonieri torturați, mame care își țin copiii răniți sau morți în brațe sau execuții. Pentru delegitimarea conflictului sunt folosite imagini cu victime ale propriilor acțiuni”. (Leeuwen, Jaworski, 2003, p. 256). Astfel, în relatarea conflictelor militare s-au conturat două tipuri de jurnalism, cel de război și cel de pace, cadrele referitoare la conflict concentrându-se, adesea, pe evenimente și lideri politici mai degrabă decât pe soldați și victime. Însă, deși utilizează mijloace diferite, cele două tipuri de cadre sunt complementare și au același rol, acela de a promova sfârșitul războiului.

Foarte mulți cercetători au analizat, de-a lungul timpului, modul în care mass-media tradițională prezintă conflictele militare și contribuie la (de)legitimarea acestora (DiMaggio, 2008; Entman, 2004; Gowing, 1994; Maltby, 2013; Robinson, 2002, 2005). Însă, odată cu emergența rețelelor sociale din ultimele două decenii, granițele dintre propagandă și transparența informațională s-au disipat. Astăzi, social media ocupă rolul central în diseminarea relatărilor referitoare la conflicte sau intervenții militare, cu atât mai mult, cu cât aceasta este utilizată de lideri politici, oameni obișnuiți, grupuri rebele, activiști sau reprezentanți ai forțelor militare. Cu toate acestea, modul în care social media influențează percepția asupra războiului și a operațiunilor militare este încă prea puțin explorat în literatura de specialitate din domeniul studiilor de securitate. Obiectivul acestei lucrări este de a contribui la literatura existentă prin analiza procesului de construcție vizuală a *responsabilității de a proteja* în fotografiile publicate de forțele armate române pe paginile sale de Facebook. Astfel, au fost colectate fotografii care ilustrează interacțiunile militarilor români cu copiii afgani din timpul operațiunii *Resolute Support Mission*, mai exact, din perioada 2015-2019. Deși misiunea amintită nu este una de luptă, cazul Afganistanului continuă să fie reprezentativ pentru observarea efectelor războiului și a reconstrucției

post-conflict. Mai mult, chiar dacă negocierile de pace sunt în derulare, forțele militare occidentale nu sunt ferite de amenințări, așa cum s-a observat în septembrie 2019, când complexul Green Village a fost bombardat de forțele talibane. Pentru interpretarea fotografiilor colectate se va folosi metoda semiotică social vizuală, al cărei scop este de a formula ipoteze și de a obține răspunsuri prin înțelegerea și asocierea mesajelor și semnificațiilor ascunse în elementele din fotografii, dar și în modul în care imaginile au fost capturate.

Deși imaginile care ilustrează războiul și operațiunile militare, transmise prin canalele media tradiționale, au fost intens analizate de cercetătorii din domeniul relațiilor internaționale, nu același lucru se poate spune și despre imaginile care sunt promovate de forțele armate pe propriile platforme sociale. Astfel, această lucrare își propune să completeze acest gol prin examinarea modului în care imaginile promovate de Armata Română pe Facebook contribuie la construcția vizuală a *responsabilității de a proteja*, subliniindu-se caracterul securitizator al fotografiilor. Prima parte a acestei lucrări expune rolul mass-mediei în inițierea intervențiilor militare și în (de)legitimarea conflictelor militare. În următoarea secțiune sunt identificate victimele vulnerabile ale acțiunilor militare – copiii și modul în care discursul vizual construit în jurul acestora promovează narațiunea eliberării. Cea de-a treia parte se concentrează asupra prezentării metodologiei utilizate în elaborarea acestei lucrări. Ultima secțiune analizează interacțiunile dintre militarii români și copiii afgani, evidențiind, cu ajutorul semioticii vizuale, construcția vizuală a *responsabilității de a proteja*.

SECURITIZARE VIZUALĂ ȘI (DE)LEGITIMAREA CONFLICTELOR MILITARE

Căderea *cortinei de fier* a marcat o turnură importantă în lumea politică și în cea media, deoarece, în perioada anilor '90, mass-media și-a îndreptat atenția către relatarea crizelor umanitare, ceea ce a dus la intervenții militare în state precum Somalia, Rwanda sau Iugoslavia, fenomen cunoscut sub numele de „*efectul CNN*”. Un alt punct de turnură în relațiile politice internaționale a avut loc odată cu atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 și inițierea a două războaie, în Irak și în Afganistan, conturându-se, astfel, imaginea SUA ca apărător al democrației și eliberator al celor opresați.

Cazul Afganistanului continuă să fie reprezentativ pentru observarea efectelor războiului și a reconstrucției post-conflict. Mai mult, chiar dacă negocierile de pace sunt în derulare, forțele militare occidentale nu sunt ferite de amenințări, așa cum s-a observat în septembrie 2019, când complexul Green Village a fost bombardat de forțele talibane.

Sfârșitul Războiului Rece a marcat începutul unei noi ere în ceea ce privește dinamica internațională, iar comunitatea internațională a manifestat un interes ridicat atât pentru crizele umanitare cauzate de conflictele interetnice, cât și pentru influența tot mai însemnată a mass-mediei. Odată cu răspândirea imaginilor cu victimele violențelor etnice, tot mai multe state au decis să intervină militar în Irak, Somalia, Bosnia sau Rwanda („efectul CNN”).

Astfel, se poate observa că reprezentările vizuale ale conflictelor militare sunt caracterizate de o dimensiune securitizatoare, cu rol important în deciziile de (de)legitimare a războiului. Mai mult, imaginile pot fi utilizate în operațiunile psihologice ale armatei, ca mijloace persuasive, cu scopul câștigării suportului populației civile și al intimidării inamicului.

Sfârșitul Războiului Rece a marcat începutul unei noi ere în ceea ce privește dinamica internațională, iar comunitatea internațională a manifestat un interes ridicat atât pentru crizele umanitare cauzate de conflictele interetnice, cât și pentru influența tot mai însemnată a mass-mediei. Odată cu răspândirea imaginilor cu victimele violențelor etnice, tot mai multe state au decis să intervină militar în Irak, Somalia, Bosnia sau Rwanda („efectul CNN”). Aceste intervenții sunt cu atât mai importante, cu cât reprezintă o evoluție marcantă în modul în care s-au realizat operațiunile de pace până atunci: „*natura operațiunilor de pace din timpul Războiului Rece nu implica folosirea forței și a constrângerii, urmărindu-se consimțământul tuturor părților implicate și reafirmarea granițelor și suveranității. Însă, intervenția din nordul Irakului și cea din Somalia au reprezentat apariția unui nou tip de intervenție umanitară forțată, în care suveranitatea statelor putea fi violată cu scopul apărării drepturilor fundamentale ale omului*” (Robinson, 2002, p. 8). Aceste noi evoluții au produs numeroase dezbateri referitoare la pierderea controlului asupra deciziilor de politică externă în favoarea mass-mediei. Dar, factorii decizionali au înțeles rapid că potențialul mass-mediei de a încuraja acest tip de intervenții trebuie să fie exploatat.

Un nou punct de turnură în relațiile internaționale a fost marcat de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001, când s-a conturat un nou tip de amenințare la adresa statelor occidentale. Așa cum era de așteptat, noile evenimente au avut consecințe majore (Robinson, 2005) și asupra mass-mediei și, implicit, asupra „efectului CNN”. Astfel, declararea războiului împotriva terorismului a plasat crizele umanitare în plan secund pe agenda politică a SUA, mass-media devenind un factor important în câștigarea suportului pentru intervenția din Irak. În acest context, narațiunile umanitare au devenit un mijloc de justificare și legitimare a războaielor din Irak și Afganistan. Nu în ultimul rând, „efectul CNN” a fost afectat de încercările actorilor politici de a influența informațiile din mass-media și modul în care

acestea sunt utilizate pentru a justifica războiul. Astfel, discursurile care au urmat 9/11 s-au concentrat asupra promovării cadrelor antitetice precum bun – rău, civilizat – barbar, prin intermediul cărora se scotea în evidență caracterul progresist al societății occidentale, în contradicție cu violența și refuzul de a evolua al lumii orientale.

Deși reprezentările vizuale au fost utilizate de foarte mult timp în narațiunile referitoare la eliberarea și apărarea celor mai slabi, tratarea imaginilor ca acte securitizatoare a apărut relativ recent, odată cu introducerea conceptului de „*securitzare vizuală*”. Începând cu anii '80, aria de aplicabilitate a conceptului de securitate a început să sufere transformări, astfel că, pe lângă asigurarea securității statului, atenția factorilor decizionali s-a îndreptat și către securitatea indivizilor și a colectivității. Procesul prin care actorii politici transformă un anumit eveniment într-o problemă de securitate pentru ca, apoi, să adopte politici prin care aceasta să fie soluționată poartă numele de *securitzare* (Wæver, 1995). Pentru o lungă perioadă de timp, cercetătorii din domeniul relațiilor internaționale și al studiilor de securitate considerau că securitizarea este o practică discursivă, prin care se comunică existența unor anumite amenințări și nevoia de eliminare a acestora, astfel că alte elemente ale comunicării, precum limbajul non-verbal sau imaginile, au fost ignorate. Însă, odată cu emergența rețelelor sociale și, implicit, cu fluxul mare de reprezentări vizuale care circulă astăzi în mass-media, a apărut necesitatea analizării modului în care imaginile contribuie la procesele de securitzare, definindu-se, astfel, conceptul de *securitzare vizuală* (Hansen, 2011, pp. 51-74). Astfel, securitizarea vizuală poate fi analizată cu ajutorul a patru componente: imaginea propriu-zisă, contextul intertextual imediat, discursul politic extins și textele care oferă înțeles imaginii, observându-se, astfel, că semnificația imaginilor nu este fixă, ci depinde, adesea, de textul care le însoțește. Un exemplu de securitzare vizuală a fost evidențiat de către revista *Time* în anul 2010, prin publicarea imaginii unei tinere afgane cu nasul și urechile taiate, alături de textul „*Ce se întâmplă dacă părăsim Afganistanul*”. (Heck, Schlag, 2013, p. 903). Pe lângă expunerea violenței fizice, această imagine este reprezentativă pentru procesul de securitzare vizuală, deoarece comunică o idee de tipul „*dacă – atunci*”, care îi transmite receptorului faptul că este responsabilitatea sa de a-i proteja pe cei aflați în suferință.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Începând cu anii '80, aria de aplicabilitate a conceptului de securitate a început să sufere transformări, astfel că, pe lângă asigurarea securității statului, atenția factorilor decizionali s-a îndreptat și către securitatea indivizilor și a colectivității. Procesul prin care actorii politici transformă un anumit eveniment într-o problemă de securitate pentru ca, apoi, să adopte politici prin care aceasta să fie soluționată poartă numele de securitzare.

Analizând pliantele persuasive diseminate de NATO în Afganistan, Sarah Maltby și Helen Thornham au observat că mesajul principal comunicat prin intermediul acestor pliante este construit în jurul conceptului de *responsabilitate*. Mai mult, acestea ilustrează corpuri biologice, deoarece corpurile reflectă evenimente politice și transmit povești care se pot reproduce în mintea receptorului.

Însă, imaginile nu sunt folosite numai de guverne pentru a strânge suportul necesar unei intervenții militare, ci sunt utilizate în operațiunile psihologice ale armatei din timpul războiului, ca mijloace persuasive pentru câștigarea suportului populației locale și intimidarea inamicului. Analizând pliantele persuasive diseminate de NATO în Afganistan, Sarah Maltby și Helen Thornham au observat că mesajul principal comunicat prin intermediul acestor pliante este construit în jurul conceptului de *responsabilitate*. Mai mult, acestea ilustrează corpuri biologice, deoarece corpurile reflectă evenimente politice și transmit povești care se pot reproduce în mintea receptorului. Spre exemplu, unul dintre pliante ilustrează un om bătrân, care ține în brațe un copil, alături de mesajul: „Afganii sunt cea mai mare comoară a țării... Ajută-i să fie în siguranță!”. Astfel, cele două corpuri scot în evidență vulnerabilitatea vârstei și contribuie la evocarea sentimentelor de responsabilitate civică și de protecție a celor neajutorați. Semnificația corpurilor biologice devine cu atât mai importantă, cu cât imaginile sunt lipsite de mesaje politice: „Acest lucru are o dublă semnificație. Ca discurs persuasiv, utilizează corpul ca mecanism de dezasociere față de contextul politic. Separă de trup amenințarea politică, pentru a o întrupa pe cea privată. Mai mult, corpurile devin metafore ale înțelegerii statului afgan și ale cunoașterii realității vieții din Afganistan”. (Maltby, Thornham, 2012, pp. 33-46).

CONSTRUCȚIA VIZUALĂ A COPILĂRIEI ÎN NARAȚIUNEA ELIBERĂRII

Odată cu sfârșitul Războiului Rece, rolul SUA și al aliaților săi, ca apărători ai lumii în fața comunismului, a dispărut, fiind înlocuit de ideea că statele occidentale sunt datoare să salveze copiii de foamete și violență. Din cauza faptului că sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului XXI au fost marcate de crize umanitare și intervenții militare, copiii s-au situat rapid în centrul preocupărilor media. În general, guvernele implicate în diferite războaie au încercat să reducă răspândirea imaginilor care ilustrau dezastrele materiale și fizice, mai ales dacă acestea prezentau suferințele copiilor, astfel că majoritatea narațiunilor vizuale care includ copii se referă la salvarea și protejarea acestora. Există însă și o narațiune alternativă referitoare la copii și război, astfel că, uneori, copiii sunt prezentați ca soldați capabili săucidă, ceea ce sugerează că, în discursul vizual referitor la impactul

războiului asupra copiilor, sunt utilizate două tipuri de cadre extreme, care scot în evidență fie suferința copiilor, fie capacitatea acestora de a deveni violenți.

Căderea *cortinei de fier* a adus sfârșitul unei lumi bipolare, divizată între „*cei buni*” și „*cei răi*”, astfel că vidul de empatie creat prin dispariția figurilor care luptau pentru democrație a fost completat de victimele nevinovate ale suferinței – copiii. Un motiv important pentru care politicienii, media și oamenii obișnuiți sunt atrași de relatările despre copii se referă la faptul că acestea nu sunt numai simple povestiri despre copiii dintr-un anumit spațiu, ci: „*Copiii sunt simbolurile viitorului țării, ale bunăstării politice și sociale ale unei culturi. Narațiunile despre copii sunt sentimentale. Ele evocă același răspuns emoțional ca și filmele lacrimogene. Poveștile despre copii îi îndeamnă pe adulți să acționeze, iar imaginea unui copil aflat în pericol este atât de acaparatoare, încât blochează gândirea rațională*”. (Moeller, 2002, pp. 36-56). Astfel, imaginile care ilustrează copii au devenit un produs valoros, deoarece acestea sunt folosite pentru a captura atenția publicului și a influența percepțiile acestuia, pentru a obține donații sau pentru a evoca o obligație morală.

În raportarea știrilor despre război, statele din Vest au încercat să reducă răspândirea imaginilor care ilustrează suferința și consecințele conflictelor militare, considerând că acestea pot afecta negativ privitorul, mai ales în cazul în care în fotografii apar copii. Prin acest mod de relatare, în jurul imaginii copilului s-a construit un discurs aproape universal al vulnerabilității, inocenței și al nevoii de protecție din partea adulților. Din acest motiv, procesul de *framing* al fotografiilor de război în care apar copii contribuie la conturarea și promovarea narațiunii eliberării, deoarece „*societatea adultă compromite inocența copilăriei, astfel copiii trebuie separați de realitatea dură a lumii adulților și protejați de pericolele sociale*”. (Boyden, 1997, p. 188). Cu alte cuvinte, fiind simbolul inocenței și spontaneității, copiii sunt mult mai aproape de natură decât de valorile culturale ale societății, existând în spațiul tensionat dintre nevoia adulților de a-i pregăti pentru viața socială și regretul acestora că trebuie să îi inițieze în acest sens. Astfel, în tot acest proces de tranziție, de la copilărie la viața adultă, copiii își pierd apropierea de natură, devenind simboluri ale progresului.

În studiul său referitor la limbajul vizual al fotografiilor de război, publicate în presa din Marea Britanie, care îi ilustrează pe copiii

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Căderea „cortinei de fier” a adus sfârșitul unei lumi bipolare, divizată între „cei buni” și „cei răi”, astfel că vidul de empatie creat prin dispariția figurilor care luptau pentru democrație a fost completat de victimele nevinovate ale suferinței – copiii.

În studiul său referitor la limbajul vizual al fotografiilor de război, Karen Wells a identificat două tipuri de narațiuni vizuale principale utilizate în procesul de framing al copiilor. Primul dintre acestea se referă la eliberarea copiilor de societatea brutală în care trăiesc, chiar dacă existau îndoieli în ceea ce privește legitimitatea războiului din Irak. Cel de-al doilea tip de narațiune este corelat cu inocența copiilor și prezentarea acestora ca fiind separați de propriile familii, devenind, astfel, un laitmotiv în justificarea intervențiilor militare.

din Irak în contextul invadării țării în 2003, Karen Wells (2007, pp. 55-71) a identificat două tipuri de narațiuni vizuale principale utilizate în procesul de *framing* al copiilor. Primul dintre acestea se referă la eliberarea copiilor de societatea brutală în care trăiesc, chiar dacă existau îndoieli în ceea ce privește legitimitatea războiului din Irak. Cel de-al doilea tip de narațiune este corelat cu inocența copiilor și prezentarea acestora ca fiind separați de propriile familii, devenind, astfel, un laitmotiv în justificarea intervențiilor militare. În imaginile care transmit narațiunea eliberării, copiii sunt portretizați ca fiind inocenți și prietenoși, iar acțiunile în care sunt implicați evidențiază caracterul blând al ocupației occidentale. Spre exemplu, într-una din fotografii este vizibil un băiat irakian care privește prin binoclul unui soldat britanic, acțiune care, la nivel simbolic, poate fi interpretată ca o privire către un viitor mai bun, datorat intervenției trupelor militare. Mai mult, în aceste fotografii, copiii sunt zâmbitori, iar privirile soldaților contribuie la conturarea imaginii părintelui protectiv, în ciuda prezenței uniformei militare și a armelor. Astfel, deoarece copiii reprezentați par neafecțați de consecințele războiului, acesta devine un rău necesar, chiar mai mult, este prezentat într-o manieră estetică. Cea de-a doua narațiune vizuală scoate în evidență singurătatea copiilor irakieni, aceștia devenind simboluri ale abandonului, astfel încât *„suferința copiilor devine o consecință a neglijenței mai degrabă decât a atacurilor”* (Ib., p. 66). Prin eliminarea familiei și a adulților din fotografii, soldații și, implicit, receptorii imaginilor sunt plasați în rolul îngrijitorilor absenți. Astfel, această categorie de imagini transmite ideea că, în cazul în care copiii nu sunt salvați, ei vor rămâne la mila destinului.

Deși discursurile referitoare la eliberarea și la inocența copiilor predomină în relatările despre război, totuși aceștia nu sunt întotdeauna prezentați ca victime nevinovate ale conflictelor militare, ci pot deveni și soldați capabili să ucidă. Copiii-soldat sunt, adesea, caracterizați de mass-media ca fiind *„barbari”, „monștri”, „mașini de ucis”,* pe deplin conștienți de acțiunile lor. Mai mult, se presupune faptul că, odată implicați în cercul vicios al războiului, acțiunile violente ale acestora vor continua și după terminarea conflictului, deoarece copiii rămân cu traume psihologice și emoționale. Însă, evoluția de la victimă la criminal nu este niciodată liniară sau completă. În schimb, *„experiențele copiilor indică faptul că aceștia oscilează continuu*

între comiterea actelor de violență și a deveni victimele violențelor altora” (Denov, 2012, p. 288). Prin promovarea imaginii copiilor-soldat, mass-media încearcă să transmită ororile prin care copilăria a fost deturnată de la cursul natural. Mai mult, aceste fotografii scot în evidență devianța de la societatea civilizată occidentală, iar imaginea copilului-soldat consolidează ideea de superioritate morală a lumii civilizate. Așadar, în construcția vizuală a relației copiilor cu războiul, mass-media utilizează două cadre extreme, fie prin prezentarea acestora ca victime inocente, fie ca soldați nemiloși, ignorând, adesea, faptul că realitatea copiilor oscilează între cele două extreme.

Sfârșitul Războiului Rece a creat un vid de empatie care, pe fundalul războaielor etnice și al crizelor umanitare, a fost rapid completat de imaginea copiilor ca victime ale foamete și ale suferinței. În contextul războaielor din Irak și Afganistan, care au marcat începutul secolului XXI, au fost identificate două narațiuni principale referitoare la relația dintre copii și război, astfel că aceștia au fost portretizați fie ca victime inocente ale războiului, fie ca simboluri ale eliberării și speranței într-un viitor mai bun. În opoziție cu aceste imagini, se află portretul copilului-soldat, care devine simbolul devianței de la inocența copilăriei, deși, de cele mai multe ori, copiii sunt, în același timp, făptașii actelor de violență și victime ale terorii și suferinței.

METODOLOGIE

Deși nu era încă inclusă în mod formal în NATO, începând cu anul 2002, România a participat la misiunile *International Security Assistance Force (ISAF)* și *Enduring Freedom (OEF)*, desfășurate în Afganistan sub egida Alianței. Aceste operațiuni s-au încheiat la sfârșitul anului 2014, fiind înlocuite de operațiunea *Resolute Support Mission*, fiind o misiune de antrenare și suport al trupelor afgane. Activitățile desfășurate de militarii români în Afganistan, inclusiv cele din cadrul *Resolute Support Mission*, sunt făcute cunoscute publicului larg prin intermediul paginilor de Facebook ale Ministerului Apărării Naționale. Având în vedere obiectivul acestei lucrări – și anume, cel de a examina modul în care responsabilitatea de a proteja este construită din punct de vedere vizual pe rețelele sociale ale armatei –, au fost colectate fotografii care ilustrează interacțiunile dintre soldații români și copiii afgani. Aceste fotografii vor fi analizate cu ajutorul metodei semioticii sociale vizuale.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Prin promovarea imaginii copiilor-soldat, mass-media încearcă să transmită ororile prin care copilăria a fost deturnată de la cursul natural. Mai mult, aceste fotografii scot în evidență devianța de la societatea civilizată occidentală, iar imaginea copilului-soldat consolidează ideea de superioritate morală a lumii civilizate.

România a participat, din anul 2002, la activitățile militare desfășurate în cadrul celor două operațiuni militare – OEF și ISAF. Printre atribuțiile soldaților români se numărau: „misiuni de bază de educare și antrenament al forțelor militare afgane – ANA Training Mission; asistarea brigăzilor specializate, implicarea subunităților poliției militare, a forțelor speciale și a detașamentelor aeriene care asigurau securitatea Aeroportului Internațional din Kabul. În plus, soldații români acționau cu precădere în provincia Zabul”.

Atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 au produs o schimbare importantă în deciziile de politică externă ale statelor occidentale, prin conturarea terorismului islamist drept cea mai importantă amenințare la adresa SUA și a aliaților săi. Prin invocarea articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, Statele Unite au inițiat războiul din Afganistan. Astfel, s-au desfășurat, concomitent, două operațiuni: *Enduring Freedom (OEF)*, prin care SUA și Marea Britanie au atacat forțele talibane și Al Qaeda, și *International Security Assistance Force (ISAF)*, o misiune de securitate a NATO. Deși nu era încă inclusă în mod oficial în Alianța Nord-Atlantică, România a participat, din anul 2002, la activitățile militare desfășurate în cadrul celor două operațiuni militare. Printre atribuțiile soldaților români se numărau: „misiuni de bază de educare și antrenament al forțelor militare afgane – ANA Training Mission, care s-a intensificat în 2008 prin dislocarea primei garnizoane militare române; asistarea brigăzilor specializate, implicarea subunităților poliției militare, a forțelor speciale și a detașamentelor aeriene care asigurau securitatea Aeroportului Internațional din Kabul. În plus, soldații români acționau cu precădere în provincia Zabul, o zonă muntoasă din sudul Afganistanului, unde aveau misiunea de a asigura securitatea autostrăzii A1, care conectează orașul Kandahar de Kabul și de Pakistan”. (Scarlat, 2015). Însă, OEF și ISAF s-au încheiat la sfârșitul anului 2014, fiind înlocuite de *Resolute Support Mission*, care este o misiune de antrenare, îndrumare și suport a *Forțelor Naționale de Securitate și Apărare Afgane (ANDSF)*.

Indivizii din statele occidentale trăiesc, astăzi, experiența intervențiilor militare în mod indirect, prin narațiunile promovate de diferite canale media. Dar, în actuala lume digitalizată, numărul actorilor care produc conținut media este într-o continuă creștere, astfel că actorii statali și cei nonstatali au fost forțați să se adapteze noilor trenduri în comunicare și să se reorienteze către platformele sociale, precum Facebook, Instagram, Twitter. Printre noii actori media care își promovează activitățile pe aceste rețele sociale se numără și forțele militare (Crilley, 2016, pp. 51-67) din mai multe state, inclusiv din România. Astfel, rețelele sociale militare sunt populate de un conținut impresionant, preponderent vizual, referitor la război, care poate oferi informații însemnate despre modul în care factorii decizionali își folosesc puterea în lumea digitalizată de astăzi. Mai mult, fiind foarte populare și apreciate în mediul civil, conținutul

de pe aceste pagini ajunge la o audiență impresionantă, care are posibilitatea de a interacționa cu informațiile publicate prin intermediul butoanelor *like*, *share* sau *comment*. Prin utilizarea noilor platforme sociale și prin transparența informațională pe care o afișează, forțele militare urmăresc consolidarea încrederii indivizilor în instituțiile statului, în special în cele militare.

Pentru a se afla în concordanță cu strategia NATO în ceea ce privește transparența informațională și relația cu opinia publică, în anul 2012, Ministerul Apărării Naționale din România (M.Ap.N.) și-a creat o pagină oficială de Facebook, prin intermediul căreia distribuie în mediul online imagini și video-uri care ilustrează activitățile desfășurate de forțele militare române în întreaga lume. Astfel, există mai multe pagini oficiale de Facebook corespunzătoare categoriilor de forțe armate române, precum Forțele Terestre (2012), Forțele Aeriene (2013), Forțele Navale (2015) sau chiar Centrul de Televiziune și Film al M.Ap.N., care are o pagină de Facebook din anul 2013. Așa cum am precizat, scopul acestei lucrări este de a examina modul în care *responsabilitatea de a proteja* este construită, din punct de vedere vizual, în fotografiile publicate de forțele militare române pe paginile de Facebook. Pentru realizarea acestui deziderat, au fost colectate 140 de fotografii care ilustrează interacțiunile militarilor români cu copiii afgani, publicate pe paginile menționate mai sus, în perioada 2015-2019, respectiv anul în care a început operațiunea *Resolute Support Mission* și 2019, anul în care procesul colectării datelor s-a încheiat.

Pentru analizarea fotografiilor colectate se va utiliza metoda semioticii sociale vizuale, care se referă la „descrierea resurselor semiotice, ce poate fi spus și făcut cu imaginile și cum ceea ce spun oamenii despre imagini și acțiunile realizate cu acestea poate fi interpretat”. (Jewitt, Oyama, 2001). Însă, resursele semiotice nu sunt mijloace de comunicare acceptate în mod formal în toate contextele culturale, astfel că interpretarea acestora poate să difere în funcție de convingerile individuale ale cercetătorului. Metoda semiotică vizuală aduce în prim-plan trei tipuri de sensuri ale reprezentărilor vizuale: sensul reprezentational, cel interactiv și cel compozițional.

Sensul reprezentational se referă la semnificația atribuită elementelor ilustrate în imagine. La fel ca în cazul limbajului, unde există verbe care arată acțiunea, în cazul fotografiilor, aceste verbe poartă

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru a se afla în concordanță cu strategia NATO în ceea ce privește transparența informațională și relația cu opinia publică, în anul 2012, Ministerul Apărării Naționale din România și-a creat o pagină oficială de Facebook, prin intermediul căreia distribuie în mediul online imagini și video-uri care ilustrează activitățile desfășurate de forțele militare române în întreaga lume.

denumirea de *vectori*. Astfel, se conturează două tipare care definesc modul în care participanții interacționează unii cu ceilalți. Atunci când există un vector care exprimă o relație dinamică prin intermediul căreia participanții sunt conectați și ilustrați ca realizând un anumit tip de acțiune, fotografiile se încadrează în tiparul narativ. Dacă acest vector este absent, fotografiile fac parte din tiparele conceptuale, care includ structuri simbolice și analitice, cu ajutorul cărora se definesc și analizează elementele reprezentate.

Sensul interactiv se referă la relația simbolică stabilită între participanții reprezentați și receptorii imaginilor, relație care influențează atitudinile celui din urmă. În acest caz, există trei elemente importante pentru înțelegerea sensului interactiv: contactul (se referă la direcția în care persoanele ilustrate privesc), distanța (este mărimea spațiului dintre cei reprezentați și receptori, adică depărtarea de la care imaginile au fost capturate) și perspectiva sau punctul de vedere (unghiul din care a fost capturată fotografia, care definește gradul de implicare și identificare a privitorului cu ceea ce este reprezentat).

Sensul compozițional al imaginii contribuie la stabilirea relațiilor dintre cei care privesc fotografiile. Și în acest caz există trei resurse importante în interpretarea fotografiilor: valoarea informației (care provine din modul în care elementele din fotografie sunt plasate în cadrul acesteia), *framing*-ul (indică dacă elementele sunt conectate și aparțin aceleiași identități) și modalitatea (gradul de autenticitate prin care imaginea reprezintă realitatea).

CONSTRUCȚIA VIZUALĂ A RESPONSABILITĂȚII DE A PROTEJA PRIN INTERMEDIUL PLATFORMELOR SOCIALE ALE ARMATEI ROMÂNE

Sensul reprezentational

Din punct de vedere reprezentational, fotografiile care îi ilustrează pe militarii români alături de copiii afgani se încadrează atât în tipare narrative, deoarece militarii români sunt cei care se află permanent în mișcare, cât și în tipare conceptuale, deoarece copiii sunt simbolul unui nou început. Așa cum se poate observa în fotografiile expuse alăturat, acestea se încadrează în jurnalismul pentru pace, deoarece aduc în prim-plan aspectul umanitar al intervenției din Afganistan. În al doilea rând, în foarte puține cazuri, copiii sunt însoțiți de un adult, astfel că soldatul român este prezentat ca fiind responsabil cu apărarea

celor mai slabi. În al treilea rând, prin prezentarea soldaților români – furnizorii de securitate – alături de copii afgani – consumatorii de securitate –, se aduce în atenția publicului puterea securizatoare a imaginilor.

Fotografiile cu militari români alături de copii afgani ilustrează două resurse semiotice, foarte diferite ca symbolism, deoarece se află în extremele activităților de război. Așa cum se poate observa în fotografiile prezentate, militarii români sunt ilustrați în tipare narrative, adică sunt mereu în acțiune, participând la diferite misiuni în timpul cărora au contact cu populația civilă din zonă. Însă, resursele semiotice încărcate de semnificații din fotografiile colectate sunt copiii afgani. Aceștia sunt cel mai adesea prezentați în tipare conceptuale, deoarece ei sunt participanții asupra cărora se realizează acțiunea, dar și simbolul viitorului națiunii. Astfel, din punct de vedere reprezentational, prin alăturarea celor două tipare ale semioticii sociale, aceste fotografii contribuie la construcția unei imagini estetice asupra operațiunilor militare.

Foto nr. 1 și 2: Copiii afgani – cadre de pace
(Centrul de Televiziune al M.Ap.N., 30.01.2017, 22.09.2019)

Așa cum se poate observa din fotografiile expuse, imaginile publicate de către forțele armate române pe Facebook se încadrează în jurnalismul pentru pace, evidențiind caracterul pașnic al operațiunii *Resolute Support Mission*. În cele mai multe dintre fotografii, copiii afgani apar ca fiind curioși și zâmbitori în prezența soldaților români, care le oferă alimente și obiecte școlare. Așadar, prin fotografiile care aduc în atenția publicului relația amicală dintre militari și copii se transmite faptul că aceștia nu au fost afectați în mod fizic de conflictul militar, devenind, astfel, simbolul progresului societății și al culturii afgane. Însă, deși aceste reprezentări contribuie la construcția

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În cele mai multe dintre fotografii, copiii afgani apar ca fiind curioși și zâmbitori în prezența soldaților români, care le oferă alimente și obiecte școlare. Așadar, prin fotografiile care aduc în atenția publicului relația amicală dintre militari și copii se transmite faptul că aceștia nu au fost afectați în mod fizic de conflictul militar, devenind, astfel, simbolul progresului societății și al culturii afgane.

Spre deosebire de limbajul textual, în procesul de securitzare, imaginile pot să aibă un impact mult mai însemnat asupra receptorului, deoarece acestea provoacă un răspuns emoțional caracterizat de compasiune și de dorința de a le oferi o viață mai bună copiilor. De asemenea, la nivel simbolic, reprezentările vizuale ale copiilor afgani transmit ideea că soldații contribuie la prezervarea și durabilitatea identității și a valorilor culturale afgane.

vizuală a unei operațiuni pașnice, prin asocierea cu militarii, copiii trec printr-un proces de militarizare simbolică, devenind cauze prin care statele occidentale și-au legitimat misiunile din Afganistan. Mai mult, deoarece sunt reprezentați în cadre de pace, copiii afgani, care simbolizează viitorul națiunii afgane, contribuie la câștigarea suportului public pentru aceste intervenții. Astfel, acest tip de fotografii evocă răspunsuri emoționale din partea audienței, fiind, adesea, utilizate de forțele militare din întreaga lume pentru motivarea intervențiilor umanitare.

În majoritatea fotografiilor colectate, copiii afgani nu sunt însoțiți de nicio persoană adultă, lăsând impresia că cei mici sunt orfani. Fiind separați de propria familie și, implicit, de propria societate, copiii afgani devin simbolul distrugerii cauzate de război. Însă, atunci când copiii sunt însoțiți de soldați, cei din urmă devin substitutul părintelui absent. Prin acest proces de *framing* vizual, se conturează ideea că operațiunile militare sunt singurele mijloace prin care copiii pot fi salvați, alternativa fiind abandonul total. Cu alte cuvinte, soldații români primesc rolul de protectori ai celor mai slabi, în timp ce receptorii imaginilor se simt empatici și responsabili față de acești copii. Astfel, fotografiile promovate de către Armata Română se încadrează într-un discurs universal referitor la responsabilitatea de a proteja copiii din întreaga lume în fața actelor de violență produse de către adulți. Prin acest tip de limbaj vizual, imaginile transmit faptul că suferințele copiilor sunt, mai degrabă, cauzate de către propriii părinți și societatea în care s-au născut decât de acțiunile soldaților, imaginile devenind, astfel, argumente care susțin narațiunea eliberării.

Cel de-al treilea element important identificat pentru analiza sensului reprezentational al imaginilor se referă la puterea securitizatoare a acestora, prin intermediul căreia se aduce în atenția audienței necesitatea apărării celor mai slabi. Mai mult, aceste fotografii ilustrează ambii actori prezenți în procesul de securitzare, furnizorii de securitate – soldații români – și consumatorii de securitate – copiii afgani. Spre deosebire de limbajul textual, în procesul de securitzare, imaginile pot să aibă un impact mult mai însemnat asupra receptorului, deoarece acestea provoacă un răspuns emoțional caracterizat de compasiune și de dorința de a le oferi o viață mai bună copiilor. De asemenea, la nivel simbolic, reprezentările vizuale ale copiilor afgani transmit ideea că soldații contribuie la prezervarea și durabilitatea identității și a valorilor culturale afgane.

Din punct de vedere reprezentational, se poate afirma că, în fotografiile analizate, sunt vizibile atât tiparele narrative, cât și tiparele conceptuale, deoarece acestea reunesc două tipuri foarte diferite de participanți – soldații români și copiii afgani. De asemenea, aceste reprezentări vizuale se încadrează în jurnalismul pentru pace, deoarece prezintă caracterul amical al militarilor români, ceea ce contribuie la conturarea unei imagini estetice asupra operațiunilor militare. În plus, imaginile colectate provoacă audienței răspunsuri emoționale puternice referitoare la responsabilitatea de a-i proteja pe cei mai slabi, contribuind, astfel, la susținerea narațiunii eliberării.

Sensul interactiv

Sensul interactiv al metodei semiotice vizuale aduce în prim-plan procesul de alterizare prin care copiii afgani devin mijloace utilizate în legitimarea intervențiilor militare. În fotografiile analizate, copiii afgani privesc foarte rar către persoana care realizează imaginea și, implicit, către receptorul acesteia, astfel că aceste fotografii oferă audienței posibilitatea de a-și formula propriile idei referitoare la elementele reprezentate. De asemenea, distanța de la care au fost capturate fotografiile este una socială și publică, evidențiindu-se, astfel, că relația simbolică dintre copii și receptori se încadrează în discursul „noi” și „ei”. Această narațiune vizuală este completată de unghiul înalt din care au fost capturate fotografiile, copiii fiind reprezentați ca lipsiți de apărare.

Din punct de vedere interactiv, despre copiii afgani se poate spune că sunt foarte puțin implicați în relația simbolică pe care o au cu receptorii imaginilor, deoarece aceștia privesc mai des către soldații cu care au contact decât către persoana care realizează fotografiile. Prin acest mod distant de reprezentare, se evidențiază două tipuri de identități culturale, care contribuie la consolidarea discursului occidental „noi” și „cei alți”, în care „celălalt” este prezentat ca aparținând unei lumi inferioare. Astfel, copiii afgani nu sunt numai simbolul inocenței și victimele războaielor dintre „noi” și „ei”, ci pot deveni mijloace politice prin care războaiele și operațiunile militare sunt legitimate. De asemenea, prezentarea copiilor ca fiind bucuroși la vederea soldaților, alături de lipsa unei interacțiuni simbolice dintre copii și receptori, contribuie la crearea unei frontiere imaginare, care separă realitatea copiilor dintr-un teatru militar de realitatea confortabilă

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Din punct de vedere interactiv, despre copiii afgani se poate spune că sunt foarte puțin implicați în relația simbolică pe care o au cu receptorii imaginilor, deoarece aceștia privesc mai des către soldații cu care au contact decât către persoana care realizează fotografiile. Prin acest mod distant de reprezentare, se evidențiază două tipuri de identități culturale, care contribuie la consolidarea discursului occidental „noi” și „cei alți”, în care „celălalt” este prezentat ca aparținând unei lumi inferioare.

În majoritatea imaginilor colectate, copiii afgani nu privesc direct către receptorul imaginii, fiind concentrați asupra soldaților români care le oferă alimente. Există însă și câteva excepții, atunci când acești copii sunt conștienți de faptul că o persoană îi fotografiază și atât ei, cât și soldații adoptă poziții specifice. Însă, lipsa privirii către receptorul imaginii indică faptul că între participanții reprezentați și cei interactivi nu se stabilește o relație simbolică.

a publicului. Mai mult, lasă impresia că războiul și consecințele sale au lăsat neafectată inocența copiilor.

În majoritatea imaginilor colectate, copiii afgani nu privesc direct către receptorul imaginii, fiind concentrați asupra soldaților români care le oferă alimente. Există însă și câteva excepții, atunci când acești copii sunt conștienți de faptul că o persoană îi fotografiază și atât ei, cât și soldații adoptă poziții specifice. Însă, lipsa privirii către receptorul imaginii indică faptul că între participanții reprezentați și cei interactivi nu se stabilește o relație simbolică. Dar, inexistența unei relații simbolice nu este lipsită de semnificații, deoarece aceste fotografii permit audienței să-și formuleze propriile interpretări în legătură cu ceea ce este reprezentat. Mai mult, absența interacțiunii simbolice contribuie la adâncirea diviziunii dintre „noi” și „ei”, deoarece copiii afgani aparțin unei identități culturale foarte diferite și fac parte dintr-un mediu cu care audiența din statele occidentale nu se identifică. Una dintre excepții este *fotografia nr. 1*, în care apare un copil afgan care, prin semnul mâinii, îi transmite receptorului faptul că totul este bine, iar situația se află sub control. Acest fapt indică o conexiune simbolică directă între copilul afgan și receptor și contribuie la conturarea unei imagini estetice asupra operațiunilor militare.

Foto nr. 3: Construcția responsabilității de a proteja
(Centrul de Televiziune și Film al M.Ap.N., 01.06.2015)

Foto nr. 4: Moment al responsabilității de a proteja
(Forțele Terestre Române, 24.11.2019)

Cel de-al doilea element al sensului interactiv consolidează narațiunile lingvistice și vizuale referitoare la antiteza dintre „noi” și „ei”, deoarece distanța dintre participanții reprezentați și cei interactivi este una socială și publică, foarte puțin personală sau intimă. Distanța simbolică mare se află în concordanță cu lipsa unei interacțiuni vizuale simbolice între copiii afgani și audiență, conturându-se două lumi

îndepărtate, atât din punct de vedere geografic, cât și din punct de vedere cultural. Astfel, prin lipsa de identificare cu participanții reprezentați, suferința copiilor devine ceva abstract, iar publicul este protejat emoțional de consecințele intervențiilor militare. Din aceste motive, aceste fotografii scot în evidență imaginea soldaților ca apărători ai celor mai slabi mai degrabă decât realitatea conflictului militar trăit de copiii din Afganistan.

Așa cum se poate observa în *fotografiile nr. 3 și 4*, adesea, unghiul din care se realizează fotografiile este unul înalt, ceea ce contribuie la construcția vizuală a copiilor ca fiind lipsiți de apărare. Această poziționare îi trezește receptorului sentimente de compasiune, contribuind la ideea că prezența forțelor militare este singura șansă a acestor copii la o viață mai bună. Însă, prin faptul că imaginile care ilustrează distrugerile fizice și materiale cauzate de război lipsesc cu desăvârșire, publicul are tendința de a ignora realitatea post-război, iar problemele copiilor care trăiesc într-o țară distrusă de război rămân fără rezolvare. Cu alte cuvinte, absența reprezentărilor vizuale ale consecințelor războiului contribuie la construcția estetică a războiului și a misiunilor militare.

Sensul compozițional

Sensul compozițional al semioticii vizuale consolidează procesul de construcție vizuală a *responsabilității de a proteja*, prin evidențierea conexiunii dintre cei care au nevoie de protecție și cei care au puterea de a o asigura. Așa cum se poate observa din fotografiile expuse, militarii români se situează, adesea, în partea dreaptă a fotografiei, indicând faptul că aceștia sunt elementele noi prezente în spațiul familiar copiilor afgani. În ceea ce privește procesul de *framing*, în majoritatea fotografiilor, soldații și copiii sunt conectați prin intermediul brațelor sau al privirii și mai puțin prin apropierea corpurilor. Din punct de vedere al modalității imaginii, cadrul în care copiii afgani sunt ilustrați este unul detaliat, ceea ce indică faptul că participanții reprezentați sunt conectați cu spațiul în care fotografiile au fost capturate și, mai mult, acestea prezintă cu acuratețe realitatea.

Prin modul în care participanții reprezentați sunt poziționați în fotografie se revelează informații referitoare la gradul de apartenență al acestora la mediul în care fotografia a fost capturată. Este vizibil, așadar, faptul că soldații români se situează, adesea, în partea dreaptă

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Așa cum se poate observa în fotografiile nr. 3 și 4, adesea, unghiul din care se realizează fotografiile este unul înalt, ceea ce contribuie la construcția vizuală a copiilor ca fiind lipsiți de apărare. Această poziționare îi trezește receptorului sentimente de compasiune, contribuind la ideea că prezența forțelor militare este singura șansă a acestor copii la o viață mai bună.

Absența reprezentărilor vizuale ale consecințelor războiului contribuie la construcția estetică a războiului și a misiunilor militare.

a imaginilor, ceea ce indică faptul că aceștia sunt elementele noi și invadatoare ale spațiului afgan. În schimb, copiii afgani sunt poziționați în partea stângă a fotografiei, transmitându-se faptul că ei sunt componentele stabile ale țării. *Fotografia nr. 5* ilustrează un soldat român, aflat în partea dreaptă a imaginii, care stabilește o relație de prietenie cu un copil afgan, aflat în partea stângă. Astfel, copiii afgani sunt reprezentanții națiunii gazdă, în timp ce soldații români sunt invadatorii acesteia. Un aspect important, vizibil în această fotografie, este faptul că imaginea a fost capturată de la nivelul copilului, astfel că masculinitatea militarizată nu este construită ca fiind superioară, ci protectivă, asemeni unui părinte. Chiar dacă soldații români sunt considerați elemente noi și invadatoare ale spațiului afgan, prin protecția acordată copiilor, se conturează ideea că viitorul țării este apărat în fața oricărei amenințări.

Conform metodei semiotice, framing-ul se referă la gradul de conectivitate al participanților reprezentați. Astfel, prin absența acestuia se construiește identitatea unui grup, în timp ce prezența sa scoate în evidență diferențele dintre participanți și individualitatea acestora.

Foto nr. 5: Construcția estetică a operațiunii militare
(M.Ap.N., 01.06.2017)

Conform metodei semiotice, *framing*-ul se referă la gradul de conectivitate al participanților reprezentați. Astfel, prin absența acestuia se construiește identitatea unui grup, în timp ce prezența sa scoate în evidență diferențele dintre participanți și individualitatea acestora. În cazul fotografiilor colectate pentru realizarea acestui studiu, procesul de *framing* se realizează prin intermediul contextului și al discrepantei și discontinuității culorilor mai degrabă decât prin spațiul liber dintre cei reprezentați. Deși, așa cum am menționat anterior, între soldați și copii există o interacțiune fizică prin atingerea mâinilor, transmitându-se, astfel, că între cei doi se manifestă o legătură amicală, diferențele

de culoare dintre hainele copiilor și cele ale militarilor sunt evidente în toate imaginile. Astfel, prin modul în care sunt îmbrăcați și prin limbajul corporal pe care îl adoptă, este vizibil faptul că identitatea copiilor este strâns legată de spațiul în care au fost capturate imaginile. În antiteză, deși uniforma militară îi ajută să se integreze în peisajul din Afganistan, prezența armelor și curiozitatea cu care soldații sunt priviți de către copii indică faptul că aceștia sunt elementele noi și străine. Însă, deși la nivel vizual și cultural, soldații și copiii sunt deconectați, în esență, aceștia simbolizează același lucru, și anume schimbarea și speranța pentru un viitor mai pașnic.

Cea de-a treia dimensiune a sensului compozițional se referă la modalitatea fotografiei, adică gradul de acuratețe cu care aceasta ilustrează realitatea și care consolidează tiparul identificat până acum referitor la conexiunea copiilor cu spațiul din care provin. Nu este surprinzător faptul că decorul în care sunt prezentați copiii este unul vizibil, atât cât permite o fotografie, contribuind, astfel, la construcția vizuală a copiilor ca elemente particulare, conectate cu timpul și spațiul în care fotografiile au fost capturate. Mai mult, datorită modalității ridicate a fotografiei, sărăcia extremă în care trăiesc copiii afgani este adusă în atenția opiniei publice. Ca atare, aceste imagini declanșează, din nou, compasiunea receptorilor, contribuind la câștigarea suportului public pentru purtarea războiului și a operațiunilor militare. Însă, prin evidențierea traiului precar al copiilor afgani se poate explica fericirea acestora față de soldații care le oferă lucruri la care ei nu au avut acces până atunci. Cu alte cuvinte, modalitatea ridicată a fotografiei oferă privitorului șansa de a pătrunde în realitatea îndepărtată a copiilor din Afganistan, iar sentimentele de compasiune evocate de aceste imagini contribuie la motivarea intervențiilor militare.

Metoda semiotică vizuală, prin cele trei sensuri ale sale, aduce în atenția opiniei publice mesajele subtile și semnificațiile transmise de reprezentările vizuale. Deși, uneori, sunt produse în mod inconștient, anumite tipuri de cadre și procese de *framing* pot influența percepțiile publicului referitoare la intervențiile militare. Astfel, imaginile cu copiii afgani colectate pentru realizarea acestei lucrări oferă o perspectivă vizuală asupra narațiunii eliberării și a responsabilității de a proteja, discursuri mediatizate intens după 9/11, cu scopul câștigării suportului popular pentru războaiele din Irak și Afganistan.

Metoda semiotică vizuală, prin cele trei sensuri ale sale, aduce în atenția opiniei publice mesajele subtile și semnificațiile transmise de reprezentările vizuale. Deși, uneori, sunt produse în mod inconștient, anumite tipuri de cadre și procese de framing pot influența percepțiile publicului referitoare la intervențiile militare.

CONCLUZII

Intensificarea interesului pentru modul în care mass-media prezintă evenimentele de pe scena politică internațională a contribuit la dezvoltarea unui nou subdomeniu în studiile de securitate și, anume, *securitatea vizuală*. Astfel, s-a observat faptul că vizualul poate îndeplini trei roluri importante în legătură cu securitatea (Guillaume et al., 2018): vizualul ca modalitate de reprezentare a securității, vizualul ca practică a securității și vizualul ca metodă de cercetare. Vizualitatea ca modalitate de reprezentare a securității scoate în evidență rolul imaginilor ca acte de comunicare, prin intermediul cărora se construiesc și se comunică practicile de securitate. Imaginile promovate de una dintre cele mai importante instituții de securitate – armata – devin surse de cunoaștere prin intermediul cărora se construiește o imagine estetică asupra intervențiilor militare. În al doilea rând, vizualul ca practică a securității se referă la operativitatea practicilor vizuale prin care normele sociale și politice sunt relevante. Spre exemplu, prezența soldaților români în uniforma militară aduce în atenția publicului informații despre modul în care indivizii socializează în cadrul armatei și despre practicile adoptate de soldații români în timpul misiunilor militare, astfel că normele de securitate devin vizibile. Nu în ultimul rând, vizualul ca metodă de cercetare reliefează faptul că subiecte din câmpul relațiilor internaționale și al studiilor de securitate pot fi analizate cu ajutorul resurselor vizuale.

Această lucrare aduce în prim-plan metodele estetice și reprezentările vizuale ca forme de cunoaștere a lumii politice, deoarece, fiind o graniță între ceea ce se vede și ceea ce este invizibil, esteticul contribuie la determinarea locului și a mizelor politice ca forme de experiență (Ranciere, Zizek, 2004, p. 13). Astfel, esteticul obține valoare politică în momentul în care indivizii construiesc o realitate diferită față de cea cunoscută și prezentată. Însă, impactul surselor estetice nu se referă numai la procesele de interpretare ale reprezentărilor vizuale, ci și la emoțiile pe care acestea le evocă receptorilor și care pot contribui la generarea unor schimbări sociale și politice sau, așa cum s-a observat anterior, la legitimarea deciziilor de război.

Prin utilizarea unei perspective vizuale, dar și prin faptul că sursele de proveniență ale imaginilor sunt paginile de *social media* ale Armatei Române, această lucrare ilustrează rolul armatei ca producător media, dar și relația dintre mediatizare și militarizare, ceea ce contribuie

la disiparea granițelor dintre soldați și civili. Fotografii analizate în acest studiu se încadrează în jurnalismul pentru pace, deoarece scot în evidență caracterul prietenos al forțelor armate române, transmițând ideea că operațiunile militare se află sub control, iar copiii nu sunt afectați fizic de urmările războiului. Prin aplicarea metodei semiotice vizuale, am accentuat faptul că imaginile cu copiii afgani publicate de forțele militare române fac parte dintr-un proces complex și aproape universal de construcție vizuală a *responsabilității de a proteja*. În primul rând, imaginea copilului este una încărcată de semnificații, astfel că aceștia simbolizează inocența și puritatea, dar și durabilitatea culturii afgane și speranța într-un viitor mai bun. În al doilea rând, procesul de *framing* al fotografiilor contribuie la construcția soldatului român ca apărător al celor mai slabi, ca singura speranță a acestora într-o realitate post-conflict, pe care cei mici trebuie să o înfrunte. De asemenea, absența imaginilor care ilustrează suferința fizică și distrugerile materiale contribuie la construcția unei imagini estetice asupra conflictelor și intervențiilor militare. Astfel, această lucrare se încadrează în ampla literatură referitoare la modul în care mass-media construiește narațiunea eliberării și contribuie la (de)legitimarea războiului.

Deși abordarea vizuală în studiul problemelor internaționale și de securitate aduce în atenția cercetătorilor aspecte ignorate până acum, aceasta are și câteva limite. Poate cea mai importantă dintre acestea se referă la rezultatele obținute în urma aplicării metodei semiotice vizuale. Spre deosebire de rezultatele obținute în urma aplicării unei metode cantitative, în care rezultatele sunt reprezentative pentru o masă importantă a populației, în cazul de față, rezultatele sunt reprezentative pentru un fenomen larg răspândit în societate, proces cunoscut sub numele de „*generalizare teoretică*” (Luker, 2008). Mai mult, având o dimensiune redusă, imaginile subliniază mai degrabă procesele de construcție vizuală de la nivelul instituțiilor militare decât adevărul real din spatele acestora. În plus, interpretările oferite resurselor semiotice sunt dependente de factorul cultural și de percepția celor care le realizează.

Rolul pe care media tradițională îl are în promovarea imaginarului războiului nu este o temă de cercetare nouă. Însă, odată cu emergența rețelelor sociale și a diversificării actorilor media, a crescut și interesul cercetătorilor din domeniul studiilor de securitate pentru impactul

Rolul pe care media tradițională îl are în promovarea imaginarului războiului nu este o temă de cercetare nouă. Însă, odată cu emergența rețelelor sociale și a diversificării actorilor media, a crescut și interesul cercetătorilor din domeniul studiilor de securitate pentru impactul pe care imaginile pot să îl aibă asupra modului în care se formulează politicile de securitate.

pe care imaginile pot să îl aibă asupra modului în care se formulează politicile de securitate. Astfel, această lucrare este doar un punct de plecare pentru studii viitoare referitoare la noul statut al Armatei Române, acela de actor media, dar și la modul în care valorile militare sunt răspândite în societate cu ajutorul rețelelor sociale. O altă temă de cercetare s-ar putea îndrepta spre rolul *social media* în procesele de recrutare ale instituțiilor militare. Nu în cele din urmă, pot fi realizate analize comparative între conținuturile și imaginile publicate de diferite forțe militare din întreaga lume.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bleiker, R. (2001). *The Aesthetic Turn in International Political Theory*. *Millennium: Journal of International Studies*, 30 (3), <https://doi.org/10.1177/03058298010300031001>, accesat la 12 martie 2021.
2. Boyden, J. (1997). *Childhood and the Policy Makers: A Comparative Perspective on the Globalization of Childhood*. În James, A., Prout, A. (Eds.). *Constructing and Reconstructing Childhood* (ed. a II-a). Falmer Press.
3. Crilley, R. (2016). *Like and Share Forces: Making Sense of Military Social Media Sites*. În Shepherd, L.J., Hamilton, C. (Eds.). *Understanding Popular Culture and World Politics in the Digital Age*, Routledge.
4. Denov, M. (2012). *Child Soldiers and Iconography: Portrayals and (Mis) Representations: Child Soldiers and Iconography*. *Children & Society*, 26 (4), <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2010.00347.x>, accesat la 21 martie 2021.
5. DiMaggio, A. (2008). *Mass Media, Mass Propaganda: Understanding the News in the „War on Terror”*. Lexington Books.
6. Entman, R.M. (2004). *Projections of Power: Framing News, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy*. SUA: Chicago. University of Chicago Press.
7. Giroux, H.A. (2004). *Education after Abu Ghraib: Revisiting Adorno's politics of education*. În *Cultural Studies*, 18 (6), <https://doi.org/10.1080/0950238042000306873>, accesat la 27 aprilie 2021.
8. Gowing, N. (1994). *Real-time Television Coverage of Armed Conflicts and Diplomatic Crises: Does It Pressure or Distort Foreign Policy Decisions?*, în *The Joan Shorenstein Barone Center on the Press, Politics and Public Policy*.
9. Guillaume, X.T., Vuori, J.A., Andersen, R.S. (2018). *Making norms visible. Police uniforms and the social meaning of policing*. În Vuori, J.A., Saugmann, R. (Eds.). *Visual Security Studies: Sights and Spectacles of Insecurity and War* (ed. I). Routledge.
10. Hansen, L. (2011). *Theorizing the image for Security Studies: Visual securitization and the Muhammad Cartoon Crisis*. În *European*

- Journal of International Relations*, 17(1), <https://doi.org/10.1177/1354066110388593>, accesat la 17 aprilie 2021.
11. Heck, A., Schlag, G. (2013). *Securitizing images: The female body and the war in Afghanistan*. În *European Journal of International Relations*, 19 (4), <https://doi.org/10.1177/1354066111433896>, accesat la 23 aprilie 2021.
  12. Jewitt, C., Oyama, R. (2001). *Visual Meaning: A Social Semiotic Approach*. În Jewitt, C., Leeuwen T.V. (Eds.). *Handbook of Visual Analysis*. SAGE Publications.
  13. Luker, K. (2008). *Salsa Dancing into the Social Sciences: Research in an Age of Info-glut*. Harvard University Press.
  14. Maltby, S. (2013). *Military Media Management: Negotiating the „Front” Line in Mediatized War*. Routledge.
  15. Maltby, S., Thornham, H. (2012). *The dis/embodiment of persuasive military discourse*. În *Journal of War & Culture Studies*, https://doi.org/10.1386/jwcs.5.1.33_1, accesat la 23 aprilie 2021.
  16. Moeller, S.D. (2002). *A Hierarchy of Innocence: The Media's Use of Children in the Telling of International News*. În *Harvard International Journal of Press/Politics*, 7 (1), <https://doi.org/10.1177/1081180X0200700104>, accesat la 23 aprilie 2021.
  17. Ranciere, J., Zizek, S. (2004). *The Politics of Aesthetics: The Distribution of the Sensible* (Pbk. Ed), <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=121bd5a1ce18d46d46e186393840a9fe>, accesat la 13 martie 2021.
  18. Robinson, P. (2002). *The CNN Effect: The Myth of News, Foreign Policy and Intervention* (ed. I). Routledge.
  19. Robinson, P. (2005). *The CNN Effect Revisited*. În *Critical Studies in Media Communication*, 22 (4), pp. 344-349, <https://doi.org/10.1080/07393180500288519>, accesat la 23 aprilie 2021.
  20. Scarlat, D. (2015). *Romanian Armed Forces contribution to the stability in Afghanistan and the buildup of the security environment*. În *Revista Academiei Forțelor Terestre*, nr. 2.
  21. Van Leeuwen, T., Jaworski, A. (2003). *The discourses of war photography: Photojournalistic representations of the Palestinian-Israeli war*. În *Journal of Language and Politics*, 1(2), <https://doi.org/10.1075/jlp.1.2.06lee>, accesat la 13 martie 2021.
  22. Wæver, O. (1995). *Securitization and Desecuritization*. În Lipschutz, R.D. (Ed.). *On Security*. Columbia University Press.
  23. Weber, C. (2008). *Popular visual language as global communication: The remediation of United Airlines Flight 93*. În *Review of International Studies*, 34 (S1), <https://doi.org/10.1017/S0260210508007833>, accesat la 23 aprilie 2021.
  24. Wells, K. (2007). *Narratives of liberation and narratives of innocent suffering: The rhetorical uses of images of Iraqi children in the British press*. În *Visual Communication*, 6 (1), <https://doi.org/10.1177/1470357207071465>, accesat la 23 aprilie 2021.

ABORDĂRI CONCEPTUALE ASUPRA RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL ȘI ASUPRA UNOR COMPONENTE ALE SALE

Teodor BADIU

*absolvent al masterului civil Relații Internaționale și Studii de Intelligence
din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” din București*

Când vorbim despre războiul informațional, nu mai există nicio linie de demarcație între starea de pace și starea de război, acesta fiind folosit de către actorii statali și nestatali, având în vedere eficiența sa și dificultatea de a fi detectat și respins. În plus, se știe faptul că Federația Rusă a folosit activitățile informaționale împotriva țărilor din Europa de Vest și de Est și, pentru a vedea specificitatea operațiunilor lor informaționale, trebuie să definim conceptele și componentele care stau la baza războiului informațional și ce perspectivă au gânditorii militari ruși despre activitățile informaționale. Deși articolul nu detaliază toate componentele războiului informațional, este important să se clarifice rolul operațiunilor informaționale și al elementelor sale ca parte a războiului informațional, precum și termenii care sunt adesea folosiți în spațiul public și academic – dezinformare, manipulare, propagandă, știri false etc. Pentru a înțelege mai bine activitatea informațională rusească, articolul oferă câteva exemple specifice din Polonia, Cehia și Slovacia.

Cuvinte-cheie: război informațional, operațiuni psihologice, distorsiune informațională, manipulare, media alternativă.

INTRODUCERE

Deși chestiunea războiului informațional – și, implicit, a operațiunilor informaționale – se regăsește în spațiul public și academic prin abordările referitoare la dezinformare, fake news, manipularea informațiilor, propagandă, scoaterea din context, apariția „mediei alternative” etc., în puține cazuri chestiunea a fost abordată mai profund.

Spațiul public european și cetățenii acestuia au fost puternic asaltați, în ultimii ani, de narațiuni conspiraționiste sau radicaliste, de mesaje confuze și părtinitoare, de informații eronate care stârneau emoții și rumori, toate acestea producând reacții sociale care îngreunau funcționarea eficientă a statelor. Trebuie precizat că există o multitudine de actori care au contribuit la diseminarea de informații false, atât statali, precum Federația Rusă, Iran, China, Coreea de Nord (Nemr, Gangware, 2019, pp. 14-25), cât și nestatali, cum ar fi organizațiile teroriste. Rezumându-ne la actorii statali, remarcăm faptul că elementul comun al acestor state constă în scopul operațiunii informaționale de a le favoriza propriile agende naționale, având moduri de operare diferite. Mai precis, Federația Rusă revitalizează spectrul măsurilor active; China inițiază campanii de influențare a percepțiilor publicului pe zona economică, politică și a relațiilor bilaterale personale; Iranul preferă o abordare clasică de diseminare a informațiilor false, asemănătoare cu cea rusească și chineză, axată pe narațiuni pro-palestiniene și anti-israeliene, iar Coreea de Nord folosește un mix între operațiuni de influențare și propagandă, pentru a altera realitatea și pentru a scăpa de sancțiuni (Ib.). Canalele media folosite de aceste state sunt diverse, pornind de la materiale tipărite și până la diseminarea informațiilor în spațiul online, în funcție de obiective, grupuri țintă și capacități.

Pe de altă parte, operațiunile informaționale săvârșite de aceste state au anumite particularități ce constau în cultura strategică, experiența și tradiția în desfășurarea lor, în modul de operare, doctrine etc. Însă, pentru a putea analiza acțiunile informaționale desfășurate

Spațiul public european și cetățenii acestuia au fost puternic asaltați, în ultimii ani, de narațiuni conspiraționiste sau radicaliste, de mesaje confuze și părtinitoare, de informații eronate care stârneau emoții și rumori, toate acestea producând reacții sociale care îngreunau funcționarea eficientă a statelor.

de aceste state, este necesar să definim, chiar și succint, conceptele și termenii folosiți atunci când ne referim la contextul războiului informațional. Urmărind diversele abordări din spațiul public și din mediul academic, apar uneori neclarități referitoare la modul de operare, ce concepte și instrumente sunt folosite sau care sunt legăturile dintre componente și concepte.

Astfel, lucrarea de față va încerca să lămurească o serie de caracteristici ale războiului informațional, mai ales că acest subiect dezvoltă o întreagă abordare teoretică și practică, plecând de la accepțiunea că, pe timp de pace, războiul informațional este parte a războiului hibrid/amenințărilor hibride, fiind inclus și în spectrul războiului asimetric, iregular, neconvențional, al măsurilor active, al diplomației publice etc. (Theohary, 2018, pp. 4-5). Tot aici, trebuie precizat că vom descrie câteva situații din Polonia, Cehia și Slovacia, axându-ne pe activitatea informațională a Federației Ruse asupra acestor state.

ASPECTE TEORETICE

În privința războiului informațional, există două abordări principale care încearcă să îl definească: una pune accent pe specificul tehnic al războiului informațional, unde activitățile informaționale se desfășoară în cyberspace și/sau zona electronică, iar cealaltă abordare privește războiul informațional la nivel comprehensiv, din perspectiva intelligence-ului.

Pentru prima abordare, putem lua ca exemplu perspectiva NATO asupra războiului informațional, care îl clasifică drept „acțiuni întreprinse pentru obținerea superiorității informatice prin deteriorarea sistemelor informatice inamice și protejarea celor proprii.” (AAP-6, 2018, p. 430).

Însă, în privința celei de-a doua abordări, războiul informațional reprezintă un cumul de acțiuni organizate în mediul informațional care încearcă să utilizeze toate mijloacele pentru a deține controlul asupra fluxului informațional și a interpretării acestuia (Robinson, 2010, p. 169). Ținta poate fi un decident, opinia publică a unui stat sau cea internațională.

Michael Herman considera că „Războiul devine <război informațional>; războiul începe și se termină cu intelligence-ul... Informația este o resursă critică în război, iar același lucru se aplică și competiției

internațională, pe timp de pace”. (Herman, 1996, p. 347), astfel conflictul devine constant în contextul competiției internaționale și logica războiului informațional se universalizează, implicând metode și instrumente care, în trecut, se limitau la sfera militară.

În acest sens, Edward Waltz definește conceptul de război informațional drept „război bazat pe informații” (information-based warfare), unde scopul final este de a obține superioritatea informațională prin procurarea, procesarea și exploatarea informației, rezultând cunoaștere, care va fi, ulterior, protejată prin defensivă (information warfare-defend) sau ofensivă informațională (information warfare-attack) împotriva cunoașterii adversarului (Waltz, 1998, pp. 20-21). Definițiile referitoare la războiul informațional pot continua, însă, dacă simplificăm acest concept, l-am putea defini drept cumul de acțiuni separate ori integrate, interdisciplinare, desfășurate de cel puțin doi combatanți/competitori al căror scop este de a obține un avantaj strategic în defavoarea celuilalt, folosind canalele disponibile, oportunitățile și mijloacele proprii prin culegerea și diseminarea datelor și informațiilor.

Spațiul în care războiul informațional se desfășoară este mediul informațional, care este definit ca „agregatul de indivizi, organizații și sisteme ce colectează, procesează, diseminează sau acționează pe bază de informații”. (DoD, 2020, p. 104). Acesta este compus, la rândul său, din trei dimensiuni (Waltz, p. 27):

- *dimensiunea fizică*, unde acțiunile urmăresc protecția, distrugerea fizică și/sau furtul echipamentelor, materialelor/documentelor, al bazelor de date, nodurilor de comunicații, facilităților de colectare, procesare și diseminare a informațiilor;
- *dimensiunea informațională*, unde acțiunile urmăresc protecția, distrugerea, interceptarea, alterarea și/sau diseminarea de informații false, iar această dimensiune reprezintă legătura dintre dimensiunea fizică și cea cognitivă. Din perspectiva combatanților, acest câmp oferă mai multe oportunități, deoarece poate afecta infrastructura C4 a adversarului fără a presupune riscurile fizice ale unei acțiuni operative a propriilor forțe. Pe de altă parte, desfășurarea operațiilor de inducere în eroare sau a surprizelor strategice poate avea o eficiență crescută în câmpul infrastructurii informaționale, ca urmare a posibilității de interceptare a datelor și informațiilor,

Edward Waltz definește conceptul de „război informațional” drept „război bazat pe informații”, unde scopul final este de a obține superioritatea informațională prin procurarea, procesarea și exploatarea informației.

Operațiunile informaționale trebuie percepute ca element particular (sau pilon) în cadrul războiului informațional, prin care sunt întreprinse, la nivel punctual, acțiuni în sfera operațiilor psihologice (PSYOPS), a operațiilor de securitate (OPSEC), a operațiilor cibernetice, a decepției militare (MILDEC), a războiului electronic (EW) sau a celor care susțin activități militare, subversive, de contrainformații.

de a parazita un canal și de a introduce date și informații false/parțial adevărate sau a posibilității de a acționa punctual, în funcție de vulnerabilitățile adversarului;

- *dimensiunea cogniției umane/a percepțiilor*, unde acțiunile urmăresc influențarea și exploatarea emoțiilor, percepțiilor, trendurilor, motivațiilor și comportamentelor unor grupuri sociale țintă, a decidenților sau a populației prin utilizarea instrumentelor specifice distorsiunii informaționale.

În altă ordine de idei, *operațiunile informaționale* trebuie percepute ca element particular (sau pilon) în cadrul războiului informațional, prin care sunt întreprinse, la nivel punctual, acțiuni în sfera operațiilor psihologice (PSYOPS), a operațiilor de securitate (OPSEC), a operațiilor cibernetice, a decepției militare (MILDEC)¹, a războiului electronic (EW) sau a celor care susțin activități militare, subversive, de contrainformații etc.

Operațiunile informaționale pot fi definite, din perspectivă militară, ca activitate ce integrează capabilitățile informaționale proprii în strânsă legătură cu celelalte linii de operațiuni, cu scopul final de a întrerupe, corupe, uzurpa sau influența factorii de decizie adversi, în timp ce propriile sisteme sunt protejate (DoD, Ib.). Operațiunile informaționale optimizează elementele informaționale în contextul fluxului de date și informații și concentrează acțiunile în mod specific pe anumite subiecte și anumite ținte. Altă abordare clasifică operațiunile informaționale ca acțiuni ale guvernelor sau ale actorilor nestatali de a distorsiona opinia internă sau externă, cu scopul de a obține un rezultat strategic și/sau geopolitic, folosind un spectru de metode compus din dezinformare, informații false sau amplificatori falși – conturi de pe platformele sociale ce încearcă să manipuleze opinia publică (Wardle, Derakhshan, 2017, p. 6).

În cadrul operațiilor informaționale, putem identifica *distorsiunea informațională* drept un concept relativ nou, subsumată operațiilor

¹ Utilizarea termenului „decepție” (militară-MILDEC) în defavoarea echivalentului său românesc, „măsuri de inducere în eroare”, nu reprezintă o traducere nefericită, ci o alegere deliberată, ca urmare a faptului că recente lucrări referitoare la decepția militară și modul de desfășurare al acestora folosesc decepția drept concept comprehensiv. Utilizarea decepției militare se fundamentează pe patru principii esențiale: 1. adevăr, 2. negare, 3. înșelăciune și 4. inducere în eroare. Deci, *inducerea în eroare* reprezintă doar o parte dintr-un spectru conceptual mult mai cuprinzător al decepției militare (pentru detalii în acest sens, vezi Robert M. Clark, William L. Mitchell, *Deception. Counterdeception and Counterintelligence*, CQ Press, Washington D.C., 2019).

informaționale, ce încearcă să ofere o înțelegere cuprinzătoare a ceea ce este considerat în spațiul public drept fake news. Necesitatea utilizării acestui concept se datorează: 1) utilizării abuzive – și, uneori, neadecvate –, de către oamenii politici și jurnaliști, a termenului în diverse contexte, determinând alterarea înțelesului acestuia; și 2) ca urmare a diferențelor culturale dintre Occident și spațiul estic. Spre exemplu, când ne referim la fake news, înțelegem că termenul vizează o informație falsă sau care induce în eroare. În schimb, în cultura rusă, există termeni precum „lozh” (Hamilton, 1986, p. 43), „dezinformatsiya” și „maskirovka”, care fac referire la aceste înțelesuri, dar fiecare dintre acești termeni diferă în înțelesuri în funcție de particularitățile lingvistice, culturale și contextuale. Astfel, pentru a înțelege corect modul de desfășurare al activităților informaționale din partea unui actor inițiator, este necesar să le analizăm din prisma particularităților lor culturale. În această lumină, utilizarea unui concept cât mai cuprinzător, care să diminueze aceste diferențe culturale dintre inițiator și țintă, devine o necesitate.

Distorsiunea informațională include instrumente și tehnici precum dezinformarea, diseminarea neintenționată de informații false și utilizarea informațiilor scoase din context (Ib., p. 20), însă, datorită rolului pe care îl are conceptul în a altera realitatea, putem include în suma de tehnici și instrumente cum ar fi propaganda (albă, gri și neagră)², manipularea informațiilor, propagarea zvonurilor, utilizarea „mediei alternative”, mistificarea realității, utilizarea meme-urilor, propagarea excepționalismului politico-istoric asupra grupurilor țintă și radicalizarea acestora. Este important de precizat că distorsiunea informațională activează, în general, în cadrul *camerelor cu ecou* (Wardle, Derakhshan, p. 50), care reprezintă spațiile prin care indivizii sau grupurile țintite de distorsiunea informațională pot împărtăși și disemina propriile perspective și păreri. Principala vulnerabilitate a acestor camere este că schimbul de informații este, în general, subiectiv și prezintă biasuri cognitive care, ulterior, pot fi folosite de factorii externi infiltrați pentru a dirija apariția trendurilor, a surescita

² Alte abordări definesc *propaganda* ca activitate distinctă din cadrul operațiilor psihologice, fiind o acțiune acoperită și specifică operațiilor militare comune [Col. Frank L. Goldstein, col. Daniel W. Jacobowitz, „Psychological Operations. An Introduction”, în *Psychological Operations: principles and case studies*; col. Frank L. Goldstein (ed.), col. Benjamin F. Findley (ed.), Air University. Press Maxwell Air Force Base, Alabama, 1996, p. 6].

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Distorsiunea informațională include instrumente și tehnici precum dezinformarea, diseminarea neintenționată de informații false și utilizarea informațiilor scoase din context. Datorită rolului pe care îl are conceptul în a altera realitatea, putem include în suma de tehnici și instrumente cum ar fi propaganda, manipularea informațiilor, propagarea zvonurilor, utilizarea „mediei alternative”.

Operațiunile informaționale pot fi privite prin prisma contextului generat de războiul hibrid, care, în Europa, a avut implicații semnificative asupra dimensiunii cognitive/a percepțiilor, mai ales când au fost organizate alegeri, referendumuri, proteste etc.

ținta/țintele pe anumite subiecte sau a determina/stimula acceptarea, refuzul ori acțiunea față de o idee, simbol sau eveniment.

Operațiunile informaționale pot fi privite prin prisma contextului generat de războiul hibrid/amenințările hibride, care, în Europa, a avut implicații semnificative asupra dimensiunii cognitive/a percepțiilor, mai ales când au fost organizate alegeri, referendumuri, proteste etc. În mod general, a reieșit că Federația Rusă a desfășurat în statele europene, în contextul războiului informațional, operațiuni informaționale care au încercat să determine formarea unor trenduri în societățile statelor sau să le influențeze în diverse direcții în funcție de particularitățile civilizaționale ale națiunilor europene și ca parte a conflictului dintre Federația Rusă și Occident (Darczewska, 2014, p. 12). De asemenea, acestea au urmărit, utilizând distorsiunea informațională, diseminarea constantă în spațiul public și social media de mesaje și narațiuni conflictuale care aveau rolul de a convinge audiențele de multiplele versiuni ale adevărilor, bulversându-le în final (Wardle, Derakhshan, p. 30).

Astfel, indiferent de modul în care definim operațiunile informaționale, abordarea lor teoretică se va adapta pe specificul gândirii și strategiei militare ruse, unde esența conceptuală își va avea originile în gândirea militară, dar aplicativitatea se va extinde dincolo de sfera militară, către cea civilă.

În acest sens, luând drept exemplu de perspectivă rusă viziunea lui Ivan Vorobev, general-maior cu o lungă carieră militară și expert în domeniul teoriei militare, remarcăm că relevante într-un conflict nu sunt numai dinamica atacului și spațiul de manevră, ci și mijloacele de a stopa accesul adversarului la informații corecte. El definește conceptul *atacului informațional* sau al *șocului informațional* în trei direcții: inițierea de operațiuni ofensive psihologice și de inducere în eroare, utilizarea de măsuri speciale pentru atacuri psihotronice și atacarea calculatoarelor cu scopul afectării sistemelor adverse de comandă și control (Franke, 2015, p. 23). Mai adăuga și faptul că, în timpul desfășurării războiului informațional, trebuie realizată o coordonare a acțiunilor de contrainformații, război electronic, distrugere fizică a punctelor și nodurilor C2 prin bombardamente precise și utilizarea decepției. Alte abordări descriu operațiunile informaționale/războiul

informațional (Ib., pp. 25-26)³ dincolo de sfera militară, cum ar fi în cazul colonelului Anatolii Streltsov, care duce războiul informațional în sfera politică și guvernamentală. El consideră că principala sarcină a guvernului, în acest context, este de a contracara încercările actorilor ilegiti de a folosi războiul informațional în zona ideologiei politice, în zona tehnică și în ceea ce privește politicile guvernamentale. În cadrul războiului informațional din sfera politică, el subliniază trei sarcini principale: identificarea și stoparea propagandei ideologice dăunătoare, stimularea societății civile de a contracara propaganda adversă și stoparea dezinformării despre politica de stat (Ib., pp. 28-29).

Remarcăm faptul că perspectiva rusă asupra operațiunilor informaționale ține cont, într-o măsură semnificativă, de experiența măsurilor active – operațiunile psihologice –, ceea ce ne determină să includem în discuție și relevanța componentei PSYOPS.

Operațiunile psihologice reprezintă activitățile întreprinse cu scopul de a influența, într-o direcție favorabilă propriilor forțe, emoțiile, gândurile și comportamentul unor grupuri țintă sau ale decidenților, fiind desfășurate pe timp de pace și război. Este important de menționat că activitatea operațiunilor psihologice este gândită și desfășurată în sens invers, mai exact conceperea planului de acțiune și punerea sa în practică depind de particularitățile cognitive și comportamentale ale țintei – grup sau individ – și de calitatea produselor de intelligence referitoare la țintă (Robinson, p. 137). Dacă, în cadrul celorlalte componente ale operațiunilor informaționale, utilizarea distorsiunii informaționale este minimă sau opțională, în cazul PSYOPS, putem spune că este maximă, fiind valorificate toate instrumentele și tehnicile ce pot favoriza finalizarea cu succes a operațiunilor. Din perspectiva procesului, operațiunile psihologice pot fi împărțite în trei categorii

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Operațiunile psihologice reprezintă activitățile întreprinse cu scopul de a influența, într-o direcție favorabilă propriilor forțe, emoțiile, gândurile și comportamentul unor grupuri țintă sau ale decidenților, fiind desfășurate pe timp de pace și război.

³ La fel ca în Occident, și în cazul Federației Ruse, perspectivele teoretice asupra războiului informațional și operațiunilor informaționale sunt multiple și prezintă un cumul de abordări ce variază de la cele clasice (specifice gândirii militare sovietice) sau neconvenționale până la cele care se fundamentează pe domeniul tehnico-militar sau care încearcă să găsească o relevanță deosebită unei specialități militare anume. Din această cauză, la fel cum menționa și generalul-maior Charis Saifetdinov, anumite concepte – în special, cele din câmpul războiului informațional – pot fi înțelese și interpretate în mod subiectiv, ca urmare a absenței expertizei solide, a principiilor bine definite și/sau a terminologiei care nu este clar înțeleasă. Deși pot exista explicații care să argumenteze că baza teoretică a războiului informațional/a operațiunilor informaționale ruse constă în experiența măsurilor active, conform defectorului KGB, luri Bezmenov, măsurile active se rezumă la spectrul de acțiuni specifice războiului psihologic/ operațiunilor psihologice (PSYOPS), astfel ele fiind o componentă a războiului informațional și, implicit, a operațiunilor informaționale.

(Findley, 1996, p. 54): a). operațiuni psihologice strategice, prin a căror desfășurare se urmărește îndeplinirea unor obiective pe termen lung, în ideea creării unui mediu ulterior favorabil propriilor acțiuni și obiective; b). operațiuni psihologice operaționale, prin a căror desfășurare este urmărită obținerea unor avantaje pe termen mediu, la nivelul campaniilor militare și non-militare, regional sau global; și c). operațiuni psihologice tactice, prin a căror desfășurare se urmărește îndeplinirea unor obiective pe termen scurt, imediate, având mai mult un rol de suport decât desfășurarea unor operațiuni psihologice independente și de amploare.

Deși, în sine, operațiunile psihologice sunt un subiect vast și complex, cu propria metodologie și abordare, în cadrul acestei lucrări, este relevant să subliniem câteva caracteristici comune de care operațiunile psihologice trebuie să țină cont în momentul planificării și desfășurării (Ib., pp. 55-59):

❖ *Diferențele culturale* – în momentul stabilirii țintei, trebuie analizat specificul cultural și mediul din care aceasta provine. Mediul cultural poate determina percepțiile și preconcepțiile, perspectivele acesteia despre viață și lume, comportamentul și înclinațiile spre anumite sisteme de valori și idei. Este esențial ca acordarea operațiunilor psihologice să se plieze pe specificul cultural al țintei pentru a produce efecte.

❖ *Influențele sociale* – în funcție de apartenența socială la o clasă sau un grup, ținta poate avea anumite obiceiuri sau preferințe în ceea ce privește acceptarea sau refuzul unei idei sau perspective promovate de formatorii de opinie. În acest sens, expertiza asupra unei ținte se poate face și în sens invers, plecându-se de la mediile pe care aceasta le frecventează și formatorii de opinie pe care îi urmărește.

❖ *Motivațiile* – există o strânsă legătură între nevoile, motivele și comportamentul unei ținte, toate acestea variind de la necesități primare până la nevoia de autodeterminare. Deși, de obicei, motivele sunt rezultatul satisfacerii sau nesatisfacerii unor nevoi de bază, acestea pot determina conceptualizarea existenței proprii pe baza sentimentelor, percepțiilor, experiențelor, mediului înconjurător, interacțiunilor și, în final, a autoevaluării. Acestea pot fi foarte utile analizei PSYOPS, deoarece, prin motivațiile sale, ținta acționează într-o anumită direcție, oferind indicii însemnate despre cine este sau ce dorește să fie și ce vrea să obțină.

❖ *Percepțiile și atitudinile* – înțelegerea indivizilor, a contextului și a mediului înconjurător se realizează prin intermediul propriilor perspective despre viață și lume, setul de valori pe care și-l asumă, experiență și trendurile la care aderă, toate acestea determinând ca percepția individului să fie selectivă și subiectivă. Atitudinea reprezintă predispoziția individului de a acționa într-o anumită direcție, fiind condiționată de dimensiunea cognitivă, afectivă și comportamentală, afectând în mod direct percepțiile indivizilor. În acest sens, operațiunile psihologice pot acționa asupra: a) schimbării atitudinii și percepțiilor prin utilizarea unui flux constant de informații noi și narațiuni care să fie repetitive, să urmeze o logică narativă și să fie desfășurate pe lungi perioade de timp; și b) schimbării emoțiilor determinate de o acțiune, idee, fapt sau eveniment prin utilizarea informațiilor, prin orice canal, care să fie contradictorii raționamentelor inițiale – percepțiilor preconcepute –, determinând, în final, dezamorsarea pornirilor emotive.

Trebuie precizat că un ajutor semnificativ în activitatea operațiunilor psihologice constă în intelligence, deoarece acesta poate aduce informații utile, care să ajute la calibrarea și perfecționarea operațiunilor și să ofere analize referitoare la compatibilitatea dintre efectele operațiunilor psihologice și rezultatul dorit. În cazul operațiunilor psihologice (dar nu se limitează la acestea), intelligence-ul (Waltz, p. 219) poate avertiza din timp atunci când o acțiune informațională inamică este în desfășurare, poate oferi o perspectivă reală asupra unei situații, sesizează indicatorii subtili, poate investiga, analiza și face recomandări acolo unde a fost valorificată o vulnerabilitate etc.

Chiar dacă, până acum, am evidențiat, pe scurt, rolul și însemnătatea operațiunilor informaționale, subdiviziunile acestora și activitățile conexe pe care le angrenează în îndeplinirea unui obiectiv demonstrează precizia unui sistem extrem de complex și sincronizat. Pornindu-se de la factori independenți de țintă precum cultura, mediul înconjurător, influențele sociale, se ajunge până la motivele, trăirile, percepțiile și atitudinile unei ținte, operațiunile psihologice având ca scop final utilizarea informațiilor analizate pentru a influența, în mod specific, o țintă.

Având în vedere cele prezentate, definirea războiului informațional și a operațiunilor informaționale reliefează o perspectivă mult mai comprehensivă asupra mediului informațional actual, care este

Un ajutor semnificativ în activitatea operațiunilor psihologice constă în intelligence, deoarece acesta poate aduce informații utile, care să ajute la calibrarea și perfecționarea operațiunilor și să ofere analize referitoare la compatibilitatea dintre efectele operațiunilor psihologice și rezultatul dorit.

În momentul stabilirii țintei, trebuie analizat specificul cultural și mediul din care aceasta provine. Mediul cultural poate determina percepțiile și preconcepțiile, perspectivele acesteia despre viață și lume, comportamentul și înclinațiile spre anumite sisteme de valori și idei. Este esențial ca acordarea operațiunilor psihologice să se plieze pe specificul cultural al țintei pentru a produce efecte.

mai mult decât doar o campanie de dezinformare și de fake news sau propagandă. De asemenea, includerea printre acestea a câtorva abordări ruse asupra războiului informațional evidențiază originea militară în materie de concepție și acțiune, mai ales în sensul în care, prin intermediul operațiunilor psihologice, este revitalizat spectrul măsurilor active asupra unor elemente esențiale din societățile statelor, în acest sens, fiind vorba de influențarea formatorilor de opinie sau a grupurilor ale căror acțiuni pot determina destabilizare, haos sau pot favoriza acțiuni contrare intereselor naționale proprii.

EXEMPLE

Cazurile prezentate nu sunt izolate, iar exemplele în care Federația Rusă a utilizat spectrul războiului informațional asupra momentelor cheie din politica internă a statelor europene nu sunt puține. Însă, spre deosebire de Europa Occidentală, activitatea informațională rusă a fost ceva mai resimțită la nivelul statelor din fostul bloc socialist, ca urmare a moștenirilor marxist-leniniste, a legăturilor culturale, a originilor comune (în anumite cazuri) și a interacțiunilor istorice. Astfel, am luat drept exemple, pentru a evidenția activitatea operațiunilor informaționale ruse, Polonia, Cehia și Slovacia.

Polonia

Deși Polonia cu greu poate fi orientată spre o perspectivă măcar puțin mai „caldă” față de Federația Rusă, este totuși supusă războiului informațional. Chiar dacă nu prezintă vulnerabilități ce ar putea să genereze vreo legătură directă cu Federația Rusă, în realitate, există o gamă de oportunități ce sunt exploatare de către Federația Rusă. În cazul Poloniei, încercarea introducerii în percepția opiniei publice a unei narațiuni pro-ruse ar fi o acțiune sortită eșecului, ceea ce înseamnă că aici abordarea trebuie să fie una complexă. Operațiunile informaționale ruse asupra Poloniei au urmărit fracturarea unității societății poloneze prin utilizarea distorsiunii informaționale, mai precis prin intoxicarea mediului informațional cu meme-uri menite să adâncească tensiunile dintre diferite facțiuni, precum xenofobii, naționalistii și pro-europenii (Lucas, Pomerantsev, 2017, p. 23). Având în vedere că operațiunile informaționale ruse încearcă să susțină și să scoată în prim-plan naționalismul exacerb polonez, remarcăm faptul că, în acest sens, se folosesc de componenta culturală

a operațiunilor psihologice pentru a determina grupările radicale să promoveze etnocentrismul și sentimentul anti-occidental (alături de cel anti-rusec). În anumite privințe, site-uri obscure (falanga.org.pl, konserwatyzm.pl) au încercat să elogieze acțiunile grupărilor extremiste din trecutul Poloniei și să compare eficiența lor, determinată de absența corectitudinii politice și a constrângerilor, cu timpurile actuale. Spre exemplu, portalul de știri kresy.pl stabilise un flux regulat, care comemora, în mod repetitiv, masacrul polonezilor din vestul Ucrainei, realizat de Armata Insurecțională Ucraineană (UPA) în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (Gajos, Rodkiewicz, 2016, p. 264).

Astfel, distorsiunea informațională generează o cosmetizare a personalităților poloneze cu înclinații etnocentrice și radicale, promovându-le, iar la nivel de societate, încearcă să determine unele trenduri anti-UE și anti-NATO, fundamentate pe criticism negativ, nostalgie față de regimul comunist, antisemitism, urtracatolicism și ideologii antidemocratice (Ib., p. 24). Emoțiile și percepțiile polonezilor asupra existenței lor ca națiune și asupra trecutului lor constituie cele mai semnificative vulnerabilități, fiind susceptibili la fluxurile informaționale ce îi pot radicaliza, mai ales în contextul în care mediul politic polonez – care începe să fie caracterizat de ultraconservatorism – alimentează etnocentrismul și sentimentul anti-

Cehia și Slovacia

La nivel informațional, cazul celor două state este unul remarcabil, deoarece acestea sunt profund penetrate de operațiunile informaționale ruse și pot deveni un punct de lucru pentru diseminarea elementelor războiului informațional.

În aceste două state, operațiunile informaționale ruse încearcă să pună în valoare, în mod general, prezența curenților antioccidentale, iar în mod particular, a celor antiamericane, din interiorul celor două societăți în încercarea de a le generaliza. Utilizându-se și aici distorsiunea informațională, narațiunea primară se bazează pe antagonizarea adversarului (Occidentul) și, în funcție de context, încearcă să creeze Federației Ruse o imagine, dacă nu favorabilă în sensul unei alternative pentru aceste două state, cel puțin acceptabilă ca partener compatibil de colaborare. Dacă, de obicei, media mainstream acționează ca un element de corecție a distorsiunii informaționale din interiorul social-media și al mass-mediei, în cazul celor două state s-a dezvoltat,

Emoțiile și percepțiile polonezilor asupra existenței lor ca națiune și asupra trecutului lor constituie cele mai semnificative vulnerabilități, fiind susceptibili la fluxurile informaționale ce îi pot radicaliza, mai ales în contextul în care mediul politic polonez – care începe să fie caracterizat de ultraconservatorism – alimentează etnocentrismul.

În Cehia, media reprezintă canalul principal al desfășurării operațiunilor informaționale ruse, iar datorită acestui fapt, se disting patru tendințe: media tradițională; noua media online; media online și revistele online.

În ultimul timp, o media „*alternativă*” cu puternice influențe pro-ruse (Lucas, Pomerantsev, p. 25). Astfel, în Cehia, media reprezintă canalul principal al desfășurării operațiunilor informaționale ruse, iar datorită acestui fapt, se disting patru tendințe (Vit, 2016, pp. 279-280): 1) media tradițională, înființată după perioada de tranziție, care rezistă în fața presiunilor influențelor informaționale ruse și care este subfinanțată și, treptat, deprofesionalizată; 2) noua media online, conectată la fluxul principal de știri ce s-a format preponderent în perioada 2012-2014, fiind la fel de rezistentă la influențele informaționale ruse; 3) media online, apărută după 2010, care se nișează pe subiecte politice și sociale, făcând abstracție de fluxul principal de știri, și care include în articolele sale și narațiuni rusești „*alternative*”; și 4) revistele online, care pretind că prezintă perspective necenzurate asupra lumii și care își fundamentează articolele pe argumente axate pe dreptul la opinie (subiectivizarea realității în acord cu preconcepțiile publicului țintă), incluzând în argumentație și teorii ale conspirației. Alt aspect foarte interesant constă în modul de acțiune al operațiunilor informaționale ruse în spațiul ceh, deoarece sunt desfășurate operațiuni fățișe și acoperite, unde cele fățișe au rol de distragere. Drept exemplu, site-ul *Aeronet* (Lucas, Pomerantsev, p. 26), fondat inițial de iubitorii de aviație, în 2001, și-a schimbat proprietarii în mai multe rânduri, până a ajuns ca, în 2014, să publice primul articol pro-rus. Acest site poate fi încadrat în zona operațiunilor informaționale acoperite, ca urmare a dificultății de a urmări proprietarii acestui domeniu, titlul site-ului nu este sugestiv pentru conținutul pe care îl distribuie, fiind dificil de interceptat, autorii sunt anonimi sau folosesc pseudonime și conținuturile au surse îndoielnice sau fictive. Suma acestor site-uri acoperite, ce diseminează narațiuni pro-ruse și elemente ale distorsiunii informaționale precum teorii ale conspirației, propagandă gri sau neagră, fake news-uri etc., s-ar putea să o depășească pe cea a site-urilor fățișe, care ar avea scopul de a induce în eroare și de a influența (Sputnik, Russia Today, TASS etc. pot fi încadrate în sfera canalelor fățișe prin care obiectivul principal este influențarea percepțiilor publicului țintă).

În schimb, în Slovacia, operațiunile informaționale ruse au valorificat, în principal, două vulnerabilități ale statului: dependența statului slovac de importurile de hidrocarburi din Federația Rusă, care au determinat o aprofundare a relațiilor (mai ales diplomatice) dintre cele două state – spre deosebire de Cehia, care și-a diversificat sursele

– și existența problemelor socio-economice, care au generat o tendință a societății slovace de apreciere și nostalgie față de moștenirea marxist-leninistă. De această dată, activitatea informațională rusă asupra publicului slovac s-a orientat pe utilizarea operațiunilor psihologice, ca urmare a faptului că încearcă să determine, la nivel cognitiv, percepții și atitudini nostalgice și favorabile trendurilor anticapitaliste sau antioccidentale. De asemenea, alături de fluxul constant și repetat de mesaje care subiectivizează în mod pozitiv memoria comunismului cehoslovac, este introdusă și tema panslavismului, în încercarea de a fundamenta percepția publicului slovac asupra unei legături cultural-istorice și etnolingvistice cu Federația Rusă (Fischer, 2016, pp. 295, 301).

O problemă majoră a războiului informațional din Cehia și Slovacia este că operațiunile informaționale au dus la producerea subversiunii politice (Rosenau, 2007, pp. 6-7) prin crearea unui mediu informațional prielnic infiltrării factorilor subversivi în instituții cheie, iar în situația în care sunt deconspirați, total sau parțial, aceștia să beneficieze de susținerea sau indiferența publicului. Spre exemplu, în Cehia, operațiunile informaționale ruse au creat o întregă infrastructură ce a constat, conform serviciului ceh de contrainformații (BIS) (EURACTIV, 2016), în infiltrarea unor agenți de influență și monopolizarea informațională a mass-mediei și a social media. De asemenea, distorsiunea informațională a generat o „*realitate alternativă*” față de Miloš Zeman, ceea ce a contribuit semnificativ la alegerea sa în funcția de președinte al statului, pentru a doua oară. Miloš Zeman (Santora, 2018), în calitate de vector de influență, nu a ezitat să își manifeste, de-a lungul timpului, tendințele etnocentrice și afinitatea față de Federația Rusă și China, în detrimentul partenerilor și aliaților occidentali, dezvoltând o retorică pro-rusă și antioccidentală.

Din acest punct de vedere, remarcăm o legătură între operațiunile informaționale și subversiune, deoarece, alături de Zeman, apar alte două personalități care ar avea legături externe sau intenții contrare intereselor naționale ale Cehiei (PBJ, 2020): Vratislav Mynář, ce deține funcția de șef al Biroului Prezidențial, din 2013, însă fără a deține un certificat de securitate din partea Oficiului de Securitate Națională (NBU), și omul de afaceri Martin Nejedlý, ce are legături cu Lukoil și mediul politic rus și care deține un birou în cadrul Biroului Prezidențial, fără a fi plătit din fondurile publice, dar care, deseori, îl însoțește

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

O problemă majoră a războiului informațional din Cehia și Slovacia este că operațiunile informaționale au dus la producerea subversiunii politice prin crearea unui mediu informațional prielnic infiltrării factorilor subversivi în instituții cheie, iar în situația în care sunt deconspirați, total sau parțial, aceștia să beneficieze de susținerea sau indiferența publicului.

În Slovacia, se încearcă o formă de subversiune politică ce se poate exemplifica prin activitatea fostului prim-ministru Jan Čarnogurský, care, în 2015, a încercat să adune semnături pentru un referendum pe tema rămânerii sau a părăsirii NATO de către Slovacia.

În schimb, la nivelurile societății, operațiunile informaționale ruse încearcă propagarea panslavismului atât în interiorul Slovaciei, cât și în extern, prin promovarea unui vehicul informațional, precum Clubul slovac de motocicliști „Lupii nopții”.

pe președinte în călătoriile externe. În Slovacia, se încearcă o formă de subversiune politică ce se poate exemplifica prin activitatea fostului prim-ministru Jan Čarnogurský, președinte al Asociației Slovac-Ruse, cu sediul la Bratislava, care, în 2015, a încercat să adune semnături pentru un referendum pe tema rămânerii sau a părăsirii NATO de către Slovacia. În schimb, la nivelurile societății, operațiunile informaționale ruse încearcă propagarea panslavismului atât în interiorul Slovaciei, cât și în extern, prin promovarea unui vehicul informațional, precum Clubul slovac de motocicliști „Lupii nopții” (Gotev, 2018). Elementele ce particularizează acest club de motocicliști⁴ constau în faptul că unii membri au contribuit efectiv la procesul anexării Peninsulei Crimeea în 2014, sunt promotori ai naționalismului rus și susținători ai lui Vladimir Putin, iar în 2018 au inițiat proiectul „Lumea Slavă”, ce presupunea un tur de promovare a proiectului prin majoritatea statelor est-europene și, probabil, de transmitere a unui mesaj de susținere sau de surescitare a indivizilor și grupurilor adepte ale panslavismului, ultranaționalismului sau susținătoare ale acțiunilor Federației Ruse. Este de menționat că, prin exemplul „Lupilor nopții”, remarcăm rolul activităților informaționale și subversive ruse de a pune în valoare orice vehicul care le poate ajuta la îndeplinirea obiectivelor/misiunii și nu se limitează la activitățile clasice ale serviciilor de intelligence.

CONCLUZII

Așa cum am văzut, dinamica mediului de securitate se schimbă și, dacă până nu demult, elemente ce țineau de amenințările militare erau tratate ca atare, infuzia acestor elemente în zona civilă poate fi datorată războiului hibrid și amenințărilor pe care le generează. Războiul informațional poate fi perceput ca o amenințare hibridă, deoarece, cum am văzut în cazul Poloniei, Cehiei și Slovaciei, țintele sale constau în grupuri specifice (cu anumite preferințe religioase și ideologice, din anumite clase sociale, cu anumite particularități

⁴ Clubul de motociclism reprezintă o organizație atât formală, cât și informală, compusă din pasionați ai motocicletelor, care își dezvoltă propriul stil de viață și reguli cutumiare. Legăturile dintre membri sunt puternice, iar în cadrul organizației, există o ierarhie bine stabilită, fundamentată, de obicei, pe grade militare recunoscute și aplicate doar în interiorul organizației. Datorită caracterului său libertin și, uneori, antisistem, unele cluburi de motocicliști au fost implicate în activități specifice crimei organizate, precum trafic de persoane, droguri și armament, șantaj și amenințare, spălare de bani, crime la comandă etc.

culturale etc.), iar ambiguitatea momentului desfășurării, a formei și a practicilor folosite îl face greu de prevenit și de stopat.

Este interesant că amenințarea războiului informațional se mulează pe particularitățile statelor și vânează vulnerabilitățile sale. Spre exemplu, în Polonia, am văzut că se axează pe flagelul radicalismului aflat în societatea polonă.

În acest sens, istoria și geopolitica pot oferi destule oportunități de exploatare în cazul mai multor state, fiind greu de interpretat dacă acțiunile informaționale sunt determinate de un stat agresor sau doar aparțin unor grupuri ce au interese proprii. De asemenea, mai rămâne dilema protejării decidenților politici și militari care, fiind parte a societății, sunt conectați la fluxul informațional din social media și mass-media, iar expunerea lor regulată la degenerările informaționale duce la condiționare și, ulterior, la alterarea percepției corecte a realității în care trăiesc.

Astfel, definirea și oferirea unor concepte operaționale care să clarifice rolul și însemnătatea războiului informațional și a operațiunilor informaționale, împreună cu componentele sale, devin esențiale. Având în vedere contextul actual, în care confruntările din mediul informațional nu mai fac distincția dintre starea de pace și război, devine imperios ca statele să își clarifice conceptele și să își dezvolte propriile strategii și arme informaționale – la fel ca în cazul armamentelor și doctrinelor convenționale –, prin care să obțină avantaje, să se protejeze sau să limiteze oportunitățile adversarului. Deși literatura de specialitate vorbea, încă din anii '90, de rolul tot mai semnificativ pe care informația îl va avea pentru cetățeni și decidenți, în prezent, încă mai sunt perspective care clasifică războiul informațional și operațiunile informaționale ca desfășurându-se doar în cadrul universului militar și al serviciilor de intelligence. Tot aici, utilizarea superficială a termenilor și tehnicilor distorsiunii informaționale determină necesitatea recurgerii la noi concepte și redimensionarea felului în care percepem activitățile informaționale, mai ales în contextul în care abordări, concepte și tehnici ce aparțineau cândva domeniului militar și al serviciilor de intelligence au început să se extindă și spre mediul civil.

În final, putem spune că ceea ce conferă războiului informațional perspectiva de a se dezvolta constă în eficacitatea sa datorată ambiguității și imprevizibilității cu care acționează, indiferent de țintă.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Având în vedere contextul actual, în care confruntările din mediul informațional nu mai fac distincția dintre starea de pace și cea de război, devine imperios ca statele să își clarifice conceptele și să își dezvolte propriile strategii și arme informaționale – la fel ca în cazul armamentelor și doctrinelor convenționale –, prin care să obțină avantaje, să se protejeze sau să limiteze oportunitățile adversarului.

Însă, cel mai interesant fapt este că războiul informațional este un concept fundamentat pe gândirea militară ce produce efecte dincolo de sfera militară.

BIBLIOGRAFIE:

1. Čížik, T. (ed.). (2017). *Information Warfare – New Security Challenge for Europe*. Bratislava: Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA).
2. Darczewska, J. (2014). „*The anatomy of Russian information warfare: the Crimean operation, a case study*”. Varșovia: Centre for Eastern Studies.
3. Findley, B.F., „*Blending Military and Civilian PSYOP Paradigms*”. În *Psychological Operations: principles and case studies*, Goldstein, L., Frank, col. (ed.), col. Findley, F. Benjamin (ed.). (1996). Alabama: Press Maxwell Air Force Base. Air University.
4. Franke, U. (2015). „*War by non-military means: Understanding Russian information warfare*”. Swedish Defence Research Agency (FOI).
5. Goldstein, L., Frank, col. (ed.), col. Findley, F. Benjamin (ed.). (1996). *Psychological Operations: principles and case studies*. Alabama: Press Maxwell Air Force Base. Air University.
6. Gotev, G. (2018). „*Slovak president sees security risk in ‘Putin’s motorcycle club’ activity*”. În *EURACTIV*, publicat la 01.08.2018, republicat la 02.08.2018, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/slovak-president-sees-security-risk-in-putins-motorcycle-club-activity/>, accesat la 28 martie 2021.
7. Hamilton, L.D. (1986). *Deception in Soviet Military Doctrine and Operations*. California: Naval Postgraduate School Monterey.
8. Herman, M. (1996). *Intelligence power in peace and war*. Royal Institute of International Affairs.
9. Lucas, E., Pomerantsev, P. (2017). „*Winning the Information War Redux. Techniques and Counterstrategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*”. Center for European Policy Analysis (CEPA).
10. Nemr, C., Gangware, W. (2019). „*Weapons of Mass Distraction: Foreign State-Sponsored Disinformation in the Digital Age*”. PARK ADVISORS.
11. Pynnöniemi, K. (ed.), Rácz, A. (ed.). (2016). *Fog of Falsehood. Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. The Finnish Institute of International Affairs.
12. Robinson, P. (2010). *Dicționar de securitate internațională*. Traducere de Monica Neamț. Cluj-Napoca: Editura CA Publishing.
13. Rosenau, W. (2007). „*Subversion and Insurgency*”. RAND Corporation: National Defense Research Institute.
14. Santora, M. (2018). „*Czech Republic Re-elects Milos Zeman, Populist Leader and Foe of Migrants*”. În *The New York Times*, 27 ianuarie 2018,

- <https://www.nytimes.com/2018/01/27/world/europe/czech-election-milos-zeman.html>, accesat la 21 februarie 2021.
15. Theohary, A.C. (2018). „*Information Warfare: Issues for Congress*”. Congressional Research Service.
  16. Waltz, E. (1998). *Information Warfare: Principles and Operations*. Boston, Londra: Artech House.
  17. Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). „*Information Disorder*”. Consiliul Europei.
  18. AAP-6 (2018). *Glosar de termeni și definiții NATO* (engleză, franceză și română). Agenția de Standardizare NATO (ASN).
  19. Department of Defense (DoD) (2020). *Dictionary of Military and Associated Terms*. Joint Publication (JP).
  20. EURACTIV (2016). „*Russian secret services wage information war, says Prague*”, 2 septembrie 2016, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/russian-secret-services-wage-information-war-says-prague/>, accesat la 28 martie 2021.
  21. *Prague Business Journal (PBJ)* (2020). „*Zeman’s Dream Team: Vratislav Mynar and Martin Nejedly*”, 31 ianuarie 2020, <https://praguebusinessjournal.com/zemans-dream-team-vratislav-mynar-and-martin-nejedly/>, accesat la 28 martie 2021.

ASPECTE FINANCIARE ASOCIATE DEZVOLTĂRII POLITICII DE SECURITATE ȘI APĂRARE COMUNE – MECANISMUL ATHENA –

Dragoș ILINCA

Șef secție, Institutul pentru Studii Politice de Apărare
și Istorie Militară, București

Eforturile de creare, la nivelul Uniunii Europene, a unor mecanisme capabile să ofere soluții pentru susținerea procesului de derulare a angajamentelor operaționale militare s-au concretizat prin crearea, în februarie 2004, a unui instrument pentru administrarea finanțării costurilor comune ale operațiilor cu implicații militare, mult mai cunoscut sub titulatura de Mecanismul ATHENA.

Prin prezentul articol se oferă o descriere sugestivă a evoluțiilor care au condus la apariția acestui nou instrument și se analizează efectele generate la nivel operațional prin dezvoltarea procedurilor de administrare în comun a unor tipuri de cheltuieli, sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună.

Cuvinte-cheie: PSAC, operații militare, managementul crizelor, finanțare militară, Mecanismul ATHENA.

INTRODUCERE – PRIMELE DEMERSURI

La sfârșitul lunii martie 2003, Uniunea Europeană lansa, în perimetrul balcanic, prima sa operație militară de management al crizelor. Misiunea s-a înscris într-o tendință de consolidare a profilului operațional al cooperării europene în domeniul securității și apărării, care a continuat, în deceniile următoare, prin lansarea unui număr semnificativ de misiuni și operații în diferite zone geografice.

Modalitatea de structurare a acestui demers a reprezentat unul dintre procesele laborioase ale construcției proiectului european în domeniul apărării, fiind, practic, unul dintre reperele principale ale acestuia. De asemenea, caracterul specific inițiativei analizate decurge din însăși natura particulară a modului în care dimensiunea de securitate și apărare a UE a evoluat pe coordonatele consensului politic al statelor membre și în condițiile unei relative absențe a cadrului normativ.

Dezvoltarea cooperării europene în domeniul securității și apărării a inclus, încă din primele etape, problematica asigurării resurselor financiare necesare acestui proiect. Demersurile inițiate în această direcție s-au derulat într-un mod particular, dictat de caracterul specific al Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) în contextul instituțional și normativ al Uniunii Europene. Astfel, problematica apărării a fost tratată din perspectiva caracterului interguvernamental, care presupune, întâi de toate, prevalența opțiunilor naționale, principiul de bază fiind acela al întrunirii consensului statelor membre, ca normă de funcționare. Din această perspectivă, tratatele UE au reglementat aspectele practice ale cooperării de apărare, contribuind la dezvoltarea unei tipologii procedurale care a evoluat consonant cu dezvoltarea PSAC. Aici se înscrie și structurarea unui sistem de gestionare a implicațiilor financiare pe care derularea proiectului european în domeniul apărării îl presupunea.

Trăsăturile acestuia nu se regăsesc, neapărat, în paradigma funcțională utilizată de alte organizații, în special NATO, fiind generat

Problematica apărării a fost tratată din perspectiva caracterului interguvernamental, care presupune, întâi de toate, prevalența opțiunilor naționale, principiul de bază fiind acela al întrunirii consensului statelor membre, ca normă de funcționare.

Parametrii mecanismului de finanțare a operațiilor cu implicații în domeniul militar au fost stabiliți la jumătatea anului 2002, prin deciziile adoptate de Consiliul de Afaceri Generale (Luxemburg, 17 iunie 2002). Obiectivul principal a vizat identificarea tipurilor de costuri asociate operațiilor și, subsecvent, contribuția statelor membre la finanțarea acestora.

pe coordonate de flexibilitate care să răspundă prevederilor normative ce guvernează domeniul respectiv. Astfel, prevederile Tratatului Uniunii Europene includ o serie de restricții în ceea ce privește bugetul UE, una dintre acestea vizând utilizarea acestor fonduri pentru „cheltuieli cu implicații militare” (Art. 41 TEU). În mod evident, această prevedere impune o serie de ajustări asupra modului în care resursele necesare susținerii cooperării sub egida PSAC se pot realiza în mod eficient. Opțiunea principală a fost reprezentată de crearea unor mecanisme ad-hoc, a căror filosofie de funcționare se baza exclusiv pe consensul politic al statelor membre. Crearea acestora a decurs ca o necesitate automată pentru a susține ambițiile politice privind dezvoltarea profilului UE în domeniul managementului crizelor, atât în ceea ce privește finanțarea misiunilor conduse de această organizație, cât și în ceea ce privește sprijinirea procesului de dezvoltare a opțiunilor de remediere a deficiențelor de capabilități.

PERSPECTIVA OPERAȚIONALĂ PRIVIND DEZVOLTAREA COOPERĂRII ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII DIN PUNCT DE VEDERE FINANCIAR

Din perspectivă operațională, se poate vorbi despre structurarea unui model funcțional de asigurare a resurselor financiare, creat în spiritul legislației primare a UE, dar pe coordonate normative specifice, menit să contribuie suplimentar la efortul național al statelor membre participante în operații. Astfel, parametrii mecanismului de finanțare a operațiilor cu implicații în domeniul militar au fost stabiliți la jumătatea anului 2002, prin deciziile adoptate de Consiliul de Afaceri Generale (Luxemburg, 17 iunie 2002). Pornind de la prevederile TEU, care ofereau „posibilitatea adoptării de decizii pentru susținerea acțiunilor operaționale ale Uniunii” (Art. 28), consensul înregistrat la Luxemburg a contribuit la definirea cadrului general care să guverneze modul în care finanțarea operațiilor militare avea să se realizeze. Obiectivul principal a vizat identificarea tipurilor de costuri asociate operațiilor și, subsecvent, contribuția statelor membre la finanțarea acestora. Deși un demers inițial, prin asumarea acestuia, a fost totuși realizată masa critică pentru constituirea unui buget operațional care se va operaționaliza în baza unor reglementări separate de corpul

legislației UE. Astfel, au fost stabilite două tipuri de costuri asociate angajamentelor operaționale:

❖ *Costuri comune* – care nu pot fi asumate doar de statele membre participante la o operație, în vederea acoperirii cheltuielilor asociate, facilități și capabilități de interes comun în derularea operației. Se aveau în vedere: costuri de transport; administrație; comunicații; deplasare în teatru; infrastructură (barăci, cazare); sprijin pentru forțele dislocate.

❖ *Costuri individuale* – incluzând cheltuielile asociate prezenței statelor membre în cadrul operației, care urmau să fie asigurate conform principiului „costs lie where they fall” de către statele contribuatoare.

Ulterior, Consiliul European de la Sevilla (21-22 iunie 2002) a agreeat această formulă, subliniind, totodată, importanța dezvoltării unui sistem eficient de management financiar. De asemenea, se preciza faptul că acesta nu se adresează finanțării capabilităților pe care statele membre le puneau la dispoziție pentru operațiile UE. Cheltuielile asociate acestora, din perspectiva transportului, susținerii și redislocării, reveneau statului proprietar.

Pe aceste coordonate, a fost asumată ideea de creare a unui buget pentru finanțarea costurilor comune necesare operațiilor militare ale UE, care să permită managementul financiar adecvat al acestui domeniu. De asemenea, o prioritate majoră era acordată și definirii unui cadru instituțional-procedural suficient de cuprinzător, care să faciliteze valorificarea oportunităților prezentate de participarea statelor terțe la operațiile conduse de Uniune. Nu în ultimul rând, structurarea unui sistem de management financiar era reclamată și din perspectiva aspectelor care țineau de implementarea aranjamentelor¹ de cooperare operațională încheiate între NATO și UE.

Suplimentar acestor aspecte, relevanța deciziilor adoptate la Sevilla poate fi identificată din perspectiva stabilirii primului inventar de costuri comune, care putea face obiectul acestui mecanism. Din perspectiva statelor membre, demersul reprezenta o opțiune de preluare a presiunii financiare generate de participarea la operații

¹ Cunoscut sub numele de Acordurile „Berlin+”, acestea reprezintă aranjamentele de cooperare încheiate la 15 decembrie 2002 între cele două organizații. Prin intermediul acestora au fost reglementate aspectele privind cooperarea în domeniul operațional, cu accent pe stabilirea cadrului procedural de interacțiune instituțională în contextul unei operații conduse de către UE care utilizează capacitățile de planificare și comandă ale NATO.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Relevanța deciziilor adoptate la Sevilla poate fi identificată din perspectiva stabilirii primului inventar de costuri comune, care putea face obiectul acestui mecanism. Din perspectiva statelor membre, demersul reprezenta o opțiune de preluare a presiunii financiare generate de participarea la operații și, subsecvent, în vederea implementării unei abordări echitabile a responsabilităților pentru susținerea angajamentelor UE, indiferent de nivelul contribuției cu forțe și capabilități în teatru.

și, subsecvent, în vederea implementării unei abordări echitabile a responsabilităților pentru susținerea angajamentelor UE, indiferent de nivelul contribuției cu forțe și capacități în teatru. Se poate vorbi, astfel, despre o redistribuire a unui segment al cheltuielilor asociate dimensiunii militare, simultan cu menținerea costurilor individuale pe care statele membre angajate în derularea operațiilor trebuia să le suporte. Principiul de bază a vizat stabilirea de contribuții din partea tuturor statelor membre implicate în cooperarea europeană în domeniul apărării, calculate în baza reglementărilor financiare utilizate în cadrul UE. Pornind de la aceste considerente, structura costurilor comune a inclus, în esență, două componente:

- Costuri comune, legate de finanțarea unor activități la nivelul comandamentelor (fixe și dislocabile), pentru operațiile UE. În acest context, se aveau în vedere: comandamente (HQ); comandamente operaționale (OHQ); comandamentul forței (FHQ); componentele de comandă la nivel de comandament (CCHQ). Tipurile de cheltuieli care putea face obiectul finanțării în comun vizau, conform *Presidency Raport* (Haine, 2003, pp. 14-15):
  - costuri de transport (în și din teatrul de operații/dislocare-susținere-refacere);
  - aspecte administrative (birotică, birouri, cazare, servicii contractuale, utilități, mentenanța clădirilor);
  - contractare personal în sprijinul operației – personal civil, consultanți internaționali;
  - comunicații – achiziție, închiriere și utilizare a unor echipamente suplimentare;
  - transport/călătorii în interiorul zonei de operații (combustibil, mentenanță vehicule, închirieri mijloace de deplasare, asigurări);
  - cazare – cheltuieli de achiziții, închiriere, refacere a facilităților necesare pentru comandamente în teatrul de operații;
  - informații publice (cheltuieli de mediatizare și campanii de informare);
  - reprezentare și ospitalitate.

Structura costurilor comune a inclus, în esență, două componente: costuri comune, legate de finanțarea unor activități la nivelul comandamentelor, și costuri comune asociate sprijinului forței dislocate în teatrul de operații.

- Costuri comune, asociate sprijinului forței dislocate în teatrul de operații, incluzând următoarele elemente:
  - infrastructură – cheltuieli esențiale pentru îndeplinirea misiunilor (utilizare aeroporturi, cale ferată, porturi, șosele, rețele electrice, asigurarea apei);
  - echipamente suplimentare, în baza solicitării comandantului operației;
  - semne distincte de identificare – ecusoane, fanioane, uniforme speciale etc.;
  - medical – închiriere capacități de evacuare medicală pe cale aeriană.

Aceste reglementări trebuie privite în contextul demersurilor inițiate în acea perioadă privind derularea unor angajamente operaționale concrete ale UE ca formă de exprimare practică a sprijinului politic pentru Politica Europeană de Securitate și Apărare. Principala direcție de acțiune a vizat consolidarea angajamentului din Balcanii de Vest, inclusiv din perspectiva preluării responsabilităților operaționale ale NATO în această regiune. Din această perspectivă, gestionarea aspectelor financiare devenea o problemă extrem de importantă, deciziile adoptate la Sevilla contribuind la crearea condițiilor pentru lansarea primelor operații militare de management al crizelor conduse de UE (31 martie 2003 – EUFOR Concordia/Macedonia; 12 iunie 2003 – EUFOR Artemis/R.D. Congo).

Realitățile mediului operațional au indicat, curând după inițierea acestor demersuri, necesitatea dezvoltării unui mecanism de management financiar. Varianta de gestionare punctuală, utilizată în cadrul primelor operații, care era limitată la implicarea Comitetului Contributorilor², nu reprezenta o soluție sustenabilă, având în vedere atât complexitatea aspectelor implicate, precum și nivelul insuficient de relaționare cu ansamblul instituțional și procedural al UE. De asemenea, parametrii funcționali ai operațiilor militare reclamau un anumit grad de predictibilitate în ceea ce privește disponibilitatea resurselor financiare mai ales pentru etapele inițiale de pregătire și dislocare a forțelor în teatru. Absența unei astfel de perspective era de natură să genereze întârzieri și sincope în asigurarea caracterului continuu al derulării

² Comitetul Contributorilor reprezintă structura cu rolul principal în gestionarea problemelor curente ale unei operații UE. La nivelul acestuia participă toate statele contribuatoare, reuniunile desfășurate sub aceste auspicii fiind coordonate de comandantul operației respective.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Principala direcție de acțiune a vizat consolidarea angajamentului din Balcanii de Vest, inclusiv din perspectiva preluării responsabilităților operaționale ale NATO în această regiune.

Orientarea cooperării europene către dezvoltarea capacităților de reacție rapidă va reflecta un nivel semnificativ de acuitate în ceea ce privește maniera în care sunt asigurate resursele financiare pentru generarea unor angajamente operaționale de acest tip.

operației, cu atât mai important în cazul angajamentelor derulate la distanțe mari sau în condițiile unui mediu local cu incertitudini de securitate majore. Asigurarea unei disponibilități financiare inițiale era unul dintre aspectele esențiale care trebuia luat în considerație la dezvoltarea mecanismului de finanțare a operațiilor militare, utilitatea acestuia putând fi privită din mai multe perspective.

Prima dintre acestea viza complexitatea procesului de acomodare a procedurilor naționale în cadrul unui mecanism comun de finanțare, având în vedere particularitățile existente la nivelul sistemelor utilizate de statele membre. A doua perspectivă era legată de necesitatea încadrării negocierilor, atât la nivelul membrilor UE, cât și cu statele terțe, privind stabilirea aspectelor financiare în reperele temporale stabilite pentru derularea procesului de generare operațională și dislocare în teatru. Experiența operațiilor din Balcani a indicat faptul că discuțiile pe acest subiect și, subsecvent, adoptarea unor decizii fundamentate presupun o complexitate constantă, care reclamă un timp mai mare de negociere (Missiroli, 2003, p. 13). Nu în ultimul rând, problema predictibilității financiare devenea cu atât mai relevantă din perspectiva necesității de rezolvare expeditivă a problemelor de înzestrare cu echipamente sau mijloace absolut necesare pentru derularea operației (Emmerson, Gross, 2007, p. 51).

Toate aceste elemente au fost de natură să accentueze complexitatea procesului de dezvoltare a mecanismului de finanțare, dar au generat, în egală măsură, masa critică pentru intensificarea dezbaterilor privind dezvoltarea unor formule concrete. Accente suplimentare au rezultat din elaborarea conceptului UE de răspuns militar rapid, care a condus la adoptarea *Obiectivului Global 2010*³ și, subsecvent, la crearea Grupurilor de Luptă. Orientarea cooperării europene către dezvoltarea capacităților de reacție rapidă va reflecta un nivel semnificativ de acuitate în ceea ce privește maniera în care sunt asigurate resursele financiare pentru generarea unor angajamente operaționale de acest tip.

³ Noul obiectiv global, adoptat de UE cu prilejul summitului Consiliului European din 17-18 iunie 2004, a intrat în limbajul de specialitate sub numele de *Headline Goal 2010 (HLG 2010)*. Parametrii acestuia vizau abordarea problematicii dezvoltării de capacități la un nivel superior, în special prin focalizarea asupra aspectelor calitative a procesului de generare a forțelor pentru operații, din perspectiva capacității de dislocare rapidă și susținere în teatru. Nucleul acestei abordări a vizat asumarea, la nivelul UE, a conceptului Grupurilor de Luptă, care reprezentau structuri de forțe (aproximativ 1.500 de militari) cu grad ridicat de dislocare, capabile să fie susținute în teatru până la 120 de zile. Pentru detalii privind conținutul HLG 2010, a se vedea https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010/_sede110705headlinegoal2010_en.pdf, accesat la 18 aprilie 2021.

CADRUL NORMATIV ȘI ASPECTE INSTITUȚIONALE PRIVIND MECANISMUL ATHENA

În contextul celor prezentate, la 1 martie 2004, Consiliul UE a adoptat decizia de creare a unui instrument dedicat gestionării aspectelor financiare asociate operațiilor militare (2004/197/CFSP, *Official Journal of the European Union* L063, 2004, pp. 0068-0082). Cunoscut sub numele de *Mecanismul ATHENA*, acesta dobânda profilul juridic necesar pentru a putea să deruleze activități financiare și să încheie aranjamente administrative în acest domeniu. Principala responsabilitate era aceea de a asigura managementul contribuțiilor financiare ale statelor membre, activitățile derulate sub auspiciile sale fiind supuse monitorizării și controlului exercitat de acestea. Trebuie spus faptul că, în ultimul deceniu, mecanismul a parcurs un proces continuu de îmbunătățire, centrat atât pe actualizarea prevederilor normative la evoluțiile angajamentelor operaționale ale UE, cât și pe dezvoltarea tipurilor de capacități potențial a fi angajate în operații, după cum este cazul Grupurilor de Luptă [Council Decision 2011/871/CFSP din 19 decembrie 2011; Council Decision 2015/528 (CFSP) din 27 martie 2015].

Din perspectivă structurală, managementul ATHENA este coordonat prin intermediul unui sistem alcătuit din trei elemente – administrator, comandantul operațional, ofițer contabil. Activitatea acestora se află sub controlul și orientarea *Comitetului Special*, structură în cadrul căreia statele membre participante⁴ la PSAC se reunesc în mod regulat. Conducerea este asigurată de statul care deține Președinția în exercițiu a Consiliului UE, alături de reprezentarea națională, pentru o mai bună interacțiune între această entitate și structurile UE la reuniunile Comitetului și în prezența Comisiei Europene. De asemenea, statele terțe contribuatoare în cadrul operațiilor militare ale UE pot participa la reuniunile Comitetului, cu excepția sesiunilor de vot.

Rolul principal în implementarea deciziilor adoptate la nivelul Comitetului îi revine administratorului ATHENA, desemnat de Secretarul

⁴ Cu excepția Danemarcei, care a optat, în baza unui referendum desfășurat în iunie 1992, pentru adoptarea Tratatului de la Maastricht, pentru neparticiparea la dimensiunea militară a cooperării europene. Din această perspectivă, Danemarca nu participă la activitățile și operațiile care se desfășoară pe dimensiunea militară a PSAC și, subsecvent, nu este implicată în finanțarea prin intermediul Mecanismului ATHENA.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La 1 martie 2004, Consiliul UE a adoptat decizia de creare a unui instrument dedicat gestionării aspectelor financiare asociate operațiilor militare. Cunoscut sub numele de „Mecanismul ATHENA”, acesta dobânda profilul juridic necesar pentru a putea să deruleze activități financiare și să încheie aranjamente administrative în acest domeniu.

Interacțiunea între cei trei actori – administratorul, comandantul operațional și ofițerul contabil – se valorizează mai ales în contextul procesului de elaborare a bugetului anual al Mecanismului. Fără a fi neapărat un proces iterativ, structurarea acestuia are ca finalitate consolidarea caracterului de predictibilitate a sistemului de management financiar și o cât mai bună corelare a acestuia cu realitățile operaționale.

general al Consiliului UE, cu informarea Comitetului special, având un mandat de trei ani. Din perspectiva prerogativelor privind coordonarea aspectelor financiare pentru operațiile militare, administratorul ATHENA este responsabil cu întocmirea bugetului anual al acestui mecanism, fiind autorizat să adopte deciziile necesare implementării acestuia. De asemenea, asigură interacțiunea cu autoritățile de resort la nivelul statelor membre, fiind, totodată, principala interfață în relație cu alte organizații internaționale în domeniul de competență.

Din perspectiva gestionării aspectelor financiare la nivel operațional, rolul comandanților operațiilor este valorizat prin atribuțiile acestora de a monitoriza cheltuielile efectuate în baza deciziilor privind costurile comune adoptate la nivelul Comitetului ATHENA. De asemenea, contribuția acestora este extrem de relevantă pentru fundamentarea procesului decizional, fiind principalii actori de evaluare a condițiilor de implementare a cadrului agreat pentru finanțarea costurilor comune. Pornind de la aceste elemente, comandanții operațiilor sunt implicați în mod substanțial în elaborarea bugetului anual.

Componenta executivă este gestionată prin intermediul ofițerului contabil, care este desemnat, în mod similar administratorului ATHENA, pentru o perioadă de trei ani. Responsabilitățile acestuia acoperă, în principal, aspectele de gestionare curentă a activităților financiare, asigurând și expertiza necesară pentru structurile de specialitate ale statelor membre.

Interacțiunea între cei trei actori – administratorul, comandantul operațional și ofițerul contabil – se valorizează mai ales în contextul procesului de elaborare a bugetului anual al Mecanismului. Fără a fi neapărat un proces iterativ, structurarea acestuia are ca finalitate consolidarea caracterului de predictibilitate a sistemului de management financiar și o cât mai bună corelare a acestuia cu realitățile operaționale. Asupra acestui din urmă aspect, mecanismul de finanțare era privit din perspectiva principalelor etape de structurare și derulare a angajamentelor operaționale, astfel încât să asigure un plus de coerență procesului de generare. Astfel, au fost avute în vedere trei secvențe:

- *Faza de pregătire* – intervalul între data adoptării deciziei de lansare a operației și numirea comandantului operației.

- *Faza activă* – numirea comandantului operației și încetarea activității comandamentului operațional.
- *Faza de retragere/încetare a operației* – între momentul încheierii acțiunilor operaționale și finalizarea procesului de repatriere a forțelor și echipamentelor.

Din această perspectivă, bugetul include, în esență, costurile comune identificate, potrivit prevederilor deciziei de funcționare, pentru fiecare dintre operațiile aflate în derulare. Se adaugă aspectele legate de finanțarea unor cheltuieli asociate exercițiilor militare ale UE, acestea fiind privite ca modalități de consolidare a potențialului operațional cu impact direct asupra eficienței angajamentelor UE aflate în derulare. Tipurile de cheltuieli care pot fi finanțate pentru exerciții reflectă o abordare similară cu cea utilizată pentru identificarea costurilor comune pentru operații. Astfel, se are în vedere finanțarea⁵ (CFSP 2015/528, *Official Journal of the European Union*/L 84, 28/03/2015, pp. 39-63) din bugetul ATHENA a cheltuielilor pentru comandamentele (dislocabile și fixe) care participă la aceste exerciții, precum și pentru structurile similare utilizate în contextul implementării acordurilor de cooperare între NATO și UE.

Responsabilitatea principală pentru elaborarea bugetului îi revine administratorului, care elaborează proiectul, pe baza propunerilor comandanților operaționali, precum și a unei prognoze privind evoluția angajamentelor operaționale ale UE. Aceste două elemente sunt definitorii în stabilirea plafonului anual al bugetului, care va include și potențialele sume ce trebuie returnate în cazul efectuării unor plăți anticipate în cursul anului precedent. Trebuie menționat faptul că toate statele membre contribuie la buget, indiferent de participarea sau nu în cadrul operațiilor. Stabilirea cotelor individuale se face pe baza unei grile, în funcție de evoluția PIB, în conformitate cu sistemul utilizat de UE în baza TEU (Art. 28). Pe aceste coordonate, aprobarea finală asupra bugetului anual este realizată la nivelul Comitetului Special.

⁵ Sunt excluse cheltuielile privind achiziții de capital (clădiri, infrastructură și echipamente). De asemenea, pentru fazele de planificare și pregătirea exercițiilor se aveau în vedere cheltuielile privind transportul în zona de desfășurare a activității și facilitățile de cazare a forțelor participante.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Responsabilitatea principală pentru elaborarea bugetului îi revine administratorului, care elaborează proiectul, pe baza propunerilor comandanților operaționali, precum și a unei prognoze privind evoluția angajamentelor operaționale ale UE. Aceste două elemente sunt definitorii în stabilirea plafonului anual al bugetului, care va include și potențialele sume ce trebuie returnate în cazul efectuării unor plăți anticipate în cursul anului precedent.

Dacă, în etapele inițiale, structura costurilor comune era concentrată aproape exclusiv pe componenta de comandament, dezvoltarea angajamentelor operaționale ale UE, precum și diversificarea misiunilor asumate de acestea au indus o serie de modificări substanțiale la nivelul cadrului normativ care guvernează Mecanismul ATHENA.

În cadrul acestui sistem, tipologia de structurare a costurilor comune, agreată la Sevilla, a fost rafinată suplimentar, conducând la dezvoltarea unei matrici funcționale care introduce un grad mai mare de granularitate în orientarea sprijinului financiar pe coordonatele de derulare a operațiilor. De asemenea, reglementarea aspectelor care derivă din generarea angajamentelor cu reacție rapidă a fost abordată gradual, prin consolidarea cadrului normativ privind finanțarea anticipată. În urma acestor evoluții, a fost dezvoltată o schemă de finanțare anticipată, în cadrul căreia statele membre interesate puteau să contribuie la crearea unui depozit/fond care să asigure resursele financiare pentru primele etape de derulare a operațiilor. Opțiunile procedurale de implementare vizau două posibilități, și anume plata anticipată a contribuției anuale sau într-un interval de până la cinci zile după adoptarea deciziei de lansare a unei operații cu recurs la Grupurile de Luptă. De asemenea, statele care optau pentru această formulă de sprijin financiar aveau posibilitatea să se decidă pentru utilizarea unui procent de max. 75% din contribuția avansată pentru o operație, alta decât cea cu recurs la Grupurile de Luptă. Aceste aspecte au fost de natură să contribuie la consolidarea sprijinului pentru utilizarea unei astfel de formule în cadrul *Mecanismului ATHENA*, în mod relativ, constant aproximativ 50% dintre statele membre participând la finanțarea anticipată.

STRUCTURA COSTURILOR COMUNE PRIN INTERMEDIUL MECANISMULUI ATHENA

În cazul costurilor comune, evoluțiile înregistrate nu au avut un nivel de ambiție similar, progresele înregistrate fiind mai degrabă de clarificare a tipurilor de cheltuieli cu progrese relative în extinderea inventarului de domenii pentru care ar putea fi aplicată finanțarea comună. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că, dacă, în etapele inițiale, structura costurilor comune era concentrată aproape exclusiv pe componenta de comandament, dezvoltarea angajamentelor operaționale ale UE, precum și diversificarea misiunilor asumate de acestea au indus o serie de modificări substanțiale la nivelul cadrului normativ care guvernează *Mecanismul ATHENA*. De asemenea, s-a avut în vedere acordarea unui nivel mai mare de flexibilitate pentru

comandanții operațiilor, pentru a gestiona eficient situații neprevăzute pe timpul și după finalizarea procesului de dislocare a forțelor.

Astfel, a fost proiectată următoarea structură a costurilor comune care puteau face obiectul finanțării prin intermediul *Mecanismului ATHENA*:

1. Costuri operaționale comune relative la faza activă a unei operații:
  - Costuri asociate operației, la nivel de comandamente⁶, incluzând: transport (în și din teatru pentru FHQ și CCHQ); călătorii și cazare (personal din comandamente); transport în teatru (ex. vehicule, combustibil); administrative (birouri, servicii, mentenanță clădiri HQ); recrutare personal civil pentru activitatea comandamentelor; comunicații între comandamente și forțele asociate acestora; infrastructură de cazare pentru comandamente; informații publice (activități de informare la nivelul comandamentelor); reprezentare și ospitalitate (activități de reprezentare la nivelul HQ).
  - Finanțarea acțiunilor de sprijin al forței, generate în urma dislocării:
    - lucrări pentru dislocare/infrastructură necesare forței (utilizare aeroporturi, porturi, șosele, puncte de debarcare, rezerve de apă, depozite și spații logistice, asistență tehnică pentru infrastructura finanțată în comun);
    - mijloace de identificare (cărți de identificare, medalii, insigne, steaguri excluzând uniforme și articole vestimentare);
    - medical: evacuare de urgență (Role 2 și 3 și facilități aferente, conform OPLAN);
    - informații (imagini satelitare în cazul în care acestea nu pot fi furnizate de Centrul Satelitar al UE).
  - Costuri generate de utilizarea capacităților NATO pentru operații conduse de UE.

⁶ Sunt avute în vedere comandamentele (fixe și mobile) pentru operațiile conduse de UE (HQ; OHQ; FHQ; CCHQ; Comandamentul Misiunii – MHQ, dislocat în zona de operații pentru a înlocui funcțiuni ale OHQ și/sau FHQ).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

A fost proiectată următoarea structură a costurilor comune care puteau face obiectul finanțării prin intermediul Mecanismului ATHENA: costuri operaționale comune relative la faza activă a unei operații; costuri operaționale comune asociate suplimentar fazei în cazul unei decizii a Consiliului UE; costuri operaționale solicitate de comandantul operației și aprobate de Comitetul Special; costuri asociate finalizării operației.

Achiziția, închirierea și modernizarea facilităților din teatru, necesare forțelor dislocate, se încadrează în costurile operaționale solicitate de comandantul operației și aprobate de Comitetul Special.

- Efectuarea de lucrări sau punerea la dispoziția unei operații a unor echipamente sau bunuri care fac obiectul finanțării în comun, de către un stat membru, organizații internaționale sau state terțe.
2. Costuri operaționale comune asociate suplimentar fazei în cazul unei decizii a Consiliului UE:
    - transport în și din teatru pentru dislocare, sprijin și refacere a forțelor necesare operației;
    - comandamente multinaționale de tip „task force” dislocate în teatru.
  3. Costuri operaționale solicitate de comandantul operației și aprobate de Comitetul Special:
    - infrastructură de cazare și barăci – achiziție, închiriere, modernizare a facilităților din teatru necesare pentru forțele dislocate;
    - echipament suplimentar – achiziție, închiriere de echipamente în situații neanticipate;
    - servicii medicale suplimentare;
    - informații – spectru mai larg, focalizat pe situația din teatru;
    - capacități de nișă (ex. deminare, CBRN, facilități de stocare a armamentului și muniției).
  4. Costuri asociate finalizării operației:
    - identificarea destinației finale a echipamentelor și a infrastructurii finanțate în comun;
    - gestionarea conturilor deschise în contextul derulării operațiilor.

FUNCȚIONALITATE ÎNTR-UN CONTEX OPERAȚIONAL DINAMIC

Fără îndoială că dezvoltarea *Mecanismului ATHENA* a fost generată de o nevoie reală de susținere a angajamentelor politice asumate de statele membre în ceea ce privește dezvoltarea rolului operațional al UE. Din această perspectivă, bilanțul anilor de funcționare a acestui instrument oferă un tablou mai degrabă nuanțat atât din perspectiva eficienței, cât și în ceea ce privește nivelul de ambiție asumat, existând elemente evidente de progres, simultan cu menținerea unor limitări cu impact semnificativ.

Din perspectivă istorică, angajamentele operaționale dezvoltate de Uniunea Europeană pe componenta militară au beneficiat de existența acestui mecanism. În acest context, 11 operații⁷ derulate în diverse perimetre geografice, precum Balcanii de Vest, Africa, Mediterana, au beneficiat sau beneficiază de diferite niveluri de finanțare comună, prin intermediul ATHENA. Practic, aproximativ 30% din totalul operațiilor și misiunilor lansate de UE în baza prevederilor TEU în domeniul securității și apărării au avut segmente de costuri eligibile pentru finanțare comună. Această situație poate fi privită și din perspectiva apetenței statelor membre pentru generarea angajamentelor militare, în condițiile în care sistemul de finanțare pentru misiunile și operațiile civile sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună oferă premise mult mai atractive față de inițierea unor astfel de demersuri. Potrivit prevederilor TEU [Art. (42) 1 și 43], cheltuielile privind desfășurarea angajamentelor civile (administrative și operaționale) sunt finanțate prin intermediul bugetului Uniunii, capitolul Politică Externă și de Securitate Comună. Pentru Cadrul financiar multianual 2014-2020, plafonul de finanțare (*Multiannual Financial Framework 2014-2020 and EU budget for 2014. The figures*, European Union, 2013) al acestui capitol s-a ridicat la 3,145 mld.€, reprezentând aproximativ 3,8% din bugetul Uniunii Europene. În cadrul acestei anvelope, segmentul alocat finanțării chetuielilor operaționale se ridică la circa 250-300 mil.€ anual pentru toate operațiile derulate de UE pe componenta civilă a PSAC. De asemenea, prevederile TEU [Art. 41(3)] oferă posibilitatea finanțării măsurilor pregătitoare necesare pentru derularea unei operații civile din cadrul bugetului UE, în baza adoptării unei Decizii a Consiliului UE și cu informarea Parlamentului European. În ceea ce privește costurile asociate personalului dislocat de statele membre sau parteneri în cadrul operațiilor, acestea reprezintă o responsabilitate națională. În mod evident, integrarea costurilor asociate componentei civile de management al crizelor în perspectiva financiară multianuală

⁷ Operațiile militare care au beneficiat de finanțare comună prin intermediul Mecanismului ATHENA: Concordia (Macedonia); Artemis (R.D. Congo); Althea (Bosnia-Herțegovina); EUFOR R.D. CONGO; EUFOR TCHAD/R.C.A.; EUNAVFOR Atalanta (Cornul Africii); EUTM Somalia; AMIS 2 (Sudan); EUFOR Libia; EUFOR R.C.A., EUNAVFOR MED Sophia (Mediterana); EUTM R.C.A.; EUTM Mali.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Aproximativ 30% din totalul operațiilor și misiunilor lansate de UE în baza prevederilor TEU în domeniul securității și apărării au avut segmente de costuri eligibile pentru finanțare comună.

În cazul EUFOR TCHAD (2007), condițiile locale de securitate au impus efectuarea unor lucrări logistice importante, dar, mai ales, au necesitat efectuarea unui număr extrem de mare de acțiuni de supraveghere și transport aerian la nivelul teatrului de operații. Toate acestea s-au reflectat la nivelul costurilor comune finanțate prin ATHENA, care s-au ridicat la aproximativ 120 mil.€

a bugetului UE oferă caracterul necesar de predictibilitate pentru susținerea operațiilor, asigurând, totodată, condițiile pentru extinderea perioadei de dislocare și continuitatea mandatului.

În mod evident se poate vorbi despre un nivel accentuat de asimetrie între modul de finanțare între cele două componente, atât din perspectiva nivelului resurselor angrenate, cât și a cadrului procedural și instituțional care guvernează angrenarea acestora. Pe întreaga durată a funcționării sale, bugetul angajat al *Mecanismului ATHENA* s-a menținut relativ constant, oscilând în jurul plafonului de 60-75 mil. de euro (Fiott, 2019, p. 85; Fiott, Theodosopoulos, 2020, p. 219). Acest parametru are o valoare pronunțat orientativă, având în vedere posibilitatea de angajament financiar suplimentar în funcție de evoluțiile operaționale, mai cu seamă în etapele de debut ale acestora, în care pot fi necesare cheltuieli semnificative pentru crearea condițiilor de dislocare și acomodarea personalului dislocat. Cu titlu de exemplu privind nivelul pe care finanțarea prin intermediul *Mecanismului ATHENA* o poate atinge, se pot folosi cazurile operațiilor UE din Bosnia-Herțegovina (EUFOR ALTHEA, din 2004), R.D. Congo (EUFOR, 2006) sau al celei din Ciad și Republica Centrafricană (EUFOR TCHAD/R.C.A., 2007). În cazul acesteia din urmă, condițiile locale de securitate au impus efectuarea unor lucrări logistice importante, dar, mai ales, au necesitat efectuarea unui număr extrem de mare de acțiuni de supraveghere și transport aerian la nivelul teatrului de operații. Toate acestea s-au reflectat la nivelul costurilor comune finanțate prin ATHENA, care s-au ridicat la aproximativ 120 mil.€ (EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic, 2009). O situație similară s-a regăsit și în cazul operațiunii din R.D. Congo, unde costurile comune s-au ridicat la aproximativ 17 mil.€, majoritatea acestora fiind asociate protecției forței dislocate și activității în teatru (*EU ISS Yearbook of European Security*, 2013, p. 277). Pentru operația ALTHEA, nivelul maxim de finanțare prin costurile comune s-a ridicat cu puțin peste 71 mil.€, fiind cea mai mare operație derulată de UE pe componenta militară (aproximativ 7.000 de militari pentru perioada 2004-2007) (Chailot Papers, nr. 75, 2005, p. 36).

Aceste elemente nu pot fi utilizate cu titlu de normă pentru evaluarea cuprinzătoare a *Mecanismului ATHENA*, fiind asociate unor momente particulare în procesul de generare a angajamentelor operaționale. Mult mai relevantă în această direcție este contribuția acestui instrument în ansamblul costurilor comune pentru operațiile militare conduse de UE. Din această perspectivă, eficiența ATHENA a reprezentat unul dintre principalele puncte de dezbateră pe durata funcționării. Există un consens consolidat față de faptul că oportunitățile financiare furnizate prin cadrul normativ agreeat oferă posibilitatea de acoperire doar a 10-15% din totalul costurilor generate de toate operațiile militare conduse de UE. Dezbateră asociată acestei teme a indicat nevoia de menținere a unui cadru normativ flexibil, care să țină cont de particularitățile fiecărei operații, în acest sens fiind agreeată ca procedură revizuirea Mecanismului la intervale regulate (trei ani).

Problema extinderii tipurilor de costuri care pot face obiectul finanțării comune a reprezentat cel de-al doilea palier de dezbateră constantă pe durata funcționării acestui mecanism. Pornind de la experiența acumulată în derularea unui număr important de operații cu niveluri de intensitate diferite și având profiluri de mandat acoperind un spectru larg de misiuni, discuțiile statelor membre s-au concentrat asupra posibilității de finanțare a costurilor legate de transportul forțelor participante la operațiile militare. Costurile pentru furnizarea capacităților de transport sunt considerabile atât pentru operațiile cu nivel de readiness mai scăzut, cât, mai ales, pentru cele de reacție rapidă. Soluțiile utilizate până în prezent pentru dislocarea efectivelor în cazul operațiilor UE au vizat apelul la modalitățile limitate existente în context internațional, care includ doar trei posibilități: punerea la dispoziție a capacităților naționale; închirierea capacităților de transport aerian și maritim; optimizarea formulelor de cooperare și coordonare în domeniul transportului, prin intermediul aranjamentelor⁸ multinaționale

⁸ Formulele de cooperare multinaționale dezvoltate în domeniul transportului includ inițiativele: Strategic Airlift Capability – SAC (aeronaue C-17); Strategic Airlift Interim Solutions – SALIS (aeronaue Antonov); Movement Coordination Center Europe (MCCE); European Air Transport Command (EATC); Nordic Movement Coordination Center (NMCC); Multinational Sealift Coordination Center (MSCC).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Costurile pentru furnizarea capacităților de transport sunt considerabile atât pentru operațiile cu nivel de readiness mai scăzut, cât, mai ales, pentru cele de reacție rapidă. Soluțiile utilizate până în prezent pentru dislocarea efectivelor în cazul operațiilor UE au vizat apelul la modalitățile limitate existente în context internațional, care includ doar trei posibilități: punerea la dispoziție a capacităților naționale; închirierea capacităților de transport aerian și maritim; optimizarea formulelor de cooperare și coordonare în domeniul transportului.

Crearea unui sistem de management al finanțării pentru operațiile militare ale UE a reprezentat una dintre problemele care au însoțit constant toate etapele de evoluție a cooperării europene în domeniul apărării.

dezvoltate între statele membre. Toate aceste opțiuni prezintă provocări majore din perspectiva costurilor ridicate, precum și a unei relative lipse de predictibilitate în ceea ce privește disponibilitatea pe termen scurt, absolut necesară în ipoteza dislocării Grupurilor de Luptă.

Problema adaptării la aceste cerințe a fost abordată la cel mai înalt nivel politic, Consiliul European din 19-20 decembrie 2013 indicând necesitatea identificării unor opțiuni de optimizare a acestora (Conclusions of the European Council, 2013). Din această perspectivă, procesul de revizuire a *Mecanismului ATHENA* a abordat problematica includerii unor costuri asociate dislocării Grupurilor de Luptă. Recomandările formulate în această direcție au fost preluate la nivelul deciziilor Consiliului European din martie 2015, fiind aprobată această posibilitate, cu mențiunea reînnoirii periodice a acestei decizii (Andersson, 2017, p. 2). Această abordare reprezintă un element de progres în ceea ce privește consolidarea cadrului predictibil de finanțare a procesului de dislocare a Grupurilor de Luptă în cazul angrenării acestora în operații, cu potențial de dinamizare a interesului privind generarea angajamentelor operaționale pe dimensiunea militară.

CONCLUZII

După cum se observă, crearea unui sistem de management al finanțării pentru operațiile militare ale UE a reprezentat una dintre problemele care au însoțit constant toate etapele de evoluție a cooperării europene în domeniul apărării. Percepută ca o problemă esențială pentru dezvoltarea profilului Uniunii Europene în domeniul managementului crizelor, a întrunit consensul politic al statelor membre privind necesitatea introducerii unui astfel de sistem în condițiile în care prevederile TEU nu oferă posibilități structurale de finanțare prin recurs la bugetul UE. Este evident faptul că, în afara convergenței de opinii, crearea *Mecanismului ATHENA* nu ar fi putut avea loc. Modul și ritmul în care acesta s-a dezvoltat au beneficiat de critici susținute, focalizate mai cu seamă asupra contribuției reduse în ansamblul costurilor pe care angajamentele operaționale ale UE le presupun. Cu toate acestea, trebuie subliniate efectele pozitive pe care introducerea noului sistem le-a adus pentru facilitarea condițiilor

de generare a operațiilor, în special pentru etapele inițiale ale acestora. Situațiile exemplificate în paginile anterioare relative la unele dintre cele mai complexe operații lansate de UE pe componenta militară atestă cu prisosință acest lucru. Se poate opina, astfel, asupra valorii adăugate a mecanismului prin potențialul de angajare a unor resurse importante pentru depășirea unor dificultăți și provocări punctuale, inclusiv din perspectiva angajării capacităților de reacție rapidă.

În mod evident, eficiența utilizării acestui mecanism trebuie privită în raport cu dinamica operațională accentuată a Uniunii Europene. În prezent, *Mecanismul ATHENA* contribuie la finanțarea a șase operații care se derulează în diferite perimetre geografice (Balcani, Cornul Africii, Somalia, Mali, Mediterana), având profiluri diferite și, prin urmare, implicații financiare specifice. În egală măsură, evoluția cooperării europene în domeniul apărării indică faptul că UE a devenit unul dintre principalii actori internaționali prin generarea unui număr important de angajamente operaționale pe componentele militară și civilă ale PSAC. La o simplă evaluare, rezultă cu destulă claritate faptul că această tendință se va consolida în perioada următoare, ceea ce impune o ajustare adecvată a mecanismelor și instrumentelor pe care Uniunea Europeană le poate angaja în contextul derulării operațiilor. Din această perspectivă, modalitatea de asigurare a costurilor comune pe dimensiunea militară va reprezenta unul dintre aspectele importante, dar care trebuie gândit într-o matrice funcțională adaptată la realitățile unui mediu de securitate în continuă schimbare. Principalele implicații care decurg de aici vizează atât capacitatea de acțiune rapidă, cât și gestionarea integrată a resurselor alocate într-un spațiu geografic sau a implementării unui program de reformă la nivelul sectorului de securitate din cadrul diferitelor state beneficiare ale asistenței acordate de Uniunea Europeană.

Mecanismul ATHENA reprezintă una dintre formulele de cooperare dezvoltată pentru o anumită etapă în evoluția profilului operațional al UE, oferind răspunsuri necesare. Experiența acumulată în anii de funcționare ai acestuia se constituie ca un *acquis* valoros, care trebuie avut în vedere în dezvoltarea viitoarelor sisteme de management financiar asociat acțiunii externe a Uniunii Europene. Pe aceste

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mecanismul ATHENA reprezintă una dintre formulele de cooperare dezvoltată pentru o anumită etapă în evoluția profilului operațional al UE, oferind răspunsuri necesare. Experiența acumulată în anii de funcționare ai acestuia se constituie ca un acquis valoros, care trebuie avut în vedere în dezvoltarea viitoarelor sisteme de management financiar asociat acțiunii externe a Uniunii Europene.

coordonate se plasează și acordul realizat la nivelul statelor membre la sfârșitul anului 2020 privind lansarea unui nou instrument de gestionare integrată a resurselor financiare angrenate de UE în acțiunea externă. Cunoscut sub numele de *Facilitatea Europeană pentru Pace (European Peace Facility/EPF)*, acesta a intrat în vigoare la începutul acestui an, parametrii agreeți pentru funcționarea sa încorporând, dar cu menținerea caracterului distinct, doi piloni structurali – *operații militare și măsuri de asistență în domeniul apărării*. Anvelopa financiară asociată noului instrument însumează cinci mld.€, pe durata ciclului financiar 2021-2027. În noul context creat prin EPF, componenta privind operațiile a preluat întregul set normativ al *Mecanismului ATHENA*, ceea ce va permite tranziția eficientă către un nou sistem de management al finanțării în domeniul apărării la nivelul Uniunii Europene. De asemenea, această abordare va contribui la consolidarea caracterului unitar al acțiunii externe printr-o mai bună racordare a angajamentelor operaționale la măsurile de asistență dezvoltate de UE pentru diferite state, oferind perspective de eficientizare și consolidare a complementarității celor două componente.

BIBLIOGRAFIE:

1. Andersson, J.J. (2017). *Adapting the Battlegroups*, EU ISS.
2. Emmerson, M., Gross, E. (2007). *Evaluating the EU's Crisis Missions in the Balkans*. Bruxelles. Center for European Policy Studies.
3. Fiott, D. (2019). *EU ISS Yearbook on European Security 2019*. Paris.
4. Fiott, D., Theodosopoulos, V. (2020). *EU ISS Yearbook on European Security 2020*, Paris.
5. Missiroli, A. (2003). *Euros for ESDP: financing EU operations*. Occasional Papers, nr. 45. Paris: EUISS.
6. Chaillot Papers nr.75, EU Security and Defence. Core documents 2004, vol.V, EU ISS, Paris, 2005.
7. Council Decision 2011/871/CFSP din 19 decembrie 2011, în *Official Journal of European Union* L 343/23.12.2011; Council Decision 2015/528 (CFSP) din 27 martie 2015, în *Official Journal of European Union* L84/28.03.2015.
8. *EU ISS Yearbook of European Security* (2013). Paris.
9. *EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR Tchad/RCA)*, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-tchad-rca/pdf/01032009_factsheet_eufor-tchad-rca_en.pdf, accesat la 25 aprilie 2021.

10. *Official Journal of the European Union/LO63* (2004).
11. Presidency Report on ESDP, Annex II – Financing of EU-led Crisis Management Operations having military or defense implications. Seville European Council (June 2002). În Haine, J.-Y. (ed.). (2003). *From Laeken to Copenhagen. European defence: core documents*. Chaillot Paper, nr. 57, EU ISS, Paris.

TREI SCENARII PRIVIND DINAMICA GEOPOLITICĂ REGIONALĂ DUPĂ REVENIREA LA PUTERE A TALIBANILOR ÎN AFGANISTAN

Conf.univ.dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

În data de 14 aprilie 2021, președintele american Joe Biden a anunțat că, începând cu 1 mai (2021), trupele americane se vor retrage din Afganistan, punând capăt celor 20 de ani de război împotriva terorismului taliban. La o primă vedere, decizia americanilor pare a fi o retragere precipitată dintr-un foarte costisitor război de uzură. La o privire mai atentă însă, evenimentele din Afganistan se înscriu într-o strategie de tip real-politik, care urmărește resetarea jocului geopolitic din Eurasia, și nu numai. Prin urmare, care ar putea fi impactul geopolitic potențial al retragerii americane din Afganistan? Cum s-ar putea reseta jocul regional după august 2021? Prezentul articol, scris imediat după „căderea” Kabulului și revenirea la putere a talibanilor în Afganistan, în 15 august 2021, propune trei variante de scenarii privind procesele geopolitice regionale și implicațiile acestora la nivel global.

Cuvinte-cheie: Afganistan, pashtuni, talibani, „Balcanii Mondiali”, real-politik.

Trei scenarii privind dinamica geopolitică regională după revenirea la putere a talibanilor în Afganistan

Motto:

„Asia este un trup din apă și pământ, a cărui inimă este națiunea afgană. Din discordia sa, se naște discordia Asiei; și, din concordia sa, concordia Asiei”.

Mohammed Iqbal (1877-1938),
poet și om politic pakistanez

CINE SUNT TALIBANII?

Mișcarea Talibană este descrisă ca o Mișcare Deobandistă, titulatură preluată de la numele seminarului *Darul Uloom Deoband* – Casa cunoașterii din Deoband, înființat, în anul 1867, în localitatea Deoband din statul indian Uttar Pradesh. Ctitorii Mișcării Deobandiste au aparținut scolii juridice moderate Hanafi¹, care a normat Islamul Sunnit, practicat în Imperiul Mogul și în cel Otoman (cu excepția nordului Africii). Având ca scop revirimentul Islamului indian, aflat sub asaltul civilizațional britanic și hindus, ctitorii Mișcării au gândit dezvoltarea unui sistem de instituții de învățământ clerical, menit să formeze imami capabili să „trezească” la viață conștiința musulmanilor din Peninsula Indiană. Astfel că, în 1967, la 100 de ani de la fondarea primului seminar, funcționau 8.934 de școli Deobandi, majoritatea în Peninsula Indiană, dar și în alte state, precum China, Afganistan, Malaesia (Puri, 2009). Învățăturile deobandiste au creat adepți cu precădere în rândul populației pashtune, situate de o parte și de alta a liniei Durand² – granița colonială, în lungime de 2.670 km, care separă Afganistanul de Pakistanul de astăzi, trecând prin mijlocul teritoriului populat de pashtuni. Nu același succes l-au avut în Punjab, unde populația a preferat Islamul Barelvi, de asemenea Hanafi, dar însoțit

Învățăturile deobandiste au creat adepți cu precădere în rândul populației pashtune, situate de o parte și de alta a liniei Durand – granița colonială, în lungime de 2.670 km, care separă Afganistanul de Pakistanul de astăzi, trecând prin mijlocul teritoriului populat de pashtuni.

¹ Fondată de clericul Abū Ḥanīfa an-Nu‘man ibn Thābit (700-767). Acceptă cea mai mare pondere de izvoare laice în structura Shariah dintre toate școlile juridice sunnite. Prin urmare, combină preceptele Coranului, cutuma și consensul învățaților cu reflecția individuală, analogia (Qiyas), preferința juridică (Istihsan) și tradiția locală (Urf). Vezi: Alba Iulia Catrinel Popescu (2020).

² De la numele diplomatului britanic Henry Mortimer Durand (1850-1924), cel care, în 12 noiembrie 1893, a negociat și trasat granița dintre Afganistanul condus de emirul Abdur Rahman Khan (1840/1844-1901) și India Britanică. Vezi: Smith (2004).

Un rol important în glisarea filozofiei politice a deobandiștilor spre ultraconservatorismul Hanabilah I-au avut atât sărăcia profundă, care a afectat populația majoritară pashtună în anii '90 și care a vulnerabilizat-o în fața ajutoarelor primite din partea Rețelei Islamiste a Frăției Musulmane, cât și prezența, în spațiul pakistanez, încă de la sfârșitul anilor '40, a învățăturilor și a organizațiilor înființate de liderul local al Frăției Musulmane, jurnalistul și clericul Sayyid Abū'l-A'lā Mawdūdī (1903-1979) – întemeietorul *Jamaat-i-Islami*.

de o semnificativă practică sufită³, respinsă de deobandiști și, mai ales, de adepții școlii juridice ultraconservatoare Hanabilah⁴, reuniți în Mișcarea *Ahl-e-Hadith – Poporul poruncii*, înființată la mijlocul secolului al XIX-lea în nordul Indiei.

Moderația Hanafi a seminariilor Deobandi avea să fie înlocuită cu radicalismul Hanabilah în perioada anilor '80, pe fondul Războiului sovieto-afgan, când petrodolarul saudit și întregul sistem financiar al Frăției Musulmane, laolaltă cu logistica americană asigurată de Agenția Centrală de Informații a SUA (CIA) și de serviciul de informații pakistanez, au sprijinit frontul mujahedin, în care s-a înrolat marea majoritate a pashtunilor apti de luptă (Berman, 2003). Aceasta este o chestiune recunoscută public de clericul pakistanez Akbar Zaidi, care a afirmat că Islamul Deobandi din Pakistan și Afganistan s-a îndepărtat de „rădăcinile” sale indiene din cauza mai multor factori, dintre care unul este influența wahabismului saudit (Zaidi, 2009). Desigur, un rol important în glisarea filozofiei politice a deobandiștilor spre ultraconservatorismul Hanabilah I-au avut atât sărăcia profundă, care a afectat populația majoritară pashtună în anii '90 și care a vulnerabilizat-o în fața ajutoarelor primite din partea Rețelei Islamiste a Frăției Musulmane, cât și prezența, în spațiul pakistanez, încă de la sfârșitul anilor '40, a învățăturilor și a organizațiilor înființate de liderul local al Frăției Musulmane, jurnalistul și clericul Sayyid Abū'l-A'lā Mawdūdī (1903-1979) – întemeietorul *Jamaat-i-Islami – Societatea Islamică* (cea mai mare organizație islamistă din Asia). Acesta a fost un continuator al liniei ideologice deschise de întemeietorul Frăției Musulmane, teologul egiptean Hassan al-Bannā (1906-1949), conform căreia „puterea politică există doar pentru a aplica Shariah, singurul sistem de legi capabil a eradica jahiliyya – ignoranța seculară, socialistă și liberal-democratică în care s-a scufundat lumea islamică” (Popescu, p. 84). Învățăture și organizații a căror ideologie a rezonat cu cea a deja existentei *Ahl-e-Hadith*, astfel că deobandiștii pashtuni tradiționali au sfârșit prin a capitula în fața asaltului ultraconservator, devenind parte a Rețelei Islamiste Globale (Ib., pp. 141-210).

³ Dimensiunea interioară, mistică a Islamului, pune accent pe Marele Jihad, al luptei omului cu păcatele sale și pe relația omului cu un Dumnezeu accesibil sieși. Vezi: Asghar (2009).

⁴ De la numele întemeietorului său, clericul beduin Ahmad bin Hanbal (780-855). Respinge cu desăvârșire izvoarele laice din structura Shariah.

Acesta este un aspect extrem de important, întrucât schimbul de populație realizat în urma partiției Indiei din 1947 nu a fost unul absolut perfect, un procent semnificativ de musulmani indieni (circa 10% din populația totală a Indiei de astăzi, ceea ce reprezintă aproximativ 160 de milioane) alegând să rămână în India hindusă, îndeosebi în nordul statului, locul de obârșie al Mișcării Deobandiste. Prin urmare, există un risc major de contaminare ideologică ultraconservatoare, urmată de radicalizare, a musulmanilor deobandiști indieni, care ar detona securitatea și stabilitatea din întreaga Peninsulă Indiană. Este un risc atent supravegheat și controlat de autoritățile indiene, care au cerut liderilor locali deobandiști să iasă public și să condamne Islamul insurgent al organizațiilor teroriste aparținând Aparatului Secret al Frăției Musulmane (Ib., pp. 147-192). Astfel, la 25 februarie 2008, *Darul Uloom* a găzduit o conferință a erudiților în localitatea Deoband, pentru a dezbate problema terorismului, în cadrul căreia a fost adoptată în unanimitate o *fatwa – edict religios* care condamnă toate actele de terorism în numele Islamului (Puri).

Deloc întâmplător, mișcarea deobandistă din Afganistan a primit numele *talibanilor*, care, în limba arabă, înseamnă *studenti*, știut fiind că Rețeaua Islamistă pune accent deosebit pe educația islamică și pe memorarea în întregime a Coranului, a Sunnei și a scrierilor lui al-Banna, dar și pentru că, la origine, deobandismul a fost clădit pe un sistem de seminarii teologice menite să educe studenții în spiritul învățăturii islamice.

Mișcarea Talibană a fost înființată în 1994 de către Mullah Mohammed Omar (1960-2013), un fost *mujahedin – soldat al lui Allah* în Războiul afgano-sovietic (1979-1989), absolvent al seminarului deobandist din localitatea pakistaneză Akora Khattak (Waraich, 2015). Seminarul a fost condus de clericul Maulana Sami-ul-Haq (1937-2018), membru al mișcării politice islamiste *Jamiat Ulema-e-Islam – Adunarea clericilor islamici*, denumit și „tatăl talibanilor” (Imtiaz, 2007). În 1996, Omar a înființat *Emiratul Islamic din Afganistan*, cu capitala de facto la Kandahar și de iure la Kabul, iar în 2001, a ordonat distrugerea statuilor lui Buddha din Bamyān, sculptate în secolul al VI-lea. Abia după 11 septembrie 2001, Omar a fost trecut pe lista persoanelor căutate de guvernul Statelor Unite, pentru că a găzduit și sprijinit acțiunile Al Qa'ida împotriva Americii. Căutările americanilor nu s-au materializat. Omar nu a fost vreodată găsit și a murit de tuberculoză la 23 aprilie 2013.

Există un risc major de contaminare ideologică ultraconservatoare, urmată de radicalizare, a musulmanilor deobandiști indieni, care ar detona securitatea și stabilitatea din întreaga Peninsulă Indiană. Este un risc atent supravegheat și controlat de autoritățile indiene, care au cerut liderilor locali deobandiști să iasă public și să condamne Islamul insurgent al organizațiilor teroriste aparținând Aparatului Secret al Frăției Musulmane.

Succesul inițial al Mișcării Talibană este strâns legat de Frăția Musulmană, de CIA și de serviciul secret pakistanez – ISI. Retragera sovietică din Afganistan a lăsat centura pashtună într-o stare de sărăcie lucie, dezintegrare administrativă și haos. În acest context, în regiune au apărut „lorzii războiului”, foști comandanți ai mujahedinilor, care au preluat controlul principalelor rute de acces, în special al coridorului strategic Quetta - Kandahar - Herat, care asigură legătura între Pakistan, în sud-est, și Iran, Turkmenistan și Turcia, în nord-vest.

Unii autori afirmă că decesul islamistului ar fi survenit în localitatea afgană Zabol, lângă o bază militară americană (Deutsche Welle, 2019), alții că s-ar fi întâmplat în Pakistan, într-un spital din Karachi (Goldstein, Shah, 2015). Timp de doi ani, moartea sa a fost ascunsă de talibani, fiind dezvăluită în iulie 2015, de către Direcția Națională de Securitate a Afganistanului (Onyanga-Omara, Lackey, 2015).

Succesul inițial al Mișcării Talibană este strâns legat de Frăția Musulmană, de CIA și de serviciul secret pakistanez – ISI. Retragera sovietică din Afganistan a lăsat centura pashtună într-o stare de sărăcie lucie, dezintegrare administrativă și haos. În acest context, în regiune au apărut „lorzii războiului”, foști comandanți ai mujahedinilor, care au preluat controlul principalelor rute de acces, în special al coridorului strategic Quetta - Kandahar - Herat, care asigură legătura între Pakistan, în sud-est, și Iran, Turkmenistan și Turcia, în nord-vest (vezi harta din figura nr. 1). Cu toate acestea, traficul de mărfuri și de persoane era compromis de multitudinea atacurilor banditești și de pretențiile financiare în creștere ale grupărilor care controlau coridorul (Berman).

Figura nr. 1: Harta politică a Afganistanului

(Sursa: http://www.ettoremazza.com/mapimages/middle_east/afghanistan/afghanistan.gif, accesat la 15 august 2021).

Pe cale de consecință, în octombrie 1994, în regiune a apărut Mișcarea Talibană. Bine înarmată și dotată cu vehicule pe care le-ar fi găsit în urma unui raid asupra unui depozit de la granița cu Pakistanul, Mișcarea a fost capabilă să preia controlul coridorului și al orașului Kandahar. În decembrie 1994, talibanii controlau 12 din cele 31 de provincii ale țării, iar în 1995, aproximativ 90% din teritoriul afgan.

Există numeroase voci care leagă apariția acestei mișcări de serviciul secret pakistanez ISI (India Today, 2021) și îi explică victoriile militare prin sprijinul primit dinspre Pakistan (Smith, Grey, 2021).

De asemenea, sunt bine cunoscute legăturile, din perioada Războiului sovieto-afgan și chiar și după retragera sovietică, dintre CIA, Frăția Musulmană și frontul mujahedin din Afganistan, al cărui principal ideolog a fost clericul Abdullah Yusuf Azzam (1941-1989) – supranumit „părintele jihadului global”, mentorul lui Osama bin Laden (1957-2011) și întemeietorul organizațiilor teroriste Al-Qa'ida, Lashkar-e-Tayyiba și al structurii logistice Maktab al-Khidamat (Al Kifah), care a asigurat sprijin material mujahedinilor, de la tabere de antrenament și spitale de campanie la echipamente militare și vehicule militare (Popescu, p. 184). În timpul precedentei administrații talibane, principalele surse de venit ale emiratului proveneau din contrabanda care a prosperat atât de mult, încât, între 1993 și 1997, a dus la o scădere de 400 de milioane de dolari a veniturilor vamale pakistaneze și, mai ales, din traficul de opioide, care depășise 1 miliard de dolari în 1997 (Berman).

Putem concluziona, în acest context, că Mișcarea Talibană este o mișcare islamistă ultraconservatoare, radicală, componentă a Rețelei Islamiste Globale a Frăției Musulmane. Circumstanțele apariției sale și evoluția sa ulterioară pledează în favoarea sprijinului logistic primit din Pakistan, fără a exclude complet însă, cel puțin în perioada sa de început, legăturile cu CIA, știut fiind că, în anii '90, Agenția se afla, încă, într-o strânsă legătură cu Frăția Musulmană și cu forțele mujahedinilor din Afganistan.

VALOAREA GEOPOLITICĂ ȘI GEOSTRATEGICĂ A AFGHANISTANULUI

Geografic, conform datelor furnizate de site-ul CIA WorldFactBook, Afganistanul este o țară de mărime medie (652.230 km²), enclavizată, localizată în sudul Asiei. În nord, se învecinează cu China și cu trei foste state sovietice: Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan. În vest,

Sunt bine cunoscute legăturile, din perioada Războiului sovieto-afgan și chiar și după retragera sovietică, dintre CIA, Frăția Musulmană și frontul mujahedin din Afganistan, al cărui principal ideolog a fost clericul Abdullah Yusuf Azzam – supranumit „părintele jihadului global”, mentorul lui Osama bin Laden și întemeietorul organizațiilor teroriste Al-Qa'ida, Lashkar-e-Tayyiba și al structurii logistice Maktab al-Khidamat (Al Kifah), care a asigurat sprijin material mujahedinilor, de la tabere de antrenament și spitale de campanie la echipamente militare și vehicule militare.

se învecinează cu Iranul. În sud și în est, cu Pakistanul (vezi harta din *figura nr. 1*). Relieful său este predominant muntos. Lanțul Munților Hindu Kush, cu înălțimi cuprinse între 3.000 și 7.000 de metri, care se desfășoară dinspre nord-est spre sud-vest, separă provinciile nordice de restul țării (vezi harta din *figura nr. 2*). În sud-vest și în nord, există câmpii. Clima este aridă și semiaridă. Rețeaua hidrografică este alcătuită, în principal, din râuri care, fie că se vărsă în afara țării, în Marea Arabiei, fie că se scurg în bazine endoreice aflate pe teritoriul Afganistanului.

Tot în nord, la granița dintre Afganistan și Tadjikistan, ia naștere fluviul Amu Darya. Acesta oferă acces navigabil, pe o lungime de 1.200 km, pentru nave de până la 500 DWT. Coridorul fluvial al Amu Daryei dezinclavizează parțial țara, întrucât comunică, prin Canalul Karakum, cu Marea Caspică și sfârșește printr-o deltă în Lacul Aral (Britannica, 2021) (vezi harta din *figurile nr. 2 și 3*), fiind considerat ca făcând parte din bazinul hidrografic al mării mase acvatice continentale. Afganistanul deține două porturi fluviale la Amu Darya, în Kheyrabad și Shir Khan.

La granița dintre Afganistan și Tadjikistan, ia naștere fluviul Amu Darya. Acesta oferă acces navigabil, pe o lungime de 1.200 km, pentru nave de până la 500 DWT. Coridorul fluvial al Amu Daryei dezinclavizează parțial țara, întrucât comunică, prin Canalul Karakum, cu Marea Caspică și sfârșește printr-o deltă în Lacul Aral.

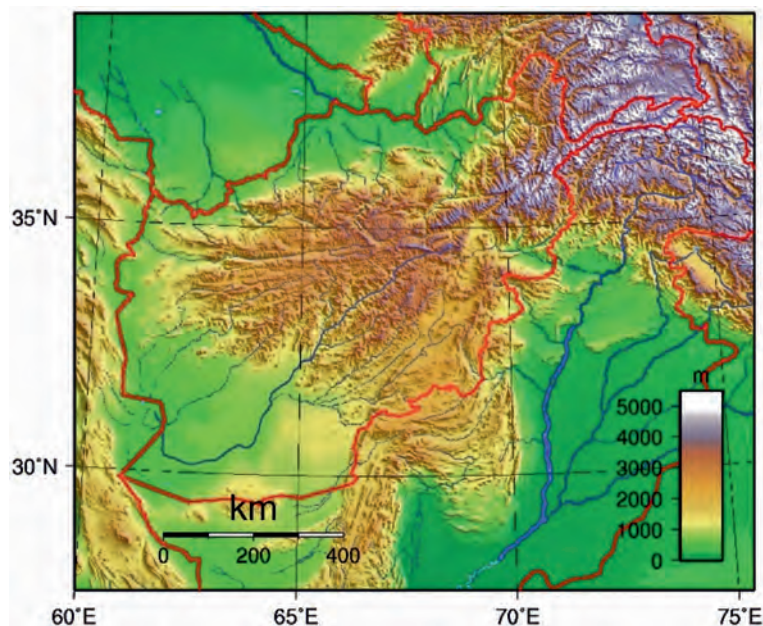

Figura nr. 2: Harta topografică a Afganistanului

(Sursa: <https://www.mapland.com/maps/asia/afghanistan/large-topographical-map-of-afghanistan.jpg>, accesat la 15 august 2021).

Figura nr. 3: Fluviile Amu Darya și Syr Darya

(Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Aral_map.png, accesat la 15 august 2021).

Principalele bogății naturale ale Afganistanului sunt gazele naturale, petrolul, cărbunele, minereurile de cupru, aur, cromit, bariu, plumb, zinc, litiu, minereul de fier, depozitele de talc, bariu, sare, pietrele prețioase și semiprețioase, terenul arabil, care acoperă 11,8% din suprafața totală a țării, și terenul agricol, acesta reprezentând 58,1% din teritoriul afgan (CIA WorldFactBook, 2021).

Geopolitic, Afganistanul este un stat compact, fără exclave sau enclave pe teritoriul său. Capitala, Kabul, este situată excentric, în nordul țării, în zona montană, motiv pentru care nu exercită o forță de atracție suficient de puternică asupra întregului teritoriu. Acest lucru explică apariția periodică a unei a doua capitale, *de facto*, în localitatea Kandahar, din sudul țării. Kabul este situat la răscrucea drumurilor care străbat Asia – aproximativ la jumătatea distanței dintre Istanbul, în vest, și Hanoi, în est, pe traseul coridorului de transport care unește Europa de Asia Centrală și de Sud și una dintre destinațiile de pe traseul vechiului Drum al Mătăsii (Haidari, 2017). Kandahar a fost capitala istorică a pashtunilor – inițial, numele de afgan se referea la pashtuni, ulterior, el a fost transferat și celorlalte grupuri etnice. Actualmente,

Geopolitic, Afganistanul este un stat compact, fără exclave sau enclave pe teritoriul său. Capitala, Kabul, este situată excentric, în nordul țării, în zona montană, motiv pentru care nu exercită o forță de atracție suficient de puternică asupra întregului teritoriu. Acest lucru explică apariția periodică a unei a doua capitale, de facto, în localitatea Kandahar, din sudul țării.

Introducerea în circuitul public a sintagmei Orient Mijlociu (și a Afganistanului în acest spațiu) se datorează amiralului american Alfred T. Mahan, autorul articolului intitulat „The Persian Gulf and International Relations”, publicat, în 1902, în revista „National Review”. În acest articol, marele geostrateg a definit Orientul Mijlociu ca fiind zona de mare valoare strategică dintre Arabia și India, care înconjoară Golful Persic, cel mai important coridor pe care Marea Britanie îl va controla, după Canalul Suez.

Kandahar este al doilea oraș, ca mărime, al țării și un important centru comercial, fiind cunoscut ca o piață majoră pentru marijuana și hașiș (Burch, 2010).

Figura nr. 4: Orientul Mijlociu

(Sursa: <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTHO2liBQzFGQx4vU4BhdEda8qL7oTv2uS76w&usqp=CAU>, accesat la 15 august 2021).

Tot din punct de vedere geopolitic, Afganistanul aparține, conform unor autori, regiunii Orientului Mijlociu (vezi harta din figura nr. 4), în timp ce alți autori îl includ în Orientul Mijlociu Extins (vezi harta din figura nr. 5). Introducerea în circuitul public a sintagmei Orient Mijlociu (și a Afganistanului în acest spațiu) se datorează amiralului american Alfred T. Mahan (1840-1914), autorul articolului intitulat *The Persian Gulf and International Relations (Golful Persic și relațiile internaționale)*, publicat, în 1902, în revista „National Review”. În acest articol, marele geostrateg a definit Orientul Mijlociu ca fiind zona de mare valoare strategică dintre Arabia și India, care înconjoară Golful Persic, cel mai important coridor pe care Marea Britanie îl va controla, după Canalul Suez. Regiunea a fost descrisă mai târziu, în 1957, de secretarul de stat american John Foster Dulles (1888-1959), ca fiind „zona situată între și incluzând Libia în vest și Pakistanul în est, Siria și Irakul în nord și Peninsula Arabă în sud, plus Sudanul și Etiopia” (Davison, 1960). Ulterior, în timpul administrației americane George W. Bush Jr. (2001-2009), s-a introdus sintagma *Orient Mijlociu Extins*, care definește o suprazonă geopolitică în care sunt incluse Maghrebul, Asia Centrală și Caucazul.

Figura nr. 5: Orientul Mijlociu Extins

(Sursa: <https://i.pinimg.com/originals/3a/13/56/3a13560b14c78127236c1c6651540e02.jpg>, accesat la 15 august 2021).

Din punct de vedere geopolitic, Orientul Mijlociu este un spațiu-tampon, situat la confluența a șase religii și civilizații: Islamul Sunnit și Shi'it, Mozaismul, Creștinismul, Brahmanismul, Budismul, Animismul. Frontierele sale, disputate și mai mereu însângerate, corespund descrierii făcute de Samuel P. Huntington (1927-2008) spațiului civilizațional islamic. Acest spațiu-tampon intercivilizațional, actualmente preponderent islamic, este considerat a fi leagănul umanității și unul dintre spațiile de centralitate de care depinde macroechilibrul masei continentale afro-urasiatice.

Geostrategic, Orientul Mijlociu aparține, laolaltă cu Maghrebul, zonei de compresie cu statut de pivot între cele două mari spații globale, maritim și continental (vezi harta din figura nr. 6). Este un statut pivotal care, atunci când este controlat de oricare dintre competitori (chestiune posibilă doar prin unificarea Orientului Mijlociu sub o singură autoritate), transformă Orientul Mijlociu într-o poartă, un „gateway”, un coridor de tranzit între macrocomponentele masei continentale, cu valoare strategică excepțională pentru oricare putere dominantă. Când controlul acestui pivot global este disputat între cele două spații, dinamica geopolitică subsecventă îl predispuie la instabilitate, conflicte, fragmentări, eșuare statală, sărăcie și subdezvoltare și îl transformă într-o „centură de ruine”.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Din punct de vedere geopolitic, Orientul Mijlociu este un spațiu-tampon, situat la confluența a șase religii și civilizații: Islamul Sunnit și Shi'it, Mozaismul, Creștinismul, Brahmanismul, Budismul, Animismul. Frontierele sale, disputate și mai mereu însângerate, corespund descrierii făcute de Samuel P. Huntington spațiului civilizațional islamic.

Este un spațiu care adăpostește în subsolul său 38,4% din rezervele mondiale de gaze naturale cunoscute (în 2018) (NS Energy, 2019) și 48,3% din totalul rezervelor de petrol dovedite pe planetă (în 2020) (BP Statistical Review of World Energy, 2021).

Figura nr. 6: Orientul Mijlociu și Africa de Nord

(Sursa: <https://i2.wp.com/www.timpromanesc.ro/wp-content/uploads/2020/01/orientul-mijlociu.jpg?fit=653%2C426&ssl=1>, accesat la 15 august 2021).

Prin urmare, deloc întâmplător, zona de compresie a Orientului Mijlociu a făcut obiectul preocupărilor strategilor americani, ruși, chinezi ș.a.m.d. Aflat, timp de secole, sub dominație otomană, în perioada de declin a Imperiului, acest spațiu a început să fie disputat între metropolele britanică și franceză, tot mai incisivul Imperiu Țarist și noile puteri emergente europene de la sfârșitul secolului al XIX-lea: Regatul Italian și Imperiul German. Cursa pentru dominația Orientului s-a accelerat odată cu cea de-a doua revoluție industrială și introducerea în ecuația energetică globală a hidrocarburilor. Aceasta este o chestiune care a motivat declanșarea Primului Război Mondial (1914-1918), urmată de demantelarea ultimelor teritorii rămase în componența Imperiului Otoman (1920-1923). În acest zbruciat context istoric, Afganistanul a devenit un foarte necesar spațiu-tampon între Imperiul Țarist și, mai apoi, cel Sovietic și Indiile britanice, statut geopolitic sub care și-a obținut independența în 19 august 1919.

Din acel moment, Orientul Mijlociu s-a aflat în prim-planul competiției geopolitice dintre marii jucători geostrategici globali, fiind transformat, în cele din urmă, într-o centură de ruine. Stabilizat, în mare măsură, la frontierele actuale după anii '60 (cu excepția Sudanului, care a suferit un proces de fragmentare în 2011), Orientul Mijlociu continuă să facă obiectul unor planuri strategice care vizează o reșezare a granițelor pe criterii etnice, în scopul oficial al creării unei mai juste teritorialități și, neoficial, pentru o mai facilă dominație a regiunii. În acest sens, la 1 iunie 2006, locotenent-colonelul (r.) american Ralph Peters a publicat, în *Armed Forces Journal*, articolul intitulat *Blood Borders: How a better Middle East would look (Frontierele însângerate: cum ar arăta un Orient Mijlociu mai bun)*, în care a propus o nouă împărțire a acestei zone geopolitice, așa cum se poate observa în harta din figura nr. 7.

Figura nr. 7: Noul Orient Mijlociu

(Sursa: <https://resboiu.files.wordpress.com/2011/03/harta-ciudatelor-modificari.png>, accesat la 15 august 2021).

În *Noul Orient Mijlociu*, propus de Peters, Afganistanul ar urma să se rezume la teritoriul populat de pashtuni, astfel că provinciile sale vestice, din zona Herat, populate de alte etnii (turkmeni, uzbeki, tadjici, aimaci), ar urma să intre în componența unui Iran Mare, în timp ce granița sa estică s-ar muta peste linia Durand, înglobând teritoriile

Orientul Mijlociu s-a aflat în prim-planul competiției geopolitice dintre marii jucători geostrategici globali, fiind transformat, în cele din urmă, într-o centură de ruine. Stabilizat, în mare măsură, la frontierele actuale după anii '60 (cu excepția Sudanului, care a suferit un proces de fragmentare în 2011), Orientul Mijlociu continuă să facă obiectul unor planuri strategice care vizează o reșezare a granițelor pe criterii etnice, în scopul oficial al creării unei mai juste teritorialități și, neoficial, pentru o mai facilă dominație a regiunii.

Geostrategul și omul de stat american Zbigniew K. Brzeziński a inclus Orientul Mijlociu și, implicit, Afganistanul în „Balcanii Mondiali”, „un spațiu întins de la Suez la Xinjiang, o regiune furioasă și volatilă, resentimentară față de dominația exterioară, extrem de bogată în hidrocarburi și aur, aflată la intersecția coridoarelor care unesc vestul european de estul asiatic și un premiu geopolitic pentru orice putere capabilă să îl domine” (Brzeziński, 1997, pp. 123-124), atrăgând atenția decidenților politici americani că împiedicarea, cu orice preț, a unificării acestei regiuni sub una dintre puterile regionale (Rusia, Turcia, Iran, China) constituie unul dintre imperatiivele geostrategice americane în Eurasia (vezi harta din figura nr. 8).

Figura nr. 8: „Balcanii Mondiali”

(Sursa: http://orientalreview.org/wp-content/uploads/2014/06/EB_map.jpg, accesat la 16 august 2021).

Un pivot global, cum descria „Balcanii Mondiali” un alt geopolitician, francezul Xavier Martin, cu o valoare geoeconomică și geostrategică

uriază, situat la intersecția drumurilor terestre care unesc Rusia de Africa și de sudul Asiei, China de Europa și Africa și Europa de Asia.

Figura nr. 9: Proiectul gazoductului TAPI

(Sursa: http://2.bp.blogspot.com/-ORStthAe7us/UD0IB1S8OqI/AAAAAAAAARU/akwMfh0gA4s/s1600/Tapi_Map_01.gif, accesat la 15 august 2021).

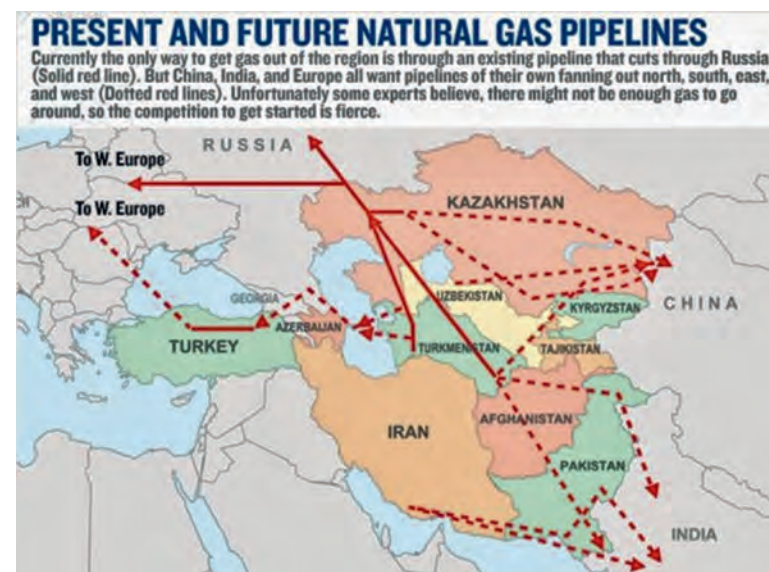

Figura nr. 10: Coridoarele energetice care străbat „Balcanii Mondiali”

(Sursa: https://stevehynd.files.wordpress.com/2011/09/gas_image004.jpg, accesat la 15 august 2021).

Din perspectiva Federației Ruse, Afganistanul este și trebuie să rămână un spațiu-tampon, component al inelului intermediar de securitate al puterii pivot, un spațiu vizat de interesele de dominație ale Moscovei, materializate în perioada sovietică prin invazia acestei țări în 1979.

Figura nr. 11: Drumul și Centura Mătăsii

(Sursa: https://lh3.googleusercontent.com/proxy/GNXp0cKHmgsPtgWD09p4iUQgt_fx__0tnbBFVH_gTc6qXb8YZkR9EAca9fQ43qDpbfdEUXM3n4AONhpUaCLa27wrHzDeyONDcZwjvdNYjsBg, accesat la 15 august 2021).

În acest sens pledează proiectele de coridoare energetice și de transport care străbat „Balcanii Mondiali” și, implicit, Afganistanul. Ca, de pildă, gazoductul TAPI (Turkmenistan, Afganistan, Pakistan, India), care ar fi urmat să aducă gaz turkmen și afgan în conductele pakistaneze și indiene (vezi hărțile din figurile 9 și 10) sau includerea Afganistanului în proiectul strategic și geoeconomic chinez al „Drumului Mătăsii” (vezi harta din figura nr. 11). Acestea sunt proiecte la care administrația președintelui afgan fugar Ashraf Ghani achiesase, Afganistanul urmând să devină „inima Drumului Mătăsii în Asia” (Haidari).

Din perspectiva Federației Ruse, Afganistanul este și trebuie să rămână un spațiu-tampon, component al inelului intermediar de securitate al puterii pivot, un spațiu vizat de interesele de dominație ale Moscovei, materializate în perioada sovietică prin invazia acestei țări în 1979. Un spațiu care, în conjunctura actuală, ar putea exporta ideologie islamistă Hanabilah la nivelul statelor din Asia Centrală și Caucaz, aparținând inelului intern de securitate al Federației, mult mai important strategic, cu atât mai mult, cu cât, în imediata vecinătate a Afganistanului talibanizat, se află Valea Ferghana, cunoscută pentru islamismul radical al locuitorilor săi (Akchurina, Lavorgna, 2014) (vezi harta din figura nr. 12).

Figura nr. 12: Complexul de securitate al Asiei de Sud

(Sursa: <https://www.matrixmag.com/wp-content/uploads/2021/08/CSF989.jpg>, accesat la 16 august 2021).

Și, nu în ultimul rând, Afganistanul este considerat de Iran ca fiind, de facto, un spațiu propriu de influență, potențială regiune a unui Iran Mare, în virtutea fostelor granițe ale defunctului Imperiu Persan, precum se poate constata în harta din figura nr. 13. Iar, în imediata vecinătate a Afganistanului, se află atât Kashmirul, o regiune disputată între India și Pakistan, care ar putea fi, la rândul său, antrenată în procesul geopolitic regional, ducând la încălzirea conflictului dintre cele două puteri nucleare ale Asiei de Sud, cât și provincia chinezească Xinjiang, fostul Turkestan de Est, unde trăiesc uighurii și unde s-au dezvoltat, de-a lungul timpului, atât Frăția Musulmană Chineză Yihewani, moderată, hanefită, fondată în secolul al XIX-lea, cât și ramura locală a Frăției Musulmane Egiptene Ikhwan, ultraconservatoare, Hanabilah (Popescu).

Așadar, putem spune că Afganistanul este:

- din punct de vedere geopolitic, un spațiu-tampon, care a ținut la distanță de Indii puterea pivot rusă;
- din punct de vedere geostrategic, un cap de pod pentru oricare putere non-asiatică, interesată să-și proiecteze forța în imediata vecinătate a principalilor jucători asiatici: China, India, Iran, Pakistan și Federația Rusă;

Afganistanul este, din punct de vedere geostrategic, un cap de pod pentru oricare putere non-asiatică, interesată să-și proiecteze forța în imediata vecinătate a principalilor jucători asiatici: China, India, Iran, Pakistan și Federația Rusă.

Figura nr. 13: Iranul/Persia Mare

(Sursa: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/45/Greater_Iran_Map.png, accesat la 16 august 2021).

Relieful Afganistanului este montan accidentat, aspect care permite transformarea sa într-o fortăreață naturală inexpugnabilă, cu mijloace militare convenționale și, foarte important, în subsolul său se află resurse minerale și energetice importante.

- din punct de vedere geoeconomic, un *hub* și un *nexus* al coridoarelor care unesc Asia Centrală și Caucazul de Asia de Sud.

Geopolitic, el aparține spațiului de compresie al Orientului Mijlociu și Orientului Mijlociu Extins, fiind supus presiunilor geopolitice generate de competiția pentru dominația acestui spațiu, și este inclus într-una dintre cele mai active zone de falie geopolitică, a pivotului global, cunoscut și sub numele de „*Balcanii Mondiali*”, alcătuit din statele Asiei Centrale, Asiei de Sud și ale Caucazului, state situate în interiorul inelului intern, vital, de securitate al Federației Ruse, în imediata vecinătate a Chinei și a conflictelor interetnice și interconfesionale din Kashmir și fostul Turkestan de Est. Această poziție strategică excepțională este cu atât mai valoroasă, cu cât relieful său este montan accidentat, aspect care permite transformarea sa într-o fortăreață naturală inexpugnabilă, cu mijloace militare convenționale și, foarte important, în subsolul său se află resurse minerale și energetice importante. În plus, bazinul Amu Daryiei asigură accesul fluvial dinspre porturile afgane spre Marea Caspică și spre lacul Aral.

PRIN URMARE, CARE ESTE POTENȚIALUL IMPACT GEOPOLITIC AL RETALIBANIZĂRII AFGANISTANULUI?

Din datele prezentate mai sus este greu de crezut că retragerea americană din Afganistan s-a datorat unei înfrângeri militare în fața unor grupări armate slab înarmate, fără acces la înaltele tehnologii militare contemporane, alcătuite din semi-nomazi, unii dintre ei antrenați, ce-i drept, de CIA în anii premergători atentatelor din 11 septembrie 2001, dar care au practicat un îndelungat război de gherilă, favorizați fiind de terenul muntos accidentat și de vecinătățile ostile Americii. Importanța geopolitică a acestei zone și capul de pod stabilit de americani în coasta Rusiei și a Chinei erau mult prea importante pentru ca o superputere militară, care deține supremația tehnologică și își dezvoltă noi categorii de forțe pentru noile teatre de operații, spațial și cibernetic, să se lase înfrântă de o bandă de pseudo-militari, fie ei și „*luptători ai lui Allah*”. Resorturile acestei retrageri se găsesc în nevoia resetării jocului global și regional în contextul provocărilor de securitate cu care se confruntă America atât în plan intern, cât și în cel internațional, îndeosebi pe axa cu China, cu Rusia, cu Israel/Iran și Europa. O retragere anunțată cu mult timp înainte, în 2013 (Petersen).

Ambițiile de putere globale ale Chinei, traduse prin programele de înarmare și de cercetare militară, prin programul spațial, prin strategia „*Drumului și Centurii Mătășii*” de cucerire economică a masei continentale și de dominație militară a oceanelor emisferei sudice prin „*șiragul de perle*” al bazelor navale chineze, dar și prin strategia de preluare a controlului strâmtorilor și a punctelor de constricție maritimă globale, nu aveau cum să nu indice americanilor și, deopotrivă, rușilor faptul că statul chinez dorește să se transforme în:

- superputere navală, prin dezvoltarea flotei militare și a bazelor navale care să-i asigure capacitatea de a-și proiecta forța la nivelul Oceanului Planetar;
- superputere continentală, prin controlul asupra țărmurilor Eurasiei, care va duce la îndiguirea puterii pivot ruse;
- superputere comercială, prin controlul traficului maritim prin strâmtori și prin punctele de constricție maritimă;
- superputere tehnologică, prin centrele de cercetare dezvoltate în zona costieră a Chinei continentale;
- superputere instituțională, prin influența politică exercitată în organismele ONU și în alte instituții și organizații internaționale.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Ambițiile de putere globale ale Chinei se regăsesc în programele de înarmare și de cercetare militară, prin programul spațial, prin strategia „Drumului și Centurii Mătășii” de cucerire economică a masei continentale și de dominație militară a oceanelor emisferei sudice prin „șiragul de perle” al bazelor navale chineze, dar și prin strategia de preluare a controlului strâmtorilor și a punctelor de constricție maritimă globale.

China se afla în spatele proiectului de construcție al gazoductului TAPI și urmarea preluarea controlului economic și politic al țării prin investiții în sonde și în rafinării în bazinul Amu Daryei, foarte bogat în hidrocarburi, prin achiziționarea câtorva mine, prin investiții în rețeaua locală de telefonie mobilă, prin construcția unei termocentrale.

Aceste valențe de putere se adaugă deja existenței puteri demografice chineze, puterii sale economice și financiare, bogăției de minereuri strategice – materiile prime ale revoluțiilor industriale actuale și, foarte important, voinței naționale a poporului chinez de a-și spăla rușinea unui secol de umilințe. Sau, altfel spus, de a înfăptui obiectivele Marii Strategii a „*Visului Chinei*” de transformare a marii puteri asiatice în hegemonul acestei lumi (Popescu). Acestea sunt obiective pentru care statul chinez nu precupețește niciun efort și nici nu se lasă influențat de vreun slogan ideologic. Cu o singură excepție, și anume aceea a respectării, de către partenerul internațional, a statutului de „*o singură Chină*”. Sau, cu alte cuvinte, de a accepta să nu stabilească relații internaționale cu Taiwanul. Acest pragmatism chinez a fost extrem de util în relația Beijingului cu state care, la un moment dat, fuseseră trecute pe lista neagră a *rogue states (state necinstite)* de către americani, printre care regimul ayatollahilor din Iran sau regimul lui Omar al-Bashir din Sudan (Wilson Center, 2011). Prin urmare, deloc întâmplător, primul stat care a recunoscut statul taliban, în august 2021, a fost China (Shah, Lahiri, 2021).

China reușise să atragă de partea sa regimul președintelui fugar Ghani, care negocia rolul Afganistanului de „*inimă a Drumului Mătăsii*”, un eufemism pentru rolul de *hub* și de *nexus* al intereselor geopolitice, geoeconomice și geostrategice chineze, al statului în care americanii cheltuiseră miliarde de dolari pentru a-l reconstrui și stabiliza, după războiul din 2001. În plus, China se afla în spatele proiectului de construcție al gazoductului TAPI (Petersen) și urmarea preluarea controlului economic și politic al țării prin investiții în sonde și în rafinării în bazinul Amu Daryei, foarte bogat în hidrocarburi, prin achiziționarea câtorva mine, prin investiții în rețeaua locală de telefonie mobilă, prin construcția unei termocentrale ș.a (Ib.). Inclusiv în această cheie trebuie înțelese „*negocierile de retragere*” începute de fosta administrație americană cu talibanii (BBC, 2020), cu valoare de semnal pentru președintele fugar, precum și afirmația fostului șef al CIA, generalul David Petraeus, potrivit căruia americanii nu au evaluat corect nivelul de corupție la care se putea preta societatea afgană (NPR, 2021).

În plus, China își implementa nestingherită mega-proiectul geoeconomic și geopolitic al „*Drumului Mătăsii*”, profitând de stabilitatea regională asigurată de banii și prezența militară americană.

A dezvoltat, în paralel, un parteneriat strategic strâns cu Pakistanul, unde a construit baza navală pentru andocare de submarine nucleare în portul strategic de mare adâncime Gwadar și a dezvoltat deja existentul parteneriat cu Iranul, cele două state fiind și fondatoare ale *Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB)/Banca Asiatică de Investiții în Infrastructură*, organism financiar aservit megaproiectului geoeconomic chinez al „*Drumului și Centurii Mătăsii*” (AIIB, 2021).

Retragerea americanilor însă a detonat toate calculele legate de stabilitatea regiunii. Mai mult, „*victoria*” neașteptată și extrem de rapidă a talibanilor, care au reușit, în 10 zile, să preia controlul unei mari părți din țară, prin capitularea militarilor afgani sau prin retragerea acestora, a adus cu sine haos, refugiarea afganilor occidentalizați în statele vecine și multă emoție televizată. Emoția a fost generată de disperarea populației afgane urbane occidentalizate (minoritară, raportat la marea masă a populației), care se vedea abandonată și condamnată la un sfârșit tragic, cum numai fanaticii Hanabilah știu să-l aplice ereticilor care și-au permis să abandoneze dogma salafită. La scurt timp de la pătrunderea talibanilor în palatul prezidențial din Kabul, în mass-media au început să fie difuzate chemările la rezistență din partea lui Ahmad Massoud (Coll, 2021), fiului fostului comandant de gherilă mujahedin Ahmad Shah Massoud (1953-2001), ucis de talibani înaintea atacurilor din 11 septembrie 2001, cunoscut pentru legăturile sale cu CIA (Ib.), ale fostului vice-președinte afgan Amrulla Saleh și ale fostului ministru al apărării Bismillah Khan Mohammadi, aflați în valea Panjshir, neocupată de talibani (The Week, 2021).

Din acest moment, se conturează cel puțin trei scenarii probabile.

PRIMUL SCENARIU, DERULAT PE TERMEN SCURT ȘI MEDIU

Asistăm la o posibilă repetare a scenariului din 1979, din perioada imediat următoare invaziei sovietice în Afganistan, de data aceasta, în formatul unui război civil internaționalizat. Emoția publică va asigura și legitima sprijinul pentru forțele anti-talibane, de această dată internațional. Într-o primă instanță, China, care s-a grăbit să-i recunoască pe talibanii va mai primi o porție de oprobriu public, mai ales dacă talibanii vor începe să aplice pedepsele împotriva apostatilor occidentalizați. Rusia, cel mai probabil, va alege calea neutralității, preferând să se transforme în curea de transmisie între părțile aflate în conflict. Iar ceilalți jucători regionali, cu conexiuni cu Frăția Musulmană, dar și cu China – precum Pakistanul, cu Rusia și secundar cu Frăția

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Emoția publică va asigura și legitima sprijinul pentru forțele anti-talibane, de această dată internațional. Într-o primă instanță, China, care s-a grăbit să-i recunoască pe talibanii, va mai primi o porție de oprobriu public, mai ales dacă talibanii vor începe să aplice pedepsele împotriva apostatilor occidentalizați.

Musulmană și China – precum Iranul, sau numai cu Rusia și secundar China – precum Tadjikistanul, Uzbekistanul și Turkmenistanul, vor fi vizați de masele de refugiați afgani, dar și de riscurile unui conflict deschis internaționalizat la granițe. Europeanii, deși extrem de critici față de modul în care americanii au gestionat retragerea din Afganistan, este posibil să prefere să nu recunoască regimul talibanilor (Cook, Grieshaber, 2021) și să sprijine financiar statele asaltate de refugiați.

Ulterior, este foarte posibil ca Frăția Musulmană să își mobilizeze rețeaua și să-și activeze *aparatură specială* în sprijinul fraților talibani. Este o rețea foarte puternică, globală, care aduce laolaltă Turcia, Qatarul, Iranul, Pakistanul, palestinienii ș.a.m.d. (Popescu), o rețea care poate reactiva celulele teroriste dispersate global și aflate într-o aparentă „adormire” în perioada pandemiei. Prin urmare, este posibil să asistăm la izbucnirea unui al cincilea val de terorism islamist, care poate acționa fie prin mijloacele clasice ale auto-detonărilor și ale asasinatelor în plină stradă, fie prin incendierea pădurilor, prin folosirea de bombe murdare, vectori de război biologic diseminați prin drone etc. Este posibil însă să asistăm la o facționalizare a rețelei, întrucât și de partea rezistenței anti-talibane sunt foști sau urmași ai foștilor mujahedini. La fel cum, și în conducerea rețelei, există agenți ai diferiților jucători geostrategici activi la nivel global.

De partea cealaltă însă, rezistența afgană anti-talibană va beneficia de sprijinul celor care nu doresc un emirat Hanabilah în vecinătate, precum Federația Rusă, care a declarat public acest lucru (TOLONews, 2021), și India, care are 160 de milioane de musulmani, mulți educați în seminariile deobandiste, precum și un conflict înghețat cu Pakistanul în privința suveranității asupra provinciei Kashmir (Simina, 2016). Acestora este posibil să li se adauge cei care nu doresc ca megaproiectul hegemonic chinez în Eurasia să se materializeze: precum rușii, care înțeleg că Marea Strategie chineză sfârșește prin a îndigui Federația Rusă, precum indienii, care se simt amenințați de prezența economică și militară chineză în Oceanul Indian și, evident, americanii, care înțeleg că ascensiunea hegemonică a Chinei este o realitate. Lor li se mai alătură și alți jucători, care nu doresc ca Frăția Musulmană să își facă un califat în Afganistan și să-și construiască o „centură” islamistă, care să pornească din Gaza și teritoriile palestiniene, în Liban, și, apoi, în Turcia, pentru a ajunge în Iran, Afganistan și Pakistan (Popescu). Ar fi o centură islamistă care ar arunca în aer echilibrele și așa fragile

din Orientul Mijlociu și ar pune în pericol inelul intern de securitate din Asia Centrală al Rusiei, numit și „*pântecul său moale*”. Și aici se înscriu Rusia, India, Israelul, Egiptul, Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită, Bahrainul, Maldivele etc. Și, nu ar fi exclus ca, în joc, să intre și alți aliați asiatici ai americanilor, interesați să disperseze atenția Chinei de la țintele sale din Pacific. De altfel, riposta talibanilor se așteaptă a fi una susținută, având în vedere că, prin capitularea unor unități militare afgane, islamisții au intrat în posesia armamentului și a munițiilor deținute de acestea (France 24, 2021).

Un astfel de conflict internaționalizat la granița Chinei, în imediata vecinătate a ținutului uighur din fostul Turkestan de Est, este posibil să antreneze populația oprimată Uighură în revolte împotriva dictaturii comuniste a Beijingului. Pakistanul, la rândul său, s-ar putea confrunta cu un nou episod de insurgență a populației Baluchi, animată de idei secesioniste (Gatani, 2021), și/sau a populației Sindh, unde există, de asemenea, germenii separatismului Sindhudesh (Khan, 2020), și/sau a populației din provincia Gilgit-Baltistan, unde ființează o mișcare care militează pentru independența Balawaristanului (Bodla, 2014), situație în care s-ar crea un coridor de instabilitate care ar putea porni dinspre bazinul Amu Daryei până înspre Golful Oman. Iar o reîncălzire a conflictului dintre India și Pakistan în privința Kashmirului ar aduce în discuție problema confruntării dintre două puteri nucleare.

Procese destabilizatoare pot afecta și Iranul, unde există grupări separatiste, dar probabilitatea de succes este mai scăzută, având în vedere sprijinul rusesc solid acordat teocrațiilor de la Teheran. La fel, instabilitatea ar putea antrena și Valea Fergana, întinsă peste estul Uzbekistanului, sudul Kîrgîzstanului și nordul Tadjikistanului, unde conflictele etnice și mișcările islamiste au un istoric încă din perioada sovietică. Dar, având în vedere valoarea strategică excepțională a statelor Asiei Centrale pentru securitatea Federației Ruse, este mai puțin probabil ca instabilitatea să se transforme într-un conflict de amploare.

Cu un sud al Asiei în curs de fragmentare, cu „*Balcanii Mondiali*” amenințați de instabilitate și cu conflicte active în derulare, nici unificarea coastei eurasiatice (*rimland-ul*) sub dominația unei singure puteri regionale (China), și nici mega-proiectele hegemonice ale „*podurilor*” economice inter- și pancontinentale (chineze) nu mai pot fi materializate cu același succes de până acum. Este aceeași strategie

Pakistanul s-ar putea confrunta cu un nou episod de insurgență a populației Baluchi, animată de idei secesioniste, și/sau a populației Sindh, unde există, de asemenea, germenii separatismului Sindhudesh, și/sau a populației din provincia Gilgit-Baltistan, unde ființează o mișcare care militează pentru independența Balawaristanului, situație în care s-ar crea un coridor de instabilitate care ar putea porni dinspre bazinul Amu Daryei până înspre Golful Oman.

Retragerea americană din Afganistan poate destabiliza grav situația de securitate a „Balcanilor Mondiali”, antrenând într-un potențial conflict civil jucători regionali și extraregionali și confirmând spusele lui Iqbal din motto-ul acestui articol, potrivit căruia Afganistanul este „inima” Asiei și că, din discordia sa, se naște discordia Asiei și, invers, din concordia sa, se naște concordia Asiei.

pe care Federația Rusă a aplicat-o în fostele state sovietice rebele, riverane Mării Negre. Și, cu un focar major de instabilitate la propria graniță, în imediata vecinătate a unei regiuni aparținând propriului teritoriu național, unde insurgența islamistă este cât se poate de posibilă, este greu de crezut că intențiile agresive ale Chinei față de Taiwan și comportamentul dominator față de celelalte state din zona Mării Chinei de Sud se vor mai materializa cu aceeași ușurință.

Iată cum retragerea americană din Afganistan poate destabiliza grav situația de securitate a „Balcanilor Mondiali”, antrenând într-un potențial conflict civil jucători regionali și extraregionali și confirmând spusele lui Iqbal din motto-ul acestui articol, potrivit căruia Afganistanul este „inima” Asiei și că, din discordia sa, se naște discordia Asiei și, invers, din concordia sa, se naște concordia Asiei.

În plus, retragerea din Afganistan a trupelor americane și ale partenerilor lor din Alianța Nord-Atlantică determină scăderea costurilor pentru contribuabilii occidentali, chestiune care vine în sprijinul bugetelor grav afectate de pandemia Covid 19. Și, nu în ultimul rând, America își închide micile războaie, pentru a se pregăti pentru potențialul război hegemonic care ar putea izbucni, la un moment dat, și pentru a-și reechilibra balanța financiară, sever destabilizată de costurile unor războaie de uzură, transformând zone geopolitice, vitale pentru echilibrul regional al competitorilor săi strategici, în mize de competiție și de dominație geopolitică.

Iar europenii se vor alege cu noi și noi refugiați, în condițiile crizei economice generate de pandemia cu virusul gripal chinezesc, chestiune care va contribui la subrezirea și mai mult a construcției europene și la alimentarea discursului eurofob, aspect valabil pentru toate scenariile puse în joc.

AL DOILEA SCENARIU, DERULAT PE TERMEN SCURT ȘI MEDIU

Rezistența afgană anunțată de grupul strâns în jurul lui Massoud eșuează. Talibanii preiau puterea și își instaurează regimul ultraconservator. Proclamă emiratul salafit, sprijiniți fiind de uriașa rețea a Frăției Musulmane, care transformă Afganistanul într-un *safe haven* pentru aparatul său secret. Se creează centura islamistă a Orientului Mijlociu, având drept vectori Pakistanul, Afganistanul, Iranul, Turcia, Qatarul și Teritoriile Palestiniene. Urmărind materializarea obiectivelor centrale ale Frăției Musulmane, de clădire a Califatului Global

cu capitala în Ierusalim, dar și interese partizane în jocul de putere din cadrul spațiului islamic, Hamasul, Talibanii, Hezbollahul, islamisti pakistanezi, cărora li se pot alătura foștii și actualii combatanți din DAESH, Al Qa'ida, Lashkar e Tayyiba, milițiile Houthi, islamisti africani și cei din fostele state sovietice ale Asiei Centrale, islamisti Sri Lank-ezi și cei indonezieni etc., ar putea forma un front comun împotriva Israelului, Egiptului, Arabiei Saudite și monarhiilor alinate din zona Golfului, chestiune care ar putea destabiliza major nu doar „Balcanii Mondiali”, ci și întreg Orientul Mijlociu și chiar și state din bazinul Oceanului Indian și din Asia de Sud-Est. Ca și în scenariul precedent, și în acest caz este posibil ca un al cincilea val de terorism islamist să se declanșeze și nu este exclus să asistăm chiar și la o a doua „primăvară arabă”, care să arunce în haos state precum Egipt, Arabia Saudită și altele.

Probabil că regimul taliban nu va fi recunoscut decât de statele afiliate Frăției Musulmane și de China (eventual, de Rusia), cu costuri majore de imagine publică pentru statul asiatic, în contextul haosului și al disperării televizate care au pus stăpânire pe populația afgană occidentalizată la preluarea puterii de către talibani și al acuzațiilor tot mai puțin voalate privind originea de laborator a virusului SARS-COV 2, de care China nu ar fi străină. Rusia, îngrijorată de recrudescența islamismului Hanabilah în imediata vecinătate a „pântecului său moale” central-asiatic, va căuta să își întărească prezența militară în regiune și alianțele cu statele interesate de contenția islamistilor. Este posibil ca relațiile ruso-chineze să se tensioneze, ca urmare a legăturii dintre chinezi, talibani și frații musulmani, iar suspiciunile reciproce privind jocuri și alianțe la două capete să devină tot mai intense. Tensiunile ar putea afecta binomul ruso-chinez, care acționează în spații extrem de valoroase geostrategice pentru Rusia, precum este Coridorul Nord-Sud Est-European sau spațiul caucazian. Relațiile ruso-americane s-ar mai putea îmbunătăți, având în vedere că ambițiile hegemonice ale Chinei deranjează ambele mari puteri, iar sprijinul acordat islamistilor talibani prin recunoașterea regimului lor și, implicit, a emiratului afectează interesele de securitate ale Rusiei – o Rusie care trebuie să gestioneze și o prezență economică și politică chineză avansată în spațiul arctic, parte a planului strategic al „Drumului Polar al Mătăsii”. Centura islamistă va îngrijora și India, care nu doar că are un conflict înghețat cu Pakistanul, ci mai deține și o largă frontieră

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Probabil că regimul taliban nu va fi recunoscut decât de statele afiliate Frăției Musulmane și de China (eventual, de Rusia), cu costuri majore de imagine publică pentru statul asiatic, în contextul haosului și al disperării televizate care au pus stăpânire pe populația afgană occidentalizată la preluarea puterii de către talibani și al acuzațiilor tot mai puțin voalate privind originea de laborator a virusului SARS-COV 2, de care China nu ar fi străină.

cu acesta. Aceasta este o chestiune care ar putea antrena crearea unui sistem de alianțe regionale și extraregionale menite să contracareze emergența islamistă, laolaltă cu emergența chineză. În aceste alianțe pot fi cooptate Rusia, India, SUA și Marea Britanie, europenii, Israelul, Egiptul, Arabia Saudită și celelalte state aliniate din regiunea Golfului, state din Asia de Sud-Est. Într-un astfel de mediu de securitate, este greu de crezut că megaproiectul „Drumului și al Centurii Mătăsi” va mai putea fi continuat cu același succes ca și până acum, iar riscul de fragmentare a *rimland*-ului crește exponențial. Este, de asemenea, greu de crezut (dar nu imposibil) că statul chinez își va permite să deschidă un front în Pacific, atât timp cât la granița sa estică există un focar major de instabilitate.

Precum se poate observa, și într-un caz, și în celălalt, rezultatul strategic final este același: temporizarea „Drumului și Centurii Mătăsi”, împiedicarea coagulării ținutului costier al Eurasiei sub conducerea unui hegemon regional (China), crearea unui focar de instabilitate și de islamism radical ultraconservator la granița chineză, în imediata vecinătate a regiunii ocupate de uighuri, pentru a disipa atenția Chinei de la situația strategică din Pacific, apariția unui focar major de instabilitate în imediata vecinătate a inelului intern, vital, de securitate al Federației Ruse, tensionarea inevitabilă a relațiilor ruso-chineze prin interesele divergente față de emiratul taliban și interferența Indiei, direct amenințată de un potențial export de insurgență în rândul musulmanilor deobandiști de pe teritoriul său național. Este o trilaterală asiatică direct vizată de focarul de islamism ultraconservator, care a devenit activ la scurt timp de la preluarea puterii de către talibani.

AL TREILEA SCENARIU, PE TERMEN MEDIU

Ar mai putea exista, de asemenea, posibilitatea ca statul chinez să se angajeze militar în Afganistan, ca urmare a exportului de insurgență islamistă în regiunea Xinjiang. Este un scenariu puțin probabil, dar nu imposibil, având în vedere riscurile unei astfel de decizii pentru China. Nu atât din punctul de vedere al gestionării militare a Afganistanului, unde militarii chinezi ar putea fi mult mai eficienți ca predecesorii lor ruși și americani, ca urmare a disciplinei și austerității native, confucianiste, a stilului de viață, a numărului imens de militari care ar putea fi mobilizați și a forței economice și tehnologice care ar putea asigura logistica unui astfel de demers, cât, mai ales, prin implicarea

într-un război cu rețeaua islamistă globală și riscul internaționalizării acestui conflict, pe modelul războiului din 1979, în contextul în care se află deja într-o competiție tot mai încinsă cu SUA. În plus, nici Rusia nu ar avea de ce să dorească un Afganistan stăpânit de chinezi și transformat de aceștia într-o fortăreață inexpugnabilă, în imediata vecinătate a „*pântecului său moale*” central-asiatic, direct vizat de planurile strategice chineze. Și nici India nu ar fi foarte confortabilă cu un bloc afgano-pakistanez, dominat de China la frontiera sa.

Evident, și în acest caz, planurile strategice ale Chinei în Eurasia nu vor mai avea aceeași dinamică.

Toate aceste scenarii, și altele, mai puțin plauzibile, întrucât presupun evenimente neprevăzute de tip „*lebede negre*”, servesc câtorva dintre imperatiile strategice americane în Eurasia:

- împiedicarea unificării zonei costiere a masei continentale sub o conducere unitară regională;
- împiedicarea unificării „*Balcanilor Mondiali*” sub o putere regională;
- împiedicarea constituirii blocului geopolitic ruso-chinez.

Este un exercițiu cinic de *real politik*, care demonstrează că idealismul în relațiile internaționale este doar o utopie.

OBSERVAȚII DE FINAL

Desigur, se pune întrebarea de ce administrația Biden a ordonat retragerea militarilor americani cu o asemenea grabă, aducând un prejudiciu grav de imagine SUA prin similitudinile cu evacuarea Saigonului, din 30 aprilie 1975, de la sfârșitul războiului pierdut în Vietnam, și neținând cont de faptul că, în acel moment, peste 11.000 de americani și mulți alți cetățeni ai statelor partenere se aflau încă în Afganistan?

O explicație ar putea fi legată de nevoia mutării urgente a trupelor în alte teatre. O alta ar putea fi legată de o imensă greșală, indusă sau nu actualului președinte, care ar putea să-l coste pe acesta însuși fotoliul prezidențial, având în vedere că este suspectat că nu s-ar afla într-o perfectă stare de sănătate. O schimbare care ar aduce-o la Casa Albă pe Kamala Harris, actualul vice-președinte, împreună cu propriul anturaj politic, diferit de cel al președintelui Biden. O schimbare care ar propulsa-o pe Kamala Harris în linia întâi a viitoarelor alegeri prezidențiale americane, în dauna ambițiilor fostelor prime-doamne

Toate aceste scenarii, și altele, mai puțin plauzibile, întrucât presupun evenimente neprevăzute de tip „lebede negre”, servesc câtorva dintre imperatiile strategice americane în Eurasia: împiedicarea unificării zonei costiere a masei continentale sub o conducere unitară regională; împiedicarea unificării „Balcanilor Mondiali” sub o putere regională.

Ar mai putea exista posibilitatea ca statul chinez să se angajeze militar în Afganistan, ca urmare a exportului de insurgență islamistă în regiunea Xinjiang. Este un scenariu puțin probabil, dar nu imposibil, având în vedere riscurile unei astfel de decizii pentru China.

Michelle Obama și Hillary Clinton. O variantă destul de probabilă, dacă este să analizăm uriașul aparat de propagandă care s-a pornit împotriva lui Joe Biden. Și, o ultima variantă, care nu le exclude pe celelalte două, ar fi că asistăm la un scenariu bine gândit și implementat, la un haos și o emoție publică bine controlate, pentru a reseta atât jocul politic intern american, cât și pe cel extern, global, într-un moment în care costurile prezenței militare americane în Afganistan depășeau avantajele strategice și economice.

Se mai pune întrebarea cât de mult va costa pentru America acest exercițiu de *real politik*? Cât de greu se va șterge imaginea de stat înfrânt de o bandă de pseudo-nomazi înarmați cu AKM-uri, pe care a generat-o punerea în scenă a evacuării cu elicoptere a personalului american din Kabul? Și cât de mult va cântări această decizie în viitoarele relații de parteneriat ale Americii cu restul lumii? Dacă ar fi să ne luăm după presa de limba rusă, chineză și o anumită parte a presei americane și europene, va cântări greu. Dacă am înțelege că nicio alianță nu este veșnică, veșnice fiind doar interesul național și geografia, atunci am evita să cădem pradă emoțiilor, rămânând cantonați în sfera analizei reci și trăgând concluziile care se cuvin. Chiar dacă acestea nu ne fac să ne simțim confortabil.

Și, nu în ultimul rând, experiențele militară și politică ale aliaților în Afganistan au reiterat câteva concluzii, bine cunoscute din istoria, chiar și recentă, a umanității:

- exportul de democrație și de modele civilizaționale occidentale în alte spații civilizaționale este contraproductiv și iluzoriu;
- ideea globalizării culturale prin globalizare economică și consumerism este o utopie;
- ideea unei noi ordini mondiale occidentale non-westphaliene, care să înlocuiască atât ordinea mondială westphaliană acceptată de toate spațiile civilizaționale, cât și propriile ordini, tradiționale, ale spațiilor respective, este, de asemenea, o utopie;
- este absolut necesară înțelegerea profundă a culturii și civilizației statului țintă și acceptarea ei;
- în lipsa unei motivații vitale, legate de propria supraviețuire statală, orice război de uzură, dus la mare distanță de propriile frontiere și pentru rațiuni înțelese de foarte puțini, se sfârșește printr-o retragere, echivalentă cu o înfrângere, a forțelor

- militare externe angrenate în teren, în absența unor mecanisme eficiente de stabilizare post-conflict;
- în lipsa unei capitulări necondiționate a inamicului, nicio victorie nu poate fi totală;
- terenul muntos și, îndeosebi, lanțurile muntoase înalte, accidentate, facilitează războiul de gherilă, război în fața căruia tactici de luptă convenționale nu sunt eficiente;
- într-un spațiu civilizațional ostil, războaiele care se inițiază trebuie să fie de tip proxy;
- interferența economicului și a politicului în decizia militară este devastatoare;
- calitatea înaltă a informației este rezultatul activității unui întreg lanț de profesioniști, care nu trebuie să fie tributari unor ideologii și slogane corect politice;
- nu poți transforma în aliat real o națiune/populație ocupată militar.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Akchurina V., Lavorgna, A. (2014). *Islamist movements in the Fergana Valley: a new threat assessment approach*, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17440572.2014.924406>, accesat la 12 august 2021.
2. Asghar, A. (2009). *Sufism-Culture and Politics*, http://twocircles.net/2009oct01/sufism_culture_and_politics.html, accesat la 15 august 2021.
3. Berman, E. (2003). *Hamas, Taliban and the Jewish Underground: An Economist's View of Radical Religious Militias*. NBER Working Paper No. 10004, http://www.sfu.ca/~pendakur/hamas_extract.pdf, accesat la 15 august 2021.
4. Bodla, S. (2014). *Making a nation in high mountains: Balawars and Balawaristan nationalism in Ghizer district of Gilgit Baltistan*. Ethnoscripts (1), https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/61321/ssoar-ethnoscripts-2014-1-bodla-Making_a_nation_in_high.pdf?sequence=1; accesat la 17 august 2021.
5. Brzeziński, Z.K. (1997). *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, https://www.cia.gov/library/abbottabad-compound/BD/BD4CE651B07CCB8CB069F9999F0EAD EE_Zbigniew_Brzezinski_-_The_Grand_ChessBoard.pdf, accesat la 12 august 2021.
6. Burch, J. (2010). *Afghanistan now world's top cannabis source: U.N.* Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-cannabis-idUSTRE62U0IC2010033>, accesat la 15 august 2021.

Interferența economicului și a politicului în decizia militară este devastatoare.

Ideea globalizării culturale prin globalizare economică și consumerism este o utopie.

Este absolut necesară înțelegerea profundă a culturii și civilizației statului țintă și acceptarea ei.

7. Coll, S. (2021). *Directorate S: The C.I.A. and America's Secret Wars in Afghanistan and Pakistan*. Barnes&Noble, <https://www.barnesandnoble.com/readouts/directorate-s-the-c-i-a-and-americas-secret-wars-in-afghanistan-and-pakistan/>, accesat la 17 august 2021.
8. Cook, L., Grieshaber, K. (2021). *EU eyes talks with Taliban but no plans to recognize them*. Associated Press, <https://www.ctvnews.ca/world/eu-eyes-talks-with-taliban-but-no-plans-to-recognize-them-1.5550548>; accesat la 18 august 2021.
9. Davison, R.H. (1960). *Where Is the Middle East?*. Foreign Affairs, vol. 38, nr. 4. Council on Foreign Relations, <https://www.jstor.org/stable/20029452?origin=crossref>; accesat la 15 august 2021.
10. Gattani, Y. (2021). *The Resilience of Baloch Insurgencies: Understanding the Fifth Period*, <https://www.e-ir.info/2021/02/02/the-resilience-of-baloch-insurgencies-understanding-the-fifth-period/>, accesat la 17 august 2021.
11. Goldstein, J., Shah, T. (2015). *Death of Mullah Omar Exposes Divisions Within Taliban*. The New York Times, <https://www.nytimes.com/2015/07/31/world/asia/taliban-confirm-death-of-mullah-omar-and-weigh-successor.html>, accesat la 15 august 2021.
12. Haidari, M.A. (2017). *Afghanistan: The Heart of Silk Road in Asia*. The Diplomat, <https://thediplomat.com/2017/11/afghanistan-the-heart-of-silk-road-in-asia/>, accesat la 15 august 2021.
13. Imtiaz, A. (2007). *The Father of the Taliban: An Interview with Maulana Sami ul-Haq*. În „Spotlight on Terror”, vol. 4, nr. 2, <https://jamestown.org/interview/the-father-of-the-taliban-an-interview-with-maulana-sami-ul-haq/>, accesat la 15 august 2021.
14. Khan, I.A. (2020). *JSQM-A, two separatist outfits in Sindh banned*, <https://www.dawn.com/news/1556476>, accesat la 17 august 2021.
15. Onyanga-Omara, J., Lackey, K. (2015). *Afghan intel agency: Taliban leader died two years ago*. USA Today, <https://eu.usatoday.com/story/news/world/2015/07/29/taliban-leader-mullah-omar/30819359/>, accesat la 15 august 2021.
16. Petersen, A. (2013). *China's Strategy in Afghanistan*. The Atlantic, <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/05/chinas-strategy-in-afghanistan/276052/>, accesat la 12 august 2021.
17. Popescu, A.I.C. (2020). *Analize incomode*. București: Editura Militară.
18. Puri, L. (2009). *The Past and Future of Deobandi Islam*, vol. 2, nr. 11, Combating Terrorism Center at West Point, <https://ctc.usma.edu/the-past-and-future-of-deobandi-islam/>, accesat la 12 august 2021.
19. Shah, H., Lahiri, T. (2021). *The US is evacuating staff from Kabul – Russia and China are not*, <https://qz.com/2047680/why-arent-russia-and-china-evacuating-their-staff-from-kabul/>, accesat la 16 august 2021.
20. Simina, M. (2016). *Accent pe istorie: Kashmir – Între India și Pakistan*, RFI, <https://www.rfi.ro/politica-90264-accent-pe-istorie-kashmir-india-pakistan>, accesat la 17 august 2021.

21. Smith, C. (2004). *A Selection of Historical Maps of Afghanistan*. The Library of Congress, <https://www.loc.gov/rr/geogmap/pub/afghanistan.html>, accesat la 15 august 2021.
22. Smith, M., Grey, S. (2021). *The Secret War*, Frontline, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/secret-war/transcript/>, accesat la 15 august 2021.
23. Zaidi, A. (2009). *The Ulema, Deoband and the (Many) Taliban – Historical Scholarship Ignores the Discontinuities and Breaks That Have Taken Place in the Traditions of Pakistani Islam*. Economic and Political Weekly [Mumbai].
24. Waraich, O. (2015). *Mullah Mohammed Omar: Co-founder and leader of the Taliban who fought the Soviets before presiding over a brutal Afghan regime*. The Independent, <https://www.independent.co.uk/news/people/mullah-mohammed-omar-co-founder-and-leader-taliban-who-fought-soviets-presiding-over-brutal-afghan-regime-10428546.html>, accesat la 15 august 2021.
25. AAIB (2021), <https://www.aiib.org/en/about-aiib/index.html>, accesat la 16 august 2021.
26. *Afghan conflict: US and Taliban sign deal to end 18-year war* (2020), BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-51689443>, accesat la 16 august 2021.
27. *Afghanistan*, CIA WorldFactBook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/>, accesat la 15 august 2021.
28. *An anti-Taliban front forming in Panjshir? Ex top spy Saleh, son of Lion of Panjshir meet at citadel*, The Week, <https://www.theweek.in/news/world/2021/08/17/an-anti-taliban-front-forming-in-panjshir-ex-top-spy-saleh-son-of-lion-of-panjshir-meet-at-citadel.html>, accesat la 12 august 2021.
29. *BP Statistical Review of World Energy*, <https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/oil.html>, accesat la 15 august 2021.
30. Britannica (2021). *Amu Darya*, <https://www.britannica.com/place/Amu-Darya>, accesat la 15 august 2021.
31. *Countries with largest natural gas reserves in the Middle East* (2019), NSEnergy, <https://www.nsenerybusiness.com/features/largest-natural-gas-reserves-middle-east/>, accesat la 15 august 2021.
32. Deutsche Welle (2019). *Taliban founder lived near US military base in Afghanistan: report*, <https://www.dw.com/en/taliban-founder-lived-near-us-military-base-in-afghanistan-report/a-47849336>, accesat la 15 august 2021.
33. *Former CIA Director Gen. Petraeus Discusses The Taliban's Resurgence in Afghanistan* (2021). NPR, <https://www.npr.org/2021/08/13/1027537415/former-cia-director-gen-petraeus-discusses-the-talibans-resurgence-in-afghanista?t=1629228540585>, accesat la 12 august 2021.

34. France 24 (2021). *Weapon seizures ,massive boon' for Taliban as cities fall*, <https://www.france24.com/en/live-news/20210814-weapon-seizures-massive-boon-for-taliban-as-cities-fall>, accesat la 17 august 2021.
35. *Pakistan's ISI supports Taliban offensive: Former Pak-Senator Afrasiab Khattak* (2021), India Today, <https://www.indiatoday.in/world/video/pakistan-isi-supports-taliban-offensive-former-pak-senator-afrasiab-khattak-1840681-2021-08-14>, accesat la 12 august 2021.
36. „*Rogue States*” and the United States: A Historical Perspective (2011), Wilson Center, <https://www.wilsoncenter.org/event/rogue-states-and-the-united-states-historical-perspective>, accesat la 16 august 2021.
37. TOLONews (2021). *US, Russia: ,Will Not Support' an, Islamic Emirate in Afghanistan*, <https://tolonews.com/afghanistan/us-russia-will-not-support-islamic-emirate-afghanistan>, accesat la 17 august 2021
38. http://2.bp.blogspot.com/-ORSttHae7us/UD0IB1S8OqI/AAAAAAAAARU/akwMfh0gA4s/s1600/Tapi_Map_01.gif, accesat la 15 august 2021.
39. http://www.ettoremazza.com/mapimages/middle_east/afghanistan/afghanistan.gif, accesat la 15 august 2021.
40. https://lh3.googleusercontent.com/proxy/GNXp0cKHmgsPtgWD09p4iUQgt_fX__0tnbBFvH_gTc6qXb8YZkR9EAc a9fQ43qDpbfdEUXMZM3n4AONhpUaCLa27wrHzDeyONDcZwjvdNYjsBg, accesat la 15 august 2021.
41. <https://www.mapsland.com/maps/asia/afghanistan/large-topographical-map-of-afghanistan.jpg>, accesat la 15 august 2021.
42. <https://www.matrixmag.com/wp-content/uploads/2021/08/CSF989.jpg>, accesat la 16 august 2021.

Date succinte de demografie statistică și socială

Conform site-ului CIA WorldFactBook, în iulie 2021, populația totală a Afganistanului era de 37.466.414 de persoane. Distribuția populației este neuniformă, fiind concentrată, în principal, în văile din zonele montane și în câmpiile din nord și sud. Piramida vârstelor este una cu bază largă, specifică țărilor sărace și subdezvoltate cu natalitate crescută și speranța de viață la naștere scăzută, 40,62% din populație fiind alcătuită din copii cu vârste între 0 și 14 ani și puțin peste 6% din populație depășind vârsta de 55 de ani. În iulie 2021, Afganistanul a înregistrat cea mai mare rată a mortalității infantile din lume, de 106,75 morți la 1.000 de născuți vii, aspect care indică un nivel extrem de scăzut de civilizație și de educație al mamelor și de dezvoltare a rețelelor de asistență medicală și sanitație. De altfel, densitatea medicilor, în 2016, era de 0,28 la 1.000 de locuitori, iar densitatea paturilor de spital era de 0,4 la 1.000 de locuitori. Speranța de viață la naștere, în iulie 2021, a fost de 53,25 ani (51,73 ani la bărbați, 54,85 ani la femei).

Constituția din 2004, încă în vigoare la data scrierii articolului, recunoaște 14 grupuri etnice: Pashtun, Tajik, Hazara, Uzbek, Baluchi, Turkmen, Nuristani, Pamiri, Arab, Gujar, Brahui, Qizilbash, Aimaq și Pashai. Limbile oficiale sunt persana afgană sau dari, vorbită de 78% din populație, și pashtuna, vorbită de 50% dintre afgani. Afganii sunt musulmani în proporție de 99,7% (sunniți 84,7-89,7%, shi'ii 10-15%). Mediul de rezidență predilect este cel rural, doar 26,3% din populație fiind urbanizată. În iulie 2018, doar 43% din populația în vârstă de peste 15 ani era alfabetizată (55,5% dintre bărbați și 29,8% dintre femei).

Date succinte politico-administrative

La momentul scrierii articolului, în 16 august 2021, Republica Islamică a Afganistanului este o republică prezidențială, având capitala la Kabul. Este alcătuită din 34 de provincii: Badakhshan, Badghis, Baghlan, Balkh, Bamyan, Daykundi, Farah, Faryab, Ghazni, Ghor, Helmand, Herat, Jowzjan, Kabul, Kandahar, Kapisa, Khost, Kunar,

Kunduz, Laghman, Logar, Nangarhar, Nimroz, Nuristan, Paktika, Paktiya, Panjshir, Parwan, Samangan, Sar-e Pul, Takhar, Uruzgan, Wardak, Zabul. Constituția, încă în vigoare, a fost ratificată în 26 ianuarie 2004. Sistemul juridic este mixt, laic și islamic. Ziua națională celebrează obținerea independenței de sub dominația britanică, în data de 19 august 1919 (CIA WorldFactBook, 2021).

Date succinte economice

Conform site-ului *CIA WorldFactBook*, în 2019, Afganistanul era unul dintre cele mai sărace state de pe glob, cu un Produs Intern Brut (PIB) la Paritatea Puterii de Cumpărare (PPP) de numai 78.557 de miliarde de dolari americani (USD) și un PIB *per capita* de 2.065 USD. În 2016, 54,5% din populația afgană trăia sub pragul de subzistență de 1,5 USD/capita/zi, iar 23,9% dintre afgani nu aveau un loc de muncă. În 2016, principalele produse de export ale Afganistanului, în valoare totală de 784 de milioane USD, au fost aur, gresie, fier vechi, struguri, opiu, fructe și nuci, rășini de insecte, bumbac, covoare țesute manual, iar principalii parteneri de export au fost Emiratele Arabe Unite – 45%, Pakistan – 24%, India – 22%, China – 1%. Tot în 2016, principalele produse de import, în valoare totală de 7.616 de miliarde USD, au fost făină de grâu, echipament de difuzare radio, petrol rafinat, tutun laminat, piese pentru avioane, țesături sintetice, principalii parteneri de import fiind Emiratele Arabe Unite – 23%, Pakistan – 17%, India – 13%. Precum se poate constata, balanța comercială a statului este intens dezechilibrată în favoarea importurilor, ceea ce adâncește și mai mult marasmul economic al țării. Spre deosebire de statele subsahariene, care se confruntă, la rândul lor, cu sărăcie și subdezvoltare, Afganistanul este electrificat în proporție de 100% în zonele urbane și de 98% în zonele rurale, iar accesul la apă potabilă este de 95,9% în zonele urbane și de 61,4% în zonele rurale. În 2019, 63,18% din populație deținea un telefon mobil. Afganistanul deține, pe lângă cele două porturi fluviale din nord, 34,903 km de drumuri, dintre care 17,903 km sunt pavate, un heliport, 29 de aeroporturi cu piste pavate și ale 17 cu piste nepavate, precum și 466 km de gazoduct.

Spre deosebire de statele subsahariene, care se confruntă, la rândul lor, cu sărăcie și subdezvoltare, Afganistanul este electrificat în proporție de 100% în zonele urbane și de 98% în zonele rurale, iar accesul la apă potabilă este de 95,9% în zonele urbane și de 61,4% în zonele rurale.

PROVOCĂRI LEGATE DE CALITATEA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Conform aceluiași site, *CIA WorldFactBook*, principalele provocări privind calitatea mediului înconjurător sunt reprezentate de volumul limitat al resurselor naturale de apă dulce; aprovizionarea necorespunzătoare cu apă potabilă a populației; degradarea solului; supra-pășunatul; defrișările.

AMENINȚĂRI POLITICE LA ADRESA SECURITĂȚII ENERGETICE ÎN MAREA NEAGRĂ

Olga R. CHIRIAC

Cercetător asociat, Centrul pentru Studii Strategice,
Școala Națională de Studii Politice și Administrative – București

Ordinea mondială internațională reprezintă organizarea sistemului de state. Potrivit narațiunii dominante, mai ales din 2014, puterile revizioniste încearcă să conteste și să destabilizeze ordinea existentă, pentru a o înlocui cu una în care dezvoltările geopolitice să fie influențate exclusiv în favoarea lor, acestea urmând să exercite mult mai multă putere decât le-ar permite actualul sistem internațional. Această competiție pentru dominație strategică este, adesea, denumită „competiția marilor puteri”, SUA fiind principala putere, iar Federația Rusă și Republica Populară Chineză – candidate la statutul de mare putere. Scopul prezentului studiu este acela de a analiza succint abordarea Rusiei în ceea ce privește „marea strategie” și „interesul național” și aplicarea acestora, în mod specific, în domeniul energetic, concentrându-se, din punct de vedere geografic, asupra Mării Negre.

Cuvinte-cheie: Marea Neagră, securitate energetică, NATO, Federația Rusă, hard power.

INTRODUCERE

În ultimul deceniu, Kremlinul a reușit să atingă obiective strategice importante, unul dintre acestea fiind poziționarea avantajoasă în teatrul geopolitic din Marea Neagră. Cea mai recentă victorie constă în asigurarea unui cadru de întâlnire bilaterală cu Washingtonul, primul pas materializându-se pe 20 mai a.c., când ministrul rus de externe Sergei Lavrov și secretarul de stat american Antony Blinken s-au întâlnit la Reykjavik, în cadrul reuniunii ministeriale a Consiliului Arctic. De asemenea, un summit Rusia-SUA a avut loc la mijlocul lunii iunie 2021. Instrumentul ales de Rusia, încă din anii '20, a fost *hard power*, cu accent pe campaniile de influență. S-a dovedit, în timp, că acest instrument este eficient în atingerea obiectivelor politice ale Kremlinului, în ciuda numeroaselor mesaje din partea Uniunii Europene și a Casei Albe, potrivit cărora agresiunea rusă nu va fi tolerată, vor fi impuse sancțiuni economice suplimentare, iar sistemul internațional nu va îngădui „*comportamentul revizionist*”. În esență, aceasta este, probabil, cea mai mare provocare, și anume cum poate comunitatea transatlantică și, implicit, cum pot actorii regionali să gestioneze în mod eficient o astfel de postură, fără a depăși pragul războiului.

Studiul se concentrează pe analiza elementului energetic al securității, din perspectiva Rusiei. Astfel, articolul prezintă abordarea Rusiei față de *marea strategie* și înțelegerea *interesului național*, explorând impactul celor două concepte în domeniul energetic, în special în zona Mării Negre. De asemenea, studiul dorește să sublinieze rolul vital al energiei și al Mării Negre în gândirea strategică a Rusiei.

Dacă nu înțelegem sau nu abordăm acest aspect într-un mod bine direcționat, s-ar putea ajunge la o dilemă complexă a securității energetice în Marea Neagră și, inerent, la instabilitate strategică atât în regiune, cât și în afara acesteia. În plus, concentrarea asupra mijloacelor exclusiv militare ar putea duce la exacerbarea situației, la calcule greșite și, în cele din urmă, la conflicte.

Metodologia utilizată în cadrul acestui studiu combină diverse surse, inclusiv documente de orientare strategică, discursuri și declarații

Instrumentul ales de Rusia, încă din anii '20, a fost hard power, cu accent pe campaniile de influență. S-a dovedit, în timp, că acest instrument este eficient în atingerea obiectivelor politice ale Kremlinului, în ciuda numeroaselor mesaje din partea Uniunii Europene și a Casei Albe, potrivit cărora agresiunea rusă nu va fi tolerată, vor fi impuse sancțiuni economice suplimentare, iar sistemul internațional nu va îngădui „comportamentul revizionist”.

oficiale de politică ale Rusiei, interviuri cu factorii de decizie politică ruși, precum și scrieri ale analiștilor și academicienilor militari ruși și internaționali.

Această lucrare are o perspectivă axată pe securitate, pe domeniul energetic, în general, și asupra petrolului și gazului, în special. Datorită naturii structurii strategice a Rusiei, articolul explorează și evoluțiile din domeniul maritim. Pe tot cuprinsul articolului, securitatea energetică trebuie înțeleasă ca „furnizarea de aprovizionare accesibilă, fiabilă, diversă și amplă de petrol și gaze ... (și) o infrastructură adecvată pentru livrarea acestor aprovizionări pe piață” (Cooper, Kalicki, Goldwyn, 2005).

MEDIUL STRATEGIC

Complexitatea mediului strategic al Mării Negre este, adesea, menționată atât de practicienii de securitate, de factorii de decizie politică, precum și de specialiștii din domeniul academic. Această complexitate se datorează, în mare parte, dinamicii energetice. Din punct de vedere al securității, comunicatul NATO emis la summitul de la Varșovia, în 2016, a subliniat structura aflată în schimbare a sistemului internațional și, implicit, a spațiului strategic al Mării Negre: „Activitățile și politicile recente ale Rusiei au redus stabilitatea și securitatea, au crescut imprevizibilitatea și au schimbat mediul de securitate”. (NATO, 2016, art. 9). Stabilitatea regională a fost afectată cel mai mult de anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea de către Rusia, în 2014. Acest eveniment a modificat puternic cursul unor tipare internaționale de angajament cu Federația Rusă, însă nu a fost singurul catalizator pentru schimbare. Astăzi, dinamica regională a *hard power* în Marea Neagră este dominată de Federația Rusă și de NATO, aceasta incluzând trei state riverane: Bulgaria, România și Turcia. În cele din urmă, Marea Neagră reprezintă un teatru de *competiție de mare putere* (*Great Power Competition*), în care una dintre puteri a avut deja o *victorie teritorială*. *Great Power Competition* este, în esență, dincolo de denumire, o competiție pentru a deveni puterea capabilă să transforme viitorul regiunii, precum și cel mai important actor din sistemul internațional, cel care modelează rezultatele și influențează comportamentul altor actori în avantajul său. Complexitatea înăscută a mediului strategic este evidentă în gama inconsistentă a aliaților și partenerilor din perspective naționale, regionale și chiar globale. Toată lumea poate fi de acord că mediul

este complex, însă puțini pot conveni asupra unei strategii cuprinzătoare. Încă nu există un consens în cadrul Alianței Nord-Atlantice cu privire la modul de angajare al Rusiei în Marea Neagră și nici o strategie a NATO pentru Marea Neagră.

Constelația actorilor strategici din Marea Neagră este diversă din mai multe puncte de vedere: cultural, etnic, economic, politic și religios. În timpul Războiului Rece, Marea Neagră a fost o zonă înghețată, iar controlul la nivel macro din sistemul bipolar a asigurat stabilitatea strategică. Uniunea Sovietică a dominat Marea Neagră, iar NATO a descurajat adversarii prin Republica Turcia. După o perioadă de transformare și schimbări structurale geopolitice la finele Războiului Rece, Marea Neagră este, din nou, un teatru strategic important pentru Europa, pentru comunitatea transatlantică și, implicit, pentru sistemul internațional. Dat fiind rolul cheie pe care îl joacă Marea Neagră în *marea strategie* rusă, asociat cu lipsa unei strategii a NATO cuprinzătoare și adaptate la diferite arii, Marea Neagră riscă să devină fie un spațiu geopolitic dominat de o mare putere, fie un factor generator de conflicte. Ambele situații ar fi în detrimentul ordinii mondiale internaționale. Cu toate acestea, situațiile ar putea fi prevenite.

În contextul acestui articol, analiza se va concentra pe Federația Rusă. Raționamentul se bazează pe faptul că, în prezent, Rusia domină Marea Neagră din punct de vedere militar, iar studiul încearcă să explice modul în care această dominanță afectează securitatea energetică din zonă.

Rusia are o poziție geostrategică unică, „*spre deosebire de orice altă națiune din lume*” (Covington, 2016, p. 7). Kremlinul și factorii de decizie militari ruși se vor gândi cum să apere țara într-un mod care să îndeplinească cerințele acestui mediu strategic unic și în conformitate cu obiectivele politice ale conducerii din Rusia. În acest sens, exprimarea ministrului de externe, Sergei Lavrov, este edificatoare: „*Au fost emise multe opinii diferite pe acest subiect, inclusiv teama că avem o viziune distorsionată asupra situației internaționale și a poziției internaționale a Rusiei. Eu percep acest lucru ca un ecou al disputei eterne dintre liberalii pro-occidentali și susținătorii căii unice a Rusiei*”. (Lavrov, 2016). Gândirea strategică rusă este construită pe piloni puternici, piloni pe care liderii ruși îi înțeleg foarte bine și îi cultivă. Statul Major este creierul forțelor armate, Academia Statului Major General și alte academii

După o perioadă de transformare și schimbări structurale geopolitice la finele Războiului Rece, Marea Neagră este, din nou, un teatru strategic important pentru Europa, pentru comunitatea transatlantică și, implicit, pentru sistemul internațional.

Dat fiind rolul cheie pe care îl joacă Marea Neagră în marea strategie rusă, asociat cu lipsa unei strategii a NATO cuprinzătoare și adaptate la diferite arii, Marea Neagră riscă să devină fie un spațiu geopolitic dominat de o mare putere, fie un factor generator de conflicte.

Ceea ce Occidentul definește ca război hibrid rus este, de fapt, „o singură formă de război, care leagă mijloacele de război ambigue, neaplicabile, cu mijloacele de război <neambigue> – forțele convenționale și nucleare”. Structurile convenționale și non-convenționale militare se află sub aceeași conducere, folosind o singură strategie generală pentru a atinge un set de obiective definite de interesul național.

și universități îl susțin în instituționalizarea acestei culturi a gândirii strategice în corpul lor de ofițeri. Forțele Armatei Rusiei acționează împreună cu serviciile de securitate ale națiunii și cu alte organizații guvernamentale. Abordarea holistică este tipică atitudinii Rusiei față de planificarea apărării și reprezintă un avantaj foarte puternic față de orice altă putere, alianță sau competitor. Nu există o separare a puterilor în structura statului, aceasta încurajând o strategie eficientă și o abordare operațională eficientă, precum și capacitatea de a acționa ca o națiune întregă (*whole of nation*) în război. Ceea ce Occidentul definește ca război hibrid rus este, de fapt, „o singură formă de război, care leagă mijloacele de război ambigue, neaplicabile, cu mijloacele de război <neambigue> – forțele convenționale și nucleare”. (Covington, p. 9). Structurile convenționale și non-convenționale militare se află sub aceeași conducere, folosind o singură strategie generală pentru a atinge un set de obiective definite de interesul național. Aceasta este diferită de „integrarea fără probleme a mai multor elemente ale puterii naționale și militare – diplomatie, informații, economie, finanțe, forțe de ordine și militare” (DoD, 2018) a Statelor Unite. Vladimir Putin a anunțat, la începutul președinției sale, că va consolida puterile politice din Rusia în așa-numita „verticală a puterii”/power vertical, denumită și modelul „l'état, c'est Putin!” (Bremmer, Charap, 2006, p. 83). În acest model de guvernare, puterea este concentrată „în executiv, în detrimentul ramurilor legislative și judiciare ale guvernului federal și al șefilor regionali odinioară puternici”. (Ib., p. 84).

Strategia de securitate națională a Rusiei până în 2020 definea „interesele naționale ale Federației Ruse” ca fiind „ansamblul nevoilor interne și externe ale statului pentru asigurarea protecției și dezvoltării stabile a individului, societății și statului”. (Giles, 2009). O amenințare la adresa securității naționale o reprezintă „posibilitatea directă sau indirectă de a prejudicia drepturile și libertățile constituționale, calitatea vieții, suveranitatea/integritatea teritorială, dezvoltarea stabilă a Federației Ruse, apărarea și securitatea statului”, iar „sistemul național de securitate” cuprinde „forțele și mijloacele care asigură securitatea națională”. (Ib.).

În scopul operaționalizării strategiei, Rusia și-a sporit în mod constant capacitățile, precum și operațiunile forțelor aeriene, maritime și terestre din regiune. Marina rusă a fost modernizată, iar flota Mării Negre a cunoscut evoluții tehnologice majore.

Rusia și-a valorificat, de asemenea, capacitățile sporite în lupta reală, de exemplu în intervenția sa în Siria, când Marea Neagră a servit ca principală cale de acces pentru transportul de trupe și echipamente militare.

Dacă, după Războiul Rece, Rusia a intrat într-o perioadă de declin atât din punct de vedere militar, cât și economic, după venirea la conducere a președintelui Vladimir Putin, Rusia a construit o putere de luptă credibilă și a investit puternic în modernizarea forțelor sale armate, implicit în marina rusă. Nu puțini sunt cei din cercurile occidentale care avertizează asupra *fortăreței ruse A2/AD* din Marea Neagră. De pe țărmurile rusești, aceasta este privită ca o postură defensivă solidă pentru a apăra și descuraja NATO, precum și pentru a proiecta puterea dincolo de regiune. Țarul Ivan cel Groaznic s-a referit la această postură ca la o situație de uzură și la un atac pe liniile de alimentare în zonele de periferie/zone-tampon.

ROLUL ENERGIEI ÎN VIZIUNEA STRATEGICĂ A RUSIEI

Conform doctrinei oficiale a Rusiei, Marea Neagră este desemnată ca fiind de importanță strategică ridicată, deoarece joacă un rol crucial în obiectivul politic suprem al Kremlinului: „Interesul extern pentru rezervele de energie la care Rusia chiar consideră că are un drept moral, dacă nu neapărat legal, este tratat ca o potențială amenințare”. (Ib., p. 8). O cantitate semnificativă de resurse se află în Marea Neagră și în Zona Extinsă a Mării Negre. Sectorul energetic din Rusia este controlat de stat. Pentru a spori puterea companiilor energetice, în iulie 2007, Duma rusă a adoptat un proiect de lege care ar conferi companiilor energetice Gazprom și Transneft dreptul de a crea armate private, interne. În Rusia, companiile energetice sunt efectiv protejate de armate private. Transneft controlează infrastructura de conducte petroliere din Rusia, în timp ce Gazprom deține monopolul rusec asupra gazelor naturale (Hurst, 2010, p. 62). Gazprom este unul dintre cele mai importante instrumente ale puterii statului în Rusia și, uneori, o armă foarte eficientă. În știința politică, „teoria tradițională a militarizării susține că, pe măsură ce forțele armate își cresc influența în guvern, datorită creșterii capacităților lor, statul devine mai înclinat să adopte o politică externă agresivă, care poate duce la război”. (Schofield, 2007). Nu este cazul gândirii strategice a Rusiei. Strategia sovietică și, ulterior, cea rusă au fost un fel de artă în sine,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Marea Neagră este desemnată ca fiind de importanță strategică ridicată, deoarece joacă un rol crucial în obiectivul politic suprem al Kremlinului: „Interesul extern pentru rezervele de energie la care Rusia chiar consideră că are un drept moral, dacă nu neapărat legal, este tratat ca o potențială amenințare”.

Controlul de stat asupra aprovizionării cu energie este o pârghie majoră pentru Kremlin: în ianuarie 2006, Gazprom a întrerupt aprovizionarea cu energie a Ucrainei și, apoi, a reluat-o, o zi mai târziu; în februarie 2008, Gazprom a acuzat Ucraina că a acumulat peste 1,5 miliarde de dolari în datoriile pentru aprovizionarea din 2007.

elaborată cu atenție, luând în considerare nu numai capacitățile militare, tehnologiile și obiectivele politice, ci și sensibilitățile culturale, valorile, nivelul de educație, religia și factorii socio-demografici, precum și structura socio-economică a inamicului/competitorului. Ar fi greșit să se limiteze rolul energiei în gândirea strategică a Rusiei, considerând-o militarizată sau etichetând-o drept *război hibrid* sau *luptă în zona gri*. Strategia de securitate a Federației Ruse menționează energia ca un pilon al securității Rusiei, în general: „Una dintre principalele direcții pe termen lung ale securității naționale în sfera economică îl reprezintă securitatea energetică”. (Conceptul de securitate națională al Federației Ruse, 2000). Același document explică și semnificația acestei mențiuni din perspectiva Rusiei, și anume ce condiții trebuie îndeplinite: „Condițiile esențiale ale securității energetice naționale și globale includ cooperarea multilaterală în interesul creării unor piețe pentru resursele energetice care să corespundă principiilor OMC, dezvoltării, precum și schimb de tehnologii promițătoare de economisire a energiei și, de asemenea, utilizarea unor surse alternative de energie ecologice, curate”. În document se mai arată ceea ce se înțelege prin securitate energetică: „Principalele aspecte ale securității energetice sunt furnizarea stabilă a unor surse de energie standard de calitate; utilizarea efectivă a resurselor energetice prin creșterea competitivității producătorilor autohtoni; prevenirea posibilelor deficite de resurse combustibil-energie; crearea de stocuri strategice de combustibil, capacități de rezervă și echipamente standard; și asigurarea funcționării stabile a sistemului de alimentare cu energie și combustibil”. (Ib.).

Președintele Putin a reușit să folosească energia ca pe un instrument politic foarte dăunător statelor din spațiul postsovietic. Trebuie însă remarcat faptul că provocarea de daune nu înseamnă și o garanție a victoriei. Adesea, Rusia folosește energia pentru a obține rezultatele politice dorite sau pentru a penaliza țările, în special statele din „vecinătatea apropiată”, în cazul în care Kremlinul trage concluzia că acestea nu au acționat în conformitate cu interesele Rusiei. Controlul de stat asupra aprovizionării cu energie este o pârghie majoră pentru Kremlin: în ianuarie 2006, Gazprom a întrerupt aprovizionarea cu energie a Ucrainei și, apoi, a reluat-o, o zi mai târziu; în februarie 2008, Gazprom a acuzat Ucraina că a acumulat peste 1,5 miliarde de dolari în datoriile pentru aprovizionarea din 2007. Tensiunea a ajuns la cote maxime, au rezultat declarații contradictorii ale ambelor părți

și totul a culminat cu reducerea la jumătate, din partea Gazprom, a aprovizionării cu petrol și gaze (Grigas, 2012). Conductele au fost readuse la putere maximă după ce Rusia a ajuns la un acord satisfăcător cu privire la intermediarii de aprovizionare, precum RosUkrEnerg, care, în cele din urmă, a fost eliminat. Kremlinul a reușit să atingă un obiectiv politic. În iarna 2008-2009, „Gazprom a întrerupt toate livrările pentru utilizarea Ucrainei începând cu 1 ianuarie, după săptămâni de negocieri privind datoriile și prețurile restante pentru 2009. Gazprom a propus să ridice prețul de la 179,5 la 250 de dolari. Ucraina a declarat că este pregătită să plătească 201 dolari și că dorește să majoreze taxele de transport al gazelor. Gazprom a ridicat, apoi, prețul la 458 de dolari”. (Reuters, 2009). Acest mod de operare se întoarce cu mult în timp, la începutul anilor '90, când Rusia a oprit aprovizionarea cu energie a statelor baltice, care încă nu erau membre ale UE sau ale NATO, în încercarea de a influența și a destabiliza eforturile lor pentru integrarea în structurile de securitate și politico-economice occidentale. În 1992, aceeași tactică a fost utilizată ca răspuns, unii analiști le-au numit represalii, în urma cererilor statelor baltice ca Rusia să evacueze propriile forțe militare rămase în regiune.

Este foarte important să înțelegem că, pentru o economie energetică centralizată sub monopol de stat, scopul este obținerea, menținerea și consolidarea puterii geopolitice și nu atât de mult profiturile economice sau extinderea pieței. Pe termen lung, este protejat și promovat interesul național al Rusiei. Abordarea Federației Ruse consideră energia ca pe un mijloc militar către un scop, o armă cu un puternic efect coercitiv.

Interesul național al Rusiei are mai multe componente: „Cele cinci interese fundamentale includ apărarea țării și a regimului, influența în vecinătatea apropiată, o viziune a Rusiei ca mare putere, neamestecul în afacerile interne și cooperarea politică și economică în mod egal cu alte mari puteri”. (Radin, Reach, 2017). Accesul la resurse energetice abundente îi conferă Rusiei putere. Puterea, la urma urmei, este acea „capacitate de a influența pe altul să acționeze în moduri în care entitatea respectivă nu ar fi acționat”. (Wilson, 2009, p. 114). Rusia își exercită puterea pentru că poate acest lucru și va continua să o facă până când nu îi va mai servi intereselor sau până când prețul pe care va trebui să îl plătească va fi prea mare. Prețul, de exemplu, este reprezentat de sancțiunile economice, dar, chiar și din acest

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Interesul național al Rusiei are mai multe componente: „Cele cinci interese fundamentale includ apărarea țării și a regimului, influența în vecinătatea apropiată, o viziune a Rusiei ca mare putere, neamestecul în afacerile interne și cooperarea politică și economică în mod egal cu alte mari puteri”. Accesul la resurse energetice abundente îi conferă Rusiei putere.

La nivel global, Marea Neagră este o arenă în care se desfășoară o mare competiție pentru putere atât cu Rusia, cât și cu China. Great Power Competition nu înseamnă război. Este o competiție în sistemul internațional, iar câștigătorul va putea modela/influența decisiv structura sistemului prin „arhitecturi de securitate, precum și prin norme și practici la nivel mondial, inclusiv regimuri comerciale și de investiții și dezvoltarea și reglementarea noilor tehnologii de infrastructură”.

punct de vedere, Rusia joacă, dacă putem să spunem așa, un joc politic foarte inteligent, provocând Statele Unite. Rusia cooperează cu unele țări occidentale la construirea de conducte care să faciliteze și mai mult exportul energiei sale către Europa și, prin aceasta, nu numai că generează venituri, dar alimentează tensiunile dintre aliați. La rândul lor, tensiunile se transformă, în cele din urmă, în politici, precum și în consecințe pentru structura europeană de securitate. Exemplul tipic pentru acest aspect este Germania, respectiv conducta Nord Stream II, care, în esență, are un impact direct asupra veniturilor din energie ale Ucrainei.

Datorită rolului său vital în viziunea strategică a Rusiei, energia are efecte grave asupra dinamicii puterii la nivel internațional, regional, asupra regimului de securitate maritimă din Marea Neagră și, implicit, asupra sistemului internațional. Arhitectura conductelor de petrol și gaze din Marea Neagră include Blue Stream și Turk Stream (Gazprom), ambele controlate de Rusia.

SECURITATEA ENERGETICĂ ÎN MAREA NEGRĂ – DIMENSIUNEA MILITARĂ A COMPETIȚIEI PENTRU RESURSE

Efectele amenințărilor politice asupra aprovizionării cu energie în Marea Neagră au avut mult timp un impact destabilizator în regiune. În *conceptul de securitate națională* al Rusiei, energia, la fel de mult ca oricare alt interes vital al statului, este apărată de forțele armate: „*Interesele asigurării securității naționale a Federației Ruse predetermină necesitatea unei prezențe militare ruse în anumite regiuni strategice importante ale lumii, în circumstanțe adecvate*”. (Conceptul de securitate națională al Federației Ruse, lb.).

La nivel global, Marea Neagră este o arenă în care se desfășoară o mare competiție pentru putere atât cu Rusia, cât și cu China. *Great Power Competition* nu înseamnă război. Este o competiție în sistemul internațional, iar câștigătorul va putea modela/influența decisiv structura sistemului prin „*arhitecturi de securitate, precum și prin norme și practici la nivel mondial, inclusiv regimuri comerciale și de investiții și dezvoltarea și reglementarea noilor tehnologii de infrastructură*”. (Wilson Centre, 2021). Un veteran al NATO, generalul american (retr.) Ben Hodges, a scris despre potențialul ridicat al unui conflict în cazul în care nu există o strategie eficientă pentru

Marea Neagră: „*Concurența marilor puteri previne conflictul marilor puteri. Dimpotrivă, eșecul de a concura și de a demonstra și proteja interesele, în toate domeniile, poate duce la vacuumuri de putere și neînțelegeri care, la rândul lor, pot duce la o escaladare a tensiunilor și la un conflict real*”. (Hodges, 2021).

La nivel regional, în Marea Neagră, Rusia trebuie să contracareze o alianță militară, NATO, precum și două state membre ale UE: România și Bulgaria. Din perspectiva Rusiei, toate acestea sunt amenințări, chiar dacă unele țări sunt mai apropiate de Kremlin decât altele. Securitatea energetică este direct legată de armată. Strategia navală a Rusiei (Rusia sovietică și cea modernă) se bazează istoric pe descurajarea strategică și pe apărarea stratificată. Forța sa de apărare strategică rămâne formată din submarine cu rachete balistice capabile să amenințe teritoriul țărilor agresoare. Apărarea stratificată este asigurată prin extinderea cercurilor defensive de la coastă la sute de mile în larg. După o perioadă de declin post-Război Rece, Federația Rusă a început o modernizare a forțelor armate. Din punct de vedere geopolitic, Rusia a fost, de asemenea, foarte activă după preluarea puterii de către Vladimir Putin și, treptat, echilibrul puterii militare din regiune s-a schimbat în favoarea sa. Anexarea ilegală a Crimeei, în 2014, și consolidarea ulterioară a capacităților de luptă, precum și a infrastructurii militare din regiune au funcționat ca un multiplicator de forță/*force multiplier* în schimbarea echilibrului militar. Dacă anexarea în sine este privită în moduri fundamentale diferite de către Federația Rusă, pe de o parte, și comunitatea transatlantică, pe de altă parte, Kremlinul a fost foarte transparent cu privire la intențiile sale de a militariza peninsula Crimeea. Legitimarea acumulării militare a venit sub pretextul apărării împotriva unei alianțe în continuă expansiune, o alianță agresivă și a ceea ce Kremlinul percepe ca fiind influență americană.

Toate documentele oficiale rusești reiterează, după revizuire, în mod consecvent, cele cinci interese principale care ghidează politica externă a Rusiei: apărarea țării și a regimului, influența în vecinătatea apropiată, o viziune a Federației Rusie ca mare putere, neamestecul în afacerile interne, politice și cooperarea economică din postura de partener egal cu alte mari puteri. (Radin, Reach, lb.). Aceste interese fundamentale sunt legate direct de Marea Neagră. Șeful Statului Major al Federației Ruse, generalul Valery Gerasimov, a concluzionat, în 2016,

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Securitatea energetică este direct legată de armată. Strategia navală a Rusiei (Rusia sovietică și cea modernă) se bazează istoric pe descurajarea strategică și pe apărarea stratificată. Forța sa de apărare strategică rămâne formată din submarine cu rachete balistice capabile să amenințe teritoriul țărilor agresoare. Apărarea stratificată este asigurată prin extinderea cercurilor defensive de la coastă la sute de mile în larg.

Este important să vorbim despre NATO în Marea Neagră, deoarece numai prin NATO se poate păstra stabilitatea în regiune. O strategie cuprinzătoare a Alianței Nord-Atlantice pentru Marea Neagră va deveni, sperăm, realitate, la un moment dat, într-un viitor mai îndepărtat. Cu toate acestea, pentru a angaja Rusia în mod eficient, NATO va trebui să-și lărgască definiția securității energetice și să evite definirea acesteia drept amenințare emergentă sau hibridă.

că, „în urmă cu câțiva ani, capacitățile de luptă ale flotei Rusiei erau în contrast puternic cu cele ale marinei Turciei. Unii chiar au spus că Turcia stăpânește pe deplin Marea Neagră. Acum lucrurile stau altfel”. (TASS, 2016). Generalul Gerasimov a subliniat, de asemenea, că Flota Mării Negre a fost consolidată de submarine care transportau sistemul de rachete Kalibr. Acest sistem este foarte important pentru marina Rusiei, deoarece oferă capacități nucleare cu rază lungă de acțiune, care pot ajunge pe teritoriile țărilor inamice. (Ministerul rus al Apărării, 2021).

Poziția diplomatică s-a schimbat în Marea Neagră, au existat, uneori, momente foarte tensionate, cum ar fi noiembrie 2018, un exemplu simbolic de diplomatie navală coercitivă: o operațiune maritimă a fost efectuată de navele de la Garda de coastă a Federației Ruse sub pavilionul Serviciului Federal de Securitate, pentru a confisca trei nave ucrainene și a reține echipajele. În același timp, luptătorii Su-25 și elicopterele de luptă Ka-52 din Crimeea au oferit „o aplicație spectaculoasă a blocadei strâmtorii Kerch, care duce în Marea Azov”. (Cenciotti, 2018).

Un obstacol pentru NATO în Marea Neagră este, în primul rând, lipsa unei abordări cuprinzătoare a Mării Negre și, în al doilea rând, modul fundamental diferit în care Federația Rusă, pe de o parte, și comunitatea transatlantică, pe de altă parte, privesc ordinea mondială și variabilele sale, una fiind securitatea energetică. Este important să vorbim despre NATO în Marea Neagră, deoarece numai prin NATO se poate păstra stabilitatea în regiune. O strategie cuprinzătoare a Alianței Nord-Atlantice pentru Marea Neagră va deveni, sperăm, realitate, la un moment dat, într-un viitor mai îndepărtat. Cu toate acestea, pentru a angaja Rusia în mod eficient, NATO va trebui să-și lărgască definiția securității energetice și să evite definirea acesteia drept amenințare emergentă sau hibridă. Dacă NATO dorește să construiască o abordare eficientă, atunci, în special în Marea Neagră și în Marea Baltică, va trebui să planifice includerea rutelor de transport energetic și a siturilor de extracție maritimă ca parte a cadrului general de securitate maritimă. De asemenea, va fi necesar să se intensifice eforturile de analiză politică/culturală. Potrivit Ministerului ucrainean al energiei, țara a pierdut 80% din zăcămintele de petrol și gaze din Marea Neagră și o mare parte din infrastructura portuară din cauza anexării Crimeei (Cohen, 2019). Acest aspect subliniază efectele destabilizatoare

din zonă. Există îngrijorări cu privire la libertatea de navigație atât în Marea Azov, cât și în Marea Neagră. Acestea sunt, în același timp, probleme maritime și de securitate energetică. La începutul acestui an, într-o conferință de presă la Cairo, întrebând despre Marea Neagră, ministrul rus de externe Sergei Lavrov a numit prezența SUA acolo drept „fenomen regulat”. În același context, ministrul de externe a mai declarat că „se pun întrebări despre ceea ce face Rusia la granița cu Ucraina. Răspunsul este foarte simplu: trăim aici, aceasta este țara noastră”. (Ministerul rus al apărării, lb.).

Hard power trebuie să continue, dar ar trebui completată cu eforturile politice ale NATO, precum și cu eforturile educaționale. Alianța Nord-Atlantice și Statele Unite ale Americii, pe o bază bilaterală, au o prezență pronunțată în Marea Neagră. România, de exemplu, este un pivot al arhitecturii de securitate din Marea Neagră. Acum, în special, când Turcia are propria relație tensionată cu unii dintre aliații săi, România poate fi poziționată pentru a fi ancora, platforma din care provin măsurile de consolidare a încrederii și programele de intensificare a rezilienței. Pentru România, aderarea la NATO a însemnat o ruptură definitivă de trecutul turbulent și o garanție că astfel de vremuri nu vor reveni. Aceasta se referă la conceptul de includere a energiei într-o strategie NATO pentru Marea Neagră. Nu înseamnă că Alianța va transforma energia într-o armă, ci doar că respectivul concept de securitate energetică va fi lărgit, pentru a include descurajarea și dialogul strategic continuu cu Rusia.

George Kennan a remarcat, în lucrarea sa din 1951, despre diplomația americană: „Văd cea mai gravă culpă a formulării noastre politice din trecut, constând în ceva pe care aș putea să-l numesc abordarea legalist-moralistă a problemelor internaționale. Această abordare se desfășoară ca un ghem roșu prin politica noastră externă din ultimii cincizeci de ani”. (p. 82). Acesta este un sfat bun de la una dintre cele mai decisive figuri ale Războiului Rece.

CONCLUZII

Scopul studiului a fost acela de a sublinia unele dintre motivațiile principale ale gândirii strategice ruse, mai ales în ceea ce privește energia. Accentul asupra Mării Negre se datorează, pe de o parte, importanței strategice pe care Marea Neagră o are în gândirea strategică a Federației Ruse și, pe de altă parte, faptului că Marea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pentru România, aderarea la NATO a însemnat o ruptură definitivă de trecutul turbulent și o garanție că astfel de vremuri nu vor reveni. Aceasta se referă la conceptul de includere a energiei într-o strategie NATO pentru Marea Neagră. Nu înseamnă că Alianța va transforma energia într-o armă, ci doar că respectivul concept de securitate energetică va fi lărgit, pentru a include descurajarea și dialogul strategic continuu cu Rusia.

Energia nu este un element exclusiv comercial, ci este și un element al securității maritime și al libertății de navigație. Dacă Mării Negre nu i se va acorda o atenție strategică sporită atât în NATO, cât și în UE, riscă să devină cea mai vulnerabilă zonă a securității europene. Mai mult, securitatea europeană însăși trece, în prezent, printr-o perioadă de schimbări structurale.

Neagră găzduiește o cantitate semnificativă de resurse naturale, în special petrol și gaze. Este foarte important să discutăm acest lucru, deoarece energia nu este un element exclusiv comercial, ci este și un element al securității maritime și al libertății de navigație. Dacă Mării Negre nu i se va acorda o atenție strategică sporită atât în NATO, cât și în UE, riscă să devină cea mai vulnerabilă zonă a securității europene. Mai mult, securitatea europeană însăși trece, în prezent, printr-o perioadă de schimbări structurale. UE caută să-și definească rolul de actor de securitate și apărare, în cadrul procesului de autonomie strategică al Uniunii Europene. Marea Neagră găzduiește două state membre ale UE, Bulgaria și România. În mod involuntar, dezbateră generală asupra modului în care UE intenționează să procedeze în domeniul apărării va afecta viitoarele dinamici militare/de securitate din regiune. Acum este momentul potrivit pentru a purta o astfel de discuție. Elementul-cheie pentru NATO va fi de a merge cât mai repede spre o strategie comună și cuprinzătoare pentru Marea Neagră, asigurând, în același timp, complementaritatea cu eforturile UE, nu duplicarea acestora. Această lipsă de consens între aliați este o asimetrie pe care concurenții o exploatează și pe care vor continua să o folosească. Este o vulnerabilitate pe care Federația Rusă o valorifică, așa cum o face în cooperarea militară cu Turcia și în cea energetică cu Germania.

Acest lucru va fi greu de gestionat, dar necesar de abordat, așa cum declara, în 2017, șeful Statului Major General de atunci, actualmente ministrul apărării naționale a României, generalul Nicolae Ciucă, în cadrul Comitetului de Apărare și Securitate al Adunării Parlamentare a NATO de la București: „Situția de securitate de la Marea Baltică la Marea Neagră și până la Marea Mediterană nu este privită ca o problemă regională, ci îngrijorează întreaga Alianță. Având în vedere amenințările la adresa flancului estic, în complexitatea lor, postura de descurajare și apărare a NATO se bazează pe coerență și consistență”. (Ciucă, 2017). Consensul este construit numai cu efort, comunicare eficientă și consultare transparentă. Este nevoie de timp. Cu cât comunitatea transatlantică va aștepta mai mult pentru a construi o strategie pentru Marea Neagră, cu atât va exista un risc mai mare de conflict major sau de calcul greșit.

Energia este vitală pentru Federația Rusă, motiv pentru care instituțiile de securitate vor planifica apărarea și promovarea sectorului

energetic, indiferent de poziția NATO. Energia înseamnă putere pentru Federația Rusă, putere în toate dimensiunile sale: putere politică, deoarece permite Rusiei să influențeze direct și indirect politica în alte state și în UE; putere militară, pentru că energia alimentează fluxul de venituri rusești, exporturile și, prin urmare, PIB-ul, care, la rândul său, va fi parțial reinvestit în tehnologii de armament, personal militar, reformă militară și, în cele din urmă, putere diplomatică, deoarece, prin energie, Rusia proiectează puterea și asigură durabilitatea acoperirii sale globale. Va fi foarte dificil pentru comunitatea transatlantică să ajungă la un consens cu privire la modul de contracarare al Federației Ruse în Marea Neagră, întrucât interesele sunt variate; cu toate acestea, el se poate realiza și trebuie să includă transparență și mesaje strategice bine gândite.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bremmer, I., Charap, S. (2007). *The Siloviki in Putin's Russia: Who they are and what they want*. În *The Washington Quarterly*, 30(1), <https://doi.org/10.1162/wash.2006-07.30.1.83>, accesat la 12 iunie 2021.
2. Cenciotti, D. (2018). „Russia Blocks Passage in Kerch Strait near Crimea, Deploys Su-25 Jets and Ka-52 Attack Helicopters”. În *The Aviationist*, <https://theaviationist.com/2018/11/25/russia-blocks-passage-in-kerch-strait-near-crimea-deploys-su-35-jets-and-ka-52-attack-helicopters/>, accesat la 27 mai 2021.
3. Ciucă, I.N. (2017), https://english.mapn.ro/cpresa/4882_Speech-held-by-the-Chief-of-General-Staff,-General-Nicolae-Ciucă,-at-the-Defence-and-Security-Committee-of-the-NATO-Parliamentary-Assembly,-Bucharest-October-7th,-2017, accesat la 27 mai 2021.
4. Cohen, A. (2019). *As Russia closes in on Crimea's energy resources. What is next for Ukraine?* În *Forbes*, see: <https://www.forbes.com/sites/arielcohen/2019/02/28/as-russia-closes-in-on-crimeas-energy-resources-what-is-next-for-ukraine/?sh=72619c29cd92>, accesat la 16 iunie 2021.
5. Cooper, R.N., Kalicki, J.H., Goldwyn, D.L. (2005). *Energy and Security: toward a new foreign policy strategy*. În *Foreign Affairs*, 84(6), 138, <https://doi.org/10.2307/20031791>, accesat la 12 iunie 2021.
6. Covington, S.R. (2016). *The Culture of Strategic Thought behind Russia's modern approaches to warfare*. Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs.
7. Giles, K. (2009). *Russian National Security Strategy to 2020*, revizuită, NATO Defense College, <http://conflictstudies.co.uk/files/RusNatSecStrategyto2020.pdf>, accesat la 12 iunie 2021.

Energia înseamnă putere pentru Federația Rusă, în toate dimensiunile sale: putere politică; putere militară și, în cele din urmă, putere diplomatică.

8. Green, W. (1993). *The Historic Russian drive for a warm water port: anatomy of a geopolitical myth*. Naval War College Review, 46(2), 80-102, <http://www.jstor.org/stable/44642451>, accesat la 16 iunie 2021.
9. Grigas, A. (2012), *The gas relationship between the Baltic States and Russia: politics and commercial realities*, Oxford Institute for Energy Studies
10. Hodges, B. (2021). *The Black Sea ... or a Black Hole*. CEPA Strategy Paper, <https://cepa.org/wp-content/uploads/2021/01/CEPA-SP-Black-Sea-Strategy-v2-1.19.21.pdf>, accesat la 12 iunie 2021.
11. Lieutenant Commander Hurst, C. (2010). U.S. Navy Reserve. *The Militarization of Gazprom*. În *Military Review*, nr. 1 (sept.-oct.).
12. Kennan, G. (1951). „*American Diplomacy*”.
13. Lavrov, S. (2016). „*Russia's Foreign Policy: historical background*”, *Russia in Global Affairs Magazine*, https://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2124391, accesat la 12 iunie 2021.
14. Mearsheimer, J.J. (2014). *The tragedy of great power politics*. W.W. Norton
15. Nye, J.S. (1990). *Soft Power*. În *Foreign Policy*, (80), 153, <https://doi.org/10.2307/1148580>, accesat la 21 iunie 2021.
16. Radin, A., Reach C. (2017). *Russian views of the International Order*. California: Santa Monica. RAND Corporation, RR-1826-OSD, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1826.html, accesat la 12 iunie 2021.
17. Schofield J. (2007). *Introduction: contending views – militarism, militarization and war*. În *Militarization and War*. Initiatives in Strategic Studies: Issues and Policies. New York: Palgrave Macmillan, https://doi.org/10.1007/978-1-137-07719-6_1, accesat la 12 iunie 2021.
18. *Conceptul de securitate națională al Federației Rusie* (National Concept of the Russian Federation) (2000). Ministry of Russian Foreign Affairs, https://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCk6BZ29/content/id/589768, accesat la 12 iunie 2021.
19. *Discursul șefului Statului Major General al Armatei române*, general Nicolae-Ionel Ciucă, vezi nota 3, https://english.mapn.ro/cpresa/4882_Speech-held-by-the-Chief-of-General-Staff,-General-Nicolae-Ciucă,-at-the-Defence-and-Security-Committee-of-the-NATO-Parliamentary-Assembly,-Bucharest-October-7th,-2017, accesat la 21 iunie 2021.
20. DoD: *Summary of The National Defense Strategy 2018*, <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, accesat la 21 iunie 2021.
21. Gazprom: „*Russian natural gas supplies to Turkey*”; Gazprom: „*Gas exports to Turkey and southern and southeastern Europe*”, <https://www.gazprom.com/projects/turk-stream/>, accesat la 12 iunie 2021.
22. NATO (2016). *Comunicatul summitului de la Varșovia*.

23. NATO Defense College (2009). „*Strategy of National Security of the Russian Federation to 2020, Confirmed by Decree of the President of the Russian Federation No 537 of 12 May 2009*”, în *Krasnaya Zvezda*, ediția 20-26 mai 2009.
24. Reuters Staff (2009). *TIMELINE: Gas crises between Russia and Ukraine*, <https://www.reuters.com/article/us-russia-ukraine-gas-timeline-sb-idUSTRE50A1A720090111>, accesat la 12 iunie 2021.
25. TASS (2016). „*General Staff: Russia-Turkey balance of force in Black Sea has changed over years*”, <https://tass.com/defense/899730>, accesat la 12 iunie 2021.
26. The Ministry of Defense of The Russian Federation (2021), <https://eng.mil.ru/en/structure/forces/rd.htm>, accesat la 12 iunie 2021.
27. US Joint Chiefs of Staff: *Joint Doctrine Note 1-18*, 25 aprilie 2018.
28. Wilson Center (2021). *Great Powers game on: competition and cooperation*, <https://www.wilsoncenter.org/cross-regional-initiatives>, accesat la 12 iunie 2021.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

STATELE BALTICE – ÎNTRE PROTECȚIA NATO ȘI AMENINȚAREA RUSIEI –

Drd. Ana MEREACRE

Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București

Cele trei țări baltice – Estonia, Lituania, Letonia – poartă cu sine povara grea a trecutului sovietic și poziționarea într-o zonă de interes atât pentru Alianța Nord-Atlantică, precum și pentru Rusia. Pornind de la premisa abordării realiste în studiul relațiilor internaționale, conform căreia statele sunt actori raționali și duc o permanentă competiție pentru a-și crește puterea până la hegemonie, sunt trasate principalele direcții de cercetare și ipoteza articolului, care, totodată, derivă din teoria balanței de putere. În acest articol este analizată situația celor trei state baltice în contextul relației tensionate dintre NATO și Rusia, dar și din prisma capacității de proiecție a puterii fiecărui actor la Marea Baltică. Ipoteza principală de cercetare este aceea că, deși statele baltice sunt parte din NATO și UE, acestea sunt membrii cei mai expuși pericolului unei agresiuni rusești și, cu cât Rusia își va întări prezența în regiune, cu atât NATO va încerca să reechilibreze balanța de putere, pentru a asigura securitatea membrilor săi. O primă direcție de cercetare constă în analiza creșterii gradului de risc pentru securitatea țărilor baltice odată cu anexarea Crimeei și, totodată, a creșterii prezenței militare și amplitudinii exercițiilor efectuate în regiune atât de Rusia, cât și de NATO. O altă direcție analizată este vulnerabilitatea NATO în fața Rusiei legată de Coridorul Suwalki, pentru care trebuie să găsească soluții în perioada următoare. Urmând aceste direcții, articolul utilizează, în cea mai mare parte, metoda calitativă de cercetare, incluzând și analiza unor date de tip cantitativ.

Cuvinte-cheie: țările baltice, NATO, Rusia, Coridorul Suwalki, exerciții militare.

INTRODUCERE

Evenimentele petrecute pe scena politică internațională în ultimii ani în spațiul Europei de Est au adus modificări în planul securității în regiune. Anexarea Crimeei de către Rusia, în martie 2014, apoi declanșarea conflictului din estul Ucrainei au pus atât Uniunea Europeană, cât și Alianța Nord-Atlantică în fața necesității luării unor decizii majore pentru asigurarea stabilității în regiune și a securității membrilor acestora de pe flancul estic. La acel moment, cele mai expuse pericolului unui atac rusesc păreau a fi țările baltice care, deși sunt membre ale NATO și ale UE, învecinându-se cu Rusia și având o poziționare geografică la granița nord-est a Alianței Nord-Atlantice, puteau reprezenta un interes mai mare pentru Kremlin ca să provoace Alianța și să-i testeze capacitatea de a-și apăra membrii, în conformitate cu prevederile Articolului 5 (Tratatul Nord-Atlantic, 1949)¹.

În cadrul acestui articol, sunt analizați mai mulți factori care influențează securitatea în regiunea baltică și care înclină balanța de putere în favoarea unuia sau altuia dintre actorii politici și militari. Pornind de la particularitățile culturale și lingvistice, pe care încă le împărtășesc o parte dintre cetățenii baltici cu cei ai Rusiei, rămase din perioada istoriei comune a Uniunii Sovietice, analiza continuă până la actualele provocări la adresa securității și răspunsul pe care îl dau Alianții pentru a contracara eforturile de intimidare ale Rusiei și pentru a descuraja eventualele acțiuni agresive ale acesteia. Consider că o mai bună înțelegere atât a contextului cultural, social și lingvistic, cât și a celui politic și militar existent la Marea Baltică ne

Anexarea Crimeei de către Rusia, în martie 2014, apoi declanșarea conflictului din estul Ucrainei au pus atât Uniunea Europeană, cât și Alianța Nord-Atlantică în fața necesității luării unor decizii majore pentru asigurarea stabilității în regiune și a securității membrilor acestora de pe flancul estic.

¹ „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord că, dacă are loc asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la auto-apărare individual sau colectiv recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediat, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice. Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale”.

ajută să avem o perspectivă mai amplă a evenimentelor. Regiunea baltică rămâne extrem de importantă pentru menținerea securității și stabilității în întreaga Europă de Est, dar și a păcii internaționale.

SITUAȚIA STATELOR BALTICE ȘI PÂRNGHIILE RUSIEI ÎN REGIUNE

Integrarea țărilor baltice în structurile euroatlantice

În perioada 1999-2004, statele baltice nu își conturaseră pe deplin direcția de politică externă pe care ar fi trebuit s-o urmeze. Dintre toate cele trei, pe de o parte, Estonia avea cea mai clară perspectivă de aderare la Uniunea Europeană, iar Lituania la Alianța Nord-Atlantică, însă, pe de altă parte, o astfel de configurație, conform lui Zbigniew Brzezinski, ar fi plasat Letonia într-o poziție extrem de vulnerabilă, mai ales că avea un număr mare de populație rusă (Dahl, Järvenpää, 2014, p. 75). Încă de la finalul anilor '90, se discuta despre posibilele intenții ale Rusiei în regiune, iar Comisarul UE, Leon Brittan, atenționa asupra necesității apropiierii statelor baltice de Europa de Vest și a recunoașterii perspectivei de aderare la NATO. Astfel, chiar și în absența unei garanții în ceea ce privește securitatea națională, acestea ar transmite mesajul că depun toate eforturile necesare pentru a fi parte la acțiunile de menținere a păcii desfășurate de NATO și că duc tratative cu Vestul pentru o integrare ulterioară, după cum afirma Brittan (Mole, 2012, p. 155). Mesajul avea menirea de face Rusia să înțeleagă că nu poate împiedica fostele state sovietice să-și stabilească singure prioritățile de politică internă și externă. Într-un final, cele trei state au ales împreună calea spre Occident, aderând, în 2004, atât la NATO, cât și la UE.

După intrarea țărilor baltice în structurile europene și nord-atlantice, era clar că Rusia pierduse influența asupra unei importante zone strategice și geopolitice. Dorința de menținere a controlului total asupra întregului teritoriu ex-sovietic nu mai avea aplicabilitate și în cazul regiunii baltice. Cele trei state baltice – Estonia, Lituania și Letonia – deveniseră unii dintre cei mai puternici și activi susținători ai NATO și ai UE, din rândul noilor state care au aderat în 2004, venind cu experiența tranziției post-comuniste de succes, de la URSS la integrarea în structurile occidentale (Jakniūnaitė, în Berg, Ehin, 2009, p. 125). Acești membri noi, odată cu aderarea la structurile

occidentale, aduceau și experiență și informații relevante cu privire la situația statelor ex-sovietice, care puteau contribui, în acest mod, la crearea unor politici adecvate și la adoptarea unor măsuri de sprijin financiar potrivite pentru țările din vecinătatea estică (Paulauskas, 2006, p. 26).

Vulnerabilitățile statelor baltice în fața amenințării Rusiei

Rusia nu doar că a fost nemulțumită de integrarea celor trei state baltice în structurile euroatlantice, ajungând să se învecineze cu NATO și UE, însă nici măcar nu a acceptat în totalitate independența acestora. După anexarea Crimeei, Procuratura Generală a Rusiei a ieșit cu o declarație conform căreia urma să revizuiască legalitatea deciziei din 1991, prin care țările baltice și-au obținut independența față de Uniunea Sovietică, măsură luată ca urmare a apelului făcut de doi parlamentari ai Partidului Rusia Unită (RFE/RL, 2015). Aceasta s-a dovedit o declarație care a provocat îngrijorări în rândul oficialilor baltici, având în vedere tensiunile existente și contextul de securitate de la acel moment.

Relațiile dintre Rusia și statele baltice sunt foarte asimetrice, fiind marcate de unele particularități. Acestea sunt bazate mai degrabă pe poziția geostrategică și istoria celor trei state baltice decât pe existența unei prietenii sau a vreunei colaborări reale (Sleivyte, 2008, p. 32). La acestea se adaugă influența culturală exercitată de Rusia și numărul mare al vorbitorilor de limbă rusă stabiliți pe teritoriul baltic, care sunt mai predispuși să fie ținta unor acțiuni de dezinformare venite dinspre Rusia prin intermediul diverselor canale media și de socializare. Rezultă, astfel, un cumul de factori care produc suficiente motive ca statele baltice să se teamă de o eventuală agresiune venită din partea celui mai mare vecin estic.

În cazul țărilor baltice, în opinia mea, nu cred că Rusia urmărește un nou câștig teritorial, ci, mai degrabă, unul strategic. Printr-o invazie a statelor baltice, Rusia ar submina considerabil poziția NATO în regiune și ar pune la îndoială capacitatea Alianței de a asigura securitatea colectivă a membrilor săi, prevăzută în Articolul 5 din Tratatul NATO. Acțiunile Rusiei în zona baltică sunt mai degrabă provocatoare decât agresive, drept exemple pot servi încălcarea frontierei aeriene și răpirea unui agent estonian în 2014 (Braw, 2015). Principalul factor încurajator și, în același timp, principalul pretext al Rusiei de a interveni

Relațiile dintre Rusia și statele baltice sunt foarte asimetrice, fiind marcate de unele particularități. Acestea sunt bazate mai degrabă pe poziția geostrategică și istoria celor trei state baltice decât pe existența unei prietenii sau a vreunei colaborări reale.

Cele trei state baltice – Estonia, Lituania și Letonia – deveniseră unii dintre cei mai puternici și activi susținători ai NATO și ai UE, din rândul noilor state care au aderat în 2004, venind cu experiența tranziției post-comuniste de succes, de la URSS la integrarea în structurile occidentale.

Minoritățile etnice ruse în Estonia sunt aproximativ 24% din totalul populației, o pondere mai mare având Letonia, cu 27% din populația generală și cu 34% populație vorbitoare de limbă rusă, luându-se în calcul și alte minorități, precum cele poloneze, ucrainene și belaruse.

În vreun fel în acea regiune ar putea fi populația vorbitoare de limbă rusă, precum și procentul ridicat al minorităților ruse, în special la granița estică a statelor baltice. Conform *Recensământului populației și locuințelor* din Estonia, în anul 2012, limba rusă era declarată limbă maternă de către 383.062 de cetățeni, reprezentând o pondere de 29,6% din totalul locuitorilor, ocupând, în același timp, locul al doilea în clasamentul limbilor vorbite². Minoritățile etnice ruse în Estonia sunt aproximativ 24% din totalul populației, o pondere mai mare având Letonia, cu 27% din populația generală și cu 34% populație vorbitoare de limbă rusă, luându-se în calcul și alte minorități, precum cele poloneze, ucrainene și belaruse. Lituania, în schimb, stă mult mai bine la acest capitol, minoritățile de origine rusă fiind sub 6%, iar vorbitorii de rusă reprezentând aproape 8% din totalul populației (Grigas, 2015). Un alt lucru important de observat este faptul că, în toate cele trei țări baltice, cea mai mare concentrare de populație minoritară rusă se află în capitale, Riga, Tallinn, respectiv Vilnius, fiind urmate și de alte orașe mari din țară.

Pe lângă motivul apărării minorităților, ce poate fi invocat de către Rusia, o eventuală ocupare a statelor baltice ar putea fi motivată de către aceasta și prin intermediul unor pretexte istorice. Tendințele imperialiste și de rusificare a teritoriului baltic își au originea încă din secolul al XVIII-lea, sub conducerea țarului rus Petru cel Mare și, apoi, a Ecaterinei cea Mare. De asemenea, un rol important și strategic pentru Rusia îl au porturile maritime. Dacă, la Marea Neagră, înainte de a fi anexată, Crimeea era gazda flotei maritime rusești de mai mult timp, și la Marea Baltică porturile maritime ale statelor baltice au servit transportului petrolului rusesc către Europa de Vest, până în anii 2000-2001. Este o poziție strategică pe care Rusia a reușit să o consolideze în Crimeea, dar pe care a pierdut-o pe teritoriul baltic odată cu aderarea celor trei state la NATO. Cu toate acestea, porturile baltice continuă să aibă un rol destul de important din punct de vedere economic, având un rol major de tranzit pentru rutele mărfurilor occidentale importate de Rusia. Dacă ar fi să comparăm, din nou, cu antecedentul din Ucraina, intervenția Rusiei în estul Ucrainei, unde sunt cele mai importante mine de cărbune, poate fi repetat printr-un scenariu asemănător și în țările baltice, chiar dacă acestea

² „1.294.455 de rezidenți permanenți înscrși la recensământ”, https://vana.stat.ee/63780?parent_id=39113, accesat la 13 iunie 2021.

nu dispun de resurse naturale foarte bogate. O excepție o constituie comitatul Ida-Viru din nord-estul Estoniei, situat la granița cu Rusia, care dispune de bogate resurse energetice, asigurând aproximativ 80% din consumul de electricitate al Estoniei (Ib.). Această regiune ar putea fi o țintă strategică destul de tentantă pentru Moscova.

Rusia a înțeles foarte bine că, în primul rând, este necesară o strategie non-militară care să vizeze țările baltice. Încă din 1992, revista Ministerului de externe rus, *Diplomaticheskii Vestnik*, a prezentat *doctrina Karaganov*, care „încuraja utilizarea compatrioților ruși din regiunea așa-numită <vecinătatea apropiată> în scopuri de politică externă” (Maliukevičius, 2015, p. 118). Această doctrină argumenta necesitatea menținerii interesului Rusiei în regiune și a creșterii influenței pe teritoriul statelor baltice. Trebuia să fie pusă în practică prin facilitarea stabilirii vorbitorilor de limbă rusă în spațiile din vecinătatea apropiată, în special în spațiul fostelor republici sovietice, apoi, prin împiedicarea integrării minorităților etnice în țările respective, aceștia ar fi fost folosiți ca instrument de politică externă pentru implementarea intereselor Rusiei. Conceptele precum „politică compatrioților” și „vecinătatea apropiată” au fost intens promovate și utilizate în acțiunile de politică externă ale Rusiei, în mod special în țările baltice (Ib.).

La începutul primului mandat al lui Vladimir Putin, principalele resurse de politică externă, îndreptate în direcția statelor baltice, aveau în vedere așa-numita „dimensiune umanitară”, vizând, în mod special, oferirea de asistență și sprijin minorităților ruse de pe teritoriul statelor vecine și protejarea drepturilor și intereselor acestora. Strategia avea drept scop controlul regiunii post-sovietice, cu precădere prin intermediul instrumentelor non-militare, de tip *soft-power*, cum ar fi: „investiții dubioase, șantaj energetic și manipularea prin mass-media” (Ib.). În 2008 și, apoi, în 2013, o astfel de doctrină, care avea la bază „dimensiunea umanitară”, a fost cuprinsă în prevederile conceptului de *Politică Externă a Federației Ruse*. Erau declarate drept obiective ale statului următoarele elemente: „protejarea drepturilor și intereselor legitime ale compatrioților care trăiesc în străinătate; (...) sprijinirea consolidării organizațiilor compatrioților pentru a le permite acestora să susțină în mod eficient drepturile lor în țările de reședință, păstrând, în același timp, identitatea culturală și etnică a diasporei ruse și a legăturilor sale cu patria istorică; (...) facilitarea învățării și utilizării

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La începutul primului mandat al lui Vladimir Putin, principalele resurse de politică externă, îndreptate în direcția statelor baltice, aveau în vedere așa-numita „dimensiune umanitară”, vizând, în mod special, oferirea de asistență și sprijin minorităților ruse de pe teritoriul statelor vecine și protejarea drepturilor și intereselor acestora.

Potrivit Strategiei Naționale de Securitate a Lituaniei, principalele riscuri și amenințări sunt: dependența economică și energetică față de alte state; dezvoltarea energiei nucleare de către alte state în regiune, fără a ține cont de standardele internaționale de siguranță; atacurile informaționale și cibernetice pentru manipularea opiniei publice sau exercitarea influenței din exterior asupra politicii interne, asupra capacităților militare, economiei, societății și identității culturale ale Lituaniei.

pe scară largă a limbii ruse; (...) contracararea manifestărilor extremiste, neo-nazismul, orice formă de discriminare rasială, naționalism agresiv, antisemitism și xenofobie, precum și încercările de a rescrie istoria folosind-o pentru a construi o confruntare prin care să provoace revanșismul în politica mondială și să revizuiască rezultatele de după al Doilea Război Mondial (...). (apud Maliukevičius, lb., 1). Prin această abordare în politica externă, Rusia își legitimează, practic, posibilele viitoare intervenții pe teritoriile statelor vecine.

Acest tip de politică externă, precum cea a Rusiei, influențează direct strategiile politice și de securitate ale țărilor vizate. Spre exemplu, potrivit *Strategiei Naționale de Securitate a Lituaniei*, principalele riscuri și amenințări sunt: dependența economică și energetică față de alte state; dezvoltarea energiei nucleare de către alte state în regiune, fără a ține cont de standardele internaționale de siguranță; atacurile informaționale și cibernetice pentru manipularea opiniei publice sau exercitarea influenței din exterior asupra politicii interne, capacităților militare, economiei, societății și identității culturale ale Lituaniei (apud Maliukevičius, lb., p. 119, 2). Dacă strategia Rusiei este de a legitima posibile intervenții, prin construirea de diverse pretexte, atunci strategiile statelor vizate de acest tip de acțiuni urmăresc mai degrabă găsirea soluțiilor pentru a evita conflictele și a unor modalități de dezvoltare alternative de apărare. De asemenea, acestea urmăresc minimizarea riscului de interferență străină în politica internă, făcând eforturi în direcția reducerii dependenței față de alte state.

Printre riscurile majore de securitate națională, menționate de Departamentul de Stat pentru Securitate al Republicii Lituania, se regăsesc următoarele: „controlul resurselor economice și energetice, crearea și susținerea grupurilor de influență din Lituania, (...) activitățile informaționale, politica ideologică și «rescrierea istoriei»” (Maliukevičius, lb.). Conform documentului citat, acestea au potențialul de a încuraja disensiunile etnice și politice, ducând, în acest fel, la diminuarea capacității de a integra minoritățile etnice în societate și la promovarea neîncrederii în sistemul politic democratic al țării. Introducerea acestor prevederi este mai degrabă o măsură de precauție luată de statul lituanian pentru a nu da motive unui stat agresor de a interveni în politica sa internă. Dacă doctrina lui Karaganov presupunea facilitarea plasării de vorbitori de limbă rusă în statele vecine, pentru ca, apoi, să le fie îngreunată pe cât de mult posibil integrarea în acea societate,

astfel încât, mai târziu, să poată fi valorificați drept instrument de politică externă, atunci, printre prevederile Departamentului de Securitate lituanian, sunt clar menționate, ca pericol pentru securitatea națională, acțiunile ce subminează procesul de integrare a minorităților etnice în societate.

În opinia mea, motivele istorice și etnice, precum și interesele economice, energetice și strategice ar fi suficiente ca Rusia să urmărească să intervină sau cel puțin să destabilizeze situația în regiunea baltică. Țările baltice se află într-o situație diferită față de cea a Ucrainei, fiind toate trei membre ale NATO și ale UE. Spre deosebire de cazul conflictului din estul Ucrainei, unde NATO doar a condamnat acțiunile agresive ale Rusiei, în cazul unei agresiuni asupra unor membri, imposibilitatea Alianței de a-și onora responsabilitățile și garanțiile prevăzute în Articolul 5 ar duce nu doar la o destabilizare în regiune, ci chiar la zdruncinarea serioasă a securității internaționale.

Presiunile venite în permanență asupra statelor baltice fac ca acestea să se afle într-un război netradițional și non-militar cu Rusia. Spre exemplu, în ultimii ani, au fost înființate mai multe centre de cercetare și consultanță pe probleme de securitate pe teritoriul statelor baltice: Centrul de Excelență al NATO pentru Cooperarea în Apărarea Cibernetică (Tallinn, Estonia, 2008); Centrul de Excelență al NATO pe Securitatea Energetică (Vilnius, Lituania, 2013) și Centrul de Excelență al NATO pe Comunicare (Riga, Letonia, 2014) (lb. p. 120). Prin includerea, în denumirea fiecărui centru, a numelui Alianței, statele baltice demonstrează nu doar că sunt dedicate conceptului de securitate comună, ci și că au nevoie și de umbrela protectoare a Alianței împotriva amenințărilor Rusiei.

O altă vulnerabilitate, chiar amenințare internă, întâlnită preponderent în rândurile populației din statele ex-sovietice, este nostalgia pentru trecutul sovietic. Popularitatea culturii și limbii ruse printre cetățenii baltici, precum și prezența, pe o scară largă, a mass-mediei ruse, alături de acțiunile de dezinformare și propagandă coordonate de la Moscova, creează un mediu favorabil pentru acțiuni de agresiune informațională la adresa cetățenilor acestor state. Kęstutis Petrauskis, expert în media, a efectuat, în anul 2013, o cercetare care prezintă cotele de audiență ale canalelor de televiziune din statele baltice. Rezultatele arătau că, în Lituania, mai mult

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Presiunile venite în permanență asupra statelor baltice fac ca acestea să se afle într-un război netradițional și non-militar cu Rusia. Spre exemplu, în ultimii ani, au fost înființate mai multe centre de cercetare și consultanță pe probleme de securitate pe teritoriul statelor baltice: Centrul de Excelență al NATO pentru Cooperarea în Apărarea Cibernetică (Tallinn, Estonia, 2008); Centrul de Excelență al NATO pe Securitatea Energetică (Vilnius, Lituania, 2013) și Centrul de Excelență al NATO pe Comunicare (Riga, Letonia, 2014).

Situația existentă în regiunea baltică descrie un context favorabil unor atacuri de tip hibrid pe teritoriul celor trei țări. Activitățile hibride pot fi desfășurate atât de actori statali, cât și nestatali. Acest tip de amenințări sunt multidimensionale, combinând mijloace subversive, informaționale, economice și diplomatice cu măsuri coercitive. Acestea sunt concepute de așa natură, încât să fie greu de identificat sursa din care provin.

de 23% din populație preferă canalele alternative de televiziune și aproape 16% televiziunea rusească; mai alarmantă este situația din Letonia și Estonia, unde se înregistrează cote de 29%, respectiv 19% pentru canalele TV rusești (Ib., pp. 120-121). Situația nu s-a schimbat foarte mult nici după acțiunile agresive ale Rusiei din următorii ani, întreprinse în estul Europei. Un sondaj efectuat în anul 2020 arăta că 1/3 din consumatorii adulți de mass-media din Letonia consideră presa și radioul rus ca fiind oarecum de încredere, iar un procent de aproximativ 50% urmăresc știrile în limba rusă (Cesare, 2020). În Lituania, tot în 2020, 3% din respondenții sondajului au afirmat că sunt de părere că posturile de televiziune și radio rusești sunt de foarte mare încredere, iar alți 16% au considerat că acestea sunt oarecum de încredere. În plus, 64% din totalul celor care au răspuns au afirmat că accesează știrile în limba rusă (Public Opinion Poll, 2020). Aceste cifre arată expunerea extrem de mare a populației la instrumentele de propagandă și de manipulare ale Rusiei, care de altfel și-au dovedit eficiența atât prin intermediul mass-mediei, cât și în online. Letonia și Lituania au întreprins unele măsuri în acest sens, pentru a reduce ponderea presei rusești în grila națională, interzicând, în 2020, canalul rus Russia Today. În pofida unei influențe destul de mari venite dinspre Rusia, în regiunea baltică există orașe cu o populație etnică rusă majoritară sau vorbitori de rusă în proporție de peste 80%, cum e cazul orașului lituanian Daugavpils, dar în care noua generație se declară mai degrabă a fi „vorbitori de limbă rusă” decât „ruși” (Cesare, Ib.), ceea ce arată că totuși strategia de integrare a minorităților, implementată de țările baltice, este funcțională și oferă rezultate reale.

Situația existentă în regiunea baltică descrie un context favorabil unor atacuri de tip hibrid pe teritoriul celor trei țări. Activitățile hibride pot fi desfășurate atât de actori statali, cât și nestatali. Acest tip de amenințări sunt multidimensionale, combinând mijloace subversive, informaționale, economice și diplomatice cu măsuri coercitive. Acestea sunt concepute de așa natură, încât să fie greu de identificat sursa din care provin (Comisia Europeană, 2018). Campaniile hibride utilizează mijloace și tactici convenționale și neconvenționale, cu scopul de a interveni în treburile interne ale altui stat, însă încercând o evitare a unei confruntări militare directe cu acesta. Pe lângă utilizarea forțelor convenționale, amenințările hibride rusești recurg și la metoda creării conflictelor. Armata rusă a definit acest tip de război ca fiind

unul la nivel strategic, cu scopul de a influența modul de guvernare al unui stat țintă și orientarea geostrategică a acestuia, în care toate acțiunile care au loc sunt subordonate unei campanii de informare. Utilizarea forțelor militare convenționale în cadrul conflictelor regionale face, de asemenea, parte din tactica războiului hibrid (ISW Report, 2020). Dacă în spațiul ex-sovietic avem create mai multe conflicte regionale, atunci spațiul european se confruntă tot mai mult cu amenințări hibride ce țin de domeniul dezinformării, contraspionajului sau al atacurilor cibernetice. UE, împreună cu NATO, depune eforturi pentru contracararea acestui tip de provocări și pentru a le răspunde în mod corespunzător (Comisia Europeană, Ib.).

BALANȚA DE PUTERE LA MAREA BALTICĂ

Forțele militare ale Rusiei

Până la urmă, cel mai fierbinte punct din regiunea baltică rămâne Kaliningrad. Situat între două state membre ale NATO, acest teritoriu rusec găzduiește o cantitate importantă de echipamente militare. Chiar dacă nu este direct legat de Rusia din punct de vedere teritorial (despărțit de Polonia și Belarus), îi conferă totuși acesteia un avantaj strategic important la Marea Baltică. Începând cu anul 2014, Rusia a crescut numărul exercițiilor militare atât în Kaliningrad, cât și în zona sa teritorială de vest. Lituania s-a văzut nevoită să răspundă acțiunilor de intimidare ale Rusiei prin pregătirea, la un nivel înalt, a propriilor capacități militare și a forțelor de reacție rapidă. Pretextul intervenției rusești în Ucraina de a proteja minoritățile din regiune poate fi oricând invocat și în cazul țărilor baltice.

În anul anexării Crimeei și al conflictului din estul Ucrainei, au existat multiple incidente în regiunea țărilor baltice sau au fost întreprinse diverse acțiuni de către Rusia, care au provocat îngrijorare, printre care: răpirea unui agent secret estonian de la granița cu Rusia; încălcarea frecventă (de aproximativ 50 de ori) a granițelor maritime ale Letoniei în timpul unor exerciții militare; efectuarea multiplelor exerciții militare cu rachete balistice de rază scurtă în Kaliningrad, unde se află și punctul de bază al Flotei Mării Baltice (Rosen, 2014). Toate acestea nu fac decât să constituie motive reale de îngrijorare pentru țările baltice, iar obișnuința Rusiei de a interveni în afacerile interne ale vecinilor săi și anexările teritoriale se numără printre motivele stării de neîncredere și al luării unor măsuri de precauție

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Cel mai fierbinte punct din regiunea baltică rămâne Kaliningrad. Situat între două state membre ale NATO, acest teritoriu rusec găzduiește o cantitate importantă de echipamente militare. Chiar dacă nu este direct legat de Rusia din punct de vedere teritorial, îi conferă totuși acesteia un avantaj strategic important la Marea Baltică. Începând cu anul 2014, Rusia a crescut numărul exercițiilor militare atât în Kaliningrad, cât și în zona sa teritorială de vest.

Deși se confruntă cu probleme economice, Rusia continuă totuși să aloce sume importante din buget domeniului apărării. Cheltuielile sale militare în 2020 au fost estimate la 61,7 miliarde de dolari, în creștere cu 2,5% față de anul precedent. În același timp, SUA au avut în 2020 cheltuieli militare de aproximativ 778 de miliarde de dolari, fiind cele mai mari cheltuieli militare din lume și reprezentând o proporție de 39% din totalul cheltuielilor alocate apărării în 2020 la nivel internațional.

în regiune, explicând, în acest fel, numeroasele exerciții militare care au avut loc în anii ce au urmat.

După anexarea Crimeei, Rusia a continuat să-și întărească prezența militară și capabilitățile amplasate în estul Europei. O creștere semnificativă a resurselor militare rusești a avut loc și în regiunea baltică, iar Kaliningradul a fost puternic militarizat cu capabilități de luptă terestre, navale și aeriene. Deși se confruntă cu probleme economice, Rusia continuă totuși să aloce sume importante din buget domeniului apărării. Cheltuielile sale militare în 2020 au fost estimate la 61,7 miliarde de dolari, în creștere cu 2,5% față de anul precedent. În același timp, SUA au avut în 2020 cheltuieli militare de aproximativ 778 de miliarde de dolari, fiind cele mai mari cheltuieli militare din lume și reprezentând o proporție de 39% din totalul cheltuielilor alocate apărării în 2020 la nivel internațional (SIPRI, 2021).

Forțele militare ale Rusiei sunt împărțite în cinci districte, astfel încât să-i acopere apărarea pe întreaga întindere teritorială, din Europa de Est până în Asia (figura nr. 1). Dintre cele patru districte mai vechi, două au o poziție strategică la granița vestică: Districtul Militar Vest și Districtul Militar Sud. Districtul Militar Vest include și Kaliningradul, unde staționează Flota Rusiei de la Marea Baltică (RAND Corporation, 2015, p. 6). O noutate în privința reorganizării bazelor militare ale Rusiei a venit în ianuarie 2021, când Flota de Nord a Rusiei a fost ridicată la statut de district militar, ceea ce înseamnă că vor fi consolidate capabilitățile militare ale Rusiei amplasate acolo, cu scopul de a-și întări poziția în zona arctică (McDermott, 2021).

În Kaliningrad, Rusia a construit unul dintre sistemele de tip A2/AD (Tangredi, 2013)³. Raza de acțiune a acestor sisteme acoperă o regiune extinsă, cuprinzând chiar și teritoriul unor state membre ale NATO. Sistemul de apărare aerian și anti-rachetă al Rusiei din Kaliningrad pune NATO într-o postură foarte dificilă, îngreunându-i mult accesul la Marea Baltică, în cazul necesității unor intervenții navale sau aeriene. Enclava rusească Kaliningrad a fost locul de desfășurare, în ultimii ani, a mai multor demonstrații de forță din partea Rusiei. Aceasta a organizat o serie de exerciții militare, care presupuneau atât simularea unor atacuri la adresa membrilor NATO, cât și apărarea pe cale aeriană, terestră și maritimă împotriva unui atac imaginar al inamicului.

³ „Acele acțiuni și capabilități, de obicei cu rază lungă de acțiune, concepute pentru a preveni intrarea unei forțe opuse într-o zonă operațională”.

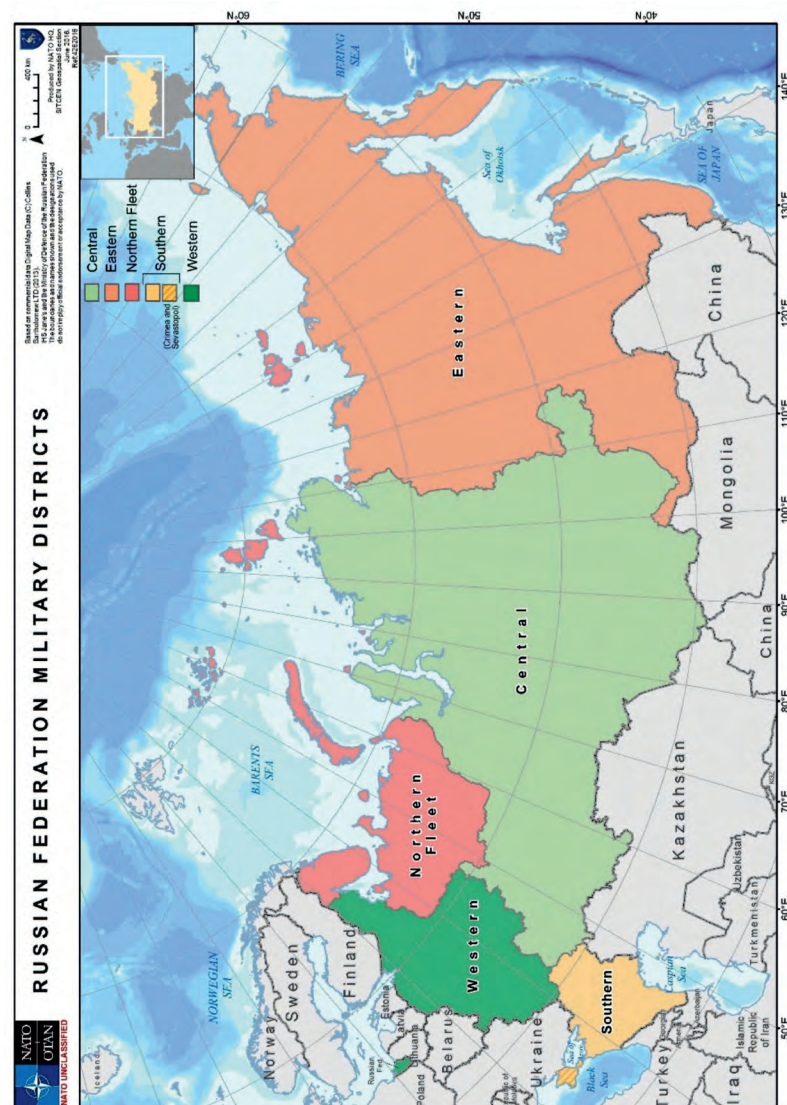

Figura nr. 1: Districtele militare ale Federației Ruse (NATO, 2017)

Testul cu rachetă, făcut în 2018 în apropierea Letoniei, a stârnit îngrijorări la nivelul statelor din regiune. A fost pentru prima dată când Rusia a testat muniție reală atât de aproape de granița NATO, într-un exercițiu militar, ducând chiar la suspendarea parțială a zborurilor civile în spațiul aerian leton și la redirectionarea celor din spațiul aerian suedez, decizii luate din motive de precauție de către cele două state.

Cele mai ample exerciții militare desfășurate de Rusia, după anexarea Crimeei și conflictul din estul Ucrainei, au avut loc în cadrul Zapad, din 2017. Acestea au fost organizate împreună cu Belarus, în Districtul Militar din Vest. În timpul acestor exerciții, a avut loc o simulare de război, în care s-ar folosi inclusiv resursele nucleare deținute în caz de necesitate, împotriva țărilor din Occident. Cifrele vehiculate de către unii analiști din Vest spun că ar fi fost mobilizați aproximativ 100.000 de militari care să ia parte la aceste demonstrații în regiunea baltică (Raportul CEPA, 2019, p. 24). Cu toate acestea, alți experți susțin că numărul militarilor ruși implicați în exercițiile Zapad ar fi fost mult mai mic, aproximând trupele mobilizate ca fiind în jur de 48.000, dintre care 23.000 activau deja în regiunea în care au avut loc exercițiile (Giles, 2018).

Rusia a mai desfășurat și alte exerciții militare în următorii ani, în regiunea baltică. Testul cu rachetă, făcut în 2018 în apropierea Letoniei, a stârnit îngrijorări la nivelul statelor din regiune. A fost pentru prima dată când Rusia a testat muniție reală atât de aproape de granița NATO, într-un exercițiu militar, ducând chiar la suspendarea parțială a zborurilor civile în spațiul aerian leton și la redirectionarea celor din spațiul aerian suedez, decizii luate din motive de precauție de către cele două state. Și în 2019 au avut loc exerciții militare în Districtul Militar Vest – *Union Shield*, desfășurate împreună cu Belarus (Raportul CEPA, lb.). După răsunetul internațional al Zapad-2017, urmează, în toamna acestui an, exercițiile militare ale Rusiei, Zapad-2021. Se așteaptă, din nou, o puternică etalare de forțe din partea Kremlinului, unde își va mobiliza, cel mai probabil, și capacitățile din celelalte districte militare, inclusiv Flota de Nord a Rusiei. În privința mobilizării trupelor militare, și de această dată, este foarte probabil să fie aduși zeci de mii de militari, dacă nu chiar peste 100.000 (Hurt, 2021).

În ultimii ani, Rusia a fost acuzată de apropierea, în repetate rânduri, de spațiul aerian al NATO sau chiar de încălcarea acestuia. Doar în 2020, forțele aeriene ale NATO au interceptat de aproximativ 350 de ori avioane rusești în apropierea spațiului aerian al Alianței (NATO, 2020). Cele mai multe astfel de interceptări au avut loc în apropierea granițelor Estoniei, Letoniei și Lituaniei, fiind zboruri efectuate între Rusia și Kaliningrad. Numai în acest an (2021), Estonia a acuzat Rusia de două ori de încălcarea spațiului său aerian.

Prima dată s-ar fi petrecut la 3 februarie, când un avion militar rus de marfă a pătruns în spațiul aerian eston, incident negat, de altfel, de Moscova. Oficialii ruși au susținut că avionul zbura pe o rută prestabilită, spre regiunea Kaliningrad (Warsaw Institute, 2021). În lunile care au urmat, Estonia a sesizat alte trei incidente de acest gen. Cel mai recent a fost în luna iunie, când două avioane de luptă rusești au intrat în spațiul aerian eston, deasupra unei insule din Marea Baltică, aceasta aparținând Estoniei. Și de această dată, Moscova a negat incidentul, declarând că a fost un zbor de rutină peste apele internaționale ale Mării Baltice (Tanner, 2021).

Modul Rusiei de a acționa, ambiguu și imprevizibil, precum și tacticile de luptă neregulate, folosite anterior, determină NATO să îmbunătățească în mod adecvat capacitatea de apărare a membrilor săi, dar și pe cea de descurajare a acțiunilor agresive ale adversarilor. De asemenea, Alianța își modernizează permanent capacitățile militare, tehnicile și tacticile militare și dezvoltă strategii noi, prin care să contracareze avantajul deținut de Rusia prin capacitățile A2/AD și să descurajeze alte acțiuni agresive ale acesteia, echilibrând, astfel, puterea militară în regiune. Prin acțiunile sale, Putin a arătat că este dispus să-și asume riscuri mari și să utilizeze forța militară în schimbul unor avantaje politice și teritoriale. Doctrina militară a Rusiei, precum și capacitățile militare amplasate strategic de-a lungul flancului estic, sub umbrela sistemelor A2/AD, constituie provocări la adresa securității atât a membrilor NATO, cât și a partenerilor lor din Europa de Est (Hicks, Conley, 2016, p. 2).

Prezența NATO în zona Mării Baltice

Provocările în regiunea baltică venite din partea Rusiei au fost frecvente, astfel că anexarea Crimeei a creat îngrijorări suplimentare țărilor din regiune, iar Polonia, împreună cu Lituania, au cerut o reuniune a NATO de urgență, invocând Articolul 4^a din Tratatul de la Washington, susținând că există pericolul ca unele state membre ale NATO să fie amenințate militar. Consilierul pe apărare al Poloniei, Marek Matraszek, a declarat atunci că, în cazul unei agresiuni venite din partea Rusiei, „*Polonia va lupta în prima linie*” (Day, 2015).

⁴ „Părțile vor avea consultări comune ori de câte ori vreuna dintre ele va considera că este amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea vreuneia dintre Părți”.

Alianța își modernizează permanent capacitățile militare, tehnicile și tacticile militare și dezvoltă strategii noi, prin care să contracareze avantajul deținut de Rusia prin capacitățile A2/AD și să descurajeze alte acțiuni agresive ale acesteia, echilibrând, astfel, puterea militară în regiune. Prin acțiunile sale, Putin a arătat că este dispus să-și asume riscuri mari și să utilizeze forța militară în schimbul unor avantaje politice și teritoriale.

La Summitul NATO de la Varșovia au fost luate decizii relevante pentru consolidarea capacității de descurajare și apărare a Alianței. În acest sens, a fost consolidată prezența militară pe teritoriul membrilor din Europa de Est, printre care și cea din Polonia, Estonia, Lituania și Letonia. În cele patru țări membre ale Alianței, a fost întărită prezența militară prin crearea a patru grupuri de luptă multinaționale, cu dimensiuni de batalion. Prezența forțelor militare este asigurată, prin rotație, de către aliați.

Îngrijorarea Poloniei era cauzată, în cea mai mare parte, de hotarul de lângă Kaliningrad, unde se învecinează direct cu Rusia. Au urmat două reuniuni importante ale NATO, în Țara Galilor, în 2014, și la Varșovia, în 2016.

La Summitul NATO de la Varșovia au fost luate decizii relevante pentru consolidarea capacității de descurajare și apărare a Alianței. În acest sens, a fost consolidată prezența militară pe teritoriul membrilor din Europa de Est, printre care și cea din Polonia, Estonia, Lituania și Letonia. În cele patru țări membre ale Alianței, a fost întărită prezența militară prin crearea a patru grupuri de luptă multinaționale, cu dimensiuni de batalion. Prezența forțelor militare este asigurată, prin rotație, de către aliați. Aceste grupuri de luptă activează împreună cu forțele militare ale țărilor gazdă, scopul principal fiind acela de a fi pregătite să intervină în orice moment pentru apărarea securității statelor din regiune. Cele patru grupuri de luptă sunt conduse de Statele Unite, Germania, Canada și Regatul Unit (NATO, 2021-1). Orientarea resurselor de apărare ale NATO către zona Mării Baltice semnala îngrijorarea Alianței privind o posibilă agresiune a Rusiei în regiune sau a unor acțiuni de tip hibrid care puteau veni din partea acesteia.

Poziția geografică a Poloniei la granița cu Ucraina și cu statele baltice îi oferă un rol esențial în gestionarea crizei din Europa de Est și o poziție importantă în cadrul Alianței Nord-Atlantice. După criza din Ucraina, Polonia și-a crescut implicarea în cadrul inițiativelor organizate pe flancul estic al NATO, în vederea asigurării securității colective în regiune. Aceasta se află printre fondatorii Inițiativei celor Trei Mări și a Formatului București (B9). Fostul ministru polonez de externe, Radosław Sikorski, a ținut să sublinieze rolul de lider european al Poloniei în contextul crizei ucrainene, subliniind că „UE nu va lua nicio decizie în ceea ce privește Ucraina, fără Polonia. Multe guverne europene se așteaptă ca Polonia să aibă rolul de lider în această problemă, având în vedere experiența istorică și diplomatică a Poloniei și rolul pe care îl joacă în politica Parteneriatului Estic”. (Larsen, 2014, p. 18). Tot Sikorski susținea necesitatea întăririi prezenței militare a Alianței pe teritoriul Poloniei, afirmând că ar fi „mulțumit și fericit” dacă pe teritoriul țării sale ar fi dislocați 10 mii de soldați sau două brigăzi ale NATO (Bornio, 2021). Pe lângă prezența, pe teritoriul acesteia, a unuia dintre cele patru grupuri de luptă multinaționale cu dimensiune de batalion,

în 2018, guvernul polonez a hotărât să construiască un centru național de transport – *Central Transportation Hub (CPK)*, care, pe de o parte, să aibă rolul de a consolida dimensiunea logistică a prezenței militare a NATO, iar pe de altă parte, să întărească poziția de apărare în regiune și să augmenteze capacitatea de transport. Totodată, acest centru ar contribui la dezvoltarea economică a țărilor din Europa Centrală și de Est și ar deveni un punct cheie pentru Inițiativa celor Trei Mări în procesul de dezvoltare a unei infrastructuri NATO solide, care să lege centrul Europei cu întreg flancul estic și să crească, astfel, mobilitatea forțelor și a capabilităților militare (CEPA, 2019, pp. 7-8). Rolul Poloniei în regiune rămâne a fi unul extrem de important, fiind și prima țară care ar putea interveni direct și rapid pentru apărarea membrilor NATO, în cazul unei agresiuni rusești la Marea Baltică.

După amploarea exercițiilor militare rusești desfășurate în zona baltică, în mod special a celor din cadrul Zapad-2017, membrii NATO au venit, la rândul lor, cu un răspuns, organizând o suită de exerciții militare în regiune pe parcursul anului 2019, pe teritoriul Poloniei și al țărilor baltice, la care au luat parte mii de militari și nave de luptă. Printre acestea se numără: *Dragon 19* din Polonia, cu participarea a 12 țări și a 18.000 de militari; *Kevadtorm 2019* în Estonia, luând parte alte 12 țări și mai mult de 9.000 de soldați; *Geležinis Vilkas* în Lituania, cu alte 10 țări participante; exercițiile navale *BALTOPS 19* cu implicarea a 18 țări, a 50 de nave de război, două submarine și 36 de aeronave (Mezhevich, 2020).

În 2020, au fost planificate cele mai ample exerciții militare ale NATO din ultimii 25 de ani, *Defender Europe-2020*. Doar SUA anunțau că vor participa la aceste exerciții cu 85 de tancuri Abrams, 45 de transportoare blindate și circa 20.000 de soldați. Aproximativ 37.000 de soldați din 18 țări erau planificați să participe la aceste exerciții (Ershova, 2020). Totuși, amploarea exercițiilor și modul acestora de desfășurare au suferit unele modificări, din cauza pandemiei de Covid-19. SUA au trimis, în perioada ianuarie-martie 2020, aproximativ 6.000 de militari, 9.000 de vehicule și mult echipament militar în Europa. Chiar și în aceste condiții, *Defender Europe-2020* a fost al treilea cel mai mare exercițiu militar de după Războiul Rece desfășurat în Europa de către NATO. Unele dintre cele mai valoroase rezultate și lecții ale acestor exerciții țin de testarea mobilității capabilităților NATO, inclusiv transportul forțelor și echipamentelor militare peste ocean

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După amploarea exercițiilor militare rusești desfășurate în zona baltică, în mod special a celor din cadrul Zapad-2017, membrii NATO au venit, la rândul lor, cu un răspuns, organizând o suită de exerciții militare în regiune pe parcursul anului 2019, pe teritoriul Poloniei și al țărilor baltice, la care au luat parte mii de militari și nave de luptă.

(Thomas, Williams, Dyakova, 2020). Deși oficialii NATO au susținut că exercițiile nu vizează nicio țară anume, Moscova a reacționat negativ la faptul că acestea s-au desfășurat în regiunea baltică. Expertul militar rus, Konstantin Sivkov, afirma că scenariul pe care s-au bazat acele exerciții ar fi cel al unei invazii a Mării Baltice și a unei părți din Polonia de către un stat inamic, pentru a reuși să ajungă în Kaliningrad. NATO ar reacționa pe cale maritimă, terestră și aeriană pentru mobilizarea și descurajarea inamicului, iar apoi, după ce l-ar învinge, ar continua atacul pe teritoriul acestuia (Ershova, lb.).

Câteva luni mai târziu, în iunie 2020, au fost desfășurate noi exerciții militare la Marea Baltică – *BALTOPS 2020*. Aceste exerciții se desfășoară anual, de mai mult timp, și sunt organizate cu scopul de a instrui forțele militare ale membrilor și partenerilor NATO, în special în domeniul apărării maritime și aeriene. În cadrul acestor exerciții, au participat peste 3.000 de militari din 19 țări (SHAPE Public Affairs Office, 2020). La începutul acestui an, NATO a desfășurat, din nou, exerciții militare, de această dată, simultan la Marea Baltică și la Marea Neagră. La aceste exerciții au participat două bombardiere B-1 ale Forțelor Aeriene americane, care, împreună cu avioane de vânătoare din Polonia, Germania și Italia, au survolat spațiul aerian al țărilor baltice, în paralel efectuându-se exerciții militare și la Marea Neagră, cu participarea a două avioane de vânătoare franceze, două avioane F-18 spaniole și mai multe nave de război ale NATO, aflate în Marea Neagră (NATO, 2021-2). Tot în acest an, în perioada martie-iunie, s-a desfășurat o rundă nouă de exerciții militare, *Defender Europe-21*. La ediția din acest an au participat peste 30.000 de militari din 27 de țări. De această dată, cea mai mare parte a exercițiilor au vizat regiunea Mării Negre și Peninsula Balcanică. Printre exercițiile care au avut loc în acest an, au fost incluse și operații de răspuns rapid la amenințări, care s-au desfășurat în spațiul aerian și terestru al României, Bulgariei și Estoniei. Exercițiile din acest an s-au desfășurat, de asemenea, cu o implicare semnificativă a Forțelor Aeriene și a Forțelor Navale ale SUA (U.S. Army Europe and Africa, 2021).

Unii analiști ruși consideră că rolul acestor exerciții militare, desfășurate în ultimii ani de către NATO, este mult mai mare decât unul de descurajare a adversarului. În viziunea acestora, de fapt, exercițiile se bazează pe scenarii ofensive împotriva Rusiei, iar exercițiile desfășurate în zona baltică folosesc scenariul de luptă pentru neutralizarea regiunii

ruse intens militarizate, Kaliningrad, și pentru protecția coridorului Suwalki. În ceea ce privește acest coridor, afirmă aceștia, NATO s-ar teme de un blocaj al accesului în zona baltică pentru forțele sale militare, ce poate fi creat de Rusia și Belarus prin intermediul unui contraatac desfășurat în această fâșie de acces (Mezhevich, lb.).

Importanța strategică a Coridorului Suwalki

Coridorul Suwalki are o importanță strategică atât pentru Rusia, cât și pentru NATO. Pentru Alianță, este mai degrabă o verigă slabă sau „*un călcâi al lui Ahile*”, cum îl mai numesc unii analiști. Acest coridor reprezintă o fâșie îngustă de 65 km în linie dreaptă, situat între enclava rusească Kaliningrad și Belarus, la granița dintre Polonia și Lituania, fiind singura porțiune care leagă cele trei țări baltice de NATO pe cale terestră, prin intermediul a două drumuri înguste și al unei linii de cale ferată (*figura nr. 2*). Totodată, o amenințare asupra acestui coridor poate crea probleme serioase Alianței Nord-Atlantice în a-și apăra membrii de la Marea Baltică: Letonia, Estonia și Lituania (Raportul CEPA, 2018, pp. 15-16).

Figura nr. 2: Coridorul Suwalki
(LETA/TBT Staff, 2018)

Pentru Rusia, Coridorul Suwalki are o importanță strategică destul de mare, pentru că această porțiune teritorială separă Belarus, stat partener de încredere, care nu-i pune vreun fel de probleme, de regiunea militarizată Kaliningrad și de Flota de la Marea Baltică.

Coridorul Suwalki reprezintă o fâșie îngustă de 65 km în linie dreaptă, situat între enclava rusească Kaliningrad și Belarus, la granița dintre Polonia și Lituania. Este singura porțiune care leagă cele trei țări baltice de NATO pe cale terestră, prin intermediul a două drumuri înguste și al unei linii de cale ferată. Totodată, o amenințare asupra acestui coridor poate crea probleme serioase Alianței Nord-Atlantice în a-și apăra membrii de la Marea Baltică: Letonia, Estonia și Lituania.

În cazul escaladării unui conflict între NATO și Rusia în regiune, într-o primă fază, Rusia ar fi în avantaj, pentru că are deja un număr mare de militari care staționează în Districtul Militar de Vest. Experții CEPA menționează chiar estimări de 330.000 de forțe militare, precum și capacitățile necesare pentru un eventual atac militar. Pentru prevenirea și descurajarea unui astfel de scenariu, NATO a făcut eforturi, în ultimii ani, să crească mobilitatea forțelor sale, atât a celor terestre, cât și a celor navale și aeriene.

De asemenea, dacă Rusia ar reuși să blocheze acest coridor, ar bloca, de fapt, accesul terestru al NATO către cele trei țări baltice și le-ar lăsa pe acestea expuse în fața amenințărilor unui atac rusesc. Și, nu în ultimul rând, ocuparea acestei porțiuni ar conferi Rusiei încă un front militar pe flancul estic al NATO, după cel din Ucraina, i-ar întări puterea de control asupra Belarusului și ar crește gradul de amenințare asupra Poloniei (Ib., p. 22). Pentru NATO, Coridorul Suwalki reprezintă acel punct slab care poate crea serioase probleme de securitate, dacă nu sunt luate măsurile potrivite pentru a preveni acest lucru și pentru a descuraja eventualele acțiuni agresive venite din exterior. Experții CEPA au efectuat o analiză detaliată a situației din regiune și a pericolului pe care îl reprezintă acest coridor. Cel mai mare risc identificat de aceștia este ca, în cazul unui conflict cu Rusia, să înceapă o competiție pentru controlul Suwalki, iar Kremlinul, prin intermediul forțelor terestre din Kaliningrad și al celor din Belarus, să reușească să închidă Coridorul Suwalki și să împiedice NATO să apere cele trei țări baltice, ducând la o izolare a acestora de restul continentului și la imposibilitatea accesului terestru pentru forțele NATO (Ib., p. 3).

Acest coridor, prin cele două drumuri de legătură între Polonia și Lituania, asigură traficul civil al Uniunii Europene în regiune, însă nu are zone de amplasare a forțelor militare semnificative și nici nu ar putea face față unor convoaie militare lungi. Pentru a evita eventualele blocaje care pot apărea pe această porțiune, NATO poate lua în calcul rute alternative de a ajunge pe teritoriul țărilor baltice, cum ar fi debarcarea în porturile fluviale și maritime poloneze Szczecin/Świnoujście (Raportul CEPA, 2021). În cazul escaladării unui conflict între NATO și Rusia în regiune, într-o primă fază, Rusia ar fi în avantaj, pentru că are deja un număr mare de militari care staționează în Districtul Militar de Vest. Experții CEPA menționează chiar estimări de 330.000 de forțe militare, precum și capacitățile necesare pentru un eventual atac militar. Pentru prevenirea și descurajarea unui astfel de scenariu, NATO a făcut eforturi, în ultimii ani, să crească mobilitatea forțelor sale, atât a celor terestre, cât și a celor navale și aeriene. Experții CEPA au venit și cu un set de recomandări în vederea creșterii vitezei de răspuns a NATO, în special pentru statele membre ale Alianței aflate la frontiera cu Rusia, printre care: „*avertizarea timpurie cu privire la existența unei subversiuni acoperite a Moscovei asupra unei ținte în zonă, care poate fi învinsă sau preluată; prezența forțelor*

capabile să răspundă rapid unui atac la adresa integrității teritoriului național; și o infrastructură adecvată și echipamente poziționate corespunzător pentru a permite desfășurarea rapidă a trupelor NATO”. (Raportul CEPA, 2018, p. 14). Chiar dacă această porțiune teritorială creează îngrijorări membrilor NATO și poate pune impedimente serioase în cazul necesității desfășurării de forțe la Marea Baltică, și Rusia se confruntă cu unele limitări. Kaliningradul poate da bătăi de cap Kremlinului, pentru că accesul în Marea Baltică poate fi controlat în totalitate de către NATO și Suedia, ceea ce limitează flexibilitatea forțelor militare rusești în regiune (Raportul CEPA, 2019, p. 25).

CONCLUZII

După destrămarea Uniunii Sovietice, statele baltice au fost singurele state ex-sovietice care au reușit să se integreze în structurile euroatlantice. În 2004, acestea au devenit membre ale NATO și ale Uniunii Europene, reușind să se rupă de pretențiile Rusiei de reîntregire a fostei URSS, sub o altă formă. Rusia pierdea, în acel moment, o parte importantă din influența pe care o avea în estul Europei. Totuși, apartenența țărilor baltice la NATO și la UE nu a făcut să dispară amenințările la adresa securității și integrității lor teritoriale. Rusia a continuat, sub diverse forme și metode, să-și mențină prezența în regiune, recurgând inclusiv la tactici de tip hibrid. O pârghie importantă utilizată este cea a minorităților ruse și a vorbitorilor de limbă rusă, pe care o folosește de fiecare dată când are nevoie pentru a-și justifica unele acțiuni întreprinse. Aflați între protecția oferită de Alianța Nord-Atlantică și pericolul care vine dinspre Rusia, statele baltice se văd nevoite să facă față acestui cumul de factori și riscuri pentru a reuși să mențină pacea și stabilitatea în zonă. Din fericire, acestea au reușit integrarea cu succes a minorităților ruse pe teritoriul propriu, reducând motivele pe care Rusia le-ar putea invoca în cazul unei eventuale agresii.

În 2014, odată cu anexarea Crimeei și a prezenței conflictului din Ucraina de Est, a avut loc o schimbare a poziționării de forțe pe flancul estic al NATO și apariția necesității luării unor măsuri urgente de către Alianță pentru a-și apăra membrii cei mai expuși. Tensiunile dintre NATO și Rusia au atins noi cote alarmante. Au crescut gradul de militarizare în zonă și numărul exercițiilor militare desfășurate în ultimii ani. NATO a luat măsuri concrete pentru a-și îmbunătăți capacitățile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În 2014, odată cu anexarea Crimeei și a prezenței conflictului din Ucraina de Est, a avut loc o schimbare a poziționării de forțe pe flancul estic al NATO și apariția necesității luării unor măsuri urgente de către Alianță pentru a-și apăra membrii cei mai expuși. Tensiunile dintre NATO și Rusia au atins noi cote alarmante. Au crescut gradul de militarizare în zonă și numărul exercițiilor militare desfășurate în ultimii ani. NATO a luat măsuri concrete pentru a-și îmbunătăți capacitățile militare, mobilitatea forțelor și viteza de reacție în cazul unui atac.

Unul dintre statele membre ale NATO cu rol major în securitatea și stabilitatea în regiunea Mării Baltice este Polonia. Aceasta a alocat resurse relevante domeniului apărării și continuă să fie extrem de activă în acest sens.

militare, mobilitatea forțelor și viteza de reacție în cazul unui atac. Rusia a militarizat și mai mult enclava Kaliningrad, consolidându-și, de asemenea, Flota de la Marea Baltică, iar Flota de Nord transformând-o într-un district militar.

Chiar dacă tensiunile militare dintre cele două puteri au crescut, NATO a demonstrat că deține o capacitate de reacție promptă în vederea protejării membrilor săi de eventualele acțiuni agresive ale Rusiei. Unul dintre statele membre ale NATO cu rol major în securitatea și stabilitatea în regiunea Mării Baltice este Polonia. Aceasta a alocat resurse relevante domeniului apărării și continuă să fie extrem de activă. O problemă la adresa securității în zona baltică, despre care se discută tot mai mult în ultimii ani, o reprezintă Coridorul Suwalki – o fâșie îngustă la granița dintre Polonia și Lituania, care poate separa țările baltice de restul continentului, dacă Rusia ar interveni militar dinspre Kaliningrad și Belarus, în scenariul unui atac. Această vulnerabilitate a Alianței va beneficia, cel mai probabil, de o atenție importantă în perioada următoare din partea experților în domeniul apărării, care vor veni cu diverse scenarii și soluții pentru protejarea adecvată a zonei. Situația în regiune este una în continuă schimbare, însă toate măsurile luate în ultimii ani și exercițiile militare desfășurate de către NATO, ca răspuns la acțiunile Rusiei, par a fi echilibrat balanța de putere și a fi avut efectul de descurajare pe care și-l doreau membrii NATO.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bornio, J. (2021). „Poland's changing role on the eastern flank of NATO”, <https://neweasterneurope.eu/2021/06/29/polands-changing-role-on-the-eastern-flank-of-nato/>, accesat la 30 iunie 2021.
2. Braw, E. (2015). „Bully in the Baltics: The Kremlin's provocations”. În *World Affairs*, <https://www.jstor.org/stable/43555267>, accesat la 14 iunie 2021.
3. Cesare, M. (2020). „Russian encroachment in the Baltics: the role of Russian media and military”, <https://www.fpri.org/article/2020/12/russian-encroachment-in-the-baltics-the-role-of-russian-media-and-military-2/>, accesat la 17 iunie 2021.
4. Dahl, de A.S., Järvenpää, P. (2014). *Northern security and global politics: Nordic-Baltic strategic influence in a post-unipolar world*. SUA: Routledge.
5. Day, M. (2015). „Poland increases military spending in response to Russia's belligerence”, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/11641852/Poland-increases-military-spending-in-response-to-Russias-belligerence.html>, accesat la 17 iunie 2021.

6. Ershova, A. (2020). „Defender-2020: How NATO's exercises in Eastern Europe will affect Russia”, <https://moderndiplomacy.eu/2020/03/07/defender-2020-how-natos-exercises-in-eastern-europe-will-affect-russia/>, accesat la 17 iunie 2021.
7. Giles, K. (2018). „Russia hit multiple targets with Zapad-2017”, <https://carnegieendowment.org/2018/01/25/russia-hit-multiple-targets-with-zapad-2017-pub-75278>, accesat la 12 iunie 2021.
8. Grigas, A. (2015). „Russia's motives in the Baltic States”, <http://www.fpri.org/article/2015/12/russias-motives-in-the-baltic-states/>, accesat la 21 mai 2021.
9. Hicks, K.H., Conley, H.A. (2016). „Evaluating future U.S. Army Force posture in Europe”, CSIS, <https://www.csis.org/analysis/evaluating-future-us-army-force-posture-europe>, accesat la 17 mai 2021.
10. Hurt, M. (2021). „Growing military activity in the Arctic and Baltic Regions”, <https://icds.ee/en/growing-military-activity-in-the-arctic-and-baltic-regions/>, accesat la 21 mai 2021.
11. Jakniünaitė, D. (2009). *Neighbourhood politics of Baltic States: between the EU and Russia*, în Berg, E., Ehin, P. *Identity and foreign policy: Baltic-Russian relations and European integration*. Estonia: Universitatea din Tartu.
12. Larsen, H.B.L. (2014). *Great power politics and the Ukrainian crisis: NATO, EU and Russia after 2014*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
13. Maliukevičius, N. (2015). „Tools of destabilization: Kremlin's media offensive in Lithuania”. În *Journal on Baltic Security*, vol. 1, nr. 1, <https://www.files.ethz.ch/isn/192225/JOBS01.pdf>, accesat la 21 iunie 2021.
14. McDermott, R. (2021). „Russia's Northern fleet upgraded to military district status”, <https://jamestown.org/program/russias-northern-fleet-upgraded-to-military-district-status/>, accesat la 21 iunie 2021.
15. Mezhevich, N. (2020). „Defenders of Europe: threats to the world or why NATO carries out new exercises amid pandemic”, https://valdaicclub.com/a/highlights/-defenders-of-europe-threats-to-the-world-or-why/?sphrase_id=1353547, accesat la 17 iunie 2021.
16. Mole, de R.C.M. (2012). *The Baltic States from the Soviet Union to the European Union: Identity, discourse, and power in the post-communist transition of Estonia, Latvia and Lithuania*. New York: Routledge.
17. Paulauskas, K. (2006). „The Baltics: from nation states to member states”. Institute for Security Studies, 2006, p. 26, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/occ62.pdf>, accesat la 12 mai 2021.
18. Rosen, A. (2014) „Lithuania's military is on alert after Russian activities in a Baltic Sea exclave”, <http://www.businessinsider.com.au/lithuanias-military-is-on-alert-over-russian-moves-2014-12>, accesat la 21 iunie 2021.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

19. Sleivyte, J. (2008). *Russia's European Agenda and the Baltic States*. Marea Britanie: Defence Academy of the United Kingdom, Shrivenham Paper, nr. 7.
20. Tangredi, S. (2013). *Anti-access warfare. Countering A2/AD strategies*. Naval Institute Press.
21. Tanner, J. (2021). „Estonia says Russian planes violate its airspace, again”, <https://apnews.com/article/estonia-europe-russia-government-and-politics-0d8093ef24df05d587dd9b0f06352762>, accesat la 25 iunie 2021.
22. Thomas, G., Williams, P., Dyakova, Y. (2020). „Exercise Defender-Europe 20: enablement and resilience in action”, în *NATO Review*, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/06/16/exercise-defender-europe-20-enablement-and-resilience-in-action/index.html>, accesat la 12 mai 2021.
23. CEPA (2019). „Military Mobility and the Central Transportation Hub”, <https://cepa.org/polands-role-in-securing-natos-eastern-flank/>, accesat la 12 iunie 2021.
24. Comisia Europeană (2018). „O Europă care oferă protecție: UE depune eforturi pentru a dezvolta reziliența și pentru a contracara amenințările hibride”, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/IP_18_4123, accesat la 17 iunie 2021.
25. ISW Report (2020). „Russian Hybrid Warfare”, <http://www.understandingwar.org/report/russian-hybrid-warfare>, accesat la 12 iunie 2021.
26. „Концепция внешней политики Российской Федерации” (*Kontsepsiya vneshney politiki Rossiyskoy Federatsii*), <http://static.kremlin.ru/media/events/files/41d447a0ce9f5a96bdc3.pdf>, apud Maliukevičius, N., *loc. cit.*, 1.
27. LETA/TBT Staff (2018). „Lithuanian, Polish, US expertstovisit Suwalki gap”, în *The Baltic Times*, https://www.baltictimes.com/lithuanian__polish__us_experts_to_visit_suwalki_gap/, accesat la 21 iunie 2021.
28. NATO (2017). „ZAPAD 2017 and Euro-Atlantic security”, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/12/14/zapad-2017-and-euro-atlantic-security/index.html>, accesat la 21 iunie 2021.
29. NATO (2020). „NATO intercepts hundreds of Russian military jets in 2020”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_180551.htm, accesat la 15 mai 2021.
30. NATO (2021) – 1. „Boosting NATO's presence in the east and southeast”, accesibil pe https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, accesat la 17 iunie 2021.
31. NATO (2021) – 2. „NATO Allies hold simultaneous Baltic Sea, Black Sea drills”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_181914.htm, accesat la 21 mai 2021.

32. *Public Opinion Poll: Lithuania* (2020). Center for Insights in Survey Research, https://www.iri.org/sites/default/files/lithuania_slide_deck_ltu-to_be_published.pdf, accesat la 17 iunie 2021.
33. Raportul CEPA (2018). „Securing the Suwałki Corridor”, <https://cepa.org/securing-the-suwalki-corridor/>, accesat la 21 iunie 2021.
34. Raportul CEPA (2019). „Strengthening NATO's Eastern flank: a strategy for Baltic-Black Sea coherence”, <https://www.cepa.org/strengthening-nato-eastern-flank>, accesat la 17 iunie 2021.
35. Raportul CEPA (2021). „Military Mobility Project Appendix 2: Suwałki Corridor”, <https://cepa.org/military-mobility-project-appendix-2-suwalki-corridor/>, accesat la 21 iunie 2021.
36. SIPRI (2021). „World military spending rises to almost \$2 trillion in 2020”, <https://www.sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020>, accesat la 15 mai 2021.
37. Tratatul Nord-Atlantic (4 aprilie 1949). Washington D.C., Articolul 4 și 5.
38. Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (2015). „Russia Reviewing Legality of Baltics 'Independence from Soviet Union”, <https://www.rferl.org/a/russia-examines-recognition-of-baltic-independence/27102853.html>, accesat la 13 iunie 2021.
39. RAND Corporation (2015). „America's Security Deficit. Addressing the imbalance between strategy and resources in a turbulent world”, http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1200/RR1223/RAND_RR1223.pdf, accesat la 13 iunie 2021.
40. „Seimas of the Republic of Lithuania”, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/07/LTU_National_Security_Strategy_2012.pdf, apud Maliukevičius, *loc. cit.*, 2.
41. SHAPE Public Affairs Office (2020). „EXERCISE BALTOPS 2020 WRAPS UP”, <https://shape.nato.int/news-archive/2020/exercise-baltops-2020-wraps-up>, accesat la 21 mai 2021.
42. U.S. Army Europe and Africa (2021). „DEFENDER-Europe 21 activities begin this month, include two dozen nations”. Germania: Wiesbaden, <https://www.eucom.mil/article/41133/defender-europe-21-activities-begin-this-month-include-two-dozen-nations>, accesat la 17 mai 2021.
43. Warsaw Institute (2021). „Russian Plane Violated NATO Airspace over Baltic Sea”, <https://warsawinstitute.org/russian-plane-violated-nato-airspace-baltic-sea/>, accesat la 21 iunie 2021.
44. <http://karaganov.ru/en/pages/biography>, accesat la 17 iunie 2021.
45. https://vana.stat.ee/63780?parent_id=39113, accesat la 13 iunie 2021.

IMPACTUL CRIZEI IMIGRANȚILOR DIN 2015-2016 ASUPRA RELAȚIILOR STATELOR BALCANICE PRIVIND COOPERAREA REGIONALĂ

Drd. Nicolae Tudor NIMARA

*Facultatea de Relații Internaționale,
Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București*

Acest articol explorează impactul migrației asupra relațiilor dintre statele sursă, statele de tranzit și statele țintă, concentrându-se pe ruta de migrație din Balcanii de Vest, care a avut loc după 2015. Abordarea teoretică utilizată este cea a Școlii de Studii de Securitate de la Copenhaga, deoarece permite interpretarea logicii securitizării datorită actelor de discurs, precum și a logicii complexelor de securitate regională. Articolul identifică două teme recurente, ce privesc numărul mare și greu de gestionat de imigranți, precum și integrarea acestora, teme care au prevalat în discursul european. De asemenea, articolul prezintă o serie de măsuri unilaterale de frontieră la nivel european, care au fost rezultatul activității unor guverne individuale, cu scopul de a reduce fluxul de imigranți. În acest context, sunt analizate natura transnațională a managementului migrației, precum și motivele pentru care statele ar putea acționa unilateral sau multilateral și ce impact negativ sau pozitiv ar putea avea astfel de acțiuni asupra altor state implicate.

Articolul conchide că aspirațiile UE și ale NATO în regiunea balcanică au jucat un rol cheie în modelarea răspunsului regional la criză, creându-se o sinergie cu suprapunerea regională a intereselor de securitate ale UE. Referitor la statul român, acesta trebuie să continue să își extindă capacitățile de a administra imigrația pentru a-și atenua expunerea la risc și pentru a-și maximiza pârghia diplomatică strategică față de problema migrației, în special în eventualitatea includerii sale în spațiul Schengen.

Cuvinte-cheie: managementul migrației, ruta de migrație vestică, Uniunea Europeană, relații interstatale, Școala de la Copenhaga.

INTRODUCERE

În cursul anului 2015, a avut loc o creștere dramatică a numărului de migranți ilegali având ca direcție statele centrale, occidentale și nordice ale Uniunii Europene. Aceasta a devenit o problemă socio-politică, având implicații complexe. Statele europene și cetățenii lor au fost martorii unui flux numeros de popoare din afara Europei. Capacitățile statelor țintă sau ale celor de tranzit au fost supuse la o încercare fără precedent. Acest articol va examina, mai întâi, impactul migrației asupra relațiilor și cooperării interstatale balcanice, prin prisma Școlii de Studii de Securitate de la Copenhaga. Apoi, va fi prezentată o cronologie a măsurilor operate la nivelul frontierei europene, care au avut rolul de a controla fluxul migrației. În continuare, articolul va exemplifica modul în care astfel de măsuri deviază fluxurile de imigranți către rute alternative, iar în capitolul final va fi expus cadrul în care gestionarea greșită a rutelor de migrație poate duce la fricțiuni între statele vecine sau între statele de tranzit și țările vizate. În cadrul concluziilor articolului, vor fi analizate consecințele acestei dinamici asupra Balcanilor, autorul oferind câteva sugestii referitoare la modalitatea în care statul român ar putea acționa.

În general, discursul reacțiilor europene relativ la tema imigranților s-a axat pe două puncte principale:

1. *Numărul imigranților – un lucru greu de gestionat:* fluxul a depășit capacitatea statelor individuale. Capacitatea de a gestiona un astfel de flux necesită multă infrastructură instituțională pentru procesarea imigranților, iar această infrastructură nu a fost suficient de mare.
2. *Integrare imposibil de gestionat:* problematica integrării și a repercusiunilor pe care le-ar avea statul gazdă dacă ar accepta un număr atât de mare de imigranți este extrem de dificilă și anevoioasă.

Scopul acestui articol nu urmărește o investigație în ceea ce privește legitimitatea acestor două preocupări. Opinia autorului este că a existat, într-adevăr, o lipsă de capacitate de procesare și o lipsă de voință politică de a o dezvolta (Edmonda, 2018, p. 198).

În cursul anului 2015, a avut loc o creștere dramatică a numărului de migranți ilegali având ca direcție statele centrale, occidentale și nordice ale Uniunii Europene. Aceasta a devenit o problemă socio-politică, având implicații complexe. Statele europene și cetățenii lor au fost martorii unui flux numeros de popoare din afara Europei.

Vocile în favoarea acceptării imigranților au indicat cât de mic este numărul lor proporțional cu populația Uniunii Europene. Cu toate acestea, creșterea mișcărilor eurosceptice și populiste din ultimii ani a influențat conducerea politică din statele membre ale UE în a opta pentru închiderea frontierelor (Morvai, Djokovic, 2017, p. 277).

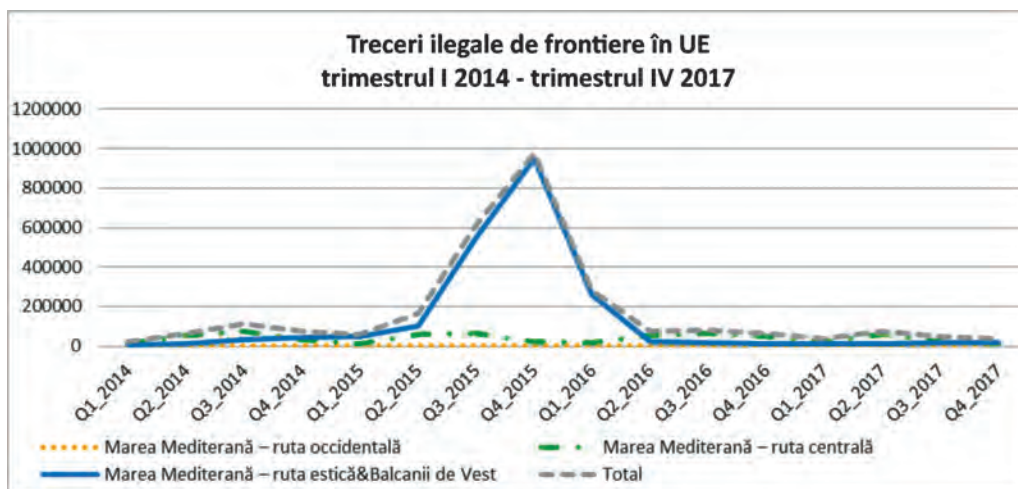

Diagrama nr. 1 (Frontex, Migratory Map, 2019)

În zona Marii Mediterane, migrația s-a desfășurat, inițial, pe trei rute principale: occidentală, centrală și estică. Evenimentele predecesoare crizei de migrație au avut drept consecință închiderea rutelor de vest și a celor centrale. Ca rezultat, a avut loc o concentrare puternică a migrației prin ruta de est.

Astfel, oamenii care migrează din locuri îndepărtate, precum sub-Sahara, cornul Africii, Orientul Mijlociu, Afganistan și Asia de Sud-Est (Frontex Risk Analysis, 2015-2016), au ajuns într-o Europa destul de divizată. În zona Marii Mediterane, migrația s-a desfășurat, inițial, pe trei rute principale: occidentală, centrală și estică¹. Evenimentele predecesoare crizei de migrație au avut drept consecință închiderea rutelor de vest și a celor centrale. Ca rezultat, a avut loc o concentrare puternică a migrației prin ruta de est. Această pondere disproporționată pe ruta est-mediteraneană și a Balcanilor de Vest este clar vizibilă în *diagrama nr. 1*².

¹ Există, de asemenea, o rută terestră estică, prin Ucraina, Belarus sau Rusia, care a cunoscut o utilizare mai redusă.

² Datele prezentate se referă mai degrabă la detectarea trecerii ilegale a frontierei decât la numărul de persoane, deoarece aceeași persoană poate trece frontiera de mai multe ori. Cu toate acestea, în prezent, nu există un sistem în vigoare al UE care să poată urmări mișcările fiecărei persoane după o trecere ilegală a frontierei. Prin urmare, nu este posibil să se stabilească numărul precis de persoane care au trecut ilegal frontiera externă (conform Frontex, Migratory Map, 2019; FRAN&JORA, 2021, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>, trad.aut.).

Traseul principal al rutei începe din Turcia (terestru sau maritim), continuând către Grecia, iar apoi, în Macedonia de Nord, Serbia și Ungaria, spre Europa Centrală (Frontex Western Balkan Route, 2017). Fluxurile secundare au trecut prin alte state balcanice, cum ar fi plecând din Bulgaria către Macedonia de Nord sau Serbia. Rapoartele Frontex arată că imigranții tind să urmeze calea principală, până când sunt obligați să schimbe cursul.

ȘCOALA DE STUDII DE SECURITATE DE LA COPENHAGA ȘI SECURITIZAREA PRIN ACTE DISCURSIVE

Școala de Studii de Securitate de la Copenhaga a fost dezvoltată de Barry Buzan, Ole Waever și Jaap de Wilde și prezentată, în mod oficial, mai întâi în lucrarea lor comună – *Security: A New Framework for Analysis*. Școala de Studii de Securitate de la Copenhaga analizează securitatea ca rezultat al actelor de discurs efectuate de agenții sociali, de exemplu un șef de stat. Aceste acte de discurs pot securitiza un subiect, de pildă printr-o declarație potrivit căreia suveranitatea statului sau structura societății este amenințată de migrația neîngrădită. Un astfel de act de discurs transformă reglementarea migrației într-o problemă de securitate, ceea ce poate permite luarea unor măsuri de excepție în interesul securității, cum ar fi construirea unui zid de frontieră.

Școala de Studii de Securitate de la Copenhaga are următoarele caracteristici centrale:

- Securitizarea este rezultată prin *acte discursive* care necesită un obiect referent, un actor cu abilitatea de a securitiza, actori funcționali și un public legitimant.
- Securitatea este împărțită în cinci *sectoare de activitate*, interconectate și suprapuse: social, politic, ecologic, militar și economic.
- *Complexele de securitate* se formează în jurul unei probleme. Actorii de la nivel substatal la nivel internațional pot face parte dintr-un singur astfel de complex.

Consider că abordarea subiectului propus de mine prin apelul la Școala de Studii de Securitate de la Copenhaga este oportună pentru analizarea problemei securitizării migrației datorită concentrării sale asupra actelor de discurs. Împărțirea problemei securității în mai multe sectoare este un factor util, deoarece migrația tinde

Traseul principal al rutei începe din Turcia (terestru sau maritim), continuând către Grecia, iar apoi, în Macedonia de Nord, Serbia și Ungaria, spre Europa Centrală.

Securitatea este împărțită în cinci sectoare de activitate, interconectate și suprapuse: social, politic, ecologic, militar și economic.

și ea să fie o problemă legată de diverse sectoare – în primul rând, de sectorul social, apoi de sectoarele politic și economic, poate chiar de mediu. În plus, concentrarea teoriei asupra actelor de discurs permite luarea în considerare a unei tipologii vaste de actori, de la organizații supranaționale la organizații neguvernamentale influente. Școala de Studii de Securitate de la Copenhaga folosește complexe de securitate pentru a analiza interdependența mai multor actori unitari de diferite tipuri care operează în domenii variate, dar toate legate de aceleași probleme. În analiza acestor sectoare de securitate, apreciez că un analist ar trebui să pornească de la următoarele întrebări:

- Care este agenda de securitate în cadrul sectorului?
- Ce tipuri de actori sunt distinctivi pentru acest sector?
- Ce logică a amenințărilor și vulnerabilităților operează în cadrul sectorului?
- Se împarte dinamica securității, în cadrul sectorului, între scările locale, regionale și globale? (Buzan, Waever, de Wilde, 1998, p. 19).

Sectoarele sunt utile pentru a împărți o situație în spații de focalizare specifice. Acest lucru este necesar, deoarece îi permite celui care analizează să limiteze domeniul de observare prin reducerea numărului de variabile în joc într-o măsură gestionabilă.

Potrivit lui Buzan, Waever și de Wilde (Ib., p. 12), dinamica unui complex de securitate internă poate fi plasată pe un spectru alcătuit din:

- *Conflict* – statele membre complexe acționează din frică, rivalitate și dintr-o percepție reciprocă a amenințării. Statele legate de războiul civil sirian pot fi plasate, de exemplu, în această categorie, Iran, SUA, Rusia, Siria, Israel, Turcia, Irak, Arabia Saudită, statele din Golf.
- *Neutralitate* – complexul este un regim de securitate în care statele încă se tratează reciproc ca potențiale amenințări, dar au făcut aranjamente de reasigurare pentru a reduce dilema de securitate dintre ele. Statele din Balcanii de Vest pot fi plasate aici.
- *Amiciție* – membrii complexului relaționează ca o comunitate de securitate pluralistă. Un exemplu, în acest sens, este UE, în cea mai mare parte.

Dincolo de amiciție, o regiune este atât de integrată, încât complexul de securitate pe care l-a găzduit anterior devine eliminat, „transformându-l dintr-un subsistem anarhic al statelor într-un singur actor mai mare, în cadrul sistemului”. (Ib.)

Există două condiții în care complexe de securitate nu pot fi prezente, așa cum sunt descrise de Buzan, Waever și de Wilde:

❖ *Lipsa capacităților* – în acest caz, nu s-a format niciun complex de securitate, deoarece statele nu au capacitatea de a-și proiecta puterea pe plan extern. Un astfel de acord este posibil mai ales în regiunile izolate, în care actorii majori au fost de acord să nu se implice.

❖ *Suprapunere* – în această situație, complexul de securitate nu se formează, deoarece un actor extern puternic a reușit să-l suprimă. Acest lucru implică, de obicei, „staționarea extinsă a forțelor armate în zonele suprapuse de marea putere (sau marile puteri) care intervine. Intervenția consolidează, de obicei, dinamica securității locale; suprapunerea anexează și subordonează complexul minor în schema mai largă dintre puterile majore”. (Ib., pp. 12-13).

Când se declanșează modificări la un complex de securitate, opțiunile structurale sunt:

- *Menținerea statu-quoului* – atunci când schimbările au susținut sau nu au subminat în mod grav structura.
- *Transformarea internă* – când schimbările din interiorul limitei exterioare a complexului sunt cauzate de integrarea politică regională, schimbările decisive în echilibrul puterii sau alternările majore pe scara amiciție/conflict.
- *Transformare externă* – are loc atunci când limita exterioară este trasată pentru a permite adăugarea sau ștergerea statelor din complex.
- *Suprapunere* – apare atunci când puterile externe suprimă dinamica de securitate indigenă.

În acest context, Buzan, Waever și de Wilde susțin că logica regionalizantă a securității complexelor poate fi inefficientă în cazul unităților care nu sunt fixe sau al amenințărilor care nu sunt condiționate de distanță (Ib., p. 16). Această observație este importantă pentru subiectul analizat aici, deoarece problema migrației este dificil de definit în mod concret în spațiu și în timp. Astfel, este posibil ca un complex de securitate să dezvolte o logică slabă de securitate regionalizantă. Acest lucru poate oferi o altă explicație motivului

Există două condiții în care complexe de securitate nu pot fi prezente, așa cum sunt descrise de Buzan, Waever și de Wilde: lipsa capacităților – în acest caz, nu s-a format niciun complex de securitate, deoarece statele nu au capacitatea de a-și proiecta puterea pe plan extern; suprapunere – în această situație, complexul de securitate nu se formează, deoarece un actor extern puternic a reușit să-l suprimă.

Potrivit lui Buzan, Waever și de Wilde, dinamica unui complex de securitate internă poate fi plasată pe un spectru alcătuit din: conflict (Iran, Rusia, SUA, Israel), neutralitate (statele din Balcanii de Vest) și amiciție (UE).

pentru care problemele migrației sunt atât de aproape de alte idei mai concrete, precum frontierele și suveranitatea, istoria și națiunea. Poate că aceste concepte mai fixe permit consolidarea logicii de securitate pe tema migrației.

O CRONOLOGIE A MĂSURILOR LUATE LA FRONTIERELE EUROPENE ÎN PERIOADA DE VÂRF A CRIZEI IMIGRANȚILOR

Acest capitol prezintă o cronologie a evenimentelor semnificative cu privire la măsurile unilaterale de control al frontierei pe tot parcursul anului 2015 și la începutul anului 2016. Cronologia are rolul de a exemplifica efectul de domino al acestor acțiuni la nivel european.

- **La începutul anului 2015** – Grecia a devenit punctul principal de intrare către Europa pentru refugiați și imigranți ilegali. Autoritățile s-au declarat copleșite de numărul mare de solicitanți de azil. Frontiera terestră greco-turcă fusese deja consolidată în 2012 cu un gard de 12,5 km. În urma fluxului de migranți din 2015, autoritățile Uniunii Europene au solicitat Greciei să înregistreze, să identifice și să colecteze amprente de la persoane (Coelho, Kjuka, Musanipova).
- **4 august 2015** – Bulgaria a finalizat un gard de sârmă ghimpată de 4,5 m înălțime la granița sa cu Turcia, în încercarea de a descuraja refugiații și imigranții ilegali. Construcția gardului era în desfășurare încă din 2013 (Mortimer, 2015).
- **13 septembrie 2015** – Germania a recurs la controale la frontiera sudică cu Austria (BBC, *Migrant crisis*, 2015).
- **14 septembrie 2015** – Austria a început să efectueze controale la frontiera slovenă și maghiară. Un gard din sârmă ghimpată, care se afla deja în construcție pentru a contracara trecerile ilegale din Slovenia, a stârnit protestele vinificatorilor austrieci care doreau încetarea construcției acestuia (Murphy, 2015).
- **Al doilea eveniment din 14 septembrie 2015** – Ungaria a construit un gard de frontieră de-a lungul graniței sale de sud cu Serbia, pentru a se opune fluxului de imigranți ilegali și refugiați, dintre care majoritatea se îndreptau spre state din vestul Europei (BBC, *Refugees 'exhausted' after Serbia-Hungary border closes*, 2015).

- **Al treilea eveniment din 14 septembrie 2015** – Slovacia a început să aplice controalele la frontieră (Reuters, *Slovakia putting temporary border controls in place*, 2015).
- **15 octombrie 2015** – Ungaria a finalizat construcția unui gard la frontiera sa cu Croația (Feher, 2015).
- **10 noiembrie 2015** – Franța a aplicat pe termen nelimitat controalele la frontieră, în urma atacurilor teroriste de la Paris, declanșate de militanții islamiști. În Calais, guvernul Marii Britanii și guvernul Franței intenționau să construiască o barieră de protecție pentru a împiedica imigranții să ajungă la tunelul din Canalul Mânecii. Aproximativ 2.500 de persoane locuiau în tabere denumite „jungla”, la marginea orașului Calais (Coelho, Kjuka, Musanipova, lb.).
- **11 noiembrie 2015** – Slovenia a început construcția unui gard de sârmă la granița sa cu Croația. Ljubljana a avertizat că are în vedere aplicarea unor controale mai stricte la frontieră, dacă Germania și Austria recurg la același lucru (Milekic, 2015).
- **Al doilea eveniment din 11 noiembrie 2015** – Suedia a introdus controale la frontieră, la podul cu Danemarca și la porturile de feriboturi care o leagă de Danemarca și Germania (Maurice, 2015).
- **27 noiembrie 2015** – Norvegia a început să aplice controale la frontieră, pentru a opri refugiații să ajungă la granița cu Suedia (Coelho, Kjuka, Musanipova, lb.).
- **28 noiembrie 2015** – Macedonia de Nord a trimis soldați pentru a începe construcția unui gard de sârmă înalt de trei metri la frontiera de sud cu Grecia (The Guardian, *Migrants attack Macedonian police*, 2015).
- **4 ianuarie 2016** – Suedia a început să aplice controale de identitate pentru persoanele care utilizau calea ferată din Danemarca (BBC, *Migrants crisis: Sweden border checks come into force*, 2016).
- **Al doilea eveniment din 4 ianuarie 2016** – Danemarca a sporit controalele la frontiera cu Germania (Tange, Dickson, 2016).
- **14 ianuarie 2016** – Norvegia le-a solicitat refugiaților să se întoarcă în Rusia (Luhn, 2016). În replică, Rusia și-a închis frontierele din „motive de securitate” (Deutsche Welle, 2016).

10 noiembrie 2015 – Franța a aplicat pe termen nelimitat controalele la frontieră, în urma atacurilor teroriste de la Paris, declanșate de militanții islamiști. În Calais, guvernul Marii Britanii și guvernul Franței intenționau să construiască o barieră de protecție pentru a împiedica imigranții să ajungă la tunelul din Canalul Mânecii. Aproximativ 2.500 de persoane locuiau în tabere denumite „jungla”, la marginea orașului Calais.

4 august 2015 – Bulgaria a finalizat un gard de sârmă ghimpată de 4,5 m înălțime la granița sa cu Turcia, în încercarea de a descuraja refugiații și imigranții ilegali. Construcția gardului era în desfășurare încă din 2013.

14 septembrie 2015 – Ungaria a construit un gard de frontieră de-a lungul graniței sale de sud cu Serbia, pentru a se opune fluxului de imigranți ilegali și refugiați, dintre care majoritatea se îndreptau spre state din vestul Europei.

- 28 februarie 2016 – Ungaria și-a declarat intențiile de a construi un gard la frontiera sa cu România, în cazul în care imigranții renunțau la calea de trecere prin Croația și optau pentru calea de trecere prin România (Chiriac, 2016).

Imaginea rezultată este urmarea unui efect de domino al acțiunilor unilaterale de reglementare a punctelor de trecere a frontierei și refuzarea accesului imigranților ilegali. În figura nr. 1, se pot vedea, conturate cu roșu, restricțiile de frontieră enumerate în acest capitol.

28 februarie 2016 – Ungaria și-a declarat intențiile de a construi un gard la frontiera sa cu România, în cazul în care imigranții renunțau la calea de trecere prin Croația și optau pentru calea de trecere prin România.

Figura nr. 1: Îngrădirea Europei (Coelho, Kjuka, Musanipova)

EPECTELE DE „PUSHBACK”, „PUSHFORWARD”, „SPILLOVER” ȘI „BLOCKAGE”

Închiderile individuale de frontieră ale statelor, precum cele enumerate, sunt etichetate ca măsuri de respingere (*pushback*) și pot avea un efect de revărsare (*spillover*): „Ceea ce fac adesea aceste garduri este, pur și simplu, să devieze imigranții de la o frontieră la alta”

(Collins, Mohdin, 2016). În figurile nr. 2-6 este ilustrat exemplul preluat de pe ruta Balcanilor de Vest:

Figura nr. 2: Grecia a construit un gard de-a lungul graniței sale cu Turcia la sfârșitul anului 2012; la fel a făcut și Bulgaria, la jumătatea anului 2014. (Collins, Mohdin, 2016)

Figura nr. 3: Ungaria a cheltuit peste 100 de milioane de dolari pentru construirea unui gard de-a lungul graniței sale cu Serbia, în septembrie 2015. (Ib.)

Figura nr. 4: Ungaria a construit un alt gard la granița cu Croația, tăind o rută vitală către Europa de Vest. (Ib.)

Figura nr. 5: Imigranții care traversau Croația au fost opritți, din nou, după ce Slovenia a finalizat construcția gardului său. (Ib.)

Figura nr. 6: Macedonia de Nord a construit un gard de-a lungul graniței sale cu Grecia, lăsând peste 50.000 de persoane blocate. (Ib.)

După construcția gardului terestru de-a lungul graniței turcești, fluxul de imigranți a fost deviat (*spillover*) prin Marea Egee. În cazul în care fluxul de migrație nu poate fi deviat sau nu se poate revărsa în altă parte, poate apărea un efect de baraj (*blockage*), prin care imigranții ilegali încep să se aglomereze în ultimul stat în care au ajuns, înainte de a întâlni granița închisă. Acest lucru se întâmplă deoarece imigranții, aflați încă pe drum, pot avea acces limitat la informații exacte și, chiar dacă au acest acces, pot avea capacitatea diminuată de a schimba ruta înainte de a ajunge la blocajul respectiv. O astfel de situație duce la apariția unor tabere ad-hoc în apropierea frontierei închise, iar acest lucru presupune cheltuieli din partea statului în care imigranții au rămas blocați. Astfel de eforturi de stat pot lua forma unor tabere de locuințe improvizate (der Brellie, Salfiti, 2018). Așa a fost cazul închiderii frontierei dintre Grecia și Macedonia de Nord, care a lăsat 50.000 de oameni blocați în Grecia (Collins, Mohdin, Ib.). State precum Serbia și Macedonia de Nord au adoptat o strategie *pushforward*, prin care ar fi facilitat tranzitul imigranților pe teritoriul lor, într-un efort de a limita cantitatea de perturbări interne (Edmonda, Ib.).

După construcția gardului terestru de-a lungul graniței turcești, fluxul de imigranți a fost deviat (*spillover*) prin Marea Egee.

ANALIZAREA MODULUI ÎN CARE RUTA IMIGRANȚILOR ILEGALI DIN BALCANII DE VEST POATE AVEA IMPACT ASUPRA RELAȚIILOR INTERSTATALE

Natura transnațională a migrației reprezintă ea însăși o problemă ce vizează mai multe state. Gestionarea multilaterală a fluxurilor de migrație comportă similaritate cu modul de gestionare a râurilor. Sursa migrației, statele de tranzit și țările țintă au, toate, un rol în această problematică. Mai mult, statele vecine cu statele de tranzit au, de asemenea, un interes în buna gestionare a acestor fenomene, deoarece pot deveni state de tranzit dacă fluxul este deviat în consecință.

Statele au responsabilitatea de a răspunde fluxurilor de migrație și se așteaptă ca guvernele lor să acționeze în interesul statului, al cetățenilor lor și, într-o oarecare măsură, al partenerilor lor strategici. Cu toate acestea, factorii interni și externi care presează statul să acționeze ar putea să nu fie aliniați. Detaliile contează de la caz la caz. O problemă transnațională poate fi abordată, probabil, prin multiple acțiuni unilaterale. Se poate crede că o acțiune multilaterală coordonată ar avea mai multe șanse să producă un rezultat pozitiv. O astfel de acțiune multilaterală ar implica toate părțile interesate de gestionarea fluxului imigrațional. Aceste părți ar fi, astfel, parteneri într-un efort colectiv pentru a rezolva o problemă pe care o împărtășesc cu toții. Astfel, printr-un efort real de gestionare a provocării, rezultatul poate veni cu mult mai sigur și deplin. Cronologia ar putea ilustra modul în care au fost necesare acțiuni unilaterale din cauza unei reacții colective lente. O acțiune coordonată necesită timp și efort pentru adoptare și aplicabilitate.

Statele balcanice au o dinamică internă complexă, cu alianțe și rivalități istorice, cu dispute în curs de desfășurare, dar și cu aspirații comune. Un punct sensibil îl reprezintă influențele puterilor locale, precum Turcia, sau puteri mai mari, cum ar fi Rusia, SUA și UE. Cu toate acestea, în interesul conciziei cu privire la cazul statelor balcanice, demersul de față se oprește asupra analizei gestionării migrației.

Înainte de a analiza modul în care migrația se încadrează în interesele statelor balcanice, cred că merită menționat un interes regional predominant: statele balcanice doresc să participe la parteneriate supraregionale în vederea dezvoltării lor. Cele mai mari două astfel de instituții sunt reprezentate de UE și NATO. Apartenența la oricare dintre aceste instituții aduce avantaje semnificative securității, stabilității

și perspectivei de dezvoltare. Momentan, toate statele balcanice sunt fie membre ale UE, fie aspiră să își negocieze aderarea. La fel, în afară de Serbia, toate sunt fie membre ale NATO, fie aspiră să adere la alianța de securitate colectivă. Faptul că majoritatea statelor doresc să aparțină unor colective multilaterale socio-economice și politice, precum UE, sau să fie membre ale NATO este deja un stimulent pentru ca statele să găsească modalități de a lucra împreună și de a menține relații bune. Astfel de interese comune (precum și interesele UE și ale NATO) temperează, fără îndoială, intensitatea disputelor locale în jurul unor subiecte cum este cazul Kosovo. De fapt, evenimente recente, cum ar fi soluționarea disputelor de către Grecia cu Macedonia de Nord, sunt un semn că, adunând suficient efort, tenacitate și voință politică, se pot face compromisuri și se poate deschide calea pentru aderarea candidaților respectivi.

Buna gestionare a migrației din zona balcanică nu este doar un lucru pe care statele trebuie să-l analizeze în interesul propriilor resurse, ci reprezintă o parte din eforturile lor pentru aderarea la UE (și, poate, într-o măsură mai mică, la NATO). Această aspirație de aderare la Uniunea Europeană are două aspecte care, în opinia mea, trebuie luate în considerare:

- **Aspectul standardului de conduită:** condițiile prealabile pentru aderarea la UE cer statelor să respecte anumite standarde de conduită în ceea ce privește drepturile omului (Salamon, 2016, vol. 54, pp. 151-163). Aceasta înseamnă că, dacă statele vor să fie revizuite în mod favorabil pentru aderare, trebuie să se comporte în mod corespunzător față de imigranți.
- **Aspectul simbolic negociativ:** din punct de vedere *realpolitik*, statele de tranzit dețin putere de negociere asupra celorlalte state de pe rută. Această poziție poate fi utilizată în negocierile pentru statutul de membru al UE³.

Strategia ideală a unui stat ar fi să contribuie la controlul migrației, respectând, în același timp, standardele de conduită. Aceasta necesită însă o planificare și o coordonare riguroase, ulterior resurse considerabile, mai ales având în vedere amploarea migrației pe ruta balcanică.

³ Turcia este un prim exemplu al modului în care un stat de tranzit poate folosi controlul asupra fluxului imigrațional ca semn al negocierii. Folosind această metodă, Turcia a presat UE să-i ofere ajutor extern și să revină la discuțiile referitoare la aderarea sa la Uniunea Europeană. (Ib.) (trad.aut.).

Buna gestionare a migrației din zona balcanică nu este doar un lucru pe care statele trebuie să-l analizeze în interesul propriilor resurse, ci reprezintă o parte din eforturile lor pentru aderarea la UE (și, poate, într-o măsură mai mică, la NATO). Această aspirație de aderare la Uniunea Europeană are două aspecte care, în opinia mea, trebuie luate în considerare: standardul de conduită al statelor și aspectul simbolic negociativ.

Gestionarea migrației necesită o infrastructură de stat care să poată primi, prelucra și integra sau, dimpotrivă, refuza efectiv numărul de imigranți. Ca atare, gestionarea fluxului de migrație poate fi un consum considerabil al resurselor de stat. Statele balcanice sunt relativ mici în comparație cu statele din nucleul UE. Așadar, capacitatea individuală a statelor balcanice de a gestiona o creștere a fluxului de migrație este limitată.

Atunci când capacitățile statului sunt limitate, aceste două aspecte pot intra în contradicție. Reducerea fluxului imigrațional către UE ar putea necesita metode care ar încălca standardele Uniunii Europene.

Ceea ce s-a întâmplat în momentul de maximum al fluxului de-a lungul rutei balcanice au fost o serie de acțiuni necoordonate, care păreau guvernate de încercarea de a ține migrații în afara teritoriului fiecărui stat, fie prin închiderea frontierelor pentru a le interzice intrarea, fie pentru accelerarea tranzitului lor în afara țării actuale, către următoarea țară. Acest tip de acțiuni disjuncte, care nu sunt susținute de o responsabilitate coordonată, facilitează mutarea responsabilității și vinei de la un stat la altul. Chiar și după presupusa închidere a rutei balcanice, în urma acordului UE-Turcia (Kingsley, 2016), imigrații continuă să fie o sursă de dispute între UE și statele balcanice în ceea ce privește modul de distribuire a responsabilităților.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI PENTRU ROMÂNIA

Cadrul pentru un sistem de azil și capacitățile pentru gestionarea migrației din statele balcanice care aspiră la UE au fost stabilite ca parte a negocierilor de aderare. Cu toate acestea, sub stresul extrem al creșterii migrației din 2015, sistemul s-a arătat inadecvat pentru a face față provocărilor. Statele nu erau „dispuse și nici în măsură să proceseze cantitatea de cereri de azil care ar putea fi depuse de toate persoanele care le tranzitează” (Salamon, Ib.). Situația a fost înrăutățită de nerespectarea angajamentelor din partea UE (Amnesty International, 2017) și chiar de rapoartele mass-media (Deutsche Welle, *Germany limits refugee family*, 2017), susținând că există acorduri între state pentru a încetini în mod intenționat procesarea cererilor, cum ar fi reunificarea familiei. Statele de tranzit ajung să se confrunte cu problematica imigranților „prinși”, care nu pot fi nici trimiși înapoi, nici stabiliți cu adevărat (UNHCR, 2017).

Gestionarea migrației necesită o infrastructură de stat care să poată primi, prelucra și integra sau, dimpotrivă, refuza efectiv numărul de imigranți. Ca atare, gestionarea fluxului de migrație poate fi un consum considerabil al resurselor de stat⁴. Statele balcanice sunt relativ mici în comparație cu statele din nucleul UE. Așadar, capacitatea individuală a statelor balcanice de a gestiona o creștere a fluxului de migrație

⁴ Poate fi, de asemenea, o sursă de beneficii, dar această discuție depășește sfera acestui articol.

este limitată. Astfel, migrația poate deveni o sursă de conflict, deoarece poate costa resursele statelor. Închiderea unilaterală a frontierelor sau facilitarea tranzitului doar externalizează consumul resurselor și responsabilitatea către un alt stat (de obicei, adiacent). Acest tip de acțiune riscă deteriorarea relațiilor interstatale, ceea ce este, în general, de nedorit, în special între statele balcanice, dintre care unele au relații antagonice, din motive istorice, cu vecinii. Acțiuni exercitate din interes propriu și pe termen scurt pot avea consecințe asupra altor state din regiune pe termen lung. Închiderea frontierelor poate obstrucționa migrația, dar creează condiții pentru apariția rețelelor de trafic de persoane (der Brelie, Salfiti, 2018). Printre haosul perceput și retorica de tip combativ, au apărut, de-a lungul rutei balcanice, „vânători de imigranți”, unități paramilitare neregulate (Than, 2017). Aceasta este o dezvoltare periculoasă, deoarece erodează monopolul statului privind utilizarea violenței legitime. Președintele croat, Kolinda Grabar Kitarovic, a avertizat că ruta balcanică poate destabiliza întreaga regiune de sud-est a Europei prin repercusiunile sale criminale (Agenția Nova, 2016). Statele cu interes în problema migrației, împreună cu Comisia Europeană, au declarat că un efort colectiv multilateral va aduce o soluție de succes (European Commission, 2015).

Aspirațiile supranaționale ale statelor balcanice de a adera la structuri precum UE și NATO, dar și influența acestor instituții au avut, probabil, un efect benefic de temperare asupra regiunii. Cu toate acestea, în cazul în care influențele de temperare se vor diminua și fluxul migrației va crește din nou, ar fi posibil ca stabilitatea regională să scadă.

Abordarea de la Copenhaga susține că numeroasele acțiuni extraordinare au ajuns să fie adoptate datorită securizării cu succes a problemei imigrației. Aplicând conceptul de analiză a complexului de securitate în Balcani, interpretarea ar fi că există un grad puternic de suprapunere a securității din partea UE (și, într-o anumită măsură, a NATO) în regiune. Această suprapunere creează o sinergie cu aspirațiile UE ale regiunii, ceea ce are un efect catalitic asupra cooperării și integrării regionale. Cu toate acestea, tensiunile istorice și disputele contemporane din regiune sunt o sursă de conflict, în cel mai rău caz, sau pot duce la relații înghețate, în cel mai bun caz.

În acest context, apreciez că România ar trebui să ia întotdeauna în considerare faptul că este membru al UE și al NATO, să își asume

Aspirațiile supranaționale ale statelor balcanice de a adera la structuri precum UE și NATO, dar și influența acestor instituții au avut, probabil, un efect benefic de temperare asupra regiunii. Cu toate acestea, în cazul în care influențele de temperare se vor diminua și fluxul migrației va crește din nou, ar fi posibil ca stabilitatea regională să scadă.

România ar putea să ia în considerare dezvoltarea unei echipe de răspuns rapid, formată din experți și soldați specialiști. O astfel de unitate ar putea fi de dimensiuni mici, dar agilă, capabilă să se integreze rapid într-o operațiune în desfășurare la un centru de procesare sau într-o tabără, pentru a ajuta în caz de lipsă de capacitate.

aceste roluri și să acționeze în consecință. Prin urmare, țara noastră ar putea adopta un rol de sprijin pentru eforturile țărilor de tranzit de a gestiona fluxul imigrațional. Acest sprijin poate fi sub formă de materiale de ajutor și finanțare pentru a contribui la dezvoltarea capacităților de procesare a imigranților și la îmbunătățirea locuințelor pentru imigranți. România ar putea, de asemenea, să ia în considerare dezvoltarea unei echipe de răspuns rapid, formată din experți și soldați specialiști. O astfel de unitate ar putea fi de dimensiuni mici, dar agilă, capabilă să se integreze rapid într-o operațiune în desfășurare la un centru de procesare sau într-o tabără, pentru a ajuta în caz de lipsă de capacitate.

România poate fi, totodată, un ajutor prin extinderea propriei capacități de locuire și procesare a imigranților. Capacitatea de a împărtăși această provocare la nivelul UE poate fi o sursă de prestigiu și chiar de putere diplomatică, dacă este tratată în mod corect, ca un avantaj strategic, deși concurența politică internă ar putea face dificilă formarea unui consens suficient de larg pentru a pune în aplicare astfel de politici.

Până în prezent, statul român a fost în mare parte evitat de rutele majore de tranzit migrator, dar, după cum a arătat acest articol, lucrurile se pot schimba și escalada într-un interval scurt de timp. Traseele latente se pot reactiva, se pot schimba sau pot apărea rute noi. Fluxurile de migrație pot crește, iar statele vecine ar putea decide să-i împingă pe imigranți spre alte rute, fără a lua în considerare efectele negative ale unor astfel de decizii unilaterale. În acest caz, România are responsabilitatea de a dezvolta capacități strategice adecvate pentru a fi un participant proactiv la gestionarea migrației, în special în eventualitatea includerii sale în spațiul Schengen.

BIBLIOGRAFIE:

1. Buzan, B., Waeber, O., de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Londra: Lynne Rienner Publishers.
2. Chiriac, M. (2016). *Hungary to Build Fence on Romania Border*. Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2016/02/29/hungary-to-rise-fence-on-romania-border-02-29-2016/>, accesat la 12 iunie 2021.
3. Coelho, C., Kjuca, D., Musanipova, D. *Fencing off Europe*. Radio Free Europe/Radio Liberty, <https://www.rferl.org/a/fencing-off-europe/27562610.html>, accesat la 2 februarie 2019.
4. Collins, K, Mohdin, A. (2016). *This is what happens when we build walls and fences to keep people out*. Quartz, <https://qz.com/783678/>

- this-is-what-happens-when-we-build-walls-and-fences-to-keep-people-out/, accesat la 13 iunie 2021.
5. Edmonda (pseud.) (2018). *Migrations' changing scenario: the new Balkan Route and the European Union*. În *Rivista di Studi Politici Internazionali*, aprilie-iunie, vol. 85, nr. 2.
  6. Feher, M. (2015). *Hungary Completes Croatia Border Fence to Keep Migrants Out*. În *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/articles/hungary-completes-croatia-border-fence-to-keep-migrants-out-1444927774>, accesat la 12 iunie 2021.
  7. Kingsley, P. (2016). *Tens of thousands migrate through Balkans since route declared shut*. În *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/30/tens-of-thousandsmigrate-through-balkans-since-route-declared-shut>, accesat la 13 iunie 2021.
  8. Luhn, A. (2016). *Norway tells refugees who used cycling loophole to enter to return to Russia*. În *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/14/norway-tells-refugees-bikes-russia-bicycle-immigration-storskog>, accesat la 12 iunie 2021.
  9. Maurice, E. (2015). *Sweden reintroduces border controls*. EU Observer, <https://euobserver.com/migration/131078>, accesat la 12 iunie 2021.
  10. Milekic, S. (2015). *Slovenia Starts Building Fence on Croatia Border*. Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2015/11/11/slovenia-setting-a-fence-on-border-with-croatia-11-11-2015/>, accesat la 12 iunie 2021.
  11. Mortimer, C. (2015). *Bulgaria builds final part of razor wire fence to keep out refugees*. În *Independent*, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/bulgaria-builds-final-part-razor-wire-fence-keep-out-refugees-10437962.html>, accesat la 12 iunie 2021.
  12. Morvai, H., Djokovic, D. (2017). *Migrations in between Hollow Walls and Cosmopolitanism*. Case study: The Balkans. În Del Re, E., C., Larémont, R.R. (eds.), *Pursuing stability and a shared development in Euro-Mediterranean migrations*. Rome: Aracne Editrice.
  13. Murphy, F. (2015). *Austria says army will help impose tougher border checks*. Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-austria-idUSKCNORE1YK20150914>, accesat la 12 iunie 2021.
  14. Šalamon, K. (2016). *Asylum systems in the Western Balkan countries: current issues*. International Migration, vol. 54, nr. 6.
  15. Tange, A., Dickson, D. (2016). *Denmark and Sweden are cracking down on passport-free travel*. Business Insider, <https://www.businessinsider.com/r-danes-swedes-impose-new-border-checks-in-fresh-blow-to-open-frontier-europe-2016-1>, accesat la 12 iunie 2021.
  16. Than, K. (2017). *Hungary to arm new 'border hunters' after six-month crash course*. Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-hungary-borderhunters/hungary-to-arm-new-border-hunters-after-six-month-crash-course-idUSKBN16G2ED>, accesat la 3 februarie 2019.

17. Von der Brelie, H., Salfiti, J. (2018). *Western Balkan route' for migrants, refugees stuck at borders*, Euronews, <https://www.euronews.com/2018/11/30/western-balkan-route-for-migrants-refugees-stuck-at-borders>, accesat la 13 iunie 2021.
18. Amnesty International (2017). *EU: Countries have fulfilled less than a third of their asylum relocation promises*, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/09/eu-countries-have-fulfilled-less-than-a-third-of-their-asylum-relocation-promises/>, accesat la 13 iunie 2021.
19. European Commission (2015). *Meeting on the Western Balkans Migration Route: Leaders Agree on 17-point plan of action*. Press Release on http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_it.htm, accesat la 3 februarie 2019.
20. FRAN (Frontex Risk Analysis 2015-2016), <https://frontex.europa.eu/publications/?category=riskanalysis>, accesat la 12 iunie 2021.
21. FRAN&JORA (Joint Operations Reporting Application), 2021, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>, accesat la 12 iunie 2021.
22. Frontex, Migratory Map (2019), <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>, accesat la 12 iunie 2021.
23. Frontex Western Balkan Route, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/western-balkan-route/>, accesat la 12 iunie 2021.
24. *Germany limits refugee family unification for those arriving from Greece* (2017). Deutsche Welle, <http://www.dw.com/en/germany-limits-refugee-family-unification-for-thosearriving-from-greece/a-38898465>, accesat la 13 iunie 2021.
25. *Migrant crisis: Germany starts temporary border controls* (2015). BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34239674>, accesat la 12 iunie 2021.
26. *Migrant crisis: Sweden border checks come into force* (2016). BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-35218921>, accesat la 12 iunie 2021).
27. *Migrants attack Macedonian police as construction of Greek border fence begins* (2015). În *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/29/migrants-attack-macedonian-police-as-construction-of-greek-border-fence-begins>, accesat la 12 iunie 2021.
28. *Refugees ,exhausted' after Serbia-Hungary border closes* (2015). BBC, <https://www.bbc.com/news/av/world-34250092>, accesat la 12 iunie 2021.
29. *Russia shuts arctic border to Norway over ,security reasons'* (2016). În *Deutsche Welle*, <https://www.dw.com/en/russia-shuts-arctic-border-to-norway-over-security-reasons/a-19001593>, accesat la 12 iunie 2021.
30. *Sicurezza: presidente croata Kitarovic, necessario mantenere chiusarotta balcanica* (2017). Agenzia Nova, <https://www.agenzianova.com/a/0/1574755/2017-05-28/sicurezzapresidente-croata-kitarovic-necessario-mantenere-chiusa-rotta-balcanica>, accesat la 3 februarie 2019.

31. *Slovakia putting temporary border controls in place* (2015). Reuters, <https://www.reuters.com/article/uk-europe-migrants-slovakia-border-idUKKCNOREOYD20150914>, accesat la 12 iunie 2021.
32. UNHCR, *UNHCR Serbia Update – October 2017*, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/60156>, accesat la 13 iunie 2021). A se vedea și European Commission, *ECHO Factsheet-Serbia: Response to the Refugees Crisis*, http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/serbia_en.pdf, accesat la 13 iunie 2021.

MANAGEMENTUL CÂMPULUI DE LUPTĂ AL VIITORULUI. LUPTA ȘI VICTORIA ÎN SPAȚIUL DE OPERAȚII AERIAN DE O COMPLEXITATE SPORITĂ AL VIITORULUI

Locotenent-colonel Livio ROSSETTI

Expert operații aer-sol, JAPCC-Kalkar, Germania

În contextul progresului tehnologic și al combinației capacităților convenționale, asimetrice și hibride, în domeniile convenționale, precum și în cel cibernetic și spațial, NATO s-ar putea afla în situația de a avea o libertate de manevră compromisă și o eficacitate diminuată în descurajarea potențialilor agresori. Astfel, pentru a face față corect acestor amenințări la adresa securității și pentru a opera eficient în acest tip de „mediu multi-domeniu”, este necesar ca NATO să aibă o abordare cuprinzătoare și să dezvolte noi strategii, care să permită utilizarea forțelor, cu un grad mai mare de integrare și sincronizare.

Cuvinte-cheie: A2/AD, mediu multi-domeniu, război mozaic, interoperabilitate, centru de putere.

Notă: Articolul, având titlul *Future Battlespace Management. Fighting and Winning the Increasingly Complex Air Operations Environment of the Future*, este preluat din Revista JAPCC, *Transforming Joint Air and Space Power*, nr. 31, iarnă/vară 2021, pp. 26-31, https://www.japcc.org/wp-content/uploads/JAPCC_J31_screen.pdf, accesat la 02 iunie 2021.

Traducere: Diana-Cristiana LUPU

Numărul 3/2021

204

Managementul câmpului de luptă al viitorului.

Lupta și victoria în spațiul de operații aerian de o complexitate sporită al viitorului

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

INTRODUCERE

Structurile robuste de restricționare a accesului (*Anti-Access and Area-Denial – A2/AD*), împreună cu proliferarea tehnologiilor avansate în mai multe domenii, vor domina a treia dimensiune în deceniile următoare. Adversarii potențiali vor combina capacitățile convenționale, asimetrice și hibride în fiecare domeniu fizic tradițional (aerian, terestru și maritim), cărora li se adaugă domeniile cibernetic și spațial, și își vor ajusta strategiile, utilizând aceste progrese, în încercarea de a diminua punctele forte ale NATO. Acest fapt ar putea compromite libertatea de manevră a NATO, i-ar putea reduce eficacitatea în descurajarea potențialilor agresori și ar putea submina stabilitatea de-a lungul frontierelor Alianței. Este necesară o abordare cuprinzătoare pentru a face față corect acestor amenințări la adresa securității și pentru a opera eficient în acest tip de „mediu multi-domeniu”. Va fi fundamental pentru NATO să dezvolte noi strategii, care să permită utilizarea forțelor, cu un grad mai mare de integrare și sincronizare, astfel încât să poată depăși rapid adversarii din mai multe domenii. Recent, au apărut numeroase lucrări, studii și articole care propun o nouă perspectivă asupra viitorului spațiu de luptă. Generalul David L. Goldfein, fostul șef al Statului Major al Forțelor Aeriene ale Statelor Unite ale Americii, și-a rezumat recent viziunea într-un concept simplu și cuprinzător, anume că, „În viitor, victoria în luptă va depinde mai puțin de capacitățile individuale și mai mult de punctele forte ale unei rețele conectate, la dispoziția liderilor coaliției”. (Pope, 2019). Este timpul să adoptăm un proces de transformare care să permită forțelor NATO să desfășoare operații întrunite în toate domeniile. Acest lucru va determina necesitatea unor sisteme avansate de comandă și control (C2), capabile să se conecteze, să integreze și să sincronizeze în mod corespunzător forțele, indiferent de categoria sau domeniul cărora le aparțin. Sisteme care pot garanta viitorilor comandanți posibilitatea de a „lua în considerare, încă de la începutul procesului de planificare, toate domeniile și de a fi în măsură să coordoneze retrasarea dinamică a sarcinilor, în toate domeniile,

Este timpul să adoptăm un proces de transformare care să permită forțelor NATO să desfășoare operații întrunite în toate domeniile. Acest lucru va determina necesitatea unor sisteme avansate de comandă și control (C2), capabile să se conecteze, să integreze și să sincronizeze în mod corespunzător forțele, indiferent de categoria sau domeniul cărora le aparțin.

205

OPINII

pe tot parcursul execuției” (Doctrina Forțelor Aeriene ale SUA/US Air Force Doctrine, 2020).

Viitorul va fi caracterizat de o creștere exponențială a operațiilor în spațiul aerian, atât în număr, cât și în complexitate. Acest aspect va genera noi provocări cu privire la managementul spațiului de luptă al domeniului aerian. Scopul acestui articol este de a evidenția importanța, pentru NATO, a dezvoltării unor strategii moderne de management al spațiului de luptă și al spațiului aerian, ca o „condiție sine qua non” a luptei și victoriei în mediul operațional aerian cu o complexitate sporită al viitorului.

ÎN CĂUTAREA UNOR SISTEME C2 AVANSATE

Într-un raport recent, Joint Air Power Competence Centre/JAPCC descrie un posibil scenariu pentru explicarea unei viziuni viitoare a sprijinului întrunit (*Close Joint Support*). În acest scenariu, un sistem de comandă și control multi-domeniu (*Multi-Domain Command and Control System – MDC2S*) va putea partaja date cu toate sistemele conectate la nivelul tuturor domeniilor și va procesa mai multe „cereri de foc (*calls for fire*)” în timp real. După primirea unui mesaj digital de urgență în legătură cu o lovitură neplanificată (*troops in contact – TIC*), luând în considerare repartizarea țintelor (*time-on-target – TOT*) și raza de efect a armamentului (*weapons effect radii*), MDC2S îi prezintă coordonatorului sprijinului cu foc (*Joint Fires Support Coordinator – JFSC*) o listă, prioritarizată de computer, conținând opțiunile de atac disponibile și estimarea daunelor colaterale (*Collateral Damage Estimation – CDE*). Opțiunile de atac vor include toate elementele, de la rachete cu rază lungă de acțiune, lansate de pe nave maritime, artilerie și sisteme lansatoare de rachete multiple (*Multiple Launch Rocket Systems – MLRS*), avioane cu pilot, având aripi fixe și rotative, până la vehicule aeriene fără pilot (*Unmanned Aerial Vehicles – UAVs*) cu încărcături utile la bord, care pot fi controlate direct de unitățile terestre (Cochran, Haider, Stathopoulos, 2020). Studiul JAPCC anticipează căutarea unui nou mod de abordare a operațiunilor de luptă; o abordare care poate permite forțelor să planifice și să execute operațiuni rapide, dar, în primul rând, să utilizeze capacitățile oferite de toate domeniile într-un mod sincronizat, cooperativ și eficient. Într-adevăr, mai mult decât viteza platformelor de luptă, în confruntările viitoare, rapiditatea și modul în care comandanții de la toate nivelurile

vor înțelege și vizualiza spațiul de luptă vor reprezenta un factor determinant pentru victorie. Pentru câștigarea luptelor viitorului, viteza și posibilitatea partajării informațiilor vor fi elemente decisive pentru accelerarea procesului decizional, exploatarea inițiativei și crearea unei poziții de avantaj relativ. Procesele actuale de luare a deciziilor, planificare și execuție par a fi lente și previzibile. Concurența cu viitorii adversari egali va necesita concepte avansate de management al spațiului de luptă pentru a facilita sincronizarea rapidă a eforturilor de a crea dileme pentru adversari. Acest lucru va necesita „*planificare tactică continuă și iterativă pe termen scurt, planificare pe termen lung la nivel operațional și rectificare, pe măsură ce condițiile se schimbă*” (Curtis, 2020). Concentrându-se asupra acestei necesități, șeful Statului Major al Forțelor Aeriene ale SUA a prezentat necesitatea unui sistem C2 optimizat, un sistem care este capabil să amelioreze conștientizarea situației (*situational awareness*), să accelereze procesul decizional și să ofere o capacitate optimizată de direcționare a forțelor în domenii multiple. Ca urmare a solicitării acestui ofițer superior, Departamentul american al Apărării (*Department of Defense – DoD*) a lansat o nouă inițiativă privind comanda și controlul întrunit la nivelul tuturor domeniilor, denumită *Joint All Domain Command and Control – JADC2*.

JADC2 ar putea fi definită ca o nouă viziune de management al luptei, o viziune în care forțele viitorului vor fi caracterizate de capacitatea de a „*susține operațiile într-o luptă extrem de strânsă, asigurându-se că nu doar autovehiculele, ci și aeronavele, muniția, sateliții, navele maritime, submarinele, tancurile și oamenii sunt la locul potrivit, la timpul potrivit, urmărind ținta potrivită, cu efectele potrivite, în termeni de secunde*”. (Nishawn, 2020). Cu această inițiativă, DoD afirmă că nu mai este momentul pentru dezvoltarea de soluții specifice unui singur domeniu, ci este timpul pentru gândirea, dezvoltarea și adoptarea unei abordări centrate pe rețea, pentru a conecta fiecare senzor din orice domeniu cu orice trăgător. În concordanță cu cele arătate, Agenția pentru proiecte de cercetare avansată în domeniul apărării (*Defence Advanced Research Projects Agency – DARPA*) dezvoltă conceptul de „*Război mozaic (Mosaic Warfare)*”.

„*Războiul mozaic*” poate fi descris ca o nouă platformă revoluționară de ducere a războiului, constituită pe un pachet de forțe interconectate și interoperabile, capabile să valorifice cele mai bune caracteristici ale diferitelor platforme (DARPA, nedatat). Un tip de „*sistem de sisteme*”

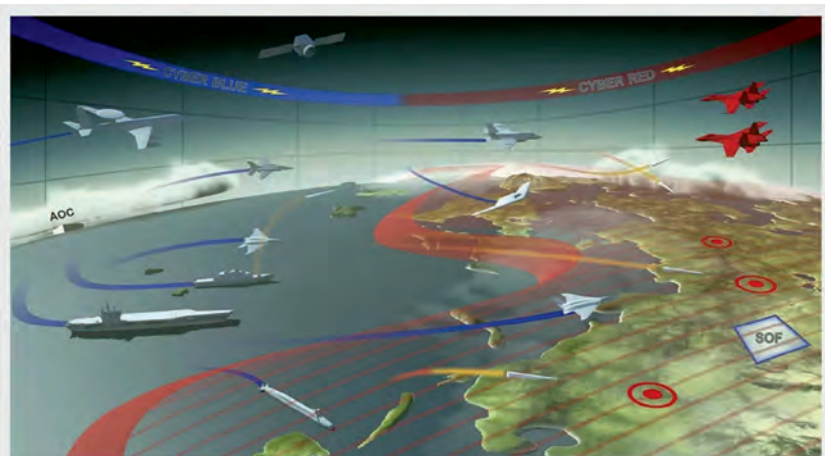
Șeful Statului Major al Forțelor Aeriene ale SUA a prezentat necesitatea unui sistem C2 optimizat, un sistem care este capabil să amelioreze conștientizarea situației (*situational awareness*), să accelereze procesul decizional și să ofere o capacitate optimizată de direcționare a forțelor în domenii multiple. Departamentul Apărării al SUA a lansat o nouă inițiativă privind comanda și controlul întrunit la nivelul tuturor domeniilor, denumită *Joint All Domain Command and Control – JADC2*.

Modelele conceptuale inovatoare de management al spațiului de luptă au un aspect comun: utilizarea celei de a treia dimensiuni. Aceste concepte vor funcționa numai dacă un sistem adecvat de management al spațiului aerian garantează comandanților o execuție tactică rapidă și flexibilă, printr-o redistribuire rapidă a sarcinilor la nivelul elementelor din dotare și o repartizare dinamică a spațiului aerian.

caracterizat prin interfețe noi dedicate, legături de comunicații și programe de navigare și sincronizare de precizie, care vor permite platformelor să lucreze împreună. Se bazează pe conceptul că „*tot ceea ce are un sensor ar putea fi conectat la tot ceea ce poate lua o decizie și, apoi, la orice poate întreprinde o acțiune*”. (Ib.). NATO ar trebui să valorifice posibilitățile oferite de noile tehnologii și să dezvolte concepte de luptă avansate, care să permită viitorilor comandanți, la toate eșaloanele, să înțeleagă rapid bătălia, să direcționeze forțele mai repede decât inamicul și să ofere efecte de luptă sincronizate în domenii multiple. După cum a postulat recent generalul Goldfein, „*Scopul [este] de a produce multiple dileme pentru adversarii noștri într-un mod care îi va copleși (...), un rezultat și mai bun... este de a rafina operațiile multi-domeniu (Multi-Domain Operations – MDO) până la punctul în care produc atâtea dileme pentru adversarii noștri, astfel încât aceștia aleg să nu ne considere prima opțiune*”. (Ib.).

Artificial rendering of a future multi-domain battlefield scenario.

© Lockheed Martin

Figura nr. 1: Reproducere artificială a unui scenariu într-un câmp de luptă multi-domeniu viitor, Lockheed Martin

NOI PROVOCĂRI RELATIVE LA MANAGEMENTUL SPAȚIULUI AERIAN AL VIITORULUI

Modelele conceptuale inovatoare de management al spațiului de luptă menționate anterior au un aspect comun: utilizarea celei de a treia dimensiuni. Aceste concepte vor funcționa numai dacă un sistem adecvat de management al spațiului aerian garantează comandanților

o execuție tactică rapidă și flexibilă, printr-o redistribuire rapidă a sarcinilor la nivelul elementelor din dotare și o repartizare dinamică a spațiului aerian. Acest lucru va necesita revizuirea managementului spațiului aerian, în sensul accentului pus pe o abordare inovatoare, care poate garanta coordonarea dinamică a spațiului aerian în timp real, asigurând, în același timp, un nivel adecvat al riscului de coliziune. Situația devine mai complicată atunci când considerăm că utilizarea spațiului aerian de către toți actorii va duce la o creștere semnificativă a traficului în viitor, având ca rezultat o creștere exponențială a operațiilor în spațiul aerian. În perioada prognozată, 2019-2026, de exemplu, se preconizează intensificarea utilizării UAV-urilor în operațiile militare, precum și în aplicații civile și comerciale, rata de creștere anuală compusă (*Compound Annual Growth Rate – CAGR*) prognozată fiind de 15,8% (CISION PR Newswire, 2020).

Mai mult, toate categoriile de forțe dezvoltă arme „*multi-domeniu*” cu rază lungă de acțiune, ghidate cu precizie, ceea ce va determina necesitatea unui management comun al spațiului aerian având un grad mai mare de strictețe. Pentru a evidenția câteva dintre aceste noi sisteme, Marina SUA (US Navy) dezvoltă o nouă armă electromagnetică (*Electromagnetic Railgun*), posibil să atingă țintele de la 100 de mile marine distanță și să lovească un obiect solid de metal care s-ar deplasa cu viteza de 4.500 de mile pe oră (Suciu, 2020). Armata SUA dezvoltă o armă hipersonică cu rază lungă de acțiune, o rachetă propulsată (*rocket-powered boost-glide missile*), a cărei rază de acțiune este clasificată, dar se preconizează a fi în jurul a mii de mile. De asemenea, se urmărește crearea unui tun strategic cu rază lungă de acțiune, o super-armă care utilizează praf de pușcă pentru a lansa proiectile ghidate la peste o mie de mile (Freedberg, 2020). Armele hipersonice futuriste, care promit să traverseze mai multe teritorii într-un timp mai scurt, vor încălca normele tradiționale ale armelor cu rază lungă de acțiune, inclusiv altitudinile maxime atinse. Mai mult, trebuie luat în considerare faptul că schimbările din mediul A2/AD, coroborate cu progresele înregistrate de adversari în spațiul cibernetic și în spectrul electromagnetic, vor limita utilizarea sistemelor convenționale de urmărire a aeronavelor și vor conduce la creșterea cererii de platforme nedetectabile (*stealth*). Managementul spațiului aerian în viitorul apropiat va avea o complexitate sporită, comparativ cu ceea ce se întâmplă în prezent. Anticipând viitorul managementului

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Marina SUA dezvoltă o nouă armă electromagnetică, posibil să atingă țintele de la 100 de mile marine distanță și să lovească un obiect solid de metal care s-ar deplasa cu viteza de 4.500 de mile pe oră.

spațiului aerian, capabil să facă față unui scenariu atât de complicat, DARPA a lansat o nouă inițiativă pentru un program numit *Air Space Total Awareness for Rapid Tactical Execution (ASTARTE)*. „Scopul programului ASTARTE este de a asigura culoare de zbor, în timp real și cu riscuri scăzute, pentru utilizatorii spațiului aerian, precum și acțiuni întrunite de lovire, care să sprijine unitățile tactice și să genereze o imagine aeriană rezilientă, în cadrul bulei A2/AD, în timpul desfășurării operațiilor JADC2 ... Acesta va fi interoperabil și coordonat cu sistemele C2 existente, pentru ca utilizatorii și operatorii spațiului aerian să beneficieze de cele mai noi și relevante informații disponibile” (DARPA, 2020). Chiar dacă se concentrează doar pe spațiul aerian de deasupra unei divizii (un segment de spațiu aerian de aproximativ 100 km pe 100 km, de la sol până la 18.000 de picioare), DARPA este lider al unui proiect care, în cazul în care ar fi pus în practică, ar putea schimba radical conceptul actual de *management al spațiului aerian* și ar face diferența în ceea ce privește planificarea și implementarea viitoarelor strategii de luptă.

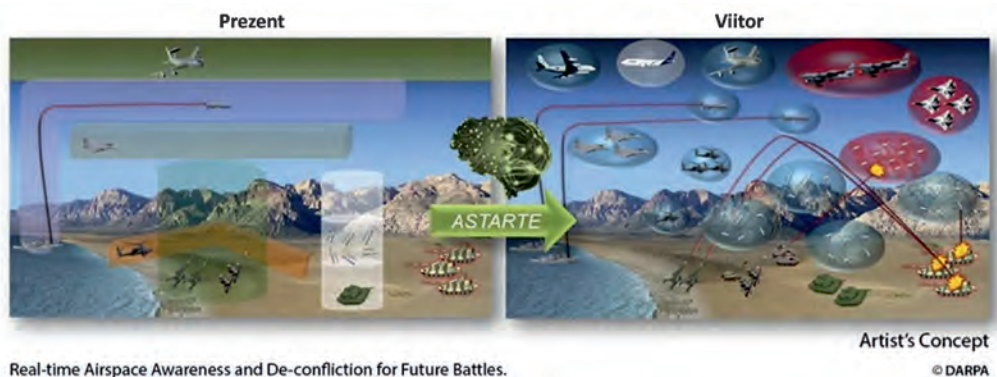

Figura nr. 2: Imaginea spațiului aerian în timp real și asigurarea culoarelor de zbor pentru bătăliile viitoare (DARPA)

INTEROPERABILITATEA: O VECHĂ PROBLEMĂ

Principiul de funcționare a acestor noi inițiative de luptă și management al spațiului aerian se bazează, în mare măsură, pe posibilitatea oferită de tehnologiile implicate de a conecta toți senzorii disponibili și de a procesa datele aferente utilizând inteligența artificială. Directorul JAPCC și comandantul *Allied Air Command* (baza aeriană Ramstein, Germania), generalul Jeffrey L. Harrigian, avertizează că „există senzori în fiecare domeniu, dar conectarea acestor senzori

rămâne o provocare” (Harrigian, 2019, pp. 6-8). În prezent, în NATO, există o mulțime de sisteme și senzori diferiți, care nu garantează un nivel adecvat de interoperabilitate. ASTARTE promite să rezolve această problemă adoptând noi soluții algoritmice proiectate cu o interfață de programare a aplicațiilor (*Application Programming Interface – API*) care permite integrarea facilă și interoperabilitatea cu gama completă de sisteme C2 existente în armata SUA (Ib.). Poate că a sosit momentul ca Alianța să facă schimbări politico-militare holistice, pe scară largă, care pot aborda și rezolva problema interoperabilității, ținând cont de faptul că „interoperabilitatea nu necesită neapărat echipament militar comun. Ceea ce este important este ca echipamentul să poată partaja facilități comune și să fie capabil să interacționeze, să se conecteze și să comunice, să facă schimb de date și servicii cu alte echipamente”. (NATO, 2020). Inițiativa DARPA cu proiectul ASTARTE, care vizează obținerea unui API care integrează și face interoperabile diferitele sisteme C2 utilizate în prezent, merită, fără îndoială, sponsorizare și susținere.

CONCLUZII

Motto-ul „*divide et impera*”, care înseamnă dezbină și stăpânește, deși de origine incertă, a evidențiat o politică agreată de împărțirii romani din Antichitate. Strategia a vizat menținerea teritoriilor lor sau cucerirea altora noi, dezbinarea și fragmentarea puterii opoziției, astfel încât acestea să nu se poată unifica, urmărind un scop comun. În realitate, această strategie a contribuit la împiedicarea unei serii de entități mici, fiecare având un anumit grad de putere, să se unească și să formeze o entitate mai puternică și relevantă. NATO este o alianță militară interguvernamentală, cuprinzând 30 de țări diferite, motiv pentru care ar putea întâmpina dificultăți în fața unui inamic care se arată puternic unit prin utilizarea aceluiași limbaj, tactici, tehnici, proceduri și tehnologii. Luând în considerare deviza menționată mai sus ca avertisment, NATO va trebui să fie capabil să promoveze noi strategii pentru a se asigura că entitățile Alianței sunt unite pentru a forma un centru de putere, gata să asigure forțele militare necesare pentru descurajarea războiului „*et impera*” pentru o lungă perioadă de timp. Pentru a realiza acest deziderat, NATO trebuie să caute sisteme C2 inovatoare, capabile să se conecteze, să integreze și să sincronizeze în mod corespunzător forțe din toate domeniile. Acest lucru va necesita

NATO este o alianță militară interguvernamentală, cuprinzând 30 de țări diferite, motiv pentru care ar putea întâmpina dificultăți în fața unui inamic care se arată puternic unit prin utilizarea aceluiași limbaj, tactici, tehnici, proceduri și tehnologii.

Este timpul să ne concentrăm pe un cadru comun, prin care va fi posibilă dezvoltarea viitorului management al spațiului de luptă ca o soluție cuprinzătoare și integrată, creând condițiile pentru poziționarea NATO ca luptător și câștigător în mediul din ce în ce mai complex al operațiilor aeriene din viitor.

și un management revizuit al spațiului aerian. Un tip de management axat pe o abordare inovatoare, capabilă să garanteze o coordonare dinamică a spațiului aerian în timp real, asigurând, simultan, un nivel adecvat de gestionare a traficului. Inițiative precum JADC2, „*Mosaic Warfare*” și programul ASTARTE vor face diferența, dacă vor fi dezvoltate și adoptate colectiv de toate cele 30 de națiuni membre ale NATO. După cum a afirmat generalul Harrigian, „*pe măsură ce ne gândim la senzorii existenți și în curs de dezvoltare, trebuie să îi conectăm pentru a forma o rețea colectivă coezivă, rezilientă și capabilă de auto-remediere. Prin urmare, este crucial să construim o interoperabilitate multi-domeniu, încă din faza de proiectare a oricărei capacități viitoare*”. (lb.). Este timpul să ne concentrăm pe un cadru comun, prin care va fi posibilă dezvoltarea viitorului management al spațiului de luptă ca o soluție cuprinzătoare și integrată, creând condițiile pentru poziționarea NATO ca luptător și câștigător în mediul din ce în ce mai complex al operațiilor aeriene din viitor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cdr. Cochran, D., Lt.-col. Haider, A., Lt.-col. Stathopoulos, P. (iunie 2020). *Reshaping Close Support – Transition from Close Air Support to Close Joint Support*. Joint Air Power Competence Centre (JAPCC), Kalkar, Germania, <https://www.japcc.org/portfolio/reshaping-close-support/>, accesat la 17 iulie 2020.
2. Lemay, C.E. (iunie 2020), Centre for Doctrine Development and Education. Anexa 3-1, Department of the Air Force Role in Joint All-Domain Operations (JADO), <https://www.doctrine.af.mil/Operational-Level-Doctrine/Annex-3-1-DAF-Role-in-Jt-All-Domain-Ops-JADO/>, accesat la 24 iulie 2020.
3. Gen. Harrigian, J.L. (2019). *Shaping the Future Multi-Domain C2. Transforming Joint Air and Space Power*. În *The Journal of the JAPCC*. Ed. 29, https://www.japcc.org/wp-content/uploads/JAPCC_J29_screen.pdf, accesat la 17 iulie 2020.
4. Smagh, N.S. (aprilie 2020). *Defence Capabilities: Joint All Domain Command and Control*. Congressional Research Service, <https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF11493.pdf>, accesat la 1 iulie 2020.
5. Pope, C., Secretary of the Air Force Public Affairs (Sept. 2019). *Goldfein, details Air Forces' move towards a 'fully networked', multi-domain future*, <https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/1963310/goldfein-details-air-forces-move-toward-a-fully-networked-multi-domain-future/>, accesat la 17 iulie 2020.
6. Suciu, P. (iulie 2020). *Dead or Alive: What is the Fate of US Navy's Big Railgun Project?*. The National Interest. <https://nationalinterest.org>

7. Freedberg, S.J. Jr. M. (2020). *Army Tests New A2/AD Tools: Howitzers, Missiles & 1,000-Mile Supergun*. Breaking Defence, <https://breakingdefense.com/2020/05/army-tests-new-a2-ad-tools-howitzers-missiles-1000-mile-supergun/>, accesat la 21 iulie 2020.
8. CISION PR Newswire. (ian. 2020). *Unmanned Aerial Vehicle (UAV) Market Size Worth Arounds US\$ 48.8 Bn by 2026*, <https://www.prnewswire.com/news-releases/unmanned-aerial-vehicle-uav-market-size-worth-around-us-48-8-bn-by-2026-300995216.html>, accesat la 29 iunie 2020.
9. DARPA (nedatat). *DARPA Tiles Together a Vision of Mosaic Warfare* [promovare], <https://www.darpa.mil/work-with-us/darpa-tiles-together-a-vision-of-mosaic-warfare>, accesat la 1 iulie 2020.
10. DARPA Broad Agency Announcement (aprilie 2020). *Air Space Total Awareness for Rapid Tactical Execution (ASTARTE) – Strategic Technology Office*, <https://beta.sam.gov/opp/897bf13ef9a044b298d0de164781412c/view>, accesat la 7 iulie 2020.
11. North Atlantic Treaty Organization. (24 martie 2020). *Interoperability: Connecting NATO Forces*, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84112.htm, accesat la 13 iulie 2020.
12. US Air Force Doctrine. Nota 1-2. (Martie 2020). *USAF Role in Joint All-Domain Operations*.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

ROLUL SOLUȚIILOR DE TIP SENTIMENT ANALYSIS ȘI DATA MINING ÎN STUDIUL PROPAGĂRII FAKE NEWS ȘI AL CONTRACĂRII ACESTORA

Constantin BĂLAN

Direcția informare și relații publice, Ministerul Apărării Naționale

Articolul propus susține importanța studierii fenomenului propagării fake news (știri false) pe baza unor soluții de tip „sentiment analysis” (analiză de sentiment – utilizarea de tehnici de procesare a limbajului natural) și „data mining” (obținerea unor informații relevante din studiul datelor), având în vedere diversificarea și viteza de transmitere a acestor tipuri de știri, precum și a necesității implementării unor mecanisme care să ajute, într-o primă etapă, la înțelegerea profundă a acestora și, ulterior, la limitarea răspândirii fenomenului.

Pentru elaborarea prezentului articol, am utilizat metoda analizei calitative a lucrărilor de specialitate studiate.

Cuvinte-cheie: mass-media, trolling, fake news, analiza de sentiment, opinia publică.

Rolul soluțiilor de tip *Sentiment Analysis* și *Data Mining*
în studiul propagării *Fake News* și al contracării acestora

Motto:
„Fără emoții, nu există comunicare, iar fără comunicare,
nu există viață socială”.

Jacques Cosnier
(„Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor”)

INTRODUCERE

Pentru a înțelege fenomenul *fake news*, sub toate aspectele sale, este nevoie, într-o primă etapă, de plasarea acestuia în contextul evoluției societății umane și al comunicării ca principală modalitate de relaționare interumană. Astfel, chiar dacă există mai multe dezbateri cu privire la apariția *fake news* în forma lor actuală, este unanim acceptat faptul că povestirile false (*false stories*), zvonurile cu privire la aspecte ale vieții în comunitate au existat dintotdeauna în grupurile umane, modalitatea predilectă de transmitere a acestora fiind cea verbală (Burkhart, 2017, p. 5).

Apariția scrisului și, ulterior, a tipăriturilor a condus la o primă formă de teoretizare a știrilor, precum și la un prim set de cerințe de ordin deontologic, și anume acela ca știrea să reflecte, dincolo de toate, adevărul, să fie obiectivă și corectă. Cu toate acestea, Lippmann separă adevărul de știre în lucrarea sa, „*Public Opinion*” (1921, p. 363), și consemnează faptul că, în timp ce scopul știrii este acela de a semnaliza apariția unui eveniment, adevărul vine să scoată la lumină faptele ascunse în spatele acestui eveniment.

Odată cu accesarea omenirii în cel de-al treilea stadiu de dezvoltare al său, caracterizat de evoluția tehnologiei ca element favorizant al dezvoltării comunicării interumane în detrimentul celei tipărite (McLuhan, 1962), sursele de informații s-au diversificat tot mai mult. Se poate observa, astfel, nu numai o dezvoltare a mijloacelor de comunicare în masă (radio, TV, presă scrisă), dar și apariția unui nou fenomen, important în ecuația știrilor false, anume acela al diversificării programului de știri, ce începe să se flexibilizeze și să „atenteze”

Apariția scrisului și, ulterior, a tipăriturilor a condus la o primă formă de teoretizare a știrilor, precum și la un prim set de cerințe de ordin deontologic, și anume acela ca știrea să reflecte, dincolo de toate, adevărul, să fie obiectivă și corectă. Cu toate acestea, Lippmann separă adevărul de știre în lucrarea sa, „*Public Opinion*”, și consemnează faptul că, în timp ce scopul știrii este acela de a semnaliza apariția unui eveniment, adevărul vine să scoată la lumină faptele ascunse în spatele acestui eveniment.

În contextul diversificării mijloacelor de comunicare, apare în scenă internetul, iar știrile încep să fie analizate mult mai scrupulos, să aibă abordări multiple, nuanțe, să fie uneori mai detaliate, altele mai succinte, în funcție și de posibilitățile tehnice ale mass-mediei de a se adapta noului context „virtual”. Vorbim aici despre conceptul de „noi media”, definit, la momentul apariției, ca „rezultat al convergenței dintre media tradițională și sistemele informatice, computerizate”.

la rigurozitatea jurnalelor de știri clasice. La acest moment, își face apariția, în presa de peste ocean, o nouă formă de *entertainment*, ce are ca punct de plecare știrea reală, însă care, mai apoi, este satirizată prin exagerări, schimbări ale contextului apariției știrii inițiale, uneori chiar adăugarea unor completări neadevărate în integralitate (Tandoc et al., p. 139).

În acest context al diversificării mijloacelor de comunicare, apare în scenă internetul, iar știrile încep să fie analizate mult mai scrupulos, să aibă abordări multiple, nuanțe, să fie uneori mai detaliate, altele mai succinte, în funcție și de posibilitățile tehnice ale mass-mediei de a se adapta noului context „virtual”. Vorbim aici despre conceptul de „noi media” (Dobrescu, Bărgăoanu, 2003, p. 83), definit, la momentul apariției, ca „rezultat al convergenței dintre media tradițională și sistemele informatice, computerizate”. Își fac apariția blogurile și forumurile, unde jurnaliștii încep să aibă la dispoziție un spațiu ceva mai extins pentru a adăuga mai multe elemente de context informațiilor transmise spre publicare instituției de media căreia îi aparțin. De asemenea, jurnaliștii devin moderatori ai acestor forumuri și încurajează participarea cititorului la dezbateri, uneori chiar orientând discuția către anumite zone de interes editorial (Schifirneț, 2014, p. 102). Peisajul mediatic se extinde, își fac apariția jurnaliștii de tip *freelancer* (care nu mai aparțin unei anumite instituții media) și, în plus, tot mai multe persoane încep să transmită comentarii la știrile postate pe site-urile redacțiilor, să le combată, să le dezbată sau chiar să posteze propria versiune asupra a ceea ce s-a întâmplat (fie ca martor direct, fie prin consultarea altor surse de informare). Cu unele excepții, destul de ușor de identificat [de ex., știri provenind de pe site-uri în întregime false – *hoax sites* (Burkhart, 2017, p. 7)], vizibilitatea rămâne concentrată, în această etapă, în zona știrilor „originale”, cele apărute în mass-media consacrate, inclusiv în varianta lor *online*.

Apariția însă, la scurt timp, a rețelelor de socializare va schimba aproape complet peisajul media, mai multe elemente contribuind aproape simultan la acest fapt. În primul rând, accesul constant la știri, acum într-un format digital și foarte ușor de accesat de către mase întregi de utilizatori, va avea ca efect o diversificare accentuată și o creștere exponențială a volumului știrilor aflate la dispoziția celor

interesați. În al doilea rând, utilizatorii *non-jurnaliști*, cei care în etapa anterioară erau foarte activi pe forumurile de discuții puse la dispoziție de variantele *online* ale instituțiilor de media, au acum la dispoziție o platformă online gratuită și o audiență proprie, aflată în continuă expansiune. Se conturează, astfel, conceptul de *jurnalism participativ*, consacrat de Melissa Wall (2012) în lucrarea „*Citizen journalism: valuable, useless or dangerous*”, concept potrivit căruia orice utilizator al internetului (și, implicit, al unei platforme de socializare), având o opinie și un interes în a informa, are dreptul de a produce orice fel de conținut (ce poate deveni știre) la nivel global și a cărei veridicitate să fie aportul aproape exclusiv al autorului.

În concluzie, peisajul mediatic de astăzi, în cea mai mare parte a sa nereglementat și caracterizat de coexistența instituțiilor mass-media tradiționale și a Social/New/Citizen media, aduce în același loc un volum uriaș de știri (reale, parțial reale, complet false etc.), provocarea cea mai importantă fiind dată de delimitarea cât mai clară a acestora.

DEFINIȚII ȘI TIPURI DE ȘTIRI FALSE

Din punct de vedere strict lingvistic, noțiunea de *știre falsă* presupune faptul că evenimentul descris în știre nu este adevărat, nu a existat sau relatarea despre el este complet incorectă. Având însă în vedere că majoritatea știrilor din prezent ce intră în categoria știrilor false prezintă o componentă adevărată (care poate fi prezentată ca atare, la începutul sau pe parcursul textului știrii), noțiunea de știre falsă ar putea fi discutabilă. Din acest motiv, noțiunea de „*fake*” este mai potrivită, iar echivalentul cel mai potrivit în limba română ar putea fi „*contrafăcut*”, „*măsluit*” sau „*fabricat*”. Este și motivul pentru care va fi folosită, cu precădere, noțiunea de *fake news* pentru a desemna, la modul general, astfel de știri.

Un studiu asupra *fake news*, în general, și asupra identificării unor metode de contracarare a acestora, în special, va trebui să se bazeze, într-o primă etapă, pe definirea și clasificarea acestor tipuri de știri, astfel încât efortul de combatere să se concentreze asupra celor relevante. O astfel de delimitare, ce poate reprezenta un punct de pornire în identificarea și a altor subtipuri de știri false, împarte acest tip de știri în două categorii mari: cele motivate economic și cele motivate ideologic (Alcott, Gentzkov, 2017, p. 217). Însă, pentru o mai bună

Potrivit conceptului „jurnalism participativ”, orice utilizator al internetului (și, implicit, al unei platforme de socializare), având o opinie și un interes în a informa, are dreptul de a produce orice fel de conținut (ce poate deveni știre) la nivel global și a cărei veridicitate să fie aportul aproape exclusiv al autorului.

Rezultatele unui studiu coordonat de Tandoc et al. în anul 2017, pe baza mai multor lucrări științifice din domeniu, identifică o tipologie a fake news, ce include: satira, parodia, știrea complet inventată, manipularea fotografiilor, reclama mascată și propaganda. Atuurile acestei clasificări sunt date de identificarea mai multor elemente comune ale fake news, precum preferința pentru modul de propagare în spațiul virtual sau utilizarea emoțiilor pentru a le face mai atractive.

Înțelegere a modului de răspândire a acestor tipuri de știri, este nevoie de o clasificare și mai amănunțită.

În acest sens, rezultatele unui studiu coordonat de Tandoc et al. în anul 2017, pe baza mai multor lucrări științifice din domeniu, identifică o tipologie a *fake news*, ce include: satira, parodia, știrea complet inventată, manipularea fotografiilor, reclama mascată și propaganda (Tandoc et al., p. 141). Atuurile acestei clasificări sunt date de identificarea mai multor elemente comune ale *fake news*, precum preferința pentru modul de propagare în spațiul virtual sau utilizarea emoțiilor pentru a le face mai atractive.

Pe de altă parte, criza din Ucraina din anul 2014, alegerile din SUA din 2016 și BREXIT-ul (2017-2020) au fost evenimente care nu numai că au accentuat și au făcut mult mai vizibile știrile false, ci au fost chiar martore ale intensificării propagării acelor știri motivate ideologic, create în mod special pentru a diminua încrederea în autorități sau în organizații politice sau politico-militare. Mai mult decât atât, un amplu studiu realizat de Centrul de Excelență NATO în Comunicare Strategică¹, denumit „*Internet trolling as a tool of hybrid warfare: The case of Latvia*”, identifică și un nou vehicul de transmitere pentru *fake news*, și anume *trolling*-ul.

Cele două elemente definite anterior, *fake news* și vehiculul aferent de transmitere, plasate într-un anumit context geopolitic (criza din Ucraina, BREXIT-ul), politic (alegerile din SUA din anul 2016) sau sanitar (pandemia COVID din 2020 și 2021), conturează un fenomen întâlnit tot mai frecvent și care nu încetează a produce efecte din ce în ce mai nocive: *fenomenul dezinformării*.

Acest fenomen este întreținut și de o serie de factori, precum confuzia care se creează prin insuficienta explicare a diferențelor dintre o sursă și o sursă oficială, ca bază de plecare în elaborarea și transmiterea informațiilor ce pot deveni o știre. Mai mult decât atât, îngustarea tot mai accentuată a liniei de demarcație dintre modul de prezentare a faptelor față de opinii, amplificată și de posibilitatea ca opiniile unei părți semnificative a publicului să fie cunoscute față de o problematică de interes public larg, are ca rezultat o efervescență

¹ NATO StratCom Centre of Excellence (www.stratcomhcoe.org) este un centru de excelență NATO în domeniul Comunicării Strategice amplasat în Riga, Letonia, înființat în anul 2014 ca urmare a nevoii Alianței Nord-Atlantice de a aprofunda domeniul StratCom și de a sprijini aliații cu expertiză în acest domeniu.

a dialogului, lucru benefic, de altfel, pentru buna informare a comunității. În același timp însă, această efervescență devine un teren propice alterării informației inițiale și generării unor știri al căror grad de veridicitate poate fi profund afectat. În plus, preluarea automată a știrilor din mediul virtual de către presa tradițională și timpul insuficient pentru documentare sau documentarea incompletă au ca rezultat apariția unor discrepante majore între informația transmisă de emițător în mod corect, complet și oportun, și știrea finală.

Problema propagării *fake news* se intensifică în situații de criză, atunci când starea emoțională a publicului și, implicit, impactul pe care îl pot avea aceste știri în acest context sunt mai pregnante. Mai mult decât atât, efectele pot fi resimțite pe termen mediu și lung, având în vedere că propagarea acestor tipuri de știri și dezinformarea pe care acestea o generează pot conduce la erodarea sistemelor de comunicare clasice, care se bazează pe încrederea reciprocă între emițător și receptor.

O clasificare non-exhaustivă a tipurilor de *fake news*, clasificare supusă nevoii de actualizare permanentă, având în vedere dinamica peisajului mediatic actual, identifică, între altele, o serie de categorii importante care, prin conținut și adresabilitate, vor trebui să fie tratate și analizate separat:

- a) **Ideologice** – tipuri de știri care își propun modificarea percepției asupra unor concepte și abordări cu caracter general, precum atitudinea publică față de apartenența la organizații internaționale sau susținerea în plan național a unor abordări internaționale.
- b) **Știrea-pamflet** – tipuri de știri intenționat create ca atare, ce pot include elemente de sarcasm sau ironie și al căror accent cade nu pe veridicitatea știrii, ci pe umorul ce caracterizează aceste știri.
- c) **Știrile de factură comercială** – știri al căror scop este exclusiv ajungerea în pagină, accesarea unor site-uri și expunerea la reclamele existente pe respectiva pagină.
- d) **Știrile insuficient documentate** – știri la care se ajunge în mod neintenționat, prin documentare insuficientă sau încrederea în surse neoficiale și preluarea fără verificare a informațiilor din diferite surse.

O clasificare non-exhaustivă a tipurilor de fake news identifică o serie de categorii importante care, prin conținut și adresabilitate, vor trebui să fie tratate și analizate separat: ideologice, știrea-pamflet, știrile de factură comercială și știrile insuficient documentate.

ROLUL MĂSURĂRII EMOȚIILOR ÎN COMBATAREA FAKE NEWS

În contextul descris în capitolul anterior, informația este, practic, disponibilă oriunde și oricând, aceasta fiind, deseori, transmisă într-un mod proactiv cititorului. Publicul larg este, astfel, expus unui flux de informații fără precedent. Iar dacă privim „noul ecosistem informațional dominat de tehnologie” (Bărgăoanu, 2019, p. 33) ca mediu ideal al dezvoltării fenomenului *fake news*, vom avea o imagine cât mai clară a impactului asupra individului, asupra societății, impact ce poate fi obținut cu resurse relativ reduse, prin utilizarea în mod extensiv a rețelelor de comunicare interumană din prezent.

Dacă privim „noul ecosistem informațional dominat de tehnologie” ca mediu ideal al dezvoltării fenomenului fake news, vom avea o imagine cât mai clară a impactului asupra individului, asupra societății, impact ce poate fi obținut cu resurse relativ reduse, prin utilizarea în mod extensiv a rețelelor de comunicare interumană din prezent.

Un element fundamental în efortul de a contura orice strategie de combatere a *fake news* și a fenomenului dezinformării trebuie să includă și identificarea, cât mai obiectivă, a impactului emoțional pe care știrile false îl au asupra oamenilor, atât la nivel individual, cât, mai ales, la nivel colectiv. Intenția de a obține un impact emoțional poate fi identificată prin prezența unor cuvinte care descriu sentimente de teamă, prin utilizarea scrisului cu literă mare și a excesului de semne de exclamație, prin inserarea unor fotografii sau imagini video sugestive (ilustrații ce încep și ele să fie din ce în ce mai ușor de manipulat, atât parțial, cât și în integralitatea lor). Însă, pentru a putea fi folosit ca argument în combaterea fenomenului, elementele ce pot conduce la un impact emoțional vor trebui să fie măsurate cât mai precis, astfel încât să poată răspunde cât mai obiectiv la întrebarea „*Dar ce rău a făcut știrea produsă (sau distribuită) de mine?*”.

Iată de ce măsurarea cât mai obiectivă a impactului emoțional pe care îl pot avea aceste știri, atât la nivel individual, cât și la nivelul societății, devine un element de bază în elaborarea unor strategii de contracarare a fenomenului dezinformării. O astfel de măsurare, efectuată cu ajutorul tehnicilor de *data mining*, în cadrul unor sisteme de analiză de sentiment, va aduce informații relevante cu privire la impactul emoțional pe care *fake news* îl au asupra audiențelor-țintă. Este însă important de menționat faptul că măsurarea reacției individuale sau colective la astfel de știri va trebui să fie coroborată și cu alte elemente, precum predilecția către consumul de informație, starea emoțională generală a individului, vârsta, nivelul de educație etc.

În prezent, există mai multe soluții de detecție a *fake news*, provocarea momentului fiind automatizarea completă a acestui proces

în următorii ani, odată cu evoluția capacității de procesare algoritmică a verificatoarelor de știri (*fact-checkers*) de pe piață. Abordările în această direcție se înscriu pe două planuri: primul vizează aspectele lingvistice (care urmăresc tipare în utilizarea anumitor cuvinte și expresii), iar al doilea se concentrează pe identificarea unor „*conexiuni informaționale*” ce urmăresc să identifice locul de unde se transmite informația, viteza de reacție în rețea etc. (Burkhart, p. 16). Joanna M. Burkhart identifică, în lucrarea sa din 2017, „*Combating fake news in the digital age*”, patru direcții de cercetare a aspectelor lingvistice pentru detectarea informațiilor înșelătoare dintr-un text dat.

Prima dintre acestea, denumită „*Bag of Words*”, măsoară utilizarea cuvintelor într-o știre în scopul identificării unor tipare care să poată fi asociate prezentării unor informații nereale. Studiile derulate pe procesarea automată a textelor au evidențiat faptul că știrile false pot fi identificate și separate de cele reale prin această metodă, în cazul știrilor false prevalând utilizarea cuvintelor ce exprimă lucruri reale, concrete (*Certainty*), față de știrile reale, care lasă mai mult loc cuvintelor ce exprimă sentimente, credință, gândire (*Insight*) (Mihalcea, Strapparava, 2013, p. 312). Un studiu similar (Ott et al., 2011, apud Feng et al., 2012, p. 171) relevă utilizarea, cu preponderență, a verbelor la persoana I și a pronumelor personale în afirmațiile înșelătoare, în timp ce informațiile reale utilizează mai mult substantive, adjective sau prepoziții.

O altă direcție de cercetare în studiul abordărilor lingvistice este prezentată sub denumirea generică „*Deep Syntax*” (Burkhart, lb.), în care sunt analizate cuvintele în afara contextului și comparate cu sintaxele specifice exprimărilor înșelătoare. Acest studiu vine să îmbunătățească eficacitatea detectării afirmațiilor înșelătoare până la un nivel estimat de 91,2%, cu o probabilitate de eroare de 14% (Feng et al., p. 173).

Cea de-a treia abordare a studiului este „*Analiza semantică*” (Burkhart, lb.), unde accentul cade, de această dată, pe compararea informațiilor scrise provenind din mai multe surse, dar care descriu același eveniment, măsurarea statistică a neconcordanțelor putând evidenția informații înșelătoare.

O ultimă abordare din acest studiu, denumită în literatura de specialitate „*Structura retorică*” (lb.), identifică relaționarea diverselor elemente lingvistice dintr-un text analizat, acestea putând fi,

Joanna M. Burkhart identifică, în lucrarea sa din 2017, „Combating fake news in the digital age”, patru direcții de cercetare a aspectelor lingvistice pentru detectarea informațiilor înșelătoare dintr-un text dat: „Bag of Words”, „Deep Syntax”, „Analiza semantică”, „structura retorică”.

Studierea modalității în care emoțiile la nivel individual sunt influențate de știri, în general, și de către cele false, în special, va putea oferi indicii clare cu privire la maniera în care sunt gândite, structurate și create astfel de știri, precum și a scopului clar al acestora.

ulterior, prezentate grafic, cu ajutorul modelelor vectoriale spațiale, evidențiindu-se, astfel, apropierea sau depărtarea acestor combinații lingvistice de adevăr.

În concluzie, studierea modalității în care emoțiile la nivel individual sunt influențate de știri, în general, și de către cele false, în special, va putea oferi indicii clare cu privire la maniera în care sunt gândite, structurate și create astfel de știri, precum și a scopului clar al acestora.

Având în vedere că răspunsul la dezinformare nu poate fi blocarea, parțială sau completă, a activității de comunicare a instituțiilor guvernamentale, a organizațiilor publice sau private, este nevoie de o analiză în detaliu a acestor tipuri de știri, astfel încât răspunsul să fie unul cât mai adaptat tipului de amenințare reprezentat de propagarea acestora. Astfel, devine tot mai necesară identificarea, catalogarea și măsurarea impactului știrilor false asupra opiniei publice, cu ajutorul tehnologiei informațiilor, prin adaptarea și operarea unor motoare de căutare pe baza unor algoritmi bine definiți, precum și prin utilizarea unor soluții de tip *big data* (volume de date prea mari pentru a putea fi analizate separat) și *data mining* (extragere de informații din volume mari de date). La acestea pot fi adăugate soluții de tip *sentiment analysis*, soluții care pot să identifice, pe baza unor algoritmi de măsurare a frecvenței utilizării unor cuvinte-cheie, sentimentul indus de către un set bine definit de știri, postări, bloguri, articole, ce pot fi catalogate în funcție de perioada și contextul apariției acestora în spațiul public (pandemie, post-pandemie, criză de securitate regională, perioadă de campanie electorală și alegeri etc.).

Jacques Cosnier identifică, în lucrarea sa „*Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*”, o axă a organizării emoțiilor (1994, p. 46). Potrivit acestei scheme, emoțiile pot fi catalogate pe două axe principale: plăcut/neplăcut și atenție/respingere, fiecare incluzând sentimente precum veselie, bucurie (corespunzătoare axei plăcerii), respectiv furie sau frică, ce descriu sentimente diametral opuse plăcerii. În mod identic, captarea atenției se obține prin declanșarea unor sentimente precum surpriza sau suferința, în timp ce respingerea este consecința unor sentimente de dezgust sau dispreț.

De asemenea, Cosnier aduce laolaltă un set de emoții de bază definite ca atare de către majoritatea specialiștilor în domeniu, autorul francez specializat în studiul afectelor, emoțiilor și sentimentelor propunând spre studiu un număr de 12 emoții de bază: bucuria,

surpriza, frica, furia, tristețea, dezgustul, disprețul, disperarea, interesul, vinovăția, rușinea, dragostea, așa cum sunt prezentate în tabelul nr. 1.

	Bucurie	Surpriză	Frică	Furie	Tristețe	Dezgust	Dispreț	Disperare	Interes	Vinovăție	Rușine	Dragoste
Woodworth și Scholsberg (1964)	+	+	+	+	+		+	+				
Ekman și Friensen (1975)	+	+	+	+	+		+	+				
Izard	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
Schwartz și Shaver (1987)	+	+	+	+	+							

Tabelul nr. 1: Tabelul emoțiilor de bază (reproducere după Cosnier, p. 30)

Psihologul american Robert Plutchik propune, în studiul său, denumit „*The nature of emotions*” (2001), una dintre cele mai cunoscute clasificări a emoțiilor, denumită și „*roata emoțiilor*” (p. 349), ce include un număr de opt emoții de bază (bucurie, încredere, frică, surpriză, tristețe, aversiune, furie și anticipare), precum și combinațiile acestora, denumite *emoții compuse* sau *secundare* (figura nr. 1).

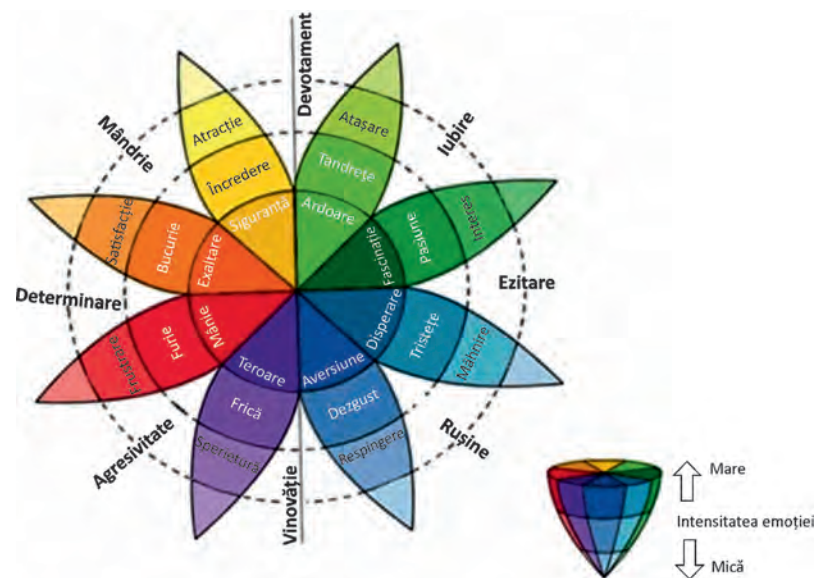

Figura nr. 1: Roata emoțiilor (Plutchik, 2001; Prună, Giurgilă, 2021).

Psihologul american Robert Plutchik propune, în studiul său, denumit „*The nature of emotions*”, una dintre cele mai cunoscute clasificări a emoțiilor, denumită și „*roata emoțiilor*”, ce include un număr de opt emoții de bază, precum și combinațiile acestora, denumite *emoții compuse* sau *secundare*. Aceste emoții s-au dezvoltat, în timp, la nivelul individului, ca o formă de adaptare la mediul extern.

Laros și Steenkamp propun o schemă a sentimentelor din punct de vedere al efectului produs asupra individului, și anume pozitive sau negative. Astfel, se rețin, în cazul efectelor pozitive, bucuria, fericirea, dragostea și mândria, în timp ce emoțiile negative sunt declanșate de sentimente de furie, frică, tristețe și rușine, fiecare incluzând subdiviziuni emoționale ce conduc către o ierarhizare a emoțiilor și afectelor.

Potrivit autorului, aceste emoții s-au dezvoltat, în timp, la nivelul individului, ca o formă de adaptare la mediul extern, și fiecare dintre acestea are un rol bine stabilit în ceea ce privește supraviețuirea și adaptarea (p. 345).

Această sintetizare a emoțiilor, pornind de la cele de bază și terminând cu cele compuse, are avantajul că permite gruparea celor câtorva sute de cuvinte (din limba engleză) ce exprimă emoții în cele opt mari tipuri, lucru ce facilitează dezvoltarea unor metode de cercetare și studiu în domeniul psihologiei clinice (Ib., p. 350).

O abordare mai potrivită scopului prezentului studiu cu privire la impactul *fake news* asupra emoțiilor și sentimentelor o regăsim în lucrarea lui Fleur J.M. Laros și Jan-Benedict E.M. Steenkamp, „*Emotions in consumer behavior: a hierarchical approach*” (2005). Cei doi autori propun o schemă a sentimentelor din punct de vedere al efectului produs asupra individului, și anume pozitive sau negative. Astfel, se rețin, în cazul efectelor pozitive, bucuria, fericirea, dragostea și mândria, în timp ce emoțiile negative sunt declanșate de sentimente de furie, frică, tristețe și rușine (Ib., p. 1441), fiecare incluzând subdiviziuni emoționale ce conduc către o ierarhizare a emoțiilor și afectelor, după modelul din figura nr. 2.

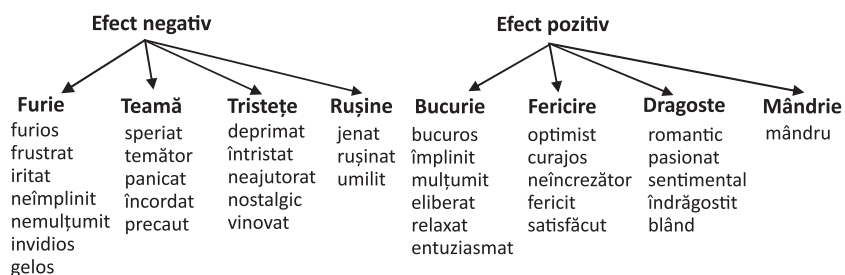

Figura nr. 2: Ierarhia emoțiilor din perspectiva consumatorilor
(reproducere după figura nr. 1, *Hierarchy of consumer emotions*, Laros, Steenkamp, p. 1441).

Integrarea finală a acestor soluții de măsurare și analiză într-un sistem unitar poate lua forma unei aplicații pentru dispozitivele mobile și a unei variante complete într-o soluție software, care să poată fi folosite de către profesioniștii din domeniul comunicării în vederea eficientizării procesului de analiză mass-media. Softul ar putea avea, în principiu, *trei componente majore*:

- componenta ce reunește *seturi de cuvinte-cheie și combinații ale acestora ce definesc anumite sentimente*, seturi ce pot fi

adaptate în funcție de sentimentele ce urmează a fi analizate și care vor fi elaborate cu sprijinul unor specialiști-lingviști, în special pentru obținerea tuturor combinațiilor semantice, a formelor derivate, compuse sau a sinonimelor acestora;

- componenta formată din *corpusul știrilor false* dintr-un anumit domeniu, într-o anumită perioadă de timp sau într-un anumit context (pandemie, post-pandemie, criză de securitate regională, perioadă de campanie electorală și alegeri etc.);
- *componenta software de bază*, realizată în mod asemănător cu un motor de căutare, ce va realiza o *căutare extinsă a cuvintelor ce definesc sentimentele vizate pe corpusul de știri* preîncărcat în program.

Rezultatul acestor interogări ale corpusului de știri vizate va putea lua forma unor grafice ce vor arăta procentele cuvintelor ce descriu un anumit sentiment într-un set de știri, oferind, astfel, indicii concludente, obiective măsurabile și verificabile cu privire la sentimentele vizate de către inițiatorii acestor știri. Identificarea acestor sentimente va releva acele știri false care au ca scop inducerea unui sentiment de frică, teamă, iminența unui pericol, știri față de care reacția va trebui să fie una imediată și care să includă, de exemplu, mesaje de reasigurare a populației. O altă categorie de știri, care are ca scop inducerea unor sentimente de neîncredere în capacitatea autorităților de a face față unor fenomene sociale, crize umanitare sau de securitate, va necesita, ca răspuns, campanii de informare care să explice, în detaliu și utilizând multiple mijloace și canale de comunicare, rolul instituțiilor în relația cu cetățenii săi.

CONCLUZII

În încheiere, considerăm că dezbateră din spațiul public cu privire la impactul știrilor false asupra opiniei publice poate trece la o altă etapă, de la conștientizarea importanței acestuia la cel al creionării unor strategii clare de răspuns, în vederea protejării spațiului mediatic de influența negativă pe care o poate avea propagarea, în continuare, a acestui fenomen. Iar pentru elaborarea unor astfel de strategii este nevoie de un plus de cunoaștere a acestui fenomen, astfel încât și reacția la știrile false să fie una în măsură să diminueze cât mai mult efectul acesteia, deziderat care, în prezent, nu poate fi sau este foarte dificil de atins. Cunoașterea, în profunzime, a mecanismelor din sfera

Rezultatul interogărilor corpusului de știri vizate va putea lua forma unor grafice ce vor arăta procentele cuvintelor ce descriu un anumit sentiment într-un set de știri, oferind, astfel, indicii concludente, obiective măsurabile și verificabile cu privire la sentimentele vizate de către inițiatorii acestor știri.

psihologiei emoțiilor și a sentimentelor utilizate în elaborarea și propagarea *fake news* poate fi valorificată la nivelul agregatoarelor de știri sau al altor platforme online de distribuire sau de verificare a știrilor. Având în vedere volumul mare de știri ce ar trebui verificat într-un context social particular (spre exemplu, criză politică, sanitară sau de securitate națională), instrumentele propuse pot evidenția preponderența unor cuvinte și expresii în anumite știri, care, dincolo de câteva praguri prestabilite, pot fi marcate corespunzător, separate de celelalte știri și, ulterior, limitate sau chiar blocate în ceea ce privește distribuirea/redistribuția lor.

În ceea ce privește concluziile unui astfel de studiu, precum și propunerile concrete de valorificare a rezultatelor cercetării în domeniul public, privat, academic sau în zona organizațiilor neguvernamentale, acestea ar putea lua forma unor strategii de răspuns la *fake news* și dezinformare, adaptate în funcție de noile informații obținute și care pot fi implementate în programe, precum:

- **educare media:** programe destinate explicării modului de funcționare a mass-mediei și a expunerii la fenomenul știrilor false și la dezinformare, completate cu măsuri de protecție împotriva propagării acestora;
- **campanii de informare publică:** efort consistent de comunicare ce reunește o varietate extinsă a instrumentelor de informare și comunicare pe un anumit domeniu identificat ca fiind insuficient explicat sau expus dezinformării;
- **reacție rapidă și punctuală** la apariția știrilor false: declarații oficiale pentru clarificarea aspectelor menționate în știre, semnalări ale inexactității informațiilor, expunerea știrii în sine ca fiind falsă;
- **elaborarea unor coduri deontologice** asociate domeniilor profesionale jurnalism și relații publice cu privire la modul în care știrile sunt verificate, redactate și postate, astfel încât fenomenul apariției *fake news* și al dezinformării să fie cât mai diminuat.

Așadar, stabilirea unor reguli și proceduri ca parte a unor mecanisme de răspuns adaptat, inclusiv în plan legislativ, are nevoie de o măsurare cât mai precisă și obiectivă a impactului pe care aceste știri false le pot avea în planul afectiv, mai ales în contextul unor situații de criză socială, de securitate sau medicală. *Analiza de sentiment* a știrilor false

poate oferi informațiile necesare unei analize mult mai precise a unor astfel de știri și a impactului acestora, astfel încât răspunsul să fie unul cât mai eficient.

BIBLIOGRAFIE:

1. Allcott, H., Gentzkow, M. (2017). „*Social Media and Fake News in the 2016 Election*”. În *Journal of Economic Perspectives*, vol. 31, nr. 2.
2. Bărgăoanu, A. (2019). „*Fake news – Noua cursă a înarmării*”. București: Evrika Publishing.
3. Burkhardt, J.M. (2017). „*Combating Fake News in the Digital Age*”, vol. 53, nr. 8. ALA TechSource.
4. Cosnier, J. (1994). „*Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*”. Editura Polirom.
5. Dobrescu, P., Bărgăoanu, A. (2000). „*Mass-media și societatea*”. Editura Comunicare.ro.
6. Feng, S., Banerjee, R., Choi, Y. (2012). „*Syntactic Stylometry for Deception Detection*”. În *Proceedings of the 50th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*. New York.
7. Laros, F.J., Steenkamp, J.B.E. (2005). „*Emotions in Consumer Behavior: A Hierarchical Approach*”. În *Journal of Business Research*, vol. 58.
8. Lippmann, W. (1921). „*Public Opinion*”. New York: Harcourt, Brace & Company.
9. McLuhan, M. (1962). „*The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*”. University of Toronto Press.
10. Mihalcea, R., Strapparova, C. (2009). „*The lie detector – Explorations in the Automatic Recognition of Deceptive Language*”. ACLShort, 09: Proceedings of the ACL-IJCNLP 2009 Conference Short Papers.
11. Ott, M., Choi, Y., Cardie, C., & Hancock, J. T. (2011). *Finding deceptive opinion spam by any stretch of the imagination*. În *Proceedings of the 49th annual meeting of the association for computational linguistics: Human language technologies*, vol. 1.
12. Plutchik, R. (2001). *The Nature of Emotions: Human emotions have deep evolutionary roots, a fact that may explain their complexity and provide tools for clinical practice*. *American Scientist*, 89(4).
13. Prună, A.R., Giurgilă A. (2021). *Cunoașterea și recunoașterea emoțiilor*, <https://bit.ly/3yxINYP>, accesat la 12 iulie 2021.
14. Schifirneț, C. (2014). „*Mass-media, modernitate tendențială și europenizare în era Internetului*”. Editura Tritonic.
15. Schudson, M. (1989). „*The Sociology of news production*”. *Media, Culture & Society* 11 (3).
16. Tandoc, E.C. Jr., Lim, Z.W., Ling, R. (2018). *Defining „Fake News”*. *Digital Journalism*, 6:2.
17. Wall, M. (2012). „*Citizen journalism: valuable, useless or dangerous*”. Debate Press.

REGIUNEA MĂRII NEGRE – IDENTITATE GEOGRAFICĂ, GEOPOLITICĂ, GEOSTRATEGICĂ ȘI GEO-ECONOMICĂ –

Conf. univ. dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

Una dintre cele mai competiționale subzone geopolitice din Eurasia este Regiunea Mării Negre. În ultima sută de ani, în această regiune s-au înregistrat răsturnări spectaculoase de status geopolitic, traduse prin modificări de frontiere, războaie și conflicte înghețate, fragmentări teritoriale, multiplicarea jucătorilor regionali și a celor extraregionali.

Care sunt atributele geografice, geopolitice, geostrategice și geoeconomice care generează dinamica geopolitică regională? De ce, și în prezent, regiunea Mării Negre este inclusă în categoria zonelor de falie, statut care predispune la acutizarea competiției geopolitice, instabilitate, insecuritate și conflict regional? Acestea sunt câteva dintre întrebările care suscită interes în cadrul acestui studiu și cărora le vom găsi un răspuns parcurgând informația prezentată.

Cuvinte-cheie: regiunea Mării Negre, limes geopolitic, hub geoeconomic, nexus, Pentagonul celor cinci mări strategice.

Motto:
„Norii negri fac marea să pară neagră”.
Charles de Leusse

INTRODUCERE

Regiunea Mării Negre reprezintă una dintre cele mai disputate subzone geopolitice din Eurasia. În ultima sută de ani, în această regiune s-au înregistrat răsturnări spectaculoase de status geopolitic, traduse prin modificări de frontiere, războaie și conflicte înghețate, fragmentări teritoriale, schimbări de jucători regionali și extraregionali. În prima jumătate a secolului al XX-lea, sub impactul devastator al celor două conflagrații mondiale, regimurile monarhice din Rusia, România, Bulgaria și actuala Ucraina au fost înlocuite cu republici comuniste, iar Califatul și Sultanatul Otoman s-au transformat în Republica laică a Turciei de astăzi. Dacă, între anii 1918 și 1940, Moldova era o provincie a Regatului României, alături de Herța, Bugeac și Bucovina de Nord, după 1940, toate aceste teritorii au fost încorporate în Uniunea Sovietică. Aceeași soartă au avut-o, de asemenea, Ucraina și Georgia, care, pentru scurt timp, între 1917 și 1921, în contextul prăbușirii Imperiului Țarist și al haosului generat de Revoluția Bolșevică (1917-1923), își declaraseră independența și care, după 1921, au fost ocupate de sovietici.

Apoi, după 1991, toate aceste state și teritorii au ieșit din alcătuirea Imperiului Sovietic. Moldova, Ucraina și Georgia și-au declarat independența, iar restul teritoriilor românești ocupate de agresorul sovietic au rămas în componența nou-creatului stat ucrainean. Și, tot după 1991, statele aparținând blocului comunist, adică toate statele riverane, mai puțin Turcia, s-au transformat fie în democrații și au intrat în componența spațiului euroatlantic (România și Bulgaria), fie au devenit autocrații (Rusia), fie au eșuat în devenirea lor occidentală, măcinate de conflicte înghețate orchestrate de Federația Rusă (Georgia, Ucraina, Moldova).

Dacă, la începutul secolului al XX-lea, regiunea Mării Negre reunea trei imperii (Habsburgic, Otoman, Țarist) și două monarhii

În prima jumătate a secolului al XX-lea, sub impactul devastator al celor două conflagrații mondiale, regimurile monarhice din Rusia, România, Bulgaria și actuala Ucraina au fost înlocuite cu republici comuniste, iar Califatul și Sultanatul Otoman s-au transformat în Republica laică a Turciei de astăzi.

Dacă, la începutul secolului al XX-lea, regiunea Mării Negre reunea trei imperii (Habsburgic, Otoman, Tarist) și două monarhii constituționale (Regatul României și Regatul Bulgariei), la începutul secolului al XXI-lea, același spațiu a adus laolaltă: formațiuni suprastatale; state naționale; state federale; alianțe militare; actori statali extra-regionali; organizații internaționale; actori non-statali.

constituționale (Regatul României și Regatul Bulgariei), la începutul secolului al XXI-lea, același spațiu a adus laolaltă:

- formațiuni suprastatale – Uniunea Europeană (UE) și Comunitatea Statelor Independente (CSI);
- state naționale – România, Bulgaria, Georgia, Ucraina, Republica Moldova, Turcia;
- state federale – Federația Rusă;
- alianțe militare – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (CSTO);
- actori statali extra-regionali – Statele Unite ale Americii (SUA), China, Israel etc.;
- organizații internaționale – Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN) etc.;
- actori non-statali – companii multinaționale, rețele de criminalitate organizată și terorism, regiuni separatiste (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud – Tskhinvali, Crimeea).

Privind la toate aceste procese geopolitice care au interesat regiunea în ultimul secol, constatăm că, după o inițială fragmentare, succesivă imploziei imperiilor continentale europene la sfârșitul Primului Război Mondial, regiunea a suferit o coagulare prin emergența Imperiului Sovietic și crearea blocului sovietic, pentru ca, în prezent, să asistăm la o nouă și mult mai intensă fragmentare, la o dispărare a puterii între statele riverane, aspect care favorizează dominația regiunii de către o mare putere globală – Federația Rusă – și principalul său aliat conjunctural – China.

Care sunt atributele geografice, geopolitice, geostrategice și geoeconomice care generează dinamicile geopolitice regionale? De ce, și în prezent, regiunea Mării Negre este inclusă în categoria zonelor de falie, statut care predispune la acutizarea competiției geopolitice, instabilitate, insecuritate și conflict regional? Să încercăm să răspundem, în cele ce urmează, acestor întrebări.

ASPECTE GEOGRAFICE

Regiunea Pontică, descrisă ca „o linie de coastă variată care înconjoară o mare interioară” (Sundseth, Barova, 2010), se întinde în sens anti-orar în jurul Mării Negre, începând din Moldova, România

și Bulgaria, prin nordul Turciei, spre Georgia, coasta pontică a Federației Ruse și terminând cu coasta Ucrainei.

Reminiscentă a Oceanului Thetys și a Mării Sarmatice, Marea Neagră este o mare semi-închisă, intercontinentală, situată în sud-estul Europei, între paralele de 40° 54' – 46° 38' latitudine nordică și 27° 27' – 41° 42' longitudine estică (Enciclopedia României, *Marea Neagră*).

Are forma ovalară, cu întinderea maximă de aproximativ 1.149 km, înregistrată pe axa Est-Vest, între Burgas și coasta caucaziană, și cea minimă, de aproximativ 267 km, înregistrată pe axa Nord-Sud, între Capul Sarci (Crimeea) și Capul Kerempe (Turcia). Are suprafața de 413.488 km² (451.490 km² cu Marea Azov), adâncime maximă de peste 2.258 m, atinsă în sectorul central-sudic, și o linie de coastă ușor dantelată (Ib.) (*Anexa nr. 1*). Țărmurile nordice și nord-vestice sunt joase, brăzdate de gurile de vărsare ale marilor cursuri de apă continentale (Delta Dunării, estuarele Nistrului, Niprului, Bugului, la care se adaugă estuarul Donului din Marea Azov, râurile Casimcea, Rioni, Kuban etc.). Țărmurile estice și sudice sunt abrupte și brăzdate de gurile de vărsare ale râurilor Yerşilirmak, Kâzâlırmak, Sakarya. Coasta nordică este dominată de câmpie, cu excepția Munților Crimeii, în timp ce sudul și estul sunt predominant montane (*harta din figura nr. 1*).

Figura nr. 1: Harta fizico-geografică a Regiunii Mării Negre (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/physiography-of-black-sea-biographical0region/image_large, accesat la 10 mai 2021).

În nord, uscatul pătrunde în mare, formând Peninsula Crimeea și Peninsula Kerchi, iar în vest, formează regiunea cu aspect peninsular Dobrogea. Insulele sunt puține și mici, cele mai mari fiind Insula Șerpilor (Zmiyinyy), la est de Delta Dunării, și Insula Berezan din dreptul

Reminiscentă a Oceanului Thetys și a Mării Sarmatice, Marea Neagră este o mare semi-închisă, intercontinentală, situată în sud-estul Europei, cu întinderea maximă de aproximativ 1.149 km și suprafața de 413.488 km².

gurii estuarului Nistrului (ambele în Ucraina). Și, tot în nord, Marea Neagră comunică, prin Strâmtoarea Kerci, cu Marea Azov și, de aici, prin coridorul fluvial Volga-Don, cu Marea Caspică.

În sud-vest, este unită, prin Strâmtoarea Bosfor, cu Marea Marmara și, mai departe, prin Strâmtoarea Dardanele, cu Marea Egee, Marea Mediterană și Oceanul Atlantic.

Unele golfuri sunt largi (Burgas, Varna, Sinop, Samsun etc.) și nu asigură adăpostirea eficientă a vaselor pe timp de furtună, iar altele sunt separate de larg prin grinduri, care le transformă în limane (limanele dobrogene și ale Nistrului).

La nivelul regiunii, există 54 de porturi maritime și fluviale, multe naturale, dintre care câteva sunt de mare adâncime, precum: Odessa, Chornomorsk, Pivdenny în Ucraina, Erdemir și Rize în Turcia, Burgas în Bulgaria, Novorossiysk, Tuapse și Taman în Rusia și, cel mai mare dintre ele, portul românesc Constanța (Anexa nr. 2). Porturile de mare adâncime permit construirea de baze navale pentru flota de suprafață și de adâncime.

Ca urmare a volumului crescut de apă dulce vărsat de bogata rețea hidrografică riverană, salinitatea Mării Negre, de aproximativ 15-22 ‰, este scăzută în comparație cu salinitatea Oceanului Planetar, de 35‰. La gurile de vărsare ale Dunării, salinitatea mării este și mai scăzută, putând ajunge până la aproximativ 3-10‰ (Enciclopedia României, lb.).

ASPECTE GEOPOLITICE

Regiunea Mării Negre este alcătuită din complexul geopolitic format de Marea Neagră și statele sale riverane, reprezentate de Republica Ucraina la nord, Federația Rusă la nord-est, Republica Georgia la est, Republica Turcia la sud și Republica România și Republica Bulgaria la vest. Tot în vest, Republica Moldova, deși este un stat enclavizat, prin portul Giurgiulești, situat la km 133,8 al fluviului Dunărea, este, de asemenea, riverană Mării Negre.

Anticul astronom Ptolemeu (87-165 d. Hr.) a rămas în istorie și prin observațiile sale referitoare la statutul de frontieră euro-asiatică a fâșiei de pământ dintre cele două mase acvatice ale estului european, Marea Baltică și Marea Neagră, denumită, ulterior, Istm Ponto-Baltic (Parker, 1960, p. 293) (*harta din figura nr. 2*). Deși, pe axa nord-sud, este bine delimitat prin coastele celor două mări, pe axa est-vest, Istmul are o delimitare mai puțin clară, între Poarta Moraviei și coasta georgiană (Romer, 1917).

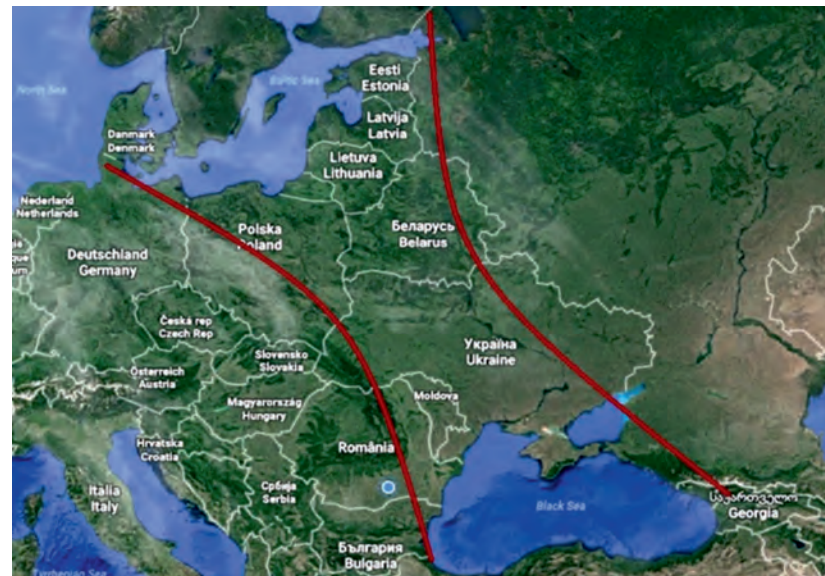

Figura nr. 2: Istmul Ponto-Baltic

(https://media.hotnews.ro/media_server1/image-2016-10-24-21370829-0-istmul-ponto-baltic.jpg, accesat la 10 mai 2021).

Teza ptolemeică, împărțită, mai târziu, de unii geografi, a dobândit valențe geopolitice și geostrategice, pe măsură ce, din estul asiatic și din occidentul european, s-au dezvoltat puterile dominante care au coagulat în jurul lor marile spații civilizationale ale Eurasiei¹ și au transformat zona de confluență din dreptul Istmului Ponto-Baltic într-un *limes geopolitic*.

Sau, altfel spus, au transformat coridorul nord-sud central și est-european într-un *spațiu tampon, inter-civilizațional, supus presiunilor geopolitice dinspre Occidentul catolic și reformat și Răsăritul ortodox. Un spațiu de compresie, cu potențial de transformare în „centura de ruine”, fapt demonstrat, în prezent, prin existența conflictelor înghețate din Republica Moldova, Ucraina, Georgia, ca urmare a intensificării competiției dintre jucătorii celor două spații geopolitice menționate.*

În cazul regiunii pontice, presiunea geopolitică este accentuată de existența unui al treilea spațiu, sudic, islamic, care amplifică dinamica geopolitice, crescând potențialul de apariție a „centurii de ruine”, fapt

¹ Este vorba despre Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană (962-1806), respectiv Imperiul Austriac (1804-1867), Imperiul Austro-Ungar (1867-1918) și Regatul Prusiei (1701-1918), în Europa Apuseană, și Imperiul Țarist (1721-1917), în Europa Răsăriteană.

Teza ptolemeică, împărțită, mai târziu, de unii geografi, a dobândit valențe geopolitice și geostrategice, pe măsură ce, din estul asiatic și din occidentul european, s-au dezvoltat puterile dominante care au coagulat în jurul lor marile spații civilizationale ale Eurasiei și au transformat zona de confluență din dreptul Istmului Ponto-Baltic într-un limes geopolitic.

demonstrat deja în Caucaz, prin menținerea și reîncălzirea periodică a conflictului înghețat dintre Armenia și Azerbaidjan.

Tot din perspectivă geopolitică, zona geopolitică unitară și distinctă a Istmului Ponto-Baltic este „alcătuită, pe axa nord-sud, din două regiuni geopolitice:

- nordică, baltică, majoritar catolică, cu trei subregiuni:
  - a statelor baltice: Lituania, Letonia, Estonia;
  - central-europeană: Polonia;
  - CSI: Belarus;
- sudică, pontică, majoritar ortodoxă, cu două subregiuni:
  - a statelor membre ale UE: România, Bulgaria;
  - a statelor foste sovietice: Ucraina, Republica Moldova, Georgia” (Popescu, 2020, p. 231).

Pe cale de consecință, orice proces geopolitic dezvoltat în cadrul macro-complexului geopolitic aferent Istmului exercită efecte asupra securității și stabilității regiunii Mării Negre, aspect demonstrat de istoria sa recentă, comună cu a spațiului în discuție, marcată de:

- „afirmarea suveranității statelor riverane în cursul secolului al XX-lea prin implozia Imperiilor Habsburgic, Otoman, Țarist, în 1918, și Sovietic, în 1991;
- implicarea în cele două conflagrații mondiale;
- frontierele trasate în urma Tratatelor de Pace semnate în anii 1919-1920 și 1947, între puterile beligerante în cele două războaie mondiale, frontiere reconfirmate în 1975, prin Actul Final de la Helsinki, și restabilite, ulterior, prin Tratatul de frontieră semnate după implozia Imperiului Sovietic din 1991;
- apartenența la sfera de influență sovietică în perioada Războiului Rece” a tuturor statelor regiunii, mai puțin Turcia,
- și de faptul că, „începând cu perioada medievală, dinamica istorică a frontierelor statelor acestei zone a fost generată de presiunea geopolitică exercitată pe axele:
  - est-vest: ruso-germană;
  - nord-vest-sud: habsburgo-otomană;
  - nord-est-sud: țaristo-otomană
- și a atins apogeul în secolul al XX-lea, în urma celor două războaie mondiale și a imploziei Imperiului Sovietic din 1991” (Ib., p. 231).

„Începând cu perioada medievală, dinamica istorică a frontierelor statelor acestei zone a fost generată de presiunea geopolitică exercitată pe axele: est-vest: ruso-germană; nord-vest-sud: habsburgo-otomană; nord-est-sud: țaristo-otomană și a atins apogeul în secolul al XX-lea, în urma celor două războaie mondiale și a imploziei Imperiului Sovietic din 1991”.

Același statut de *limes geopolitic* este valabil și în cazul Turciei, care este:

- stat prins între frontul-pionier ortodox nordic, frontul-pionier sunnit arab sudic și cel shi'it iranian estic;
- deținător al suveranității asupra strâmtorilor turcești (Bosfor și Dardanele), unul dintre cele șapte puncte de constricție maritimă globale;
- îndrituit, prin Convenția de la Montreux din 1936, să reglementeze traficul maritim în Marea Neagră.

Prin statutul de „gardian” al strâmtorilor, Turcia poate transforma Marea Neagră într-o mare închisă, cu consecințe economice și militare importante pentru toate celelalte state riverane.

Și, mai trebuie menționați actorii statali non-riverani, precum SUA, Germania, Franța, Israel, China, cei suprastatali, precum UE, CSI sau cei non-statali, precum NATO, CSTO, ONU, OSCE, companii multinaționale etc., prezenți în spațiul pontic, care complică și dinamizează competiția regională.

ASPECTE GEOSTRATEGICE

Din punct de vedere geostrategic, regiunea Mării Negre este „un pivot, un spațiu de tranziție între Europa Occidentală, Eurasia și Levant, parte a inelului intern, de securitate, al puterii care stăpânește zona pivot nordică” (harta din figura nr. 3), precum nota geostrategul britanic Sir Halford J. Mackinder (1861-1947).

Același geostrateg a mai făcut o observație esențială privind spațiul istmic dintre Europa germanică, occidentală, și Europa rusească, răsăriteană, din care face parte și regiunea Mării Negre, spunând că zona pivot este înconjurată de „o succesiune de bariere naturale, de la ghețurile arctice și pădurile ținutului Lenei la munții și podișurile aride ale Asiei Centrale, cu o singură excepție, cea a <porții larg deschise> dintre stepele pivotului și peninsula europeană, a căii de comunicație de mii de mile care se întinde de-a lungul istmului care unește Marea Baltică de Marea Neagră” (Ib., p. 228). Prin urmare, regiunea Mării Negre aparține unui spațiu pivotal care poate deveni:

- „o mare vulnerabilitate pentru statul care domină zona pivot nordică, întrucât îi impune o largă desfășurare a forțelor sale armate, aspect care transformă controlul Istmului într-un imperativ strategic pentru statul respectiv;

Prin statutul de „gardian” al strâmtorilor, Turcia poate transforma Marea Neagră într-o mare închisă, cu consecințe economice și militare importante pentru toate celelalte state riverane.

Figura nr. 3: Pivotalul geografic al istoriei (1904)
(Mackinder, 1904, p. 435)

„Regiunea Mării Negre aparține unui spațiu pivotal care poate deveni un avantaj strategic, cu caracter de <cap de pod>, pentru orice putere/alianță/coalțiție europeană sau non-europeană interesată să blocheze apariția blocului continental eurasiatic, controlul politic, economic și militar al Istmului devenind un imperativ strategic pentru puterea respectivă”.

- un avantaj strategic, cu caracter de <cap de pod>, pentru orice putere/alianță/coalțiție europeană sau non-europeană interesată să blocheze apariția blocului continental eurasiatic, controlul politic, economic și militar al Istmului devenind un imperativ strategic pentru puterea respectivă”. (Ib.)

Sau, altfel spus, „<inelul de securitate> al zonei pivot își are <piatra prețioasă> în dreptul istmului european” (Ib.).

O „piatră prețioasă” care dobândește „luciri” și mai „atrăgătoare” în Regiunea Mării Negre, prin prezența strâmtorilor turcești și a gurilor de vărsare ale fluviilor continentale navigabile, adevărate coridoare strategice de transport și comunicație navală, care unesc sau vor uni:

- regiunea pontică de regiunea caspică, prin coridorul fluvial Volga-Don;
- regiunea pontică de centrul Europei, prin coridorul fluvial al Dunării;
- regiunea pontică de Europa Occidentală și Oceanul Atlantic, prin coridoarele Dunăre-Elba-Oder, Dunăre-Main-Rin;
- regiunea pontică de regiunea baltică, prin coridoarele fluviale ale Nistrului, Niprului și Bugului.

O „piatră prețioasă” de al cărei control depinde statutul viitor al Europei, de promontoriu atlanticist sau de peninsulă a Marii Asii. Sau, altfel spus, o „piatră prețioasă” de al cărei control depinde viitorul euroatlantic al Europei versus viitorul său eurasiatic.

De asemenea, trebuie menționată apartenența Regiunii Mării Negre la macro-complexul de securitate al „Balcanilor Eurasiatici” sau al „Balcanilor Mondiali”, descris de autorul conceptului, geostrategul american Zbigniew K. Brzezinski (1928-2017), drept „zona centrală de instabilitate globală” (harta din figura nr. 4), o regiune „în care se află concentrate în cea mai mare măsură nedreptatea și lipsurile sociale, aglomerarea populației și violența latentă”, dar și „cea mai mare cantitate de resurse de gaz natural și petrol”, respectiv „68% din rezervele de petrol ale planetei și 41% din cele de gaz natural” (Brzezinski, 2005, p. 60).

Figura nr. 4: Balcanii Eurasiatici și zonele de instabilitate
(https://fromestopwarscampaign.files.wordpress.com/2014/10/eb_map.jpg, accesat la 1 iulie 2021).

Referindu-se la „Balcanii Mondiali” și la provocările cu caracter exploziv pe care le-ar putea genera asupra securității mondiale, Brzezinski spunea că, „pentru următoarea perioadă, regiunea cu cel mai mare potențial de a stârni un haos global este cea a Noilor Balcani. Acesta este spațiul în care America ar putea intra în coliziune cu lumea islamică. Plus că diferențele de abordare a acestei regiuni, dintre Europa și America, ar putea cauza destrămarea Alianței Atlantice.”

Referindu-se la „Balcanii Mondiali” și la provocările cu caracter exploziv pe care le-ar putea genera asupra securității mondiale, Brzezinski spunea că, „pentru următoarea perioadă, regiunea cu cel mai mare potențial de a stârni un haos global este cea a Noilor Balcani. Acesta este spațiul în care America ar putea intra în coliziune cu lumea islamică. Plus că diferențele de abordare a acestei regiuni, dintre Europa și America, ar putea cauza destrămarea Alianței Atlantice.”

islamică. Plus că diferențele de abordare a acestei regiuni, dintre Europa și America, ar putea cauza destrămarea Alianței Atlantice. Aceste două posibilități, împreună, ar putea periclita chiar hegemonia americană” (Ib., p. 59).

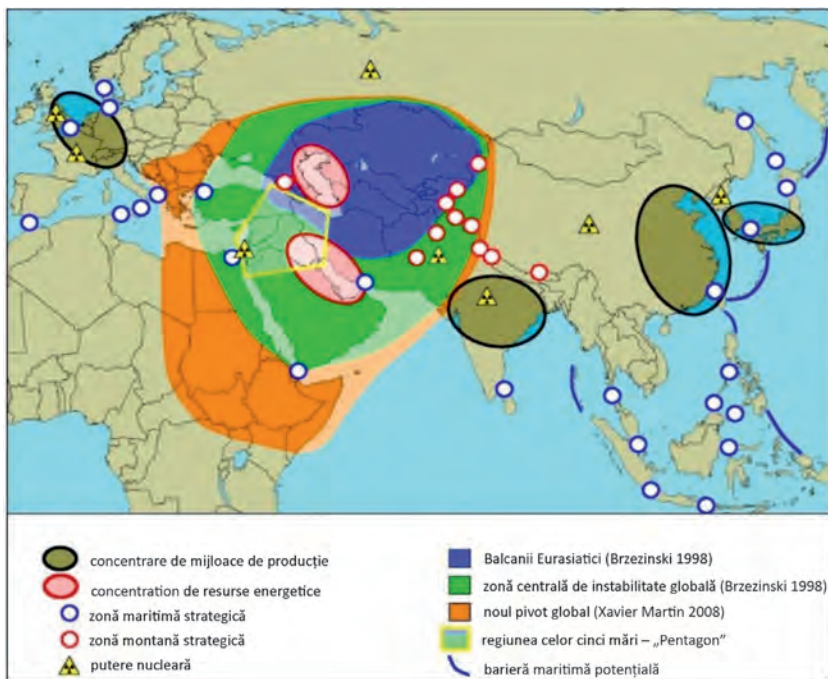

Figura nr. 5: Zonele de falie din Afro-Eurasia

(<https://external-preview.redd.it/FaUW0W6qpS44Tx5ZF0J2ymjnkHVIx8xDn8QB53OfRw.jpg?auto=webp&s=3c16f4ec5bfe6d418962be0d2341823e2a90cbed>, accesat la 1 mai 2021).

Regiunea Mării Negre aparține macro-spațiului de compresie dintre blocul maritim și cel continental și dintre Apus și Răsărit, cunoscut sub numele de „noul pivot global”, definit astfel, în 2008, de geopoliticianul francez Xavier Martin.

Și, nu în ultimul rând, precum se poate observa în harta din figura nr. 5, regiunea Mării Negre aparține macro-spațiului de compresie dintre blocul maritim și cel continental și dintre Apus și Răsărit, cunoscut sub numele de „noul pivot global”, definit astfel, în 2008, de geopoliticianul francez Xavier Martin. Acest spațiu, extrem de valoros geostrategic, întins din Cornul Africii și Orientul Mijlociu până în Regiunea Extinsă a Mării Negre și Balcanii Eurasiatici, este considerat principala falie strategică a masei continentale afro-urasiatice, la nivelul căreia se pot înregistra viitoarele clivaje între puterile dominante la nivelul sistemului internațional. În acest spațiu se află concentrate mari zăcăminte energetice, există patru din punctele de constricție maritimă globale (strâmtoarele turcești, Strâmtoarea Bab-el Mandeb,

Strâmtoarea Hormuz și Canalul Suez), trei lanțuri muntoase strategice (Caucaz, Carpați, Balcani) și, foarte important, „Pentagonul celor 5 Mări Strategice”, alcătuit din Marea Neagră, Marea Caspică, Marea Mediterană, Golful Aden și Golful Persic, un spațiu strategic de inestimabilă valoare, de permeabilitatea și stabilitatea căruia depind fluxul de mărfuri și de transport de energie la nivel global.

ASPECTE GEO-ECONOMICE

Regiunea Mării Negre reprezintă un *hub* al coridoarelor economice de transport de mărfuri, hidrocarburi, date, persoane care, pe axa nord-sud, unesc nordul Europei de Levant și, pe axa est-vest, unesc Asia de Europa.

Este, totodată, un *nexus* al comerțului și politicii intercontinentale, întărit de porturile maritime și fluviale existente în regiune și de coridoarele fluviale Dunăre, Nistru, Nipru, Bug, Don, interconectate, la rândul lor, cu alte fluvii continentale.

Ca urmare a acestui statut, state ale Regiunii Mării Negre sunt incluse în master-planurile de transport și comunicații care unesc Peninsula Scandinavă de Peninsula Balcanică și Levant, precum *Inițiativa celor Trei Mări*² și *Formatul 16+1*³ (harta din figura nr. 6), sau în cele care unesc China și Rusia de Europa Occidentală, precum *Inițiativa Drumului și a Centurii Mătăsii*⁴ (harta din figura nr. 7) sau Centura Trans-Eurasiatică „Razvitie”⁵ (harta din figura nr. 8).

² Platformă de cooperare politică și economică înființată în anul 2015 la nivel de președinți de stat. Actualmente, platforma reunește 12 state localizate geografic între trei mări: Baltică, Neagră și Adriatică (BABS), respectiv Lituania, Letonia, Estonia, Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria, Austria, România, Bulgaria, Slovenia, Croația (<https://3seas.eu/>, accesat la 1 iulie 2021).

³ În anul 2011, s-a parafat *Formatul-cadru 16+1*, de cooperare economică, politică și culturală dintre China și 11 state membre ale Uniunii Europene, plus alte cinci state balcanice: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cehia, Estonia, Ungaria, Letonia, Lituania, Macedonia de Nord, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia. În anul 2019, Formatul s-a lărgit prin aderarea Greciei, devenind 17+1, iar în martie 2021, a revenit la numărul inițial de participanți, prin părăsirea parteneriatului de către Lituania (<http://www.china-ceec.org/eng/>, accesat la 1 iulie 2021).

⁴ Prezentată oficial la 28 martie 2015, strategia prevede construirea unui „pod” economic maritim și terestru, între trei continente (Asia, Europa, Africa) și trei/patru oceane (Pacific, Indian, Atlantic/Arctic) (<https://www.beltroad-initiative.com/belt-and-road/>, accesat la 1 iulie 2021).

⁵ Centura Trans-Eurasiatică *Razvitie* – *Dezvoltare* sau TEBR va reprezenta o nouă rețea de telecomunicații, de transport de energie, precum și rutier și feroviar de mare viteză, care va uni piețele din Europa și Asia (<https://blog.iiasa.ac.at/2015/09/21/a-new-vision-of-trans-eurasian-transportation/>, accesat la 1 iulie 2021).

Regiunea Mării Negre reprezintă un *hub* al coridoarelor economice de transport de mărfuri, hidrocarburi, date, persoane care, pe axa nord-sud, unesc nordul Europei de Levant și, pe axa est-vest, unesc Asia de Europa.

Regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu geoeconomic de sine-stătător, care, la nivelul anului 2020, a reunit peste 308 milioane de consumatori (inclusiv Federația Rusă), în marea lor majoritate educați, și un PIB (PPP) total de 7771,2 mii de miliarde USD.

Figura nr. 6: Inițiativa celor Trei Mări și Formatul 17+1
(<https://www.oboreurope.com/en/three-seas-initiative-bri-europe/>, accesat la 1 iulie 2021).

De asemenea, Regiunea Mării Negre reprezintă un spațiu geoeconomic de sine-stătător, care, la nivelul anului 2020, a reunit peste 308 milioane de consumatori⁶ (inclusiv Federația Rusă), în marea lor majoritate educați, și un PIB (PPP) total de 7771,2 mii de miliarde USD. Este un spațiu geoeconomic insuficient dezvoltat și exploatat ca urmare a presiunii geopolitice la care este supus.

Și, nu în ultimul rând, Regiunea Mării Negre este cunoscută pentru bogăția resurselor naturale, terestre, acvatice și subterane. Astfel, conform datelor oferite de portalul *CIA WorldFactBook*:

- România deține zăcăminte de petrol, gaze naturale, lemn, cărbune, uraniu, cupru, aur, argint, minereu de fier, sare, teren arabil, hidroenergie etc.;

⁶ Pottvitt <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/>, accesat la 1 mai 2021.

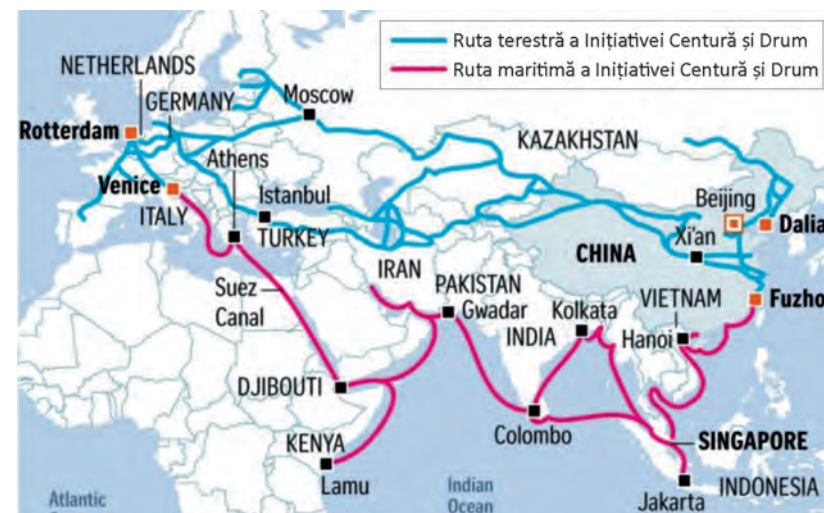

Figura nr. 7: Inițiativa Drumului și a Centurii Mătășii
(<https://www.asiagreen.com/en/news-insights/the-belt-and-road-initiative-and-the-rising-importance-of-china-s-western-cities>, accesat la 1 iulie 2021).

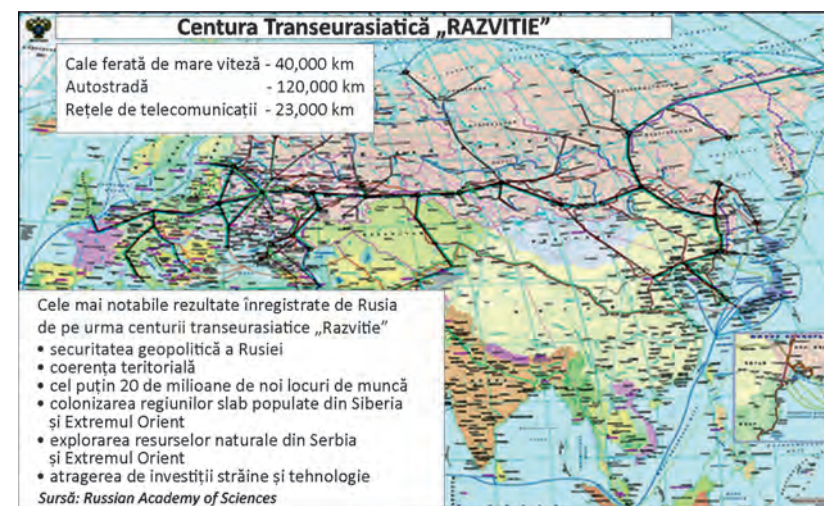

Figura nr. 8: Centura transeurasiatică „Razvitie”
(<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSYGORKcsQvL0bNt1IW-S0XleM4bQPXWzIHew&usqp=CAU>, accesat la 1 iulie 2021).

- Bulgaria deține minereuri de bauxită, cupru, plumb, zinc, cărbune, lemn, teren arabil etc.;
- Turcia deține mine de cărbune, minereuri de fier, cupru, crom, antimoniu, mercur, aur, barit, borat, celest (stronțiu),

Ucraina este cunoscută pentru calitatea pământului arabil care a transformat-o în grâнарul Europei. Totodată, deține zăcăminte de minereu de fier, cărbune, mangan, gaz natural, petrol, sare, sulf, grafit, titan, magneziu, caolin, nichel, mercur, lemn.

șmirghel, feldspar, calcar, magnezită, marmură, perlit, piatră ponce, pirite (sulf), argilă, teren arabil, hidroenergie;

- Georgia deține zăcăminte de mangan, minereu de fier, cupru, lemn, hidroenergie, zăcăminte minore de cărbune și petrol; climatul de coastă și solurile permit creșterea intensivă a arborilor de ceai și a citricelor;
- Federația Rusă este una dintre cele mai bogate state ale globului, beneficiara unor mari zăcăminte de petrol, gaze naturale, cărbune, minerale strategice, bauxită, pământuri rare, lemn;
- Ucraina este cunoscută pentru calitatea pământului arabil care a transformat-o în grâнарul Europei. Totodată, deține zăcăminte de minereu de fier, cărbune, mangan, gaz natural, petrol, sare, sulf, grafit, titan, magneziu, caolin, nichel, mercur, lemn;
- Moldova este bogată în lignit, fosforiți, gips, calcar, teren arabil (World Fact Book).

Acestor bogății li se adaugă rezerva piscicolă din Marea Neagră și din bazinele hidrografice riverane, fauna pădurilor (unele încă virgine), a Deltei Dunării și a estuarelor fluviilor riverane, precum și vegetația abundentă.

CONCLUZII

Prin urmare, putem afirma că Regiunea Mării Negre reprezintă:

- un spațiu de tranziție geografică între marea câmpie rusă, în nord, și relieful montan alpin carpato-caucazian, în sud;
- un *limes* geopolitic cu caracter de spațiu tampon (dispus între Federația Rusă și Europa Centrală și de Vest), o zonă de compresie cu risc de transformare în centură de ruine, ca urmare a amplasării sale la intersecția a trei spații civilizatoare și geopolitice (occidentale, ortodoxe, islamice);
- un spațiu pivotal cu potențial de *cap de pod*, de excepțională valoare geostrategică pentru orice putere interesată să domine Eurasia, parte a „*Pentagonului celor 5 Mări Strategice*”, a zonei centrale de instabilitate globală aferentă Balcanilor Mondiali și *noului pivot global*;
- un *hub* și un *nexus* al coridoarelor geoeconomice și geopolitice transcontinentale și intercontinentale de transport, precum și o piață atractivă, din punct de vedere geoeconomic.

Acest foarte valoros statut geopolitic, geostrategic și geoeconomic explică intensă dinamică geopolitică regională din ultimul secol, exprimată prin frecvente modificări de frontiere, existența conflictelor înghețate reîncălzite periodic, multiplicarea jucătorilor statali și non-statali regionali și intensă lor competiție pentru controlul și dominația regiunii. Și, foarte important, anunță viitoare tensiuni în condițiile acutizării competiției dintre principalii jucători regionali: Federația Rusă, China și blocul occidental.

BIBLIOGRAFIE:

1. Boșneagu, R. (2018). *The Black Sea ports – the Eastern maritime gates of Europe*. În *Scientific Bulletin of Naval Academy*, vol. XXI https://www.anmb.ro/buletinstiintific/buletine/2018_Issue1/03_NTM/170.pdf, accesat la 1 mai 2021.
2. Brzezinski, Z. (2005). *Marea dilemă: a domina sau a conduce*. București: Editura Scripta.
3. Ilyin, M.V., Meleshkina, Y.Y. (2012). *The Baltic-Pontic region in the Europe-Eurasia dual system*. *Baltic Region*, 2, https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/32662/ssoar-balticreg-2012-2-ilyin_et_al-The_Baltic-Pontic_region_in_the.pdf?sequence=1&isAllowed=y, accesat la 15 martie 2021.
4. Mackinder, H.J. (1904). *The Geographical Pivot of History*. În „*The Geographical Journal*”, vol. 23, nr. 4.
5. Parker, W.H. (1960). *Europe How Far?* În „*Geographical Journal*”, vol. 126, apud. Mikhail V. Ilyin, Yelena Yu., *The Baltic-Pontic region in the Europe-Eurasia dual system*, loc. cit.
6. Popescu, A.I.C. (2020). *Analize incomode*. București: Editura Militară.
7. Romer, E. (1917). *Poland: The Land and the State*. În „*Geographical Review*”, vol. 4, nr. 1, Taylor&Francis, Ltd., https://www.jstor.org/stable/207782?seq=16#metadata_info_tab_contents, accesat la 15 martie 2021.
8. Sundseth K., Barova S. (2010). *Natura 2000 în Regiunea Pontică*. Comisia Europeană, Direcția Generală de Mediu, https://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/biogeos/Black%20Seas%20Region/KH7809608ROC_002.pdf, accesat la 1 iulie 2021.
9. *CIA World Fact Book*, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>, accesat la 1 iulie 2021.
10. *Marea Neagră*, Enciclopedia României, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Marea_Neagr%C4%83, accesat la 1 iulie 2021.
11. <https://www.asiagreen.com/en/news-insights/the-belt-and-road-initiative-and-the-rising-importance-of-china-s-western-cities>, accesat la 1 iulie 2021.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

12. <https://www.beltroad-initiative.com/belt-and-road/>, accesat la 15 martie 2021.
13. <https://blog.iiasa.ac.at/2015/09/21/a-new-vision-of-trans-eurasian-transportation/>, accesat la 15 martie 2021.
14. https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/physiography-of-black-sea-biographical-region/image_large, accesat la 10 mai 2021.
15. <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSYGORKcsQvL0bNt11W-SOXleM4bQPXWzIHEw&usqp=CAU>, accesat la 1 iulie 2021.
16. (<https://external-preview.redd.it/FaUW0W6qpS44Tx5ZF0J2ymjnqkHVlx8xDn8QB53OfRw.jpg?auto=webp&s=3c16f4ec5bfe6d418962be0d2341823e2a90cbed>), accesat la 1 mai 2021.
17. https://fromestopwarscampaign.files.wordpress.com/2014/10/eb_map.jpg, accesat la 1 iulie 2021.
18. https://media.hotnews.ro/media_server1/image-2016-10-24-21370829-0-istmul-ponto-baltic.jpg, accesat la 10 mai 2021.
19. <https://www.oboreurope.com/en/three-seas-initiative-bri-europe/>, accesat la 1 iulie 2021.
20. <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/>, accesat la 1 iulie 2021.

Anexa nr. 1

Principalele date fizico-geografice ale Mării Negre
(Boşneagu, 2018, pp. 584-585; *Marea Neagră, lucr. cit.*)

Suprafață totală	451,490 km ²
Volum	529,955 km ³
Adâncimea maximă	2.258 m
Adâncimea medie	1.271 m
Lungimea maximă	1,149 km (662 mile nautice - M)
Lățimea maximă	650 km (332 mile nautice)
Lățimea minimă	267 km (144 M)
Lungimea coastelor	4,047 km (2,200 M)
Distanța până la Marea Albă	1,300 km
Distanța până la Golful Persic	1,300 km
Distanța până la Marea Nordului	aprox. 1,300km
Distanța până la Marea Mediterană (Gibraltar)	aprox. 1,300 km
Distanța până la Canalul Suez	aprox. 650 km

Distanța până la Marea Caspică	aprox. 350 km
Puncte extreme	Nord - 46° 33' N Estuarul Berezan, lângă Oceakov; Est - 41° 42' E între Batumi și Poti; Sud - 40° 56' N Giresun; Vest - 27° 27' E Burgas Bay.
Lungimea coastei românești	225 km - de la Vama Veche la vărsarea râului Musura
Lungimea coastei ucrainene	1,200 km - de la vărsarea râului Musura la strâmtoarea Kerçi
Coasta Rusiei	239 km - de la strâmtoarea Kerçi la vărsarea râului Psou
Coasta Georgiei	310 km - de la vărsarea râului Psou la vărsarea râului Chorotka
Coasta Turciei	1,695 km - de la vărsarea râului Chorotka la vărsarea râului Rezovka
	378 km - de la vărsarea râului Rezovka la Vama Veche
Coasta bulgară	2,405,000 km ²
Diferența de nivel între vârful Elbrus (5.633 m) și adâncimea maximă	7,878 m
Platforma continentală	133,000 km ² (40% din suprafața totală)
Debitul apei de intrare prin Strâmtoarea Bosfor	450 km ³
Debitul apei proaspete	400 km ³
Sulfat de hidrogen	de la adâncimea de 150-200 m

*Distanțele sunt măsurate în linie dreaptă.

Anexa nr. 2

Porturile Regiunii Mării Negre
(Ib., pp. 585-586)

Nr.	Țara	Port	Tip	Mărime
1.	România	Brăila	Fluvial	mediu
2.		Galați	Fluvial	mediu
3.		Tulcea	Fluvial	mic
4.		Sulina	Fluvial/Maritim	mediu
5.		Midia	Maritim/Canalul Dunăre-Marea Neagră	mic

Nr.	Țara	Port	Tip	Mărime
6.		Constanța	Maritim	cel mai mare port
7.		Medgidia	Fluvial	mic
8.		Mangalia	Maritim	mic
9.	Bulgaria	Varna	Maritim	mare
10.		Balchik	Maritim	mic
11.		Nessebar	Maritim	mic
12.		Bourgas	Maritim	mare
13.	Turcia	Istanbul	Maritim	mare
14.		Eregli	Maritim	mic
15.		Zonguldak	Maritim	mic
16.		Bartin	Maritim	mic
17.		Sinop	Maritim	mic
18.		Samsun	Maritim	mic
19.		Giresun	Maritim	mic
20.		Espiye	Maritim	mic
21.		Tirebolu	Maritim	mic
22.		Trabzon	Maritim	mic
23.		Rize	Maritim	mic
24.		Hopa	Maritim	mic
25.	Georgia	Batumi	Maritim	mare
26.		Supsa	Maritim / Terminal petrolier	mic
27.		Poti	Maritim	mare
28.		Kulevi	Maritim	mic
29.		Sukhumi	Maritim	mediu
30.	Federația Rusă	Sochi	Maritim	mic
31.		Tuapse	Maritim	mic
32.		Novorossiysk	Maritim	mare
33.		Port Kavkaz	Maritim la Marea Azov	mic
34.		Taganrog	Maritim la Marea Azov	mic
35.	Ucraina	Kerch	Maritim	mic
36.		Mariupol	Maritim la Marea Azov	mic
37.		Berdyansk	Maritim la Marea Azov	mic
38.		Theodosia	Maritim	mic
39.		Yalta	Maritim	mic
40.		Sevastopol	Maritim	mare
41.		Evpatoria	Maritim	mediu
42.		Chernomorsk	Maritim	mic
43.		Kerson	Maritim	mic

Nr.	Țara	Port	Tip	Mărime
44.		Nikolaev	Fluvial	mediu
45.		Dneprobugsky	Fluvial	mic
46.		Youzhny	Maritim	mic
47.		Odessa	Maritim	mare
48.		Illicevsk	Maritim	mediu
49.		Belgorod - Dnestrovsky	Fluvial	mic
50.		Ust Dunaysk	Fluvial	mic
51.		Kilia	Fluvial	mic
52.		Izmail	Fluvial	mic
53.		Reni	Fluvial	mic
54.	Moldova	Giurgiulești	Fluvial	mic

ARMELE NUCLEARE RĂMÂN PRINCIPALA DESCURAJARE ÎMPOTRIVA UNEI EVENTUALE AGRESIUNI

Dr. Romică CERNAT

Reînnoirea competiției pentru statutul de superputere a dus, printre altele, la intensificarea aspectelor privind armele nucleare și descurajarea nucleară, toate acestea cu referire la China și/sau Rusia. Provocarea descurajării – descurajarea statelor de a întreprinde acțiuni nedorite, în special agresiune militară – a devenit, din nou, o temă principală în politica de apărare. Tratatul pentru Reducerea Armelor Strategice (Strategic Arms Reduction Treaty/New START), semnat de Statele Unite și Rusia, ar putea fi văzut ca fiind „doar un pas dintr-o călătorie mai lungă”. Reafirmarea Rusiei ca mare putere mondială a inclus, cu precădere, referiri recurente ale oficialilor ruși la capacitățile Rusiei în materie de arme nucleare și la statutul Rusiei ca putere nucleară majoră.

În același timp, capacitățile Chinei în domeniul armelor nucleare sunt de proporții mai mici în raport cu cele ale Rusiei, dar China își modernizează forțele nucleare ca parte a efortului său general de modernizare militară.

Pe tot globul și în multe domenii diferite, Statele Unite se confruntă, acum, cu o cerință de descurajare eficientă de primă necesitate în comparație cu oricare alt moment de la sfârșitul Războiului Rece. Deoarece mulți potențiali adversari sunt semnificativ mai capabili decât erau acum un deceniu sau cu mai mult timp în urmă, iar riscurile de a purta efectiv un război major sunt semnificative, devine din ce în ce mai imperativă descurajarea unui conflict de acest gen.

Cuvinte-cheie: arme nucleare, descurajare nucleară, rachete balistice, constrângere, securitate internațională.

INTRODUCERE

Lumea se schimbă din ce în ce mai rapid și în mod fundamental. Vedem schimbări pe termen lung în echilibrul puterii economice și militare globale, creșterea competiției între state și apariția unor actori statali și nestatali mai puternici. Este tot mai probabil să avem de-a face cu evoluții neașteptate, având în vedere că securitatea națională a oricărui stat depinde de securitatea economică, și invers.

De la apariția Statului Islamic din Irak și Levant, problematica terorismului, pandemii și alte riscuri biologice, escaladarea crizei climatice, amenințările cibernetice și digitale, perturbări economice internaționale, crize umanitare extinse, instabilitatea accentuată în Orientul Mijlociu, migrația, criza din Ucraina, amenințarea atacurilor cibernetice, Islamul radical, utilizarea potențială a armelor de nimicire în masă – în special de către actori nestatali, care fac din Islamul militant o amenințare –, conflictele înghețate, erodarea ordinii internaționale bazate pe reguli, care îngreunează realizarea consensului și abordarea amenințărilor globale, până la ascensiunea Marilor Puteri nedemocratice – rivalii Occidentului, China și Rusia din vechiul Război Rece – și riscul de pandemii, toate acestea fac lumea mai periculoasă și mai nesigură astăzi decât acum zece ani.

Competiția dintre state și amenințările pe care acestea le reprezintă reciproc pot avea un impact semnificativ asupra securității internaționale și asupra intereselor Marilor Puteri. La extrem, acestea riscă să atragă Marile Puteri într-un conflict militar. Rusia a devenit mai agresivă, mai autoritară și naționalistă, definindu-se tot mai mult în opoziție cu Occidentul. Anexarea ilegală a Crimeii, în 2014, și sprijinul continuu al separatiștilor din estul Ucrainei prin utilizarea tacticilor interzise, hibride și manipularea mass-mediei au arătat disponibilitatea Rusiei de a submina standardele internaționale mai largi de cooperare pentru a-și proteja interesele stabilite.

Rusia este într-un stadiu avansat al unui program de investiții majore pentru modernizarea și înzestrarea armatei sale, inclusiv a forțelor

Competiția dintre state și amenințările pe care acestea le reprezintă reciproc pot avea un impact semnificativ asupra securității internaționale și asupra intereselor Marilor Puteri. La extrem, acestea riscă să atragă Marile Puteri într-un conflict militar.

Apărarea colectivă și securitatea cooperativă oferite de apartenența la NATO sporesc și mai mult credibilitatea descurajării. În Alianța Nord-Atlantică, se pune un accent nou pe descurajare în abordarea amenințărilor actuale și viitoare și pentru a se asigura că potențialii săi adversari nu au nicio îndoială cu privire la gama de răspunsuri la care ar trebui să se aștepte în situația oricărei acțiuni agresive din partea lor.

sale nucleare. De asemenea, și-a sporit exercițiile și retorica nucleară prin amenințări de dislocare a forțelor nucleare în Kaliningrad și Crimeea. Activitatea sa militară în proximitatea teritoriului aliaților NATO și în apropierea spațiului aerian și a apelor teritoriale este concepută pentru a testa răspunsul țărilor membre ale Alianței. Comportamentul Rusiei va continua să fie greu de prezis și, deși foarte puțin probabil, nu putem exclude posibilitatea ca aceasta să se simtă tentată să acționeze provocator împotriva aliaților NATO.

În linii mari, o competiție mai amplă a statelor poate reprezenta un risc pentru stabilitate. În Orientul Mijlociu și Africa de Nord, puterile regionale au urmărit interese de securitate concurente, determinate de creșterea capabilităților militare și economice. Atât Asia de Sud, cât și Asia de Sud-Est continuă să crească în importanță economică și semnificație politică, iar acest lucru are în subsidiar creșterea tensiunilor, exacerbate de dispute istorice nerezolvate. Coreea de Nord este singurul stat care a testat o armă nucleară în secolul 21 și efortul continuu de perfecționare a armelor nucleare și rachetelor balistice reprezintă o preocupare serioasă pentru această țară.

DESCURAJAREA NUCLEARĂ – TACTICĂ PENTRU ASIGURAREA BALANȚEI DE PUTERE LA NIVEL GLOBAL

Apărarea și protecția încep cu descurajarea, care a fost și rămâne demult partea centrală a politicii de securitate națională a Marilor Puteri. Acestea vor folosi întregul spectru al capabilităților – forța armată, inclusiv, în cele din urmă, descurajarea lor nucleară, diplomația, impunerea legii, politica economică, mijloacele cibernetice ofensive și secrete – pentru a descuraja adversarii și a le interzice oportunitățile de a le ataca. Statele vor folosi aceste mijloace pentru a se asigura că există consecințe pentru cei care le amenință securitatea (Clausewitz, 1989, pp. 80-83). Prin urmare, ele vor dezvolta reziliența în fața amenințărilor, pentru a-și reduce vulnerabilitățile.

Apărarea colectivă și securitatea cooperativă oferite de apartenența la NATO sporesc și mai mult credibilitatea descurajării. În Alianța Nord-Atlantică, se pune un accent nou pe descurajare în abordarea amenințărilor actuale și viitoare și pentru a se asigura că potențialii

săi adversari nu au nicio îndoială cu privire la gama de răspunsuri la care ar trebui să se aștepte în situația oricărei acțiuni agresive din partea lor.

Orice Mare Putere se află sub o amenințare constantă a rachetelor balistice încă de la al Doilea Război Mondial, iar statele din afara zonei euroatlantice și actorii nestatali au acces, acum, la tehnologia rachetelor balistice. Descurajarea nucleară pentru securitatea națională a unui stat va rămâne esențială atât timp cât situația de securitate globală o va cere. A existat de peste 70 de ani tocmai pentru a demonta cele mai extreme amenințări la adresa securității naționale, a sistemului occidental de valori și pentru garantarea securității aliaților NATO.

Alte state continuă să aibă arsenale nucleare și există încă un risc continuu de proliferare a armelor nucleare. Nu este exclus riscul ca statele să își folosească această capabilitate nucleară pentru a amenința, a încerca să îngrădească procesul de luare a deciziilor pe timp de criză sau să susțină terorismul nuclear.

În general, statele posesoare de arme de nimicire în masă se angajează să mențină o cantitate minimă de putere distructivă necesară pentru a descuraja orice agresor. Acest lucru le impune să se asigure că descurajarea lor nu este vulnerabilă la acțiunea preventivă a potențialilor adversari. Ca regulă, numai cea mai înaltă funcție în stat poate autoriza lansarea armelor nucleare, ceea ce asigură menținerea controlului politic în orice moment.

Descurajarea unui atac nuclear deliberat împotriva Statelor Unite și a aliaților săi este una dintre cheile prevenirii și este obiectivul fundamental al forțelor nucleare americane. Aceste forțe există pentru a se asigura că valoarea costurilor agresiunii potențialilor adversari va depăși cu mult orice câștig politic sau militar. Orice adversar rațional care se confruntă cu perspectiva unor astfel de costuri ar trebui să fie descurajat și, în același timp, aliații SUA ar trebui să fie liniștiți. Aceste rezultate duale au fost principalele obiective ale puterii militare a Statelor Unite timp de șapte decenii (Blair, 2018, p. 15).

China consideră că descurajarea sa nucleară este în pericol din cauza capabilităților SUA de descoperire a țintelor, a preciziei rachetelor și a mijloacelor potențiale de apărare împotriva rachetelor balistice.

Descurajarea nucleară pentru securitatea națională a unui stat va rămâne esențială atât timp cât situația de securitate globală o va cere. A existat de peste 70 de ani tocmai pentru a demonta cele mai extreme amenințări la adresa securității naționale, a sistemului occidental de valori și pentru garantarea securității aliaților NATO.

Prin urmare, Beijingul își modernizează și își extinde forța de rachete pentru a-i reda valoarea descurajantă.

Pe de altă parte, capacitatea Statelor Unite de a ataca și a distruge forțele nucleare ruse nu este fără costuri. Rusia și China sunt conștiente de vulnerabilitatea lor și încearcă să compenseze prin măsuri operaționale. În cazul Rusiei, acestea pot include lansarea rachetelor în condițiile în care declanșarea unui atac american ar deveni iminentă. Această tactică va genera lansarea multor rachete rusești în aer înainte de a putea fi distruse la sol, dar, în același timp, ar avea consecințe catastrofale dacă avertizarea timpurie rusă ar fi, de fapt, o alarmă falsă.

Rusia poate lua alte măsuri riscante în timpul unui crize dacă și-a perceput forțele vulnerabile, cum ar fi delegarea prealabilă a autorității de lansare la eșaloane inferioare, de teama unei lovituri asupra liderilor naționali. Mai mult, dispersarea armelor pentru a îmbunătăți capacitatea de supraviețuire crește posibilitatea accidentelor și a furtului sau a deturnării de către teroriști.

Capabilitățile de contraatac ale Statelor Unite afectează, de asemenea, deciziile privind structurile de forțe ale Rusiei și Chinei. Deoarece o mare parte din capabilitățile nucleare ale SUA se află pe submarine greu detectabile, Rusia nu are mari speranțe privind eficacitatea unei prime lovituri dezarmante împotriva Statelor Unite. Rusia este nevoită să renunțe la un atac de represalii (sau, în cel mai bun caz, un contraatac foarte limitat), astfel încât o parte din calculul rusesc al unei structuri de forță adecvate este să dețină suficiente arme după o primă lovitură americană, pentru a riposta, în continuare, cu forțe capabile să descurajeze.

În timp ce descurajarea nucleară rămâne un pilon al securității naționale a SUA și o umbrelă de securitate pentru aliații Statelor Unite, principiul său central de organizare privind amenințarea cu distrugerea masivă ca răspuns la agresiunea nucleară era mai potrivit pentru confruntarea din timpul Războiului Rece cu Uniunea Sovietică și China decât cu rivalitatea modernă dintre Statele Unite, Rusia și China. Dar, în ciuda naturii anacronice a situației nucleare actuale, acești competitori nu au reușit să înlocuiască paradigma descurajării nucleare cu o nouă arhitectură de securitate. Ei rămân captivi, aparent

condamnați să mențină și să reconstruiască arsenale vaste prin raportare permanentă la evoluțiile tehnologice.

Documentele ruse privind apărarea și securitatea nu numai că au subliniat că Rusia consideră extinderea NATO ca o amenințare esențială pentru securitatea sa, ci au accentuat necesitatea ca Rusia să poată descuraja întreprinderea de către Alianță a armelor convenționale de precizie, cum ar fi rachetele de croazieră Tomahawk ale marinei SUA, lansate de pe mare (*The Military Doctrine of the Russian Federation*, 2010, pp. 3-6; 23-31). Rusia deține deja o gamă largă de capabilități convenționale și nucleare care pot amenința aliații SUA în NATO. De exemplu, sistemele sale cu rază mai scurtă de acțiune, cum ar fi rachetele Iskander, care pot transporta focoașe convenționale sau nucleare, pot lovi Polonia și statele baltice, în special dacă sunt desfășurate în Belarus sau în Kaliningrad (Mizokami, 2017).

DELIMITĂRI CONCEPTUALE

Pentru a expune conceptul de *descurajare* și a situa această analiză în contextul istoric al timpului, vom recurge la câteva observații pertinente. Deși formularea precisă a definițiilor poate varia, în funcție de anumiți autori, componentele de bază rămân constante. *Descurajarea* înseamnă că orice potențial agresor știe că beneficiile pe care ar putea încerca să le obțină atacând un stat vor fi depășite de consecințele acestora. *Descurajarea militară* poate fi definită ca procesul de convingere a unui potențial inamic, prin amenințarea cu forța, că este mai bine dacă nu folosește forța militară împotriva ta (Carnesale, 1983, pp. 32; 146).

Una dintre figurile principale ale literaturii ce tratează descurajarea, Glenn Snyder, a folosit următoarea formulare: „*Descurajarea înseamnă interzicerea inamicului să declanșeze acțiuni militare, prezentându-i o perspectivă a costului și riscului care depășesc câștigul său potențial*” (1961, pp. 3; 9-41). Mai mult, percepția credibilității este inseparabilă de descurajarea efectivă: „*Descurajarea funcționează asupra intenției inamicului; valoarea descurajantă a forțelor militare reprezintă efectul lor în reducerea probabilității acțiunilor militare ale inamicului*” (Ib.). În dimensiunea ei de bază, starea de descurajare încearcă să convingă un potențial adversar că orice acțiune ostilă întreprinsă va duce

la costuri și riscuri inacceptabile în raport cu orice câștig care ar putea rezulta din acea acțiune ostilă.

La rândul său, credibilitatea constă în două dimensiuni independente. Statul sau actorul care descurajează nu trebuie doar să dețină capacitățile necesare pentru a susține amenințarea cu acțiuni de represalii, ci trebuie să transmită adversarului că acesta are voința și hotărârea necesare pentru a răspunde utilizării forței cu o forță echivalentă sau mai mare în apărarea intereselor în cauză (Craig, George, 1983, p. 172).

Descurajarea este un efort pentru a influența gândirea unui adversar cu scopul de a demonta recurgerea la armele nucleare. Istoria arată că descurajarea a fost utilă numai în anumite condiții, foarte specifice. În timpul Războiului Rece, distrugerea reciprocă asigurată a fost foarte bună pentru a preveni un singur rezultat: războiul nuclear total, care putea ucide sute de milioane de oameni. Dar, descurajarea nucleară nu a împiedicat alt comportament greșit al sovieticilor, inclusiv invadarea Ungariei, Cehoslovaciei și Afganistanului. Reprezentarea cheie a Războiului Rece nu este aceea că factorii de decizie politică ar trebui să folosească mai mult descurajarea. Se pare că unele lucruri nu sunt descurajatoare, indiferent cât de mult ne-am dori să fie.

Între timp, au avut loc schimbări în mediul internațional de securitate, care au modificat contextul referitor la descurajare, provocând posibile ipoteze pe termen lung și crearea de noi cerințe. Această perspectivă a generat o serie de studii recente pentru revizuirea conceptelor și principiilor fundamentale despre descurajare.

Orice strategie de prevenire a agresiunii trebuie să înceapă cu o evaluare a intereselor, motivelor și imperativelor potențialului agresor, inclusiv teoria sa privind descurajarea (luând în considerare ce apreciază și de ce). În acest proces, așa cum se va susține, istoria sugerează cu tărie că motivațiile agresorului sunt variate și complexe și, adesea, se blochează într-un sens disperat al nevoii de acțiune, în măsura în care sunt produsul oportunității agresiv (Mueller, Castillo, Morgan, Pegahi&Rosen, 2006, pp. 19-38).

Descurajarea se dovedește a fi mult mai mult decât o amenințare a unui adversar potențial: aceasta solicită modelarea nuanțată a percepțiilor, astfel încât un adversar să vadă alternativele la agresiune

ca fiind mult mai atractive decât războiul. Descurajarea este aplicarea descurajării sau restricționarea cuiva – în politica mondială, de obicei a unui stat național – de la declanșarea de acțiuni nedorite, cum ar fi un atac armat. Implică un efort de a opri sau a preveni o acțiune, spre deosebire de conceptul strâns legat, dar distinct de „constrângere”, care este un efort de a forța un actor să facă ceva.

Interzicere contra pedeapsă. Literatura clasică face distincția între două abordări fundamentale ale descurajării. *Descurajarea prin strategiile de interzicere* urmărește să descurajeze o acțiune, făcând-o irealizabilă sau puțin probabil să aibă succes, zădărniciind, astfel, încrederea unui potențial agresor în realizarea obiectivelor sale – desfășurarea în zonă de suficiente forțe militare pentru a respinge o invazie, de exemplu (Beaufre, 1965, pp. 23, 51). La extrem, aceste strategii pot confrunța un potențial agresor cu riscul unor pierderi catastrofale. *Descurajarea prin interzicere* reprezintă, de fapt, pur și simplu, punerea în practică a unei intenții și a unui efort pentru apărarea unui angajament. O capacitate de a interzice echivalează cu o capacitate de apărare: „*descurajarea și apărarea sunt distincte din punct de vedere analitic, dar complet interdependente în practică*” (Morgan et al., lb., p. 32).

Cel mai frecvent mod de a măsura viabilitatea unei amenințări prin descurajare, bazat pe capacități de interzicere, este echilibrul imediat al forțelor în teritoriul contestat. Dar, echilibrul local de forțe nu este singurul sau chiar întotdeauna cel mai important factor. Tocmai de aceea, descurajarea prin interzicere nu ar trebui să fie echivalată doar cu echilibrul militar.

Descurajarea prin sancțiuni, pe de altă parte, amenință cu represii severe, cum ar fi escaladarea nucleară sau sancțiuni economice drastice, dacă s-ar produce un atac. Aceste penalizări sunt dependente de lupta locală și de comunitatea mondială. Concentrarea pe descurajare prin sancțiuni nu reprezintă apărarea directă a angajamentului contestat, ci, mai degrabă, amenințări de sancțiuni mai ample, care ar mări costul unui atac. Majoritatea studiilor clasice sugerează că strategiile de interzicere sunt inerent mai fiabile decât strategiile de sancțiuni (Huth, Russett, 1988, p. 42). Pașii întreprinși pentru a interzice, de exemplu, plasarea unor capacități militare semnificative direct pe calea

Descurajarea prin interzicere reprezintă punerea în practică a unei intenții și a unui efort pentru apărarea unui angajament. O capacitate de a interzice echivalează cu o capacitate de apărare: „descurajarea și apărarea sunt distincte din punct de vedere analitic, dar complet interdependente în practică”.

de acces a unui agresor ar trebui să fie destul de relevanți. S-ar putea ca un agresor să se îndoiască, pe de altă parte, de disponibilitatea unui apărător de a impune sancțiuni.

Un agresor s-ar putea convinge, de asemenea, că apărătorul va ezita să continue amenințările cu sancțiuni din cauza riscurilor asociate, cum ar fi escaladarea ulterioară, respectiv statul descurajator ar putea să nu fie dispus să acționeze odată ce va sosi momentul. Așa cum Thomas Schelling a remarcat, există amenințări pe care un stat ar prefera să nu le îndeplinească și slăbiciunea în descurajare poate apărea atunci când un agresor crede că apărătorul se va dovedi, în cele din urmă, refractar să își îndeplinească amenințările (1980, pp. 175-177; 187-189; 207-208; 230; 257-266).

Armele strategice sunt desfășurate pe o „triadă” de sisteme de lansare, ceea ce înseamnă că rachetele balistice pot fi dispuse pe submarine, pe lansatoare terestre și bombardiere cu rază lungă de acțiune. Puțini termeni în discuțiile despre armele nucleare sunt utilizați mai eronat, neînțeleși sau distorsionați decât „descurajarea”. „*Quadrennial Roles and Missions Review Report*” (Revederea trimestrială a rolurilor și misiunilor), din 2009, a Departamentului Apărării al SUA, definește operațiile de descurajare ca fiind „*eforturi integrate și sistematice de exercitare a unei influențe decisive asupra procesului decizional al adversarilor în timp de pace, criză și război*” (p. 5). Fără a menționa pe cine sau ce este descurajat, cuvântul se poate referi fie la descurajare nucleară, fie la descurajare convențională, fie la atacuri de represalii sau de primă lovitură. Pe timpul Războiului Rece și chiar și astăzi, „descurajarea” nucleară a avut multe definiții și multe roluri.

Descurajarea în timpul Războiului Rece. De exemplu, în timpul Războiului Rece, forțele nucleare dislocate în partea continentală a Statelor Unite au fost destinate să descurajeze, printre altele, atacurile convenționale sovietice asupra NATO în Europa, asupra Japoniei și Coreei de Sud, prin amenințarea cu daune nucleare a Uniunii Sovietice ca răspuns probabil. Dar, amenințarea cu represalii nucleare sovietice – fie pentru a contracara forța sau efectele – a tins să slăbească plauzibilitatea oricărei amenințări nucleare americane. Adică, forțele nucleare sovietice au zădărnicit descurajarea SUA, deci capacitatea

de a executa o „primă lovitură” pentru a distruge sistemele nucleare sovietice la sol a fost considerată, în mod ironic, ca o parte valoroasă a misiunii de „descurajare” nucleară a SUA și au fost alocate resurse enorme acestui scop.

Intenții similare au fost atribuite instituțiilor de apărare sovietice, care, după cum se credea, ar putea fi tentate să modifice echilibrul de putere prin lansarea unei prime lovituri de anihilare împotriva forțelor nucleare strategice centrale ale SUA. Drept urmare, în logica ciudată a Războiului Rece, ambele părți au simțit că amenințările cu surpriza primei lovituri nucleare au fost considerate drept „descurajare”. Deși acest lucru ar fi putut contribui la descurajarea unui atac convențional, acesta a creat o competiție nucleară periculos de instabilă, deoarece ambele părți știau sau suspectau pe cealaltă că se pregătește să execute un prim atac. „Descurajarea” a ajuns să fie definită ca orice ar reprezenta armele nucleare. Armele nucleare au devenit, pur și simplu, descurajatoare, indiferent de misiunea lor.

Descurajare, astăzi. Documentele Departamentului de Stat al SUA descriu „descurajarea nucleară” ca fiind o componentă fundamentală a politicii de securitate națională. *Politica de întrebuințare a armelor nucleare din SUA*, care a intrat în vigoare în 2004, a reglementat, în particular, că „forțele nucleare ale SUA trebuie să fie capabile și să fie percepute ca fiind apte să distrugă capacitățile critice care participă la război sau sprijină războiul și capacitățile pe care conducerea unui inamic potențial le consideră decisive și pe care s-ar baza pentru a-și atinge propriile obiective într-o lume post-război” (Kristensen, Norris, Oelrich, 2009, pp. 15-16). În *Strategia națională de securitate a SUA (The National Security Strategy of the United States of America)*, se specifică faptul că „Forțele nucleare sigure, credibile și fiabile continuă să joace un rol critic. SUA consolidează descurajarea dezvoltând o Nouă Triadă, formată din sisteme de atac ofensive (atât nucleare, cât și capacități convenționale îmbunătățite); mijloace de apărare active și pasive, inclusiv apărare antirachetă; și o infrastructură reactivă, toate conectate între ele prin consolidarea sistemelor de comandă și control, planificare și informații. Aceste capacități vor descuraja mai bine unele din noile amenințări cu care ne confruntăm, consolidând, totodată, angajamentele noastre de securitate față de aliați.

„SUA consolidează descurajarea dezvoltând o Nouă Triadă, formată din sisteme de atac ofensive (atât nucleare, cât și capacități convenționale îmbunătățite); mijloace de apărare active și pasive, inclusiv apărare antirachetă; și o infrastructură reactivă, toate conectate între ele prin consolidarea sistemelor de comandă și control, planificare și informații.”

Există amenințări pe care un stat ar prefera să nu le îndeplinească și slăbiciunea în descurajare poate apărea atunci când un agresor crede că apărătorul se va dovedi, în cele din urmă, refractar să își îndeplinească amenințările.

Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare (NPT), semnat în 1968 și intrat în vigoare în 1970, angajează cele cinci state recunoscute oficial cu arme nucleare (Statele Unite, Regatul Unit, Rusia, Franța și China) la dezarmare, dar nu presupune o interdicție totală de deținere. Statele posesoare de arme nenucleare renunță la armele nucleare și plasează materialele și instalațiile nucleare sub garanții internaționale.

Astfel de angajamente de securitate au jucat un rol crucial în convingerea unor țări să renunțe la propriile programe de arme nucleare, sprijinind, astfel, obiectivele noastre de neproliferare” (2006, p. 22). În plus, potrivit *Strategiei naționale de apărare (National Defense Strategy)*, „Statele Unite își vor menține arsenalul nuclear ca principal factor de descurajare a unui atac nuclear, iar Noua Triadă rămâne o piatră de temelie a descurajării strategice” (2008, p. 12). Noua triadă oferă o gamă de capacități și flexibilitatea necesară pentru a aborda un spectru de evenimente neprevăzute.

Prin urmare, provocarea descurajării de astăzi este destul de diferită de cea a Războiului Rece, parțial din cauza diferențelor dintre cine este descurajat, dar, în primul rând, din cauza diferențelor în ceea ce este descurajat. Pur și simplu, ducând mai departe logica și ipotezele de descurajare bazate pe „cine” și „ce” din gândirea Războiului Rece, avem, ca rezultat, erori profunde și periculoase în lumea diferită și radicală de astăzi. Este remarcabil faptul că discuțiile despre descurajare și ceea ce ar putea fi necesar pentru aceasta evită, adesea, să menționeze ce acțiuni ar trebui să fie descurajate. Într-adevăr, noua strategie lasă intenționat acest lucru neclar. Incertitudinea cu privire la care va fi răspunsul SUA și când va fi declanșat face ca descurajarea să funcționeze.

ARMELE NUCLEARE – TIPURI ȘI DISPUNERE

În timpul Războiului Rece, arsenalul nuclear al SUA conținea multe tipuri de mijloace de livrare pentru armele nucleare. Acestea includeau rachete cu rază scurtă de acțiune și artilerie pentru a fi întrebuințate pe câmpul de luptă, rachete și aeronave cu rază medie de acțiune care ar putea lovi ținte dincolo de zona acțiunilor de luptă, sisteme cu rază scurtă și medie dispuse pe nave de suprafață, rachete cu rază lungă de acțiune dispuse pe teritoriul SUA și submarine și bombardiere grele, care ar putea amenința țintele sovietice din bazele lor din Statele Unite.

State ce dețin arme nucleare. *Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare (NPT)*, semnat în 1968 și intrat în vigoare în 1970, angajează cele cinci state recunoscute oficial cu arme nucleare (Statele Unite, Regatul Unit, Rusia, Franța și China) la dezarmare,

dar nu presupune o interdicție totală de deținere. Statele posesoare de arme nenucleare renunță la armele nucleare și plasează materialele și instalațiile nucleare sub garanții internaționale.

Statele posesoare de arme nucleare parte a NPT, fiind și cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, se opun *Tratatului privind interzicerea armelor nucleare*, cunoscut și sub denumirea de „*tratat de interzicere*”. Negocierile s-au încheiat la 7 iulie 2017, când 122 de țări au votat pentru aprobarea tratatului. Reprezentanții permanenți ai SUA, Marii Britanii și Franței la ONU au emis un comunicat de presă comun, prin care subliniau că: „*O presupusă interdicție asupra armelor nucleare care nu răspunde problemelor de securitate, care continuă să facă necesară descurajarea nucleară nu poate duce la eliminarea unei singure arme nucleare și nu va spori securitatea niciunei țări, nici pacea și securitatea internațională*”. (*Joint Press Statement*, 2017).

Opt state suverane au anunțat public detonarea cu succes a armelor nucleare. Cinci sunt considerate a fi state posesoare de arme nucleare, în temeiul NPT. În ordinea realizării armelor nucleare, acestea sunt: Statele Unite, Rusia (statul succesori al Uniunii Sovietice), Regatul Unit, Franța și China. De la intrarea în vigoare a NPT, în 1970, trei state care nu erau părți la Tratat au efectuat teste nucleare evidente, și anume India, Pakistan și Coreea de Nord. Coreea de Nord a fost parte la NPT, dar s-a retras în 2003. Israelul, de asemenea, este general acceptat că deține arme nucleare, dar nu recunoaște acest lucru, menținând o politică de ambiguitate deliberată și nu se știe cu exactitate dacă a efectuat un test nuclear. Se estimează că Israelul deține undeva între 75 și 400 de focoase nucleare. O posibilă motivație pentru ambiguitatea nucleară este descurajarea cu un cost politic minim.

Eforturile privind controlul armamentelor și neproliferarea acestora au produs tratate și acorduri oficiale, aranjamente informale și mecanisme de cooperare și monitorizare în vederea reducerii amenințărilor. Progresele în negocierea și implementarea acestor acorduri au fost, adesea, lente și subiect al esenței relațiilor mai ample dintre SUA și Uniunea Sovietică (Durkalec, 2019). Statele care dețineau anterior arme nucleare sunt Africa de Sud (au dezvoltat arme nucleare, dar și-au neutralizat arsenalul înainte de a adera la NPT) și fostele republici

Eforturile privind controlul armamentelor și neproliferarea acestora au produs tratate și acorduri oficiale, aranjamente informale și mecanisme de cooperare și monitorizare în vederea reducerii amenințărilor. Progresele în negocierea și implementarea acestor acorduri au fost, adesea, lente și subiect al esenței relațiilor mai ample dintre SUA și Uniunea Sovietică.

sovietice Belarus, Kazakhstan și Ucraina, ale căror arme au fost repatriate în Rusia.

Potrivit Institutului Internațional de Cercetare a Păcii din Stockholm, inventarul mondial total de arme nucleare, începând cu 2019, se ridică la 13.865, dintre care 3.750 au fost desfășurate cu forțele operaționale. La începutul anului 2019, peste 90% din cele 13.865 de arme nucleare ale lumii erau deținute de Rusia și Statele Unite (*World nuclear forces*, 2020, pp. 326-330).

Statele Unite și Uniunea Sovietică au semnat *Tratatul privind forțele nucleare cu rază medie de acțiune (INF)* în decembrie 1987 (*INF Treaty*, 1987). Prin *Tratatul INF*, Statele Unite și Uniunea Sovietică au fost de acord ca ambele să interzică toate rachetele balistice terestre și de croazieră cu bătaia cuprinsă între 500 și 5.500 de kilometri. Interdicția s-ar fi aplicat rachetelor cu focoase nucleare sau convenționale, dar nu s-ar fi aplicat rachetelor dispuse pe mijloace navale sau aeriene. Statele Unite și-au suspendat participarea la tratat și au transmis notificarea oficială de retragere pe 2 februarie 2019. Rusia a răspuns, de asemenea, prin suspendarea participării, la 2 februarie 2019. *Tratatul* a devenit caduc la 2 august 2019, la șase luni după ce Statele Unite au depus notificarea de retragere (Durkalec, lb.).

Tratatul Nou START. În ultimii 60 de ani, Statele Unite și Rusia au participat la numeroase eforturi de control și de neproliferare a armamentelor. Aceste eforturi au produs tratate și acorduri formale, care impun restricții privind forțele și activitățile militare ale SUA și Rusiei, aranjamente informale și orientări pe care SUA și Rusia au convenit să le respecte. Schimbarea mediului internațional de securitate, în anii '90, a determinat mulți analiști să creadă că SUA și alte națiuni ar putea intra într-o nouă eră de restricție în dislocarea armelor, transferul de arme și operații militare. Aceste speranțe au fost materializate în mai multe tratate, semnate între 1991 și 1996, cum ar fi *Tratatele de Reducere a Armelor Strategice (START I și START II)*, *Convenția privind Armele Chimice și Tratatul de Interzicere a Testelor Nucleare. START*, care a limitat forțele nucleare cu rază lungă de acțiune – rachete balistice intercontinentale dispuse la sol (ICBM_s),

rachete balistice lansate de submarine (SLBM_s) și bombardiere grele – între SUA și noile state independente ale fostei Uniuni Sovietice. Statele Unite și Rusia au început să poarte discuții pentru un nou tratat.

Discuțiile oficiale s-au reluat la sfârșitul lunii ianuarie 2010, iar părțile au încheiat *Tratatul Nou START* la începutul lunii aprilie 2010. Președinții Obama și Medvedev au semnat *Tratatul de la Praga*, la 8 aprilie 2010, care a intrat în vigoare la 5 februarie 2011. *Tratatul Nou START* conține trei limitări principale privind forțele nucleare ofensive strategice ale SUA și Rusiei. În primul rând, stabilește limite pentru fiecare parte, la nu mai mult de 800 de lansatoare ICBM și SLBM dislocate sau nedislocate și bombardiere grele, echipate pentru a transporta armament nuclear, dislocate sau nedislocate. În al doilea rând, în acest total, acesta limitează, pentru fiecare parte, la nu mai mult de 700 de ICBM dislocate, SLBM dislocate și bombardiere grele dislocate, echipate pentru a transporta armament nuclear. În al treilea rând, tratatul limitează, pentru fiecare parte, la nu mai mult de 1.550 de focoase dislocate. Focoasele dislocate includ numărul efectiv de focoase existente pe ICBM_s și SLBM_s și un singur focos pentru fiecare bombardier greu dislocat, echipat pentru armamente nucleare (*New START Treaty*, 2010).

Limitele privind focoasele în *Tratatul Nou START* diferă de cele din *Tratatul START* inițial în ceea ce privește sublimitele focoaselor atribuite diferitelor tipuri de arme strategice și fiecare parte va declara, pur și simplu, numărul total de focoase dislocate din totalul forței. *Tratatul Nou START* conține un regim de monitorizare și verificare similar cu regimul din *START*.

Statele Unite și Federația Rusă au convenit să extindă *Tratatul* până la 4 februarie 2026 (*New START Treaty*, 2020). Informațiile furnizate prin implementarea tratatului contribuie la reducerea riscului privind surprinderea strategică, neîncrederea și erorile care pot rezulta din secretizare excesivă sau decizii bazate pe ipotezele cele mai grave.

În *tabelul nr. 1* sunt menționate, sub forma unei liste, statele care „au admis că dețin arme nucleare sau despre care se presupune că le posedă, numărul aproximativ de focoase aflate sub controlul lor, anul în care au testat prima lor armă și configurația forței lor” (*List of states*

Statele Unite și Federația Rusă au convenit să extindă Tratatul până la 4 februarie 2026. Informațiile furnizate prin implementarea tratatului contribuie la reducerea riscului privind surprinderea strategică, neîncrederea și erorile care pot rezulta din secretizare excesivă sau decizii bazate pe ipotezele cele mai grave.

with nuclear weapons, 2020, p. 316). Această listă este cunoscută informal în politica globală sub denumirea de „Clubul nuclear”. Cu excepția Rusiei și a Statelor Unite (care și-au supus forțele nucleare la verificări independente, în temeiul diferitelor tratate), aceste cifre sunt estimări, în unele cazuri estimări destul de nesigure.

Dintr-un număr mare de 70.300 de arme active, în 1986, începând cu 2019, există în lume aproximativ 3.750 de focoase nucleare active și un total de 13.890 de focoase nucleare. Multe dintre armele scoase din funcțiune au fost, pur și simplu, depozitate sau parțial demontate, nu distruse. Trebuie remarcat, de asemenea, faptul că, de la începutul erei atomice, metodele de livrare ale majorității statelor posesoare de arme nucleare au evoluat, unele realizând o triadă nucleară, în timp ce altele le-au separat de forțele terestre și aeriene, orientându-le către cele submarine.

Începând cu 2019, există în lume aproximativ 3.750 de focoase nucleare active și un total de 13.890 de focoase nucleare.

Tabelul nr. 1: „Statele care au admis că dețin arme nucleare sau despre care se presupune că le posedă, numărul aproximativ de focoase aflate sub controlul lor, anul în care au testat prima lor armă și configurația forței lor” (List of states with nuclear weapons, lb.).

Țara	Focoase		Data primului test	Locul primului test	Statutul TCBT	Mijloace de lovire	Teste
	Desfășurate	Total					
Cele cinci state cu arme nucleare din cadrul NPT							
Statele Unite	1.750	5.800-6.185	16 iulie 1945 (Trinity)	Alamogordo, New Mexico	Semnatar	Triadă nucleară	1.054
Rusia	1.572	6.372-6.490	29 august 1949 (RDS-1)	Semipalatinsk, Kazakhstan	Ratificat	Triadă nucleară	715
Regatul Unit	120	200-215	3 octombrie 1952 (Hurricane)	Monte Bello Islands, Australia	Ratificat	De pe mare	45
Franța	280	290	13 februarie 1960 (Gerboise Bleue)	Sahara, French Algeria	Ratificat	De pe mare și aerian	210
China	(?)	300-320	16 octombrie 1964 (596)	Lop Nur, Xinjiang	Semnatar	Triadă nucleară	45
Puteri nucleare non-NPT							
India	(?)	150	18 mai 1974 (Smiling Buddha)	Pokhran, Rajasthan	Nesemnatar	Triadă nucleară	6
Pakistan	0	160	28 mai 1998 (Chagai-1)	Ras Koh Hills, Balochistan	Nesemnatar	Terestru și aerian	6

Țara	Focoase		Data primului test	Locul primului test	Statutul TCBT	Mijloace de lovire	Teste
	Desfășurate	Total					
Coreea de Nord	0	30-40	9 octombrie 2006	Kilju, North Hamgyong	Nesemnatar	Terestru și de pe mare	6
Puteri nucleare nedeclarate							
Israel	0	90	1960-1979	necunoscut	Semnatar	Suspectat de triadă nucleară	N/A

Se știe că aceste cinci state au detonat un exploziv nuclear înainte de 1 ianuarie 1967 și, prin urmare, sunt state cu arme nucleare, în temeiul NPT. De asemenea, se întâmplă să fie membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, cu putere de veto asupra rezoluțiilor UNSC.

O triadă nucleară este o structură de forță militară cu trei direcții, care constă în rachete nucleare lansate de pe uscat, submarine dotate cu rachete nucleare și aeronave strategice, dotate cu bombe nucleare și rachete. Mai exact, aceste componente sunt rachete balistice intercontinentale terestre, rachete balistice lansate de submarine și de bombardiere strategice. Scopul de a avea această capacitate nucleară cu trei ramuri este de a reduce semnificativ posibilitatea ca un inamic să distrugă toate forțele nucleare ale unui stat într-o prima lovitură a unui atac. La rândul său, aceasta asigură o amenințare credibilă a unei a doua lovituri și, astfel, crește descurajarea nucleară a unui stat.

Disponerea armelor nucleare. În ceea ce privește repartizarea armelor nucleare în cadrul NATO, Statele Unite au furnizat arme nucleare în vederea dislocării și depozitării pentru Belgia, Germania, Italia, Olanda și Turcia. Aceasta implică piloți și alt personal al statelor „non-nucleare” NATO, care se antrenează, manipulează și livrează bombele nucleare americane și adaptează avioane de război non-americane pentru a livra bombe nucleare americane. Cu toate acestea, deoarece toate armele nucleare americane sunt protejate cu legături de acțiune permissive, statele-gazdă nu pot arma cu ușurință bombele, fără coduri de autorizare din partea Departamentului american al Apărării. Armele nucleare americane au fost, de asemenea, desfășurate în Canada, precum și în Grecia, din 1963 până în 1984.

O triada nucleară este o structură de forță militară cu trei direcții, care constă în rachete nucleare lansate de pe uscat, submarine dotate cu rachete nucleare și aeronave strategice, dotate cu bombe nucleare și rachete.

Cu toate acestea, Canada a retras trei dintre cele patru sisteme de arme cu posibilități nucleare până în 1972. Singurul sistem menținut, AIR-2 Genie, avea o putere de 1,5 kilotone, a fost conceput pentru a lovi aeronavele inamice și nu țintele dispuse la sol și ar putea să nu fie calificat drept armă de distrugere în masă, având în vedere puterea sa limitată. În aprilie 2019, Statele Unite au menținut aproximativ 150 de arme nucleare în Europa, după cum se reflectă în *tabelul nr. 2*.

*Tabelul nr. 2: „State-gazdă care dețin arme nucleare americane”
(Kristensen, Korda, 2019, pp. 122-134)*

Belgia	Kleine Brogel	Escadrila 52	20
Germania	Büchel	Escadrila 52	20
Italia	Gheddi Torre	Escadrila 52	40
	Aviano	Escadrila 31	
Olanda	Volkel	Escadrila 52	20
Turcia	Incirlik	Baza Aeriană 39	50
Total			150

Fostele republici sovietice au renunțat la armele nucleare moștenite din Uniunea Sovietică (Protocolul de la Lisabona, 23 mai 1992). Belarus avea 81 de rachete cu focoase unice staționate pe teritoriul său, după ce Uniunea Sovietică s-a dezmembrat, în 1991. Toate au fost transferate în Rusia până în 1996.

Statele care anterior dețineau arme nucleare. Armele nucleare au fost deținute de multe state, adesea ca baze de dislocare sub controlul altor puteri. Cu toate acestea, într-un singur caz, un stat a renunțat la armele nucleare după ce le-a deținut în totalitate. Căderea Uniunii Sovietice a lăsat mai multe foste republici sovietice în posesia fizică a armelor nucleare, deși nu dețineau controlul operațional care depindea de *legăturile de acțiune permisivă* controlate electronic de Rusia și de sistemul de comandă și control rusesc.

Africa de Sud. Africa de Sud a produs șase arme nucleare în anii '80, dar le-a neutralizat la începutul anilor '90. Africa de Sud nu ar fi putut construi o astfel de bombă nucleară până în noiembrie 1979. Africa de Sud a semnat NPT în 1991.

Fostele republici sovietice au renunțat la armele nucleare moștenite din Uniunea Sovietică (Protocolul de la Lisabona, 23 mai 1992). **Belarus** avea 81 de rachete cu focoase unice staționate pe teritoriul său, după ce Uniunea Sovietică s-a dezmembrat, în 1991. Toate au fost transferate în Rusia până în 1996. În mai 1992, Belarus a aderat la NPT. **Kazakhstan** a moștenit 1.400 de arme nucleare din Uniunea Sovietică și le-a transferat pe toate în Rusia, până în 1995. Kazakhstanul a aderat, de atunci, la NPT. **Ucraina** a aderat la NPT. Ucraina a moștenit

„până la 3.000” de arme nucleare când a devenit independentă de Uniunea Sovietică, în 1991, făcând din arsenalul său nuclear al treilea ca mărime din lume. Până în 1994, Ucraina a fost de acord să renunțe la toate armele nucleare de pe teritoriul său, cu condiția respectării frontierelor sale, ca parte a Memorandumului de la Budapesta privind asigurările de securitate. Focoasele au fost scoase din Ucraina până în 1996 și dezasamblate în Rusia. În ciuda anexării ulterioare a Crimeii de către Rusia, în 2014, și disputată la nivel internațional, Ucraina și-a reafirmat decizia din 1994 de a adera la NPT, ca stat fără arme nucleare.

Nu toată lumea vrea arme nucleare. Ceea ce nu se conștientizează este că 12 țări au abandonat programele nucleare și au neutralizat armele existente. Spre deosebire, astăzi, doar nouă state au arme nucleare (Statele Unite, Rusia, Marea Britanie, Franța, China, India, Israel, Pakistan și Coreea de Nord) (Wilson, Ford, Quiles, Tertrais, 2013, pp. 2-9). Armele nucleare s-au născut din frică, sunt hrănite cu frică și susținute de frică. Potrivit prevederilor NPT, cinci state au dreptul să dețină arme nucleare, dar aceasta nu le dă dreptul de a păstra acele arme pentru totdeauna. Dimpotrivă, prin articolul VI, se angajează fără echivoc la „dezarmarea nucleară” și la „un tratat privind dezarmarea generală și completă” (NPT, 1968).

Au existat șase puteri nucleare în 1989, opt în 1998 (India, Pakistan) și nouă în 2006 (Coreea de Nord). Măsurile de dezarmare unilaterale, multilaterale, chiar coercitive, au împiedicat șase țări să achiziționeze sau să păstreze arme nucleare.

CONCLUZII

Consider că cea mai importantă lecție a acestei analize este aceea că descurajarea și convingerea trebuie concepute, în primul rând, ca un efort pentru a modela gândirea unui potențial agresor. Politicile de descurajare sunt, adesea, privite din perspectiva statului care duce o politică de descurajare și se concentrează asupra acțiunilor care sunt necesare pentru a crește costurile și riscurile unui atac. Oricare ar fi fost utilitatea armelor nucleare în timpul Războiului Rece, armele nucleare amenință astăzi securitatea Statelor Unite și a lumii.

Descurajarea nucleară poate fi privită și ca o soluție, un mod de acțiune, un mijloc, o metodă care este utilizată ca justificare

Descurajarea și convingerea trebuie concepute, în primul rând, ca un efort pentru a modela gândirea unui potențial agresor.

Garanția supremă a securității aliaților este oferită de forțele nucleare strategice ale Alianței, în special de cele ale Statelor Unite și forțele nucleare strategice independente din Regatul Unit și din Franța, care au un rol propriu de descurajare și contribuie la descurajarea generală și la securitatea aliaților.

de către statele posesoare de arme nucleare și de către aliații lor pentru continuarea deținerii și amenințarea cu utilizarea armelor nucleare. Circumstanțele în care ar putea fi luată în considerare orice utilizare a armelor nucleare sunt extrem de îndepărtate. Atât timp cât există arme nucleare, NATO va rămâne o alianță nucleară (*Politica NATO în domeniul nuclear, 2020*). Garanția supremă a securității aliaților este oferită de forțele nucleare strategice ale Alianței, în special de cele ale Statelor Unite și forțele nucleare strategice independente din Regatul Unit și din Franța, care au un rol propriu de descurajare și contribuie la descurajarea generală și la securitatea aliaților. NATO s-a angajat să mențină o combinație adecvată de capacități nucleare, convenționale și de apărare antirachetă în vederea descurajării și apărării, pentru a-și îndeplini angajamentele stabilite în *conceputele strategice*.

În strategiile de securitate ale Marilor Puteri se precizează că forțele nucleare sigure, credibile și fiabile continuă să joace un rol critic în strategia de descurajare și întăresc descurajarea. Aceste capacități vor descuraja mai bine unele dintre noile amenințări cu care statele democratice se confruntă, consolidând, în același timp, angajamentele de securitate între aliați. Astfel de angajamente de securitate au jucat un rol crucial în convingerea unor țări să renunțe la propriile programe de arme nucleare.

Motivul principal pentru care se dețin armele nucleare este acela de a descuraja utilizarea unei arme nucleare împotriva propriului stat și a aliaților săi. În trecut, au fost date motive mult mai ample pentru eficiența armelor nucleare. Numeroasele lor roluri au dus la stocuri enorme și planuri de război elaborate. Scopul planificării loviturilor nucleare nu mai este acela de a obține un avantaj față de forțele nucleare ale unui adversar sau de a limita daunele aduse propriului stat sau aliaților, ci, în totalitate, de a oferi o capacitate de lovire sigură în vederea represaliilor pentru a descuraja atacul nuclear. Se cunoaște faptul că, dacă o națiune ar fi suficient de imprudentă pentru a ataca Statele Unite sau pe aliații săi cu arme nucleare, va trebui să facă față unui atac de răspuns. Acest fapt ar trebui să fie suficient de descurajant pentru a preveni un atac ca primă acțiune.

Declarațiile politice ale Casei Albe nu specifică ce este o descurajare nucleară, dar se presupune că un factor de descurajare puternic, în

actualul context, rămâne cel nuclear. Atât timp cât alte state mențin arsenale nucleare, SUA trebuie să mențină un factor de descurajare fiabil, viabil și sigur.

Este foarte dificil de explicat absența oricărui război între Marile Puteri din 1945 fără a recunoaște rolul armelor nucleare. Explicațiile alternative nu sunt satisfăcătoare. Descurajarea nucleară, ca teorie, a fost dezvoltată pentru raționalizarea retroactivă a cursei înarmărilor nucleare. Deci, atunci când vorbim despre viitorul dezarmării nucleare, acesta este legat indisolubil de viitorul cursei înarmărilor nucleare și de teoriile descurajării nucleare.

Unii dintre jucătorii nucleari de după Războiul Rece, dar, mai ales Pakistanul și Coreea de Nord, au manifestat tendința de a menține instabilitatea ca mijloc de stabilire a descurajării. Prin urmare, pe lângă o creștere a numărului de jucători nucleari, există acum o lipsă de înțelegere sau o lipsă de dorință de a acționa potrivit regulilor stabilite ale strategiei de descurajare nucleară. Pe măsură ce se alătură mai multe țări, complexitatea va crește.

Într-o lume nucleară aglomerată, doar se poate spera că fiecare jucător are un control la fel de eficient asupra mijloacelor sale nucleare, astfel încât să minimizeze riscurile existențiale ale utilizării accidentale sau neautorizate a armei nucleare. În plus, actorii nestatali amenință cu forțarea accesului în „sanctuarul” nuclear. Al Qaeda este, desigur, cel mai cunoscut caz în dorința sa de a achiziționa arme nucleare, dar ar putea exista și alții. Și, dacă s-ar întâmpla acest lucru, descurajarea nucleară clasică nu ar fi în măsură să împiedice utilizarea armei nucleare.

În ciuda tuturor măsurilor de securitate, pacea s-a dovedit a fi evazivă. Deținerea de arme nucleare a adus securitate, dar nu pace. Este o ironie că, în timp ce riscurile unei confruntări nucleare au scăzut, riscurile unui atac nuclear au crescut.

Se poate constata că unele dintre provocările importante de securitate de astăzi nu pot fi rezolvate prin mijloace militare – fie în Kashmir, India și Pakistan, Orientul Mijlociu, Ucraina, Israel, Palestina sau Iran, China și Taiwan sau Peninsula Coreeană, de exemplu. Cu toate acestea, se află în dezbatere gradul în care această politică oferă o descurajare autentică. Unii analiști susțin că descurajarea

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Deținerea de arme nucleare a adus securitate, dar nu pace. Este o ironie că, în timp ce riscurile unei confruntări nucleare au scăzut, riscurile unui atac nuclear au crescut.

Principala preocupare a analiștilor este puterea distructivă a armelor nucleare și relația dintre aceasta și puterea militară.

nucleară a Israelului a împiedicat atacul cu arme chimice de către Irak în primul război din Golf. Alții susțin faptul că Israelul a fost atacat de Egipt și Siria (1973) și Irak (atacuri cu rachete Scud, în 1991), în ciuda arsenalului nuclear al Israelului, ceea ce indică faptul că nu este un factor de descurajare eficient.

Desigur, noi inițiative pentru dezarmarea nucleară și neproliferare vor trebui introduse pentru a atinge obiectivul unei lumi fără arme nucleare. Dar, acest lucru nu poate fi realizat în afara unui cadru multilateral. Este crucial ca, în cele din urmă, toate statele posesoare de arme nucleare să fie pe deplin implicate în procesul de dezarmare. Statele Unite și Rusia, care dețin aproximativ 95% din armamentele nucleare mondiale, au o responsabilitate specială în acest domeniu.

Personal academic și analiști politici se concentrează asupra aspectelor puterii armelor nucleare, inclusiv puterea militară, puterea distructivă, puterea politică și puterea coercitivă. Cu toate acestea, principala preocupare a analiștilor este puterea distructivă a armelor nucleare și relația dintre aceasta și puterea militară.

BIBLIOGRAFIE:

1. Beaufre, A. (1965). „*Deterrence and Strategy*”. Frederick A. Praeger, <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2008/P3157.pdf>, accesat la 12 martie 2021.
2. Blair, B.G., Sleight, J., Foley, E.C. (2018). „*The End of Nuclear Warfighting: Moving to a Deterrence-Only Posture: An Alternative U.S. Nuclear Posture Review*”. Program on Science and Global Security. Princeton University. Washington, D.C.: Global Zero, <https://www.globalzero.org/wpcontent/uploads/2018/09/ANPR-Final.pdf>, accesat la 2 martie 2021.
3. Carnesale, A. (1983). The Harvard Nuclear Study Group. „*Living with nuclear weapons*”. Harvard University Press Cambridge, Massachusetts și Londra, https://books.google.ro/books?id=7KG3QzHy0yGC&printsec=frontcover&hl=ro&source=gbs_ViewAPI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, accesat la 29 martie 2021.
4. Clausewitz, C. von (1989). „*On War*” („*Despre război*”). Traducere și editare de Michael Howard și Peter Paret. New Jersey: Princeton University Press, <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2019/04/on-war.pdf>, accesat la 2 februarie 2021.

5. Craig, G.A., George, A.L. (1983). „*Force and Statecraft: Diplomatic Problems of Our Time*”. New York: Oxford University Press, <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/force-and-statecraft-diplomatic-problems-of-our-time-by-craig-gordon-a-and-george-alexander-l-new-york-oxford-university-press-1983-pp-xiv-288-1995-cloth-995-paper/ccd35f447b0eef14f9193bb107c5dab7>, accesat la 23 februarie 2021.
6. Durkalec, J. (2019). „*European security without the INF Treaty*”. În *NATO Review*, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/09/30/european-security-without-the-inf-treaty/index.html>, accesat la 23 februarie 2021.
7. Huth, P., Russett, B. (1988). „*Deterrence Failure and Crisis Escalation*”. În *International Studies Quarterly*, vol. 32, nr. 1, <https://www.jstor.org/stable/2600411?refreqid=excelsior%3Aceb8090856d3d8b1fdba bca95122470e&seq=1>, accesat la 29 martie 2021.
8. Kristensen, H.M., Korda, M. (2019). „*United States nuclear forces*”. În *Bulletin of the Atomic Scientists*, nr. 75, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00963402.2019.1606503?needAccess=true>, accesat la 12 februarie 2021.
9. Kristensen, H.M., Norris, R.S., Oelrich, I. (2009). „*From Counterforce to Minimal Deterrence: A New Nuclear Policy on the Path Toward Eliminating Nuclear Weapons*”. În *Occasional Paper*, nr. 7. Federation of American Scientists & The Natural Resources Defense Council, https://fas.org/nuke/norris/nuc_10042901a.pdf, accesat la 2 martie 2021.
10. Lohman, W., ambasador Miller, T., Spoeher, T.W. (2019). „*Preparing the U.S. National Security Strategy for 2020 and Beyond*”. Special Report, nr. 214, <https://www.heritage.org/sites/default/files/2019-05/SR214.pdf>, accesat la 17 martie 2021.
11. Mizokani, K. (2017), <https://www.popularmecanics.com>, accesat la 12 mai 2021.
12. Mueller, K.P., Castillo, J.J., Morgan, F.E., Pegahi, N., Rosen, B. (2006). „*Striking First: Preemptive and Preventive Attack*”. În *U.S. National Security Policy*. Santa Monica. California: RAND Corporation, MG-403-AF, <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG403.html>, accesat la 27 ianuarie 2021.
13. Schelling, T. (1980). „*The Strategy of Conflict*”. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, Londra: Biblioteca Congresului SUA, <http://elcenia.com/iamapirate/schelling.pdf>, accesat la 23 februarie 2021.
14. Snyder, G.H. (1961). „*Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*”. Princeton, N.J.: Princeton University Press, www.amazon.co.uk/Deterrence-Defense-National-Security-Princeton/dp/0691652090#reader_0691652090, accesat la 2 februarie 2021.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

15. Wilson, W., Ford, C., Quilès, P., Tertrais, B. (2013). „*Moving Beyond Nuclear Deterrence to a Nuclear Weapons Free World*”. În *Nuclear Abolition Forum*, nr. 2, https://www.worldfuturecouncil.org/wp-content/uploads/2016/01/NAF_2013_Moving_beyond_nuclear_deterrence_to_a_nuclear_Weapons_free_World.pdf, accesat la 12 martie 2021.
16. *Joint Press Statement from the Permanent Representatives to the United Nations of the United States* (2017). United Kingdom, and France Following the Adoption. *United States Mission to United Nations*, New York City, <https://usun.usmission.gov/joint-press-statement-from-the-permanent-representatives-to-the-united-nations-of-the-united-states-united-kingdom-and-france-following-the-adoption/>, accesat la 13 februarie 2021.
17. *List of states with nuclear weapons* (2020). Wikipedia. The Free Encyclopedia, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_states_with_nuclear_weapons. World nuclear forces. Stockholm International Peace Research Institute, <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB20%2010%20WNF.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.
18. *National Defense Strategy* (2008). U.S. Department of Defense, <https://archive.defense.gov/pubs/2008NationalDefenseStrategy.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.
19. *New Start Treaty (2020)*, US Department of State, URL: <https://www.state.gov/subjects/new-start-treaty/>, accesat la 21 mai 2021.
20. North Atlantic Treaty Organization. *Final Communiqué*. (2007). Ministerial meetings of the Defence Planning Committee and the Nuclear Planning Group. Brussels, <http://www.nato.int/docu/pr/2007/p07-070e.html>, accesat la 3 martie 2021.
21. *Politica NATO în domeniul nuclear* (2020), <https://nato.mae.ro/node/222>, accesat la 12 februarie 2021.
22. „*The Military Doctrine of the Russian Federation*” (2010). Federația Rusă, http://carnegieendowment.org/files/2010russia_military_doctrine.pdf, accesat la 12 februarie 2021.
23. *The National Security Strategy of the United States of America* (2006). Casa Albă, <https://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.
24. *Treaty on Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles-Between USA and USSR (INF Treaty)* (1987). Washington, https://media.nti.org/documents/inf_treaty.pdf, accesat la 12 februarie 2021.
25. *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)* (1968). Londra, Moscova și Washington, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/03/228-Nuclear-Nonproliferation-Treaty-508.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.

26. U.S. Department of Defense, Office of the Secretary of Defense (2018). *Nuclear Posture Review*. Washington, D.C., <https://media.defense.gov/2018/feb/02/2001872886/-1/-1/1/2018-nuclear-posture-review-final-report.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.
27. Idem (2009). „*Quadrennial Roles and Missions Review Report*”, https://dod.defense.gov/Portals/1/features/defense%20Reviews/QDR/QRMFinalReport_v26Jan.pdf, accesat la 21 martie februarie 2021.
28. *World nuclear forces* (2020). Stockholm International Peace Research Institute, <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB20%2010%20WNF.pdf>, accesat la 12 februarie 2021.

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)**

**Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)**

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro